

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

C 353

Έκδοση
στην ελληνική γλώσσα

Ανακοινώσεις και Πληροφορίες

62ο έτος
18 Οκτωβρίου 2019

Περιεχόμενα

I Ψηφίσματα, συστάσεις και γνωμοδοτήσεις

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

545η Σύνοδος Ολομέλειας της ΕΟΚΕ, 17.7.2019 - 18.7.2019

2019/C 353/01	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η αλυσίδα συστοιχιών και η τεχνολογία καταναμνημένου καθολικού ως ιδανικές υποδομές της κοινωνικής οικονομίας» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	1
2019/C 353/02	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ενθάρρυνση μιας ενιαίας αγοράς που θα ευνοεί την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία — προώθηση νέων οικονομικών προτύπων για την ανταπόκριση στις κοινωνικές προκλήσεις και μεταβάσεις» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	6
2019/C 353/03	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ο ρόλος των καταναλωτών στην κυκλική οικονομία» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	11
2019/C 353/04	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η φορολόγηση στην ψηφιοποιημένη οικονομία» (Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	17
2019/C 353/05	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Προς μια ανθεκτικότερη και πιο βιώσιμη ευρωπαϊκή οικονομία» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	23
2019/C 353/06	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Μια νέα θεώρηση της ολοκλήρωσης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	32
2019/C 353/07	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο και η πολιτική συνοχής — Προς μια νέα ευρωπαϊκή στρατηγική μετά το 2020» [γνωμοδότηση πρωτοβουλία]	39
2019/C 353/08	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ο νέος ρόλος των δημοσίων υπηρεσιών απασχόλησης (ΔΥΑ) στο πλαίσιο της υλοποίησης του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων» [γνωμοδότηση πρωτοβουλίας]	46

EL

2019/C 353/09	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Υλικό για τη διδασκαλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα σχολεία» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	52
2019/C 353/10	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η τομεακή βιομηχανική προοπτική του συνδυασμού κλιματικών και ενεργειακών πολιτικών» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	59
2019/C 353/11	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πρώθηση βραχειών και εναλλακτικών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων στην ΕΕ: ο ρόλος της αγροοικολογίας» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	65
2019/C 353/12	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Το επάγγελμα του γεωργού και η πρόκληση της κερδοφορίας» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας).....	72
2019/C 353/13	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Οι μεταφορές, η ενέργεια και οι υπηρεσίες γενικού συμφέροντος ως καταλυτικοί παράγοντες βιώσιμης ανάπτυξης της ΕΕ μέσω της ψηφιακής επανάστασης» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)	79

III Προπαρασκευαστικές πράξεις

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

545η Σύνοδος Ολομέλειας της ΕΟΚΕ, 17.7.2019 - 18.7.2019

2019/C 353/14	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο — Προς μια πιο αποτελεσματική και πιο δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων στη φορολογική πολιτική της ΕΕ» [COM(2019) 8 final]	90
2019/C 353/15	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων — Τέταρτη έκθεση σχετικά με την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης» [COM(2019) 175 final]	96
2019/C 353/16	Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων σχετικά με την εφαρμογή του στρατηγικού σχεδίου δράσης για τους συσσωρευτές: Δημιουργία μιας στρατηγικής αξιακής αλυσίδας συσσωρευτών στην Ευρώπη» [COM(2019) 176 final]	102

I

(Ψηφίσματα, συστάσεις και γνωμοδοτήσεις)

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

545Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΟΚΕ, 17.7.2019 - 18.7.2019

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η αλυσίδα συστοιχιών και η τεχνολογία καταναμεμένου καθολικού ως ιδανικές υποδομές της κοινωνικής οικονομίας»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/01)

Εισηγητής: ο κ. **Giuseppe GUERINI**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	13.12.2018
Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο τμήμα	Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	4.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	179/1/2

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τις δραστηριότητες που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής σύμπραξης για την αλυσίδα συστοιχιών (blockchain), αρχής γενομένης με το Παρατηρητήριο-φόρουμ της ΕΕ για την αλυσίδα συστοιχιών.

1.2. Η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει τα θεσμικά όργανα να διευκολύνουν τη συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στο εν λόγω παρατηρητήριο και στην ευρωπαϊκή σύμπραξη για την αλυσίδα συστοιχιών, καθότι είναι σαφές ότι η επιτυχής ανάπτυξη της τεχνολογίας αλυσίδας συστοιχιών και των νέων ψηφιακών υποδομών δεν είναι μόνο ζήτημα τεχνολογιών πληροφορικής, αλλά αποτελεί πραγματική διαδικασία ανατρεπτικής κοινωνικής καινοτομίας.

1.3. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να συμβάλουν στην καλύτερη και πληρέστερη ενημέρωση σχετικά με τις δυνατότητες της αλυσίδας συστοιχιών, ακριβώς σε σχέση με τη σύγκλιση μιας πολιτιστικής και μεθοδολογικής βάσης, με επίκεντρο τις μορφές ανοιχτής και συμμετοχικής διοίκησης. Τούτο δε με στόχο τη διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου διαφάνειας και τη συμμετοχή όλων των πολιτών στην ανάπτυξη που μπορούν να προσφέρουν αυτές οι νέες τεχνολογίες.

1.4. Οι λειτουργικές εφαρμογές των τεχνολογιών αλυσίδας συστοιχιών μπορούν να βελτιώσουν σημαντικά τις επιδόσεις των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας, προς όφελος δικό τους, των μελών τους και, κυρίως, των τελικών χρηστών.

1.5. Τα επιχειρηματικά έργα που βασίζονται σε τεχνολογίες καταναμεμένου καθολικού (Distributed Ledger Technology) προϋποθέτουν ισχυρές δομές διοίκησης που να παρέχουν σαφήνεια ως προς τους ρόλους και τις αρμοδιότητες και να υποστηρίζουν τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών.

1.6. Η ΕΟΚΕ καλεί τις δημόσιες αρχές να φροντίσουν έτσι ώστε η ανάπτυξη της τεχνολογίας αλυσίδας συστοιχιών να γίνεται σύμφωνα με τους κανόνες για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την κυβερνοασφάλεια, μεριμνώντας παράλληλα για τους κινδύνους σφετερισμού ή καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεδομένων από πολίτες και επιχειρήσεις.

1.7. Ως προς τις βαθιές αλλαγές που επιφέρουν οι νέες τεχνολογίες, η ΕΟΚΕ συνιστά να προστατεύονται επαρκώς οι πολίτες και οι εργαζόμενοι, μέσω και της σωστής συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων, ειδικότερα όσον αφορά τις συνθήκες άσκησης των καθηκόντων τους και σε σχέση με την παροχή κατάλληλων προγραμμάτων κατάρτισης και επικαιροποίησης.

1.8. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι είναι επιτακτική η ανάγκη ουσιαστικής συμμετοχής των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνίας των πολιτών προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι μεγάλες ευκαιρίες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες είναι προσανατολισμένες στην εξασφάλιση οφελών, στην πρόσβαση, στη διαφάνεια και στη συμμετοχή όλων και όχι μόνο σε μια νέα «ελίτ της ψηφιακής οικονομίας».

2. Ιστορικό και αντικείμενο της πρωτοβουλίας

2.1. Η παρούσα γνωμοδότηση πρωτοβουλίας βασίζεται στα συμπεράσματα της λουξεμβουργιανής προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ, τα οποία περιλαμβάνουν μια πρόσκληση για διερεύνηση του καινοτόμου δυναμικού των νέων ψηφιακών τεχνολογιών στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας.

2.2. Μεταξύ των νέων αυτών τεχνολογιών εμφανίζεται το ανατρεπτικό καινοτόμο δυναμικό των διαφόρων μορφών της τεχνολογίας καταναμημένου καθολικού, γνωστών ως αλυσίδα συστοιχίων, που θα επιτρέψουν την ανάπτυξη πολύ ενδιαφερουσών εφαρμογών σε διάφορους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας.

2.3. Ορισμένα χαρακτηριστικά αυτών των τεχνολογιών καθιστούν την τεχνολογία αλυσίδας συστοιχίων μια ψηφιακή υποδομή, η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί αποδοτικά από τις οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας για την καλύτερη επίτευξη των στόχων τους, την αύξηση της ικανότητάς τους να έχουν θετική επίδραση στην κοινωνία και για την προαγωγή της κοινωνικής καινοτομίας.

2.4. Η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει τα θεσμικά όργανα να διευκολύνουν τη συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στο Παρατηρητήριο-φόρουμ της ΕΕ για την αλυσίδα συστοιχίων, καθότι η επιτυχής ανάπτυξη της τεχνολογίας αλυσίδας συστοιχίων και των νέων ψηφιακών υποδομών δεν μπορεί να εξαρτάται μόνο από λύσεις πληροφορικής, ούτε καν από την απλή τεχνολογία, αλλά τελειοποιείται μόνο αν γνωρίζουμε πώς να μετατρέψουμε αυτούς τους μηχανισμούς σε κινητήρια δύναμη της ανατρεπτικής κοινωνικής καινοτομίας.

2.5. Είναι χρήσιμο να υπενθυμιστεί ότι οι τεχνολογίες καταναμημένου καθολικού εγγυώνται την εμπιστοσύνη μεταξύ των εταίρων που επιδιώκουν τη συνεργασία και πιστοποιούν κυρίως τις συναλλαγές και όχι το περιεχόμενο ή την ποιότητα του περιεχομένου που είναι ενσωματωμένο στην αλυσίδα συστοιχίων. Ως εκ τούτου, αν και ορισμένες αισιόδοξες εκτιμήσεις της τεχνολογίας αυτής την ορίζουν ως νέο φορέα εμπιστοσύνης, θα πρέπει να είναι σαφές ότι η τεχνολογία δεν μπορεί να υποκαταστήσει την αφοσίωση και την εμπιστοσύνη μεταξύ των μερών.

3. Σύνοψη περιγραφή της αλυσίδας συστοιχίων και των τεχνολογιών καταναμημένου καθολικού

3.1. Η τεχνολογία αλυσίδας συστοιχίων είναι ένα πρωτόκολλο πληροφορικής που διαμορφώθηκε τη δεκαετία του '90. Ωστόσο, η χρήση της σε μεγάλη κλίμακα και η επιτυχία της συνδέονται με την εξάπλωση των κρυπτονομισμάτων, μεταξύ των οποίων το πιο γνωστό είναι το bitcoin. Θα ήταν ωστόσο λάθος να εξομοιωθεί η αλυσίδα συστοιχίων μόνο με τα κρυπτονομίσματα. Πράγματι, χάρη στον συνδυασμό της αυξανόμενης ισχύος υπολογισμού και ανάλυσης των δεδομένων των συστημάτων πληροφορικής, χάρη στην ενίσχυση της συνδεσιμότητας στην Ευρώπη και στη συνεχή εξέλιξη των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης, αυξάνονται εκθετικά οι δυνατότητες χρήσης της τεχνολογίας καταναμημένου καθολικού για πολλαπλούς σκοπούς.

3.2. Η αλυσίδα συστοιχίων είναι ταυτόχρονα ένας κώδικας, δηλαδή ένα πρωτόκολλο επικοινωνίας και ένα δημόσιο μητρώο στο οποίο «καταχωρίζονται» με υψηλό βαθμό διαφάνειας και με μη τροποποιήσιμο τρόπο όλες οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ των συμμετεχόντων στο δίκτυο, με διαδοχική σειρά.

3.3. Αυτή η σειρά καταχώρισης αποτελείται από ένα σύνολο «συστοιχιών» (τμήματα κωδικού) που συνδέονται μεταξύ τους με μια κρυπτογραφική συνάρτηση που καθιστά ανιχνεύσιμο και μη τροποποιήσιμο κάθε τμήμα της συστοιχίας που σχηματίζει την αλυσίδα. Αυτές οι «συνδεδεμένες ενότητες» καταχωρίζονται ταυτόχρονα σε καθέναν από τους μηχανισμούς με τους οποίους συνδέονται οι συμμετέχοντες στην αλυσίδα συστοιχίων. Κάθε συμμετέχων αποτελεί έναν «κρίκο» της αλυσίδας, ο οποίος συμβάλλει στην επικύρωση και αρχειοθέτηση των δεδομένων που ανταλλάσσονται.

3.4. Με αυτόν τον τρόπο, οι συναλλαγές πραγματοποιούνται πάντα σε οριζόντια μορφή και επικυρώνονται από μια πλειάδα συμμετεχόντων, γεγονός που καθιστά αδύνατο για έναν μόνο φορέα να τροποποιήσει ή να καταστρέψει τις καταχωρίσεις. Αυτό θα πρέπει να καθιστά ασφαλή την επεξεργασία δεδομένων και να εδραιώνει την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των συμμετεχόντων στις αλυσίδες συστοιχίων που παρεμβαίνουν στην καταναμημένη και αποκεντρωμένη διαδικασία επικύρωσης. Η αλυσίδα συστοιχίων είναι επομένως ένα ενδιαφέρον εργαλείο για έναν νέο προσδιορισμό της έννοιας της ασφάλειας των διαδικασιών ψηφιακής συναλλαγής.

3.5. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών έχει λειτουργήσει κυρίως ως υποδομή για εικονικά νομίσματα, αλλά για τους ίδιους λόγους μπορεί επίσης να έχει κοινωνική, πολιτιστική, πολιτική και οικονομική αξία. Ωστόσο, οποιαδήποτε άλλη χρήση σε φυσικά και μη εικονικά οικονομικά πλαίσια απαιτεί επίγνωση του γεγονότος ότι η τεχνολογία κατανεμημένου καθολικού δεν εγγυάται την ποιότητα του περιεχομένου στο οποίο αναφέρεται. Με άλλα λόγια, είναι δυνατόν να πιστοποιείται ότι ένα συγκεκριμένο προϊόν έχει ακολουθήσει ασφαλή και ιχνηλάσιμη πορεία σε κατανεμημένο καθολικό, αλλά δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι το προϊόν έχει εγγενώς καλές ιδιότητες.

3.6. Οι διάφοροι συμμετέχοντες σε μια αλυσίδα συστοιχιών ελέγχουν άμεσα ένα μέρος του συνόλου της αλυσίδας και με τον τρόπο αυτό η αλυσίδα συστοιχιών είναι ένα αποκεντρωμένο σύστημα, το οποίο είναι δύσκολο να ελέγχει ένας μόνον φορέας. Αυτό αυξάνει την ασφάλεια έναντι επιθέσεων ή δολιοφθορών επειδή, εάν ένας από τους κόμβους της αλυσίδας δεχθεί επίθεση ή έχει πληγεί, οι άλλοι κόμβοι του κατανεμημένου καθολικού θα συνεχίσουν να λειτουργούν.

3.7. Οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται στο κατανεμημένο καθολικό χάρη στην αλυσίδα συστοιχιών ανιχνεύονται και είναι ορατές σε όλους τους συμμετέχοντες, με αποτέλεσμα οι λειτουργίες να εκτελούνται με διαφάνεια, χωρίς την παρέμβαση κεντρικής αρχής ή τρίτου μέρους που επιτελεί καθήκοντα υπόχρεου ή ενδιάμεσου «συνομιλητή». Ωστόσο, η εξέλιξη των κβαντικών ηλεκτρονικών υπολογιστών, καθώς και η θεωρητική δυνατότητα «ελέγχου» σημαντικού αριθμού κόμβων δικτύου, δεν εξουδετερώνει πλήρως τους κινδύνους συγκέντρωσης ή ελέγχου της τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού, ούτε τους κινδύνους σφετερισμού και συγκέντρωσης δεδομένων.

3.8. Τα χαρακτηριστικά αυτά δίνουν τη δυνατότητα στην τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών να αναπτύσσει επίσης γνώσεις και αυτοματοποιημένες συμβάσεις, γνωστές ως «έξυπνες συμβάσεις», οι οποίες καθιστούν δυνατή την εξατομίκευση και τη λεπτομερή περιγραφή μιας συναλλαγής με γρήγορο και οριζόντιο τρόπο. Με αυτόν τον τρόπο, οι πιστοποιημένες βασικές πληροφορίες μετατρέπονται σε δικαίωμα το οποίο μπορεί να διεκδικηθεί και το οποίο θα μπορούσε να έχει αντίκτυπο σε πολλές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές πρακτικές.

3.9. Αναφέρεται, για παράδειγμα, η περίπτωση της πιθανής εξέλιξης της ηλεκτρονικής δημόσιας διοίκησης όσον αφορά τις εκλογές και τα συστήματα ψηφοφορίας, τις παροχές στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας και της υγείας, καθώς και τη διαχείριση των δημοσίων συμβάσεων.

3.10. Οι βασικές λέξεις της τεχνολογίας αλυσίδας συστοιχιών —αποκέντρωση, διαφάνεια, συμμετοχή επί ίσοις όροις, αξιοπιστία και εμπιστοσύνη— υπάρχουν και στις κύριες μορφές οργάνωσης με τις οποίες λειτουργούν οι επιχειρήσεις και οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας. Αυτό ισχύει, κατά μείζονα λόγο, εάν τα δίκτυα τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού αναπτυχθούν με μεγάλη ικανότητα διαλειτουργικότητας, η οποία να επιτρέπει στους χρήστες να εκμεταλλεύονται τις τεχνολογίες αυτές με συνεργασίες αρχής γενομένης από διαφορετικές συσκευές και όργανα.

4. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η αλυσίδα συστοιχιών

4.1. Η ΕΟΚΕ συμμαρτίζεται και υποστηρίζει τις δραστηριότητες που έχουν αναλάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και πολλά από τα κράτη μέλη για την ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής σύμπραξης στα της αλυσίδας συστοιχιών. Είναι στρατηγικής σημασίας να μην μείνει πίσω η Ευρώπη στον διεθνή ανταγωνισμό που βρίσκεται σε εξέλιξη για την ανάπτυξη όλων των ψηφιακών τεχνολογιών. Προς τούτο, πρέπει να ενθαρρυνθεί και να προαχθεί η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων δημόσιων και ιδιωτικών συναρμοδίων για τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής υποδομής αλυσίδας συστοιχιών.

4.2. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει επίσης εκφράσει τις απόψεις του σχετικά με τα ζητήματα αυτά στα ψηφίσματά του 2017/2772 (RSP) και 2018/2085 (INI), ζητώντας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προβεί στην εκτίμηση του κοινωνικού αντικτύπου της τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού.

4.3. Εξίσου σημαντική υπήρξε η έναρξη λειτουργίας από 1ης Φεβρουαρίου 2018 του Παρατηρητηρίου-φόρουμ της ΕΕ για την αλυσίδα συστοιχιών, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και το οποίο έχει ήδη δημοσιεύσει διάφορες θεματικές εκθέσεις ⁽¹⁾.

4.4. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι, για να καταστεί δυνατή η σωστή ανάπτυξη των πλεονεκτημάτων των τεχνολογιών αλυσίδας συστοιχιών, είναι επίσης αναγκαίο να καταρτιστεί ένα κατάλληλο σύνολο κανόνων που θα ενθαρρύνει και θα προάγει τη συνεργασία μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, προκειμένου να επιτευχθεί μια θετική κοινωνική, πολιτισμική και κανονιστική σύγκλιση, απαραίτητη για τη δημιουργία όλων των συνθηκών ώστε να βελτιωθούν οι υπηρεσίες και οι διαδικασίες τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

⁽¹⁾ «Blockchain Innovation in Europe» τον Ιούλιο του 2018, «Blockchain e General Data Protection Regulation (GDPR)» τον Οκτώβριο του 2018, «Blockchain for Government and Public Services» τον Δεκέμβριο του 2018, «Κλιμάκωση, διαλειτουργικότητα και βιωσιμότητα των αλυσίδων συστοιχιών» τον Μάρτιο του 2019, «Blockchain and Digital Identity» τον Μάιο του 2019.

5. Είναι άραγε δυνατόν η αλυσίδα συστοιχιών και το αποκεντρωμένο κατανεμημένο καθολικό να αποτελέσουν την ενδεδειγμένη υποδομή για την κοινωνική οικονομία;

5.1. Εάν η τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για τον επαναπροσδιορισμό της εμπιστοσύνης στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας ψηφιακής οικονομίας, οι οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας χρησιμοποιώντας αυτές τις τεχνολογίες, μπορούν να συμβάλουν στον εκδημοκρατισμό της οικονομίας προωθώντας τη διάδοση μιας ψηφιακής κοινωνικής οικονομίας.

5.2. Οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις έχουν κλονίσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η εμπιστοσύνη των πολιτών πλέον σπανίζει και οι αυξανόμενες ανησυχίες τους ως προς την ασφάλεια των δεδομένων που συλλέγονται και τηρούνται από ορισμένους μεγάλους οικονομικούς φορείς την κλονίζουν ακόμη περισσότερο.

5.3. Οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας, που έχουν το χαρακτηριστικό ότι είναι ευρέως διαδεδομένες και είναι βαθιά ριζωμένες στις περιφέρειες και τις τοπικές κοινότητες, μπορούν να συντείνουν σημαντικά στην ευρύτερη διάδοση των ευκαιριών μεταξύ των Ευρωπαίων πολιτών. Για τον λόγο αυτό μπορούν να συμβάλουν θετικά στην προώθηση μιας ισχυρής σύγκλισης δεοντολογίας και αξιών μεταξύ της κοινωνικής οικονομίας και της τεχνολογικής καινοτομίας, προς ένα αναπτυξιακό μοντέλο που να αντικατοπτρίζει τα κοινά συμφέροντα.

5.4. Είναι πολλές οι συγκεκριμένες λειτουργικές εφαρμογές των τεχνολογιών αλυσίδας συστοιχιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας.

5.5. Καταρχάς, μια τεχνολογία που αυξάνει το επίπεδο διαφάνειας και εμπιστοσύνης μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί για να καταστούν ασφαλείς και ανιχνεύσιμες οι δωρεές και οι συλλογές χρημάτων. Έτσι, για παράδειγμα, ένας χορηγός που χρηματοδοτεί μια ΜΚΟ θα μπορεί να παρακολουθεί τη ροή και τον προορισμό των πόρων που έχει δωρήσει. Σε διαφορετικό επίπεδο, η ίδια ΜΚΟ θα μπορούσε να εφοδιαστεί με ένα σύστημα που να καθιστά δυνατή την υποβολή λεπτομερών εκθέσεων για κάθε ροή δαπανών, έχοντας έτσι την εγγύηση ότι οι πόροι που επενδύονται χρησιμοποιούνται πράγματι για τους σκοπούς για τους οποίους προορίζονται.

5.6. Με την επιλογή της τεχνολογίας αλυσίδας συστοιχιών, πολλές οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας θα μπορούσαν να βελτιώσουν αισθητά και να καταστήσουν πιο ασφαλείς και ανιχνεύσιμες τις διαχειριστικές τους λειτουργίες (διαβούλευση των μελών και ψηφοφορίες), διευκολύνοντας τη συμμετοχή και την αλληλεπίδραση ακόμη και όταν τα μέλη βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές ή είναι τόσο πολυάριθμα που είναι δύσκολο να πραγματοποιούνται οι παραδοσιακές συνελεύσεις.

5.7. Πολλές δραστηριότητες πολιτισμικού χαρακτήρα, από την κατάρτιση έως τις τέχνες, ασκούνται από οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας. Οι ενώσεις και οι συνεταιρισμοί που ασχολούνται με την εκπαίδευση και την κατάρτιση, καθώς και με θεάματα ή καλλιτεχνικές και πνευματικές παραγωγές, θα μπορούν να χρησιμοποιούν την τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών τόσο για την εξακρίβωση της ταυτότητας των δραστηριοτήτων που εκτελούνται από απόσταση όσο και για την εξατομίκευσή τους σύμφωνα με τις ανάγκες των χρηστών. Κυρίως όμως θα μπορούν να τη χρησιμοποιούν για την αποσαφήνιση και την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και του δημιουργού, με τη σύναψη έξυπνων συμβάσεων κατά τη μεταφορά περιεχομένου.

5.8. Στον τομέα της κατάρτισης και της εκπαίδευσης, η αλυσίδα συστοιχιών θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την πιστοποίηση δεξιοτήτων είτε για την ασφάλεια των εκπαιδευτικών προσόντων και διπλωμάτων σε ψηφιακή μορφή είτε για την έκδοση ψηφιακών πιστοποιητικών που επικαιροποιούν αυτόματα το πρόγραμμα σπουδών των εργαζομένων ή των σπουδαστών.

5.9. Πολύ σημαντικές είναι οι εφαρμογές που αναμένονται στον τομέα της υγείας, της προσωπικής φροντίδας και της κοινωνικής πρόνοιας τόσο για την ασφαλή αποθήκευση δεδομένων και πληροφοριών, όσο και για την πρόσβαση και τον εντοπισμό των υποστηριζόμενων ατόμων. Στους εν λόγω τομείς, είναι πολλές οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας που παρέχουν εκ του σύνεγγυς βοήθεια σε εκείνους που την χρειάζονται περισσότερο, μεταξύ άλλων σε απομακρυσμένες περιοχές, όπου η δυνατότητα εγκατάστασης ασφαλών συστημάτων τηλεϊατρικής και εξ αποστάσεως βοήθειας μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ποιότητα ζωής των κατοίκων.

5.10. Οι τεχνολογίες αυτές απαιτούν συχνά δεξιότητες και μέσα που δεν διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι, πόσο μάλλον τα πιο εύάλωτα άτομα, όπως οι ηλικιωμένοι, οι φτωχοί, τα άτομα με αναπηρία, τα παιδιά και οι περιθωριοποιημένες οικογένειες. Γι αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες, τις οποίες έχουμε όλοι την υποχρέωση να σκεφτόμαστε, οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να αποτελέσουν έναν βασικό δίαυλο πρόσβασης.

5.11. Πολλοί συνεταιρισμοί του γεωργικού τομέα εξετάζουν τις νέες τεχνολογίες προκειμένου να καταστήσουν σε κάποιο βαθμό τα προϊόντα τους ανιχνεύσιμα και αναγνωρίσιμα, προλαμβάνοντας την απάτη και την παραποίηση που βλάπτουν τους παραγωγούς και τους καταναλωτές. Επίσης, η τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών θα μπορούσε να καταστήσει πιο σίγουρες και διαφανείς τις σχέσεις μεταξύ ενός γεωργικού συνεταιρισμού και των μελών του, ευνοώντας επίσης τη μείωση του κόστους υπηρεσιών όπως η ασφάλιση έναντι κινδύνων σχετικών με τις φυσικές καταστροφές.

5.12. Όπως είναι γνωστό, οι πρώτες εφαρμογές της αλυσίδας συστοιχιών αφορούσαν την ανάπτυξη κρυπτονομισμάτων και συστημάτων πληρωμής μεταξύ ομοτίμων. Αυτό θα μπορούσε να είναι χρήσιμο στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας για τη διαχείριση τόσο των συναλλαγών πληθοχρηματοδότησης όσο και των συμπληρωματικών συστημάτων πληρωμών που είναι χρήσιμα για συναλλαγές μικροπιστώσεων που απευθύνονται σε πρόσωπα εκτός τραπεζικού συστήματος ή ακόμη για τη διαχείριση δεοντολογικών δικτύων μικροεπενδύσεων υπέρ κυκλωμάτων κοινοτικής οικονομίας.

5.13. Οι περιβαλλοντικές ενώσεις και οι κοινωνικές επιχειρήσεις πρωτοστατούν εξάλλου στη μείωση των αποβλήτων, στη συλλογή και στη χωριστή επεξεργασία των αποβλήτων. Σε αυτά τα πλαίσια, οι δυνατότητες των αποκεντρωμένων μητρώων διανομής μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες.

5.14. Οι συνεταιρισμοί ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, οι οποίοι είναι ήδη περισσότεροι από 1.500 στην Ευρώπη και αφορούν περισσότερους από ένα εκατομμύριο πολίτες που δραστηριοποιούνται στην ενεργειακή μετάβαση, θα μπορούσαν να βελτιστοποιήσουν το δίκτυο διανομής τους και τη μετάβασή τους με τη χρήση τεχνολογίας αλυσίδας συστοιχιών.

5.15. Το ζήτημα της ενέργειας είναι πολύ σημαντικό στοιχείο για την αλυσίδα συστοιχιών, καθώς σήμερα η ταυτόχρονη καταγραφή των δεδομένων και των αλυσίδων συστοιχιών σε ορισμένους αποκεντρωμένους εξυπηρετητές και συσκευές συνεπάγεται πολύ μεγάλη χρήση ενέργειας, και για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητο να βελτιστοποιηθεί η χρήση της ενέργειας ώστε να καταστεί πιο βιώσιμη η τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών.

5.16. Δεδομένου ότι η τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών είναι ικανή να επιφέρει σημαντικές θετικές εξελίξεις, είναι σημαντικό να δοθεί προσοχή στην αδυναμία τροποποίησης των δεδομένων που καταγράφονται μέσω της αλυσίδας συστοιχιών και ως εκ τούτου είναι απαραίτητο οι ρυθμίσεις δημόσιου χαρακτήρα να μπορούν να εγγραφούν ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας αυτής πραγματοποιείται σύμφωνα με τους κανόνες επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων), με ιδιαίτερη αναφορά στο αποκαλούμενο «δικαίωμα στη λήθη».

5.17. Είναι σημαντικό οι ισχύοντες κανόνες για τα θέματα αυτά να προσαρμόζονται συνεχώς, είτε άμεσα είτε ερμηνευτικά, στις ταχύτατες υπό εξέλιξη τεχνολογικές αλλαγές. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο οι θετικές εξελίξεις που αναμένονται από την τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών να συνοδεύονται από δυσμενείς εξελίξεις και προβληματικές επιπτώσεις.

5.18. Η τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών θα επηρεάσει αισθητά την αγορά εργασίας: πολλές θέσεις εργασίας θα εξαφανιστούν, άλλες θέσεις εργασίας θα αλλάξουν ριζικά, ενώ ενδέχεται να εμφανιστούν άλλα επαγγέλματα και να εξελιχθούν σε σχέση με την παρούσα δομή τους. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι είναι σημαντικό να προστατεύονται επαρκώς οι εργαζόμενοι, ιδίως με την παροχή κατάλληλων προγραμμάτων επιμόρφωσης και ενεργητικών μέσων πολιτικής απασχόλησης που θα εφαρμόζονται με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων.

5.19. Το τεράστιο δυναμικό των νέων ψηφιακών τεχνολογιών και το υψηλό κόστος των απαραίτητων επενδύσεων εκθέτουν επίσης την τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών στον κίνδυνο συγκέντρωσης των συσκευών που μπορούν να την κάνουν να λειτουργήσει. Ως εκ τούτου, παράλληλα με τις δυνατότητες εκδημοκρατισμού του δικτύου, δεν αποκλείονται οι κίνδυνοι συγκέντρωσης για κερδοσκοπικούς σκοπούς δεδομένων και τεχνολογικών δικτύων στα χέρια των ελάχιστων εκείνων παραγόντων ή χωρών που μπορούν να πραγματοποιήσουν μεγάλες επενδύσεις. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο είναι σημαντικό να υπάρχουν δημόσιες παρεμβάσεις για τη στήριξη της συμμετοχικής και προσιτής ανάπτυξης αυτών των τεχνολογιών.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ενθάρρυνση μιας ενιαίας αγοράς που θα ευνοεί την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία — προώθηση νέων οικονομικών προτύπων για την ανταπόκριση στις κοινωνικές προκλήσεις και μεταβάσεις»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/02)

Εισηγητής: ο κ. **Giuseppe GUERINI**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	24.1.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	4.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	185/0/6

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Έχει πλέον αναγνωριστεί η ανάγκη επιδίωξης μιας κοινωνικής οικονομίας της αγοράς που με την έξυπνη εφαρμογή των νέων τεχνολογιών, θα μπορέσει να ανταποκριθεί στα μεγάλα προβλήματα που αφορούν τη βιωσιμότητα, την κλιματική αλλαγή και τη μείωση των ανισοτήτων στην Ευρώπη.

1.2. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι μια ενεργός και σημαντική συνδρομή για τον σκοπό αυτό μπορεί να έλθει από τον κόσμο της επιχειρηματικότητας, καθώς και από τους δημόσιους φορείς. Ειδικότερα, από όλες τις επιχειρήσεις της πραγματικής οικονομίας που δημιουργούν πραγματική αξία και ευκαιρίες απασχόλησης χωρίς να χρησιμοποιούν με κερδοσκοπικό τρόπο τις χρηματοπιστωτικές μοχλεύσεις.

1.3. Λαμβανομένης υπόψη της μεγάλης ποικιλίας των οικονομικών προτύπων και των επιχειρηματικών μορφών που υπάρχουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι σημαντικό οι νομοθετικές προτάσεις που αφορούν τις επιχειρήσεις, την οικονομία και την εσωτερική αγορά να μην είναι τυποποιημένες, απορρίπτοντας την ενιαία προσέγγιση και αξιοποιώντας, αντιθέτως, την «επιχειρηματική βιοποικιλότητα».

1.4. Είναι αναγκαίο τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα να υποστηρίξουν την ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης και την ορθή χρήση των μαζικών δεδομένων, τόσο με τη θέσπιση κανόνων ικανών να διασφαλίζουν την ανάπτυξη των τεχνολογιών αυτών με σεβασμό στα δικαιώματα του ατόμου, όσο και με συντονισμένες επενδύσεις δημόσιων ευρωπαϊκών και κρατικών πόρων για να εξασφαλίζεται η ανταγωνιστικότητα της ΕΕ σε παγκόσμια κλίμακα. Ειδικότερα, τα μαζικά δεδομένα και το δυναμικό τους θα πρέπει επίσης να είναι προσιτά στις ΜΜΕ.

1.5. Οι αλλαγές που προκαλούν οι νέες τεχνολογίες, η τεχνητή νοημοσύνη και τα μαζικά δεδομένα στις παραγωγικές διαδικασίες και στην οικονομία γενικότερα, θα αλλάξουν ριζικά και την αγορά εργασίας. Είναι ωστόσο σημαντικό, αυτές οι διαδικασίες αλλαγής να συντελούνται στο πλαίσιο ενός γόνιμου κοινωνικού διαλόγου και με σεβασμό των δικαιωμάτων και της ποιότητας ζωής των εργαζομένων.

1.6. Τα μέτρα υπέρ της πρόσβασης στη χρηματοδότηση των ΜΜΕ, όπως, επί παραδείγματι, το σχέδιο Juncker, το πρόγραμμα COSME ή, στο μέλλον, το πρόγραμμα InvestEU, θα πρέπει να συνεχίσουν την παροχή στήριξης στις ΜΜΕ και στις κοινωνικές επιχειρήσεις που συχνά δυσκολεύονται να αναπτυχθούν λόγω προβλημάτων ρευστότητας και έλλειψης κεφαλαίων. Θα πρέπει επίσης να ενισχυθεί ενεργά και η ευρωπαϊκή αγορά του επιχειρηματικού κεφαλαίου.

1.7. Η αναγκαιότητα διασφάλισης κοινωνικής συνοχής και δικαιοσύνης σε μια διαρκώς γηράσκουσα και αριθμητικώς συρρικνούμενη ευρωπαϊκή κοινωνία αναδεικνύει τον ρόλο που μπορούν να αναλάβουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις αμοιβαίου χαρακτήρα για το μέλλον. Απαιτούνται συνεπώς μεγαλύτερες προσπάθειες για να αναδειχθεί ο ρόλος των επιχειρήσεων αυτών που επιτρέπουν στους ανθρώπους να οργανώνονται και να συνεργάζονται για να προσφέρουν απαντήσεις στις συνεχώς αυξανόμενες κοινωνικές ανάγκες.

1.8. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει ότι θα πρέπει να αναγνωριστεί και να υποστηριχτεί ο ρόλος των ΜΜΕ, των οικογενειακών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας, των βιοτεχνιών, των μικροεπιτηδευματιών και των γεωργών για την προώθηση και την εξάπλωση ενός επιχειρηματικού πνεύματος που να επικεντρώνεται στον ρόλο των ανθρώπων και των τοπικών κοινοτήτων, για τη δημιουργία του ευρωπαϊκού προτύπου μιας ανοικτής σε όλους ενιαίας αγοράς. Επιπλέον, αυτές οι επιχειρήσεις αυτές καθιστούν δυνατή την ανάληψη οικονομικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας σε μεγαλύτερο αριθμό ατόμων, ευνοώντας την οικονομική δημοκρατία.

2. Ιστορικό και αντικείμενο της πρωτοβουλίας

2.1. Η παρούσα γνωμοδότηση πρωτοβουλίας θέλει να συνδράμει τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα έτσι ώστε, στο πλαίσιο των δράσεων για την ενίσχυση της ενιαίας αγοράς, να διευκολυνθεί η δημιουργία ενός πρόσφορου πλαισίου για την ανάπτυξη πολλών μορφών επιχειρήσεων ικανών να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία.

2.2. Έχει πλέον αναγνωριστεί πως είναι αναγκαία η επιδίωξη μιας κοινωνικής οικονομίας της αγοράς, η οποία, με την έξυπνη εφαρμογή των νέων τεχνολογιών, θα μπορέσει να ανταποκριθεί στα μεγάλα προβλήματα που αφορούν τη βιωσιμότητα, τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και τη μείωση των ανισοτήτων, τα δημογραφικά προβλήματα, την έντονη μεταναστευτική πίεση στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και την ενεργειακή μετάβαση.

2.3. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι μπορεί να είναι σημαντική η συμβολή των επιχειρήσεων αλλά βεβαίως και των δημόσιων θεσμικών φορέων. Πράγματι, οι μεγάλες αλλαγές που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο μπορούν να αντιμετωπιστούν αναπτύσσοντας το δυναμικό καινοτομίας που χαρακτηρίζει κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα. Ωστόσο, ορισμένα πρότυπα οικονομικής ανάπτυξης και ορισμένοι τύποι επιχειρήσεων έχουν δείξει μεγάλη προθυμία να αξιοποιήσουν τις κοινωνικές καινοτομίες που καθίστανται ολοένα πιο αναγκαίες για να μπορέσει να εδραιωθεί μια πιο βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομία.

2.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι μια ενιαία αγορά ευνοϊκή για την καινοτομία και τη νέα επιχειρηματικότητα μπορεί να έχει σημαντικά κοινά στοιχεία με την Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς οι στόχοι ανάπτυξης και καινοτομίας, που είναι αναγκαίοι για τη διατήρηση της ευημερίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν πρέπει να είναι μόνο φιλόδοξοι, αλλά και βιώσιμοι.

2.5. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, η ΕΟΚΕ έχει υιοθετήσει πολλές ειδικές γνωμοδοτήσεις που αφορούν τα ακόλουθα και θεμελιώδη ζητήματα:

- την αναζήτηση νέων οικονομικών προτύπων ⁽¹⁾·
- τις ποικίλες μορφές επιχειρηματικότητας ⁽²⁾·
- τους μετασχηματισμούς της ψηφιακής εποχής ⁽³⁾.

2.6. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι υπάρχουν διάφορα οικονομικά «οικοσυστήματα» που αξίζουν την προσοχή του Ευρωπαίου νομοθέτη, προκειμένου να προωθηθεί η λειτουργικότητα της εσωτερικής αγοράς. Το οικονομικό σύστημα της ΕΕ είναι διαφοροποιημένο και περιλαμβάνει πολυεθνικές επιχειρήσεις, εθνικές επιχειρήσεις και πολλές τοπικές επιχειρήσεις. Συχνά, οι επιχειρήσεις αυτές χωρίζονται σε αλυσίδες παραγωγής: μητροπολιτικές περιοχές με αστικά συστήματα υψηλής πυκνότητας και αγροτικές και περιφερειακές περιοχές, όπου δεν είναι πάντα εύκολο να διασφαλιστεί η κοινωνική ευημερία και συνοχή αν δεν υπάρξει ειδική μέριμνα για να καταστεί προσβάσιμη η τεχνολογική καινοτομία ακόμη και στις πλέον αποκεντρωμένες ζώνες.

2.7. Σε όλα αυτά τα πλαίσια είναι αναγκαίο να συμβιώνουν και να συμπράττουν οι διαφορετικοί τύποι επιχειρήσεων, αλλά κάθε τέτοιο επιμέρους πλαίσιο χρήζει ιδιαίτερης προσοχής από πλευράς νομοθετικής παρέμβασης και δημοσίων επενδύσεων. Για τον λόγο αυτό είναι σημαντικό οι νομοθετικές προτάσεις και οι οικονομικές ρυθμίσεις για τις επιχειρήσεις, την οικονομία και την εσωτερική αγορά να μην είναι απόλυτα τυποποιημένες, απορρίπτοντας την προσέγγιση ενιαίας αντιμετώπισης.

3. Προς μια νέα τεχνολογική, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ευρωπαϊκή οικονομία

3.1. Είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν νέα παραγωγικά υποδείγματα αγαθών και υπηρεσιών με τη βοήθεια της ψηφιακής οικονομίας και των νέων τεχνολογιών που έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν τις μεθόδους με τις οποίες αναπτύσσονται οι δραστηριότητες των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων.

3.2. Για τον σκοπό αυτό, είναι καθοριστικής σημασίας τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα να υποστηρίξουν δεόντως την ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, τόσο με τη θέσπιση κατάλληλων κανόνων που θα διασφαλίζουν την ανάπτυξη της τεχνολογίας αυτής με σεβασμό των δικαιωμάτων του ατόμου, όσο και με συντονισμένες επενδύσεις δημόσιων ευρωπαϊκών και κρατικών πόρων για να μπορέσει η Ευρώπη να μην χάσει έδαφος σε διεθνές επίπεδο σε σχέση με ανταγωνιστές όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Κίνα.

⁽¹⁾ ΕΕ C 81 της 2.3.2018, σ. 57, ΕΕ C 75 της 10.3.2017, σ. 33, ΕΕ C 75 της 10.3.2017, σ. 1 και ΕΕ C 303 της 19.8.2016, σ. 28.

⁽²⁾ ΕΕ C 288 της 31.8.2017, σ. 20, ΕΕ C 283 της 10.8.2018, σ. 1, ΕΕ C 13 της 15.1.2016, σ. 8, ΕΕ C 13 της 15.1.2016, σ. 152, ΕΕ C 458 της 19.12.2014, σ. 14 και ΕΕ C 345 της 13.10.2017, σ. 15.

⁽³⁾ ΕΕ C 440 της 6.12.2018, σ. 73, ΕΕ C 81 της 2.3.2018, σ. 102, ΕΕ C 62 της 15.2.2019, σ. 33, ΕΕ C 227 της 28.6.2018, σ. 70, ΕΕ C 75 της 10.3.2017, σ. 6 και ΕΕ C 62 της 15.2.2019, σ. 131.

3.3. Επίσης, η χρήση μαζικών δεδομένων, η επεξεργασία τους και η αποθήκευσή τους θα είναι θεμελιώδους σημασίας για την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής αγοράς, δεδομένου ότι η ικανότητα επεξεργασίας δεδομένων και η δυνατότητα χρήσης τους σε στρατηγικές οικονομικής ανάπτυξης και υπηρεσιών προς τον άνθρωπο αυξάνεται διαρκώς. Είναι ωστόσο αναγκαίο να ληφθούν μέτρα ώστε η επεξεργασία και η ανάπτυξη των δεδομένων αυτών να πραγματοποιούνται με σεβασμό των δικαιωμάτων του ατόμου, των θεμελιωδών ελευθεριών και του νέου ευρωπαϊκού κανονισμού ΓΚΠΔ.

3.4. Η ιδιαιτερότητα του ευρωπαϊκού επιχειρηματικού και οικονομικού ιστού είναι ότι έχει τα στοιχεία για να ανταποκριθεί στον ψηφιακό μετασχηματισμό, αποκτώντας τη δομή ενός λειτουργικού οικοσυστήματος αποτελούμενο από ένα ετερογενές πλήθος διεθνών και τοπικών επιχειρήσεων με παγκόσμιες προσδοκίες. Για να συμβεί αυτό, υπάρχει άμεση ανάγκη για μια ενωμένη, συνδεδεμένη, συνεκτική και ανταγωνιστική Ευρώπη. Μια θετική εμπειρία εν προκειμένω είναι ο κόμβος ψηφιακής καινοτομίας (*Digital Innovation Hub*) που εφαρμόζεται σε πολλά τοπικά οικονομικά συστήματα.

3.5. Οι μεγάλες αλλαγές που προκαλούν οι νέες τεχνολογίες, η τεχνητή νοημοσύνη και τα μαζικά δεδομένα στις παραγωγικές διαδικασίες και στην οικονομία γενικότερα, θα αλλάξουν ριζικά και την αγορά εργασίας. Ορισμένες θέσεις εργασίας θα εξαφανιστούν, θα δημιουργηθούν νέες και άλλες θα υποστούν ριζικές αλλαγές. Είναι ωστόσο σημαντικό, αυτές οι διαδικασίες αλλαγής να συντελούνται στο πλαίσιο ενός γόνιμου κοινωνικού διαλόγου και με σεβασμό των δικαιωμάτων των εργαζομένων που θα πρέπει να υποστηρίζονται όσον αφορά την προστασία και τη συνεχή κατάρτιση.

3.6. Ένας άλλος θεμελιώδης παράγοντας για την ανάπτυξη αφορά τις φορολογικές πολιτικές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εργαστεί εκτενώς σε θέματα φορολογίας κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κοινοβουλευτικής περιόδου. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η αποτελεσματικότητα των φορολογικών κανόνων και το ορθολογικό επίπεδο εναρμόνισής τους αποτελούν θεμελιώδεις παράγοντες για την ενίσχυση της εσωτερικής αγοράς. Οι φορολογικές πολιτικές που προωθούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο πρέπει να υποστηρίζουν τα μέσα που εξυπηρετούν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, όπως, για παράδειγμα, οι επενδύσεις στην έρευνα και την ανάπτυξη και η πρόσβαση σε μετοχικό κεφάλαιο υπό μορφή ιδίων κεφαλαίων.

3.7. Ακόμη και σήμερα, οι ευρωπαϊκές ΜΜΕ και οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα και στερούνται συνθηκών που να ευνοούν την ανάπτυξή τους, παρά τις πολυάριθμες προσπάθειες που καταβάλλονται για την υποστήριξή τους. Επίσης, οι ΜΜΕ δραστηριοποιούνται συχνά στην παραγωγή μέσης-χαμηλής τεχνολογίας και σε υπηρεσίες μικρότερης έντασης γνώσης και δυσκολεύονται να εισέλθουν στη διασπορά αγοράς. Οι επιχειρήσεις αυτές θα πρέπει να υποστηριχτούν ακόμη περισσότερο, δεδομένου ότι, όπως επισημαίνει η Επιτροπή, αντιπροσωπεύουν το 99 % των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων καθώς και το 67 % της απασχόλησης⁽⁴⁾. Για τον λόγο αυτό, παρά την ανάγκη σεβασμού των αρχών της ελεύθερης αγοράς και του ανταγωνισμού, οι επιχειρήσεις αυτές πρέπει να υποστηριχτούν δεόντως από βιομηχανικές και φορολογικές πολιτικές που θα ευνοούν περισσότερο τη δημιουργία κοινής αξίας, παρά τη συγκέντρωση πλούτου.

3.8. Υπό το πρίσμα αυτό, τα μέτρα υποστήριξης της πρόσβασης στη χρηματοδότηση των ΜΜΕ, όπως, επί παραδείγματι, το σχέδιο Juncker με το σύστημα των δημοσίων εγγυήσεων, το πρόγραμμα COSME ή το πρόγραμμα InvestEU, θα πρέπει να συνεχίσουν να ευνοούν και να ενθαρρύνουν τις ΜΜΕ και τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Για τον σκοπό αυτό, η συμμετοχή των ιδιωτών σε νεοφυείς και μικρομεσαίες επιχειρήσεις πρέπει να υποστηρίζεται περισσότερο, αναπτύσσοντας μια ευρωπαϊκή αγορά επιχειρηματικού κεφαλαίου και κεφαλαίου υψηλού κινδύνου, η οποία ακόμη και σήμερα έχει πολύ διαφορετικές διαστάσεις σε σχέση με τις ΗΠΑ. Η υιοθέτηση πολιτικών που θα ευνοούν την επένδυση ιδιωτικών κεφαλαίων στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πρέπει να συνοδεύεται επίσης από συγκεκριμένες δράσεις για την προσέλκυση ατόμων με ταλέντο και δεξιότητες που διαμένουν εκτός της ΕΕ.

3.9. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, κατά μέσο όρο, η Ευρωπαϊκή Ένωση⁽⁵⁾ κατέχει την 53η θέση στην παγκόσμια κατάταξη όσον αφορά την ευκολία έναρξης μιας επιχείρησης και την 29η θέση στην κατάταξη της συνολικής ευκολίας με την οποία μπορεί να ασκηθεί μια οικονομική δραστηριότητα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες κατατάσσονται στην 8η θέση σε σχέση με την ευκολία άσκησης μιας οικονομικής δραστηριότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΟΚΕ τονίζει τη σημασία της υποστήριξης και της ενθάρρυνσης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με μέτρα διοικητικής απλούστευσης στον τομέα των παραγωγικών δραστηριοτήτων αγαθών και υπηρεσιών, και μείωσης του γραφειοκρατικού φόρτου των Ευρωπαίων επιχειρηματιών.

3.10. Η αγορά των δημοσίων συμβάσεων αντιπροσωπεύει σήμερα περίπου το 16 % του ευρωπαϊκού ΑΕγχΠ, με αξία που ανέρχεται σε περίπου 1,9 τρις ευρώ. Οι νέες οδηγίες του 2014 σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις⁽⁶⁾ και τις παραχωρήσεις⁽⁷⁾, είχαν ως στόχο τη δημιουργία ενός πλαισίου που θα λάμβανε περισσότερο υπόψη τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές στις δημόσιες συμβάσεις που διαχειρίζονται οι εθνικές αρχές. Ωστόσο, σύμφωνα με την ίδια την Επιτροπή, ο στόχος αυτός απέχει πολύ από το να επιτευχθεί. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην Επιτροπή να ενισχύσει και να καταστήσει αποτελεσματικότερη την εξέταση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών πτυχών σε έναν τομέα ο οποίος είναι ιστορικά καθοριστικός για την ενιαία αγορά.

3.11. Οι αυξανόμενες προκλήσεις σε διεθνές επίπεδο, αφενός, και η ανάγκη διασφάλισης της κοινωνικής συνοχής και δικαιοσύνης, αφετέρου, αναδεικνύουν τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις στο σημερινό πλαίσιο. Πρέπει συνεπώς να καταβάλλουμε περισσότερες προσπάθειες για να αναδείξουμε την ύπαρξη και τον ρόλο των επιχειρήσεων, οι οποίες αποτελούν μια σαφή έκφραση της τάσης των ανθρώπων να οργανώνονται αυτόνομα για να δώσουν απαντήσεις στις κοινωνικές ανάγκες.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en

⁽⁵⁾ http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_print-version.pdf

⁽⁶⁾ ΕΕ L 94 της 28.3.2014, σ. 65.

⁽⁷⁾ ΕΕ L 94 της 28.8.2014, σ. 1.

3.12. Στις μικρές επιχειρήσεις και στις κοινωνικές επιχειρήσεις, η ώθηση για ανάληψη πρωτοβουλιών και τα κίνητρα έχουν πάντα ως αφετηρία τον άνθρωπο και όχι το κεφάλαιο, το οποίο κινείται αναζητώντας «χρήσεις» που διασφαλίζουν αποδόσεις. Ξεκινώντας από τον άνθρωπο, οι επιχειρήσεις αυτές ριζώνουν στις τοπικές κοινότητες, δημιουργούν δεσμούς διαρκείας με αυτές και συμβάλλουν στην τοπική ευημερία και την κοινωνική συνοχή. Ως προς αυτό, σημαντικό παράδειγμα αποτελεί το βελγικό και το σουηδικό σύστημα⁽⁸⁾ επιταγής πληρωμής υπηρεσιών για παροχή οικιακής βοήθειας. Τα συστήματα αυτά προβλέπουν ειδικές εκπτώσεις φόρου για τους χρήστες και ενθαρρύνουν τη μετατροπή της αδήλωτης εργασίας σε νόμιμη εργασία, προς όφελος των πλέον προστατευμένων παρόχων υπηρεσιών, αφενός, και των κρατικών προϋπολογισμών, αφετέρου.

3.13. Η σύνδεση με τις τοπικές κοινότητες και την περιοχή γίνεται ανταγωνιστικός παράγοντας, καθώς παράγει κίνητρα και δημιουργεί προστιθέμενη αξία όσον αφορά τις κοινωνικές και προσωπικές σχέσεις. Με τον τρόπο αυτό οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας καθιστούν δυνατή την έναρξη μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας με μεγαλύτερο αριθμό ατόμων, συμβάλλοντας σε ένα αναπτυξιακό μοντέλο χωρίς αποκλεισμούς.

3.14. Ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα που προσφέρουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις, είναι ασφαλώς η συνεισφορά στην οικονομική δημοκρατία, στον βαθμό που οι ίδιες εγγυώνται σε εκατομμύρια ανθρώπους τη δυνατότητα να ξεκινήσουν μια οικονομική δραστηριότητα και να δημιουργήσουν αυτόνομα μια θέση εργασίας με βάση τις δεξιότητες, τις ικανότητες και τις φιλοδοξίες τους.

3.15. Με αυτό τον στόχο λειτουργούν, για παράδειγμα, οι συνεταιρισμοί, οι επιχειρήσεις αλληλασφάλισης, τα ιδρύματα συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων και οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Η αναγνώριση αυτών των επιχειρήσεων ενισχύεται επίσης από την «Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα» που θεσπίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2011, η οποία θα μπορούσε ίσως να διευρυνθεί σήμερα με μια πιο τολμηρή και οργανική πρωτοβουλία.

3.16. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στις περιφερειακές και τοπικές τράπεζες, οι οποίες παρέχουν ένα αναντικατάστατο μέσον πρόσβασης στη χρηματοδότηση για εκατομμύρια ανθρώπους. Σε σχέση με τις τράπεζες αυτές, η προσέγγιση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας φαίνεται να είναι ιδιαίτερα δυσμενής και να μην συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας, στον βαθμό που υπάγει στους ίδιους τεχνικούς κανόνες τόσο τις συστημικές τράπεζες όσο και εκείνες που έχουν αποκλειστικά τοπικό χαρακτήρα, εφαρμόζοντας την προσέγγιση της ενιαίας αντιμετώπισης.

4. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις στο μακροπρόθεσμο κοινωνικό και παγκόσμιο πλαίσιο

4.1. Θα πρέπει να καταστεί συνείδηση ότι το παγκόσμιο πλαίσιο θα αλλάξει σημαντικά τα προσεχή έτη, ιδίως όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία, την παραγωγική ικανότητα και το οικονομικό βάρος μεταξύ εθνών και ηπείρων.

4.2. Στην αλλαγή αυτή, η Ευρώπη με τα 500 εκατ. κατοίκους της, θα χάσει τον κεντρικό της ρόλο καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός θα αυξηθεί από τα σημερινά 7,6 στα 9,8 δισεκατ. το 2050, με μια αύξηση που θα συγκεντρωθεί σε 9 χώρες (Ινδία, Νιγηρία, Κονγκό, Πακιστάν, Αιθιοπία, Τανζανία, Ηνωμένες Πολιτείες, Ουγκάντα και Ινδονησία)⁽⁹⁾.

4.3. Παράλληλα, το ποσοστό των ηλικιωμένων θα αυξηθεί ακόμη περισσότερο και ο αριθμός των ανθρώπων που θα είναι άνω των 80 ετών το 2050 θα τριπλασιαστεί από τα σημερινά 137 εκατ. σε πάνω από 425 εκατ. και θα συγκεντρωθεί στην Ευρώπη, όπου η μέση ηλικία είναι ήδη σήμερα τα 40-45 έτη, ενώ στις «αναδυόμενες χώρες» είναι 25-30 έτη.

4.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι οι μεγάλες αλλαγές που συντελούνται καθιστούν πλέον αναγκαία μια ολιστική προσέγγιση που να συντονίζει τις ευρωπαϊκές οικονομικές και κανονιστικές πολιτικές με τις πολιτικές κοινωνικής συνοχής και προστασίας των πιο αδύναμων κατηγοριών, και που να μην εγκαταλείπει τους ηλικιωμένους, τα άτομα με αναπηρία, τις μειονεκτούσες και τις πιο ευπαθείς κατηγορίες.

4.5. Εκτός από τα σχέδια βιομηχανικής ανάπτυξης και τις οικονομικές πολιτικές, η πρόκληση για τη δημιουργία μιας αγοράς ευνοϊκής στην καινοτομία και στην επιχειρηματικότητα συνίσταται στην αξιοποίηση της μοναδικής μεγάλης βεβαιότητας στην οποία μπορούμε να βασιστούμε σε έναν συνεχώς πιο ανασφαλή κόσμο: τον άνθρωπο.

4.6. Από την αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου θα μπορεί να ωφεληθεί όλο το οικονομικό σύστημα, καθώς επιβεβαιώνει ότι η συμπεριφορά ανθρώπων και επιχειρήσεων στον οικονομικό τομέα δεν έχει ως αποκλειστικό σκοπό τη μεγιστοποίηση του οικονομικού κέρδους. Με τον τρόπο αυτό εδραιώνεται η ιδέα ότι αυτό που κινεί την οικονομική δραστηριότητα και την επιθυμία ανάληψης πρωτοβουλίας υπερβαίνει κατά πολύ την απλή ανάγκη συσώρευσης κεφαλαίων. Αυτό δεν σημαίνει υποβάθμιση της σημασίας της οικονομικής επιτυχίας, αλλά διαφορετική μέτρηση της αξίας.

⁽⁸⁾ <http://impact-pha.eu/national-practices/sweden-rot-rut-avdrag/>

⁽⁹⁾ United Nations, World Population Prospects 2017 revision; https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf

4.7. Πράγματι, τις τελευταίες δεκαετίες, η επιτυχία των επιχειρήσεων, ιδίως των μεγάλων επιχειρήσεων της ψηφιακής οικονομίας, αξιολογήθηκε και μετρήθηκε κατά κύριο λόγο σε σχέση με τη δυνατότητα εξαγωγής αξίας με χρηματοοικονομικά κριτήρια και όχι με τη δυνατότητα παραγωγής αξίας και απασχόλησης μέσω της εργασίας.

4.8. Τέλος, η ΕΟΚΕ θεωρεί αναγκαίο να επενδύσουμε στη συνεχή κατάρτιση των Ευρωπαίων πολιτών, έτσι ώστε να είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τις συνεχείς αλλαγές της παρούσας ιστορικής περιόδου. Είναι συνεπώς αναγκαίο να επενδύσουμε σε προγράμματα κατάρτισης που θα υποστηρίζουν την επιχειρηματική πρωτοβουλία και θα παρέχουν στους νέους μέσα και δεξιότητες αυτοοργάνωσης, καθώς και γνώσεις που θα μπορούν να ενθαρρύνουν το πνεύμα πρωτοβουλίας, τη δημιουργικότητα και την τόλμη ανάληψης κινδύνου. Παράλληλα, οι πολιτικές κατάρτισης και υποστήριξης σε μια διαρκώς πιο γερασμένη (λόγος για τον οποίο μιλάμε σήμερα για την «οικονομία της τρίτης ηλικίας») και αριθμητικώς συρρικνούμενη ευρωπαϊκή κοινωνία σε παγκόσμιο επίπεδο, πρέπει να διασφαλίζουν μια καλή ποιότητα ζωής και να συμβάλλουν ενεργά.

4.9. Κάθε άνθρωπος πρέπει να θεωρείται προτεραιότητα, όπως αποδεικνύουν οι επιτυχείς εμπειρίες των κοινωνικών επιχειρήσεων εργασιακής ένταξης που δημιούργησαν σταθερές και ανταγωνιστικές επιχειρήσεις απασχολώντας ευπαθείς, περιθωριοποιημένους ή αποκλεισμένους εργαζόμενους από την παραδοσιακή αγορά εργασίας.

Βρυξέλλες 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ο ρόλος των καταναλωτών στην κυκλική οικονομία»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/03)

Εισηγητής: ο κ. **Carlos TRIAS PINTÓ**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	24.1.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	4.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας υπ' αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	200/4/9

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) προσβλέπει σε έναν στρατηγικό αναπροσανατολισμό, σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο, που να προάγει σταθερά νέα πρότυπα κυκλικότητας, όχι μόνο παρέχοντας σε όλους τους φορείς τη δυνατότητα να ευθυγραμμιστούν, αλλά και θέτοντας τους καταναλωτές στο επίκεντρο των δημόσιων πολιτικών.

1.2. Συνεπώς, η κυκλικότητα της οικονομίας και ο περιορισμός της υπερκατανάλωσης θα επιτύχουν βαθμιαία την απαιτούμενη ένταση και αποτελεσματικότητα όσο θα ενισχύεται ο ρόλος του καταναλωτή στην υπέρβαση του σημερινού μοντέλου παραγωγής και κατανάλωσης, καθώς οι καθημερινές πράξεις κατανάλωσης είναι ο αποτελεσματικότερος μοχλός της αλλαγής.

1.3. Απαιτείται εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου αυτο-μαθητεία, καθώς επίσης και όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη ενημέρωση σχετικά με τις επιλογές κατανάλωσης, και προσανατολισμός του καταναλωτή προς την κυκλική συμπεριφορά. Επί του προκειμένου, η ΕΟΚΕ επισημαίνει τον ρόλο των τοπικών δημόσιων υπηρεσιών και των οργανώσεων καταναλωτών.

1.4. Η υλοποίηση των δράσεων θα μετράται με τη χρήση των δεικτών αντικτύπου που αναπτύσσονται βάσει του Στόχου Βιώσιμης Ανάπτυξης 12 (ΣΒΑ 12) ⁽¹⁾ των Ηνωμένων Εθνών και των σχετικών επιδιώξεων, οδηγώντας σε νέες διαδικασίες τυποποίησης.

1.5. Οι υπόλοιποι 16 ΣΒΑ και οι αντίστοιχες επιδιώξεις θα συμπληρώσουν τις εκτιμήσεις αντικτύπου, ενώ ο ΣΒΑ 17 «Συμμαχίες» θα προετοιμάσει τους χώρους συν-δημιουργίας και συνυπευθυνότητας, ενισχύοντας το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα και την απαιτούμενη δυνατότητα κλιμάκωσης, λαμβάνοντας υπόψη τον εγκάρσιο χαρακτήρα της συνεδηγτής κατανάλωσης.

⁽¹⁾ <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-12-responsible-consumption-and-production.html>

1.6. Ο υπολογισμός του κοινωνικού και περιβαλλοντικού αντικτύπου των προϊόντων στις διάφορες αλυσίδες αξίας προσφέρει τεράστιες δυνατότητες πληροφόρησης του καταναλωτή, χρήσιμες για τις καταναλωτικές επιλογές του, στο πλαίσιο της ψηφιακής κοινωνίας. Η ΕΟΚΕ εμμένει στην ανάγκη χρήσης αξιόπιστων, συγκρίσιμων και εξακριβώσιμων δεικτών αντικτύπου. Ειδικότερα, δίνει έμφαση στη σπουδαιότητα που έχει η παρακολούθηση των δεικτών που αφορούν χημικά υλικά, μεταξύ άλλων όσον αφορά τον χειρισμό τους.

1.7. Οι δράσεις θα πρέπει να είναι καθολικά επωφελείς και να μην αποτελούν μια ενιαία λύση για κάθε περίπτωση αλλά να προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες περιστάσεις που χαρακτηρίζουν την κάθε περιοχή και τον κάθε τομέα δραστηριότητας, κάνοντας χρήση προσεγγίσεων από τη βάση προς την κορυφή με την κατά περίπτωση συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων. Αυτές οι πρωτοβουλίες θα πρέπει να εντάσσονται πλήρως στην ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών και να συντονίζονται με γνώμονα τη θεσμική εδραίωση και την ενίσχυση της δύναμης των οργανώσεων των καταναλωτών.

1.8. Ο ηγετικός ρόλος της Ευρώπης στα διάφορα μοντέλα της κυκλικής οικονομίας θα πρέπει να συνδέεται με τη δημιουργία ενός επιχειρηματικού περιβάλλοντος ευνοϊκού για τη διεθνοποίηση των αγαθών και των υπηρεσιών της κυκλικής οικονομίας και να ανατροφοδοτείται με τις πρωτοπόρες εμπειρίες χωρών όπως η Νότια Κορέα⁽²⁾. Αυτά τα μοντέλα θα πρέπει να συνοδεύονται από συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για μια δίκαιη μετάβαση προς περιβαλλοντικά βιώσιμες οικονομίες και κοινωνίες⁽³⁾, που να εξασφαλίζουν επίσης ισότιμους όρους ανταγωνισμού απέναντι σε καιροσκοπικά προϊόντα τρίτων χωρών.

1.9. Η διαφήμιση και οι εμπορικές πρακτικές διαδραματίζουν καίριο ρόλο για τις καταναλωτικές αποφάσεις. Οι πολιτικές εταιρικής κοινωνικής ευθύνης θα πρέπει οπωσδήποτε να συμβάλλουν ώστε να ξεπεραστούν οι πρακτικές ψευδεπίγραφης οικολογικής και κοινωνικής ταυτότητας (greenwashing και socialwashing). Από αυτήν την άποψη, θα πρέπει να ενισχυθεί το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο εποπτείας και διαπίστευσης των διαφόρων μεταβάσεων προς την κυκλική οικονομία.

1.10. Η φορολογία και οι υπεύθυνες δημόσιες συμβάσεις συνιστούν αποτελεσματικά εργαλεία για την ένταξη του μοντέλου επιβραβεύσεων της υπεύθυνης παραγωγής και κατανάλωσης στο πλαίσιο μιας σταδιακής τυποποίησης των προϊόντων και των υπηρεσιών. Όσον αφορά τη φορολογία, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν αποτελεσματικούς τρόπους για την εφαρμογή μιας προσέγγισης επιβράβευσης, επιδιώκοντας μια σταδιακή σύγκλιση της κυκλικής φορολογίας που να συμβάλει στην Ευρωπαϊκή ενιαία αγορά, ενώ όσον αφορά τις δημόσιες συμβάσεις, οι τοπικές αρχές θα πρέπει να καταρτίσουν συνδεδετικά προγράμματα για τους «βιώσιμους προμηθευτές» ώστε να διευκολύνουν την προσαρμογή και κλιμάκωση της παραγωγής τους, η οποία συχνά δεν επαρκεί για την κάλυψη των τρεχουσών απαιτήσεων ανάθεσης συμβάσεων.

1.11. Επίσης, η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει την προαιρετική επισημάνση, ως μεταβατικό στάδιο προς την υποχρεωτική επισημάνση, υπό τον όρο να βασίζεται σε ανεξάρτητα και εξακριβωμένα προαιρετικά συστήματα περιβαλλοντικής ποιότητας. Η προώθηση του οικολογικού σήματος της ΕΕ⁽⁴⁾ και η επέκτασή του σε περισσότερα προϊόντα θα το καταστήσει εμβληματικό «σήμα» βιώσιμης επιλογής στην Ευρώπη.

1.12. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι είναι κατεπείγουσα η ανάγκη βελτίωσης του οικολογικού σχεδιασμού μέσω της συστηματικής διερεύνησης των απαιτήσεων διάρκειας ζωής, επισκευής, χημικών συστατικών κ.λπ., με τηρήρηση των κοινωνικών κριτηρίων και με την προώθηση τοπικών δικτύων κατανάλωσης και πρακτικών παραγωγού-καταναλωτή (prosumer).

2. Εισαγωγή και ιστορικό

2.1. Στο πλαίσιο της **βιώσιμης ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας** θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι ποιοτικοί παράγοντες, που αφορούν την αποφυγή της εκμετάλλευσης της εργασίας και του περιβάλλοντος, τις ισότιμες συνθήκες διαβίωσης με βάση τους διαθέσιμους πόρους του πλανήτη, και, σε τελική ανάλυση, ένα μοντέλο που να εξισορροπεί την οικονομική ευημερία, τα περιβαλλοντικά ζητήματα και την κοινωνική ένταξη⁽⁵⁾.

2.2. Η κυκλική οικονομία πρέπει να αποτελεί ένα μοντέλο ανθρώπινης συμπεριφοράς συμβατό με τους κανόνες λειτουργίας της φύσης, που να διατηρεί και να αναγεννά το φυσικό κεφάλαιο.

2.3. Πολυάριθμες μελέτες, προτάσεις και γνωμοδοτήσεις έχουν εκπονηθεί μέχρι στιγμής σχετικά με τη μετάβαση από τη γραμμική στην κυκλική οικονομία. Οι μελέτες αυτές εστιάζονται στην παραγωγή και μόλις και μετά βίας θίγουν τον ρόλο του καταναλωτή, ο οποίος είναι καίριος παράγων για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της κυκλικής οικονομίας.

⁽²⁾ Η κυκλική οικονομία αποτέλεσε το βασικό επίκεντρο των συζητήσεων σχετικά με τις συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) στο πλαίσιο του Φόρουμ της κοινωνίας πολιτών στη Σεούλ, τον Απρίλιο του 2018, για την εμπορική συμφωνία ΕΕ – Νότιας Κορέας.

⁽³⁾ Κατευθυντήριες γραμμές της ΔΟΕ για μια δίκαιη μετάβαση προς οικολογικά βιώσιμες οικονομίες και κοινωνίες για όλους.

⁽⁴⁾ Το Συμβούλιο Οικολογικής Σήμανσης της ΕΕ χρησιμοποιεί πλέον νέα κυκλικά κριτήρια και δείκτες σχετικά με τη χρήση και τη διάθεση των προϊόντων, σύμφωνα με τη μεθοδολογία του κύκλου ζωής του προϊόντος.

⁽⁵⁾ Βλ. τη σχετική γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ «Sibiu και πέραν αυτού», ΕΕ C 228 της 24.2.2016, σ. 37.

2.4. Κατ' αρχάς, παρατηρείται ένα μεγάλο χάσμα μεταξύ των όσων δηλώνει ο καταναλωτής, ο οποίος είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στις κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις ⁽⁶⁾, και της συμπεριφοράς του, η οποία επηρεάζεται από το φαινόμενο low cost, όπου συχνά η τιμή (στη διαμόρφωση της οποίας δεν λαμβάνεται υπόψη το εξωτερικό κόστος) έχει προτεραιότητα έναντι της συνολικής ποιότητας του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

2.5. Συνεπώς, τα στοιχεία παύουν να ισχύουν όταν περνάμε από τις αντιλήψεις και τις προσδοκίες στις δράσεις και τις δεσμεύσεις. Γίνεται τότε εμφανής η ένταση μεταξύ του προσιτού και του βιώσιμου, ενώ η πληροφόρηση και η επιμόρφωση αναδεικνύονται σε βασικούς παράγοντες για τη βελτιστοποίηση της συμμετοχής του καταναλωτή στη διαδικασία.

2.6. Στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων για την κυκλική οικονομία έγιναν κάποιες σαφείς αναφορές στη συμπεριφορά του καταναλωτή, τις οποίες και υποστήριξε η ΕΟΚΕ ⁽⁷⁾.

2.7. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, από την πλευρά της, στη γνωμοδότησή της με τίτλο «Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία» ⁽⁸⁾, τονίζει τη σημασία της συμπεριφοράς των καταναλωτών και των κοινωνικών τάσεων, επισημαίνοντας τον κυρίαρχο ρόλο που διαδραματίζουν οι τοπικές και περιφερειακές αρχές στην ενίσχυση των δράσεων εκπαίδευσης, κατάρτισης και επαγγελματικής εξειδίκευσης που θα συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση της βιώσιμης κατανάλωσης, της διαφύλαξης των πόρων και της πρόληψης της δημιουργίας αποβλήτων, καθώς και της ευθύνης των παραγωγών κατά τα στάδια σχεδιασμού και εμπορίας.

2.8. Τέλος, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι την ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας μπορούν επίσης να στηρίξουν συγκεκριμένες καινοτόμες μορφές κατανάλωσης: κοινή χρήση προϊόντων και υποδομών (συνεργατική οικονομία), κατανάλωση υπηρεσιών αντί προϊόντων, χρήση πλατφορμών πληροφορικής ή ψηφιακών πλατφορμών κ.λπ.

3. Η κυκλική οικονομία στις πολιτικές της ΕΕ

3.1. Πέραν των κανονιστικών και παραγωγικών πτυχών, πραγματική πρόκληση στο πλαίσιο των πολιτικών της ΕΕ για την κυκλική οικονομία αποτελεί η κινητοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου που αντιπροσωπεύει η συμπεριφορά των καταναλωτών μέσω των καθημερινών συνηθειών και αποφάσεών τους. Για το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα των μεμονωμένων δράσεων απαιτείται η πλήρης συμμετοχή των καταναλωτών ως αποτελεσματικός μοχλός αλλαγής.

3.2. Στην ανακοίνωση με τίτλο «Το κλείσιμο του κύκλου – Ένα σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία» ⁽⁹⁾ διατυπώνεται το συμπέρασμα ότι «Οι επιλογές που πραγματοποιούνται από εκατομμύρια καταναλωτές μπορούν να υποστηρίξουν ή να παρεμποδίσουν την κυκλική οικονομία».

3.3. Αναφέρεται ότι «[α]ντιμέτωποι με μια πληθώρα σημάτων και περιβαλλοντικών ισχυρισμών, οι καταναλωτές στην ΕΕ συχνά δυσκολεύονται να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ των προϊόντων ή να εμπιστευτούν τις παρεχόμενες πληροφορίες. Και επιπλέον, οι οικολογικοί ισχυρισμοί δεν συμμορφώνονται πάντοτε με τις νομικές απαιτήσεις αξιοπιστίας, ορθότητας και σαφήνειας».

3.4. «Η τιμή αποτελεί καθοριστικό παράγοντα που επηρεάζει τις αγοραστικές αποφάσεις, τόσο στην αλυσίδα αξίας όσο και για τον τελικό καταναλωτή. Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να παρέχουν κίνητρα και να χρησιμοποιούν οικονομικά εργαλεία, όπως η φορολόγηση, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι τιμές των προϊόντων εκφράζουν καλύτερα το αντίστοιχο περιβαλλοντικό κόστος. Κάποια θέματα που σχετίζονται με τις εγγυήσεις, όπως η νόμιμη περίοδος εγγύησης και η αντιστροφή του βάρους της απόδειξης [...] προστατεύουν τους καταναλωτές από τα ελαττωματικά προϊόντα και συμβάλλουν στη βελτίωση της ανθεκτικότητας και της δυνατότητας επισκευής των προϊόντων [...]».

3.5. Ωστόσο, ενώ περιλαμβάνει πολλές από τις βασικές παραμέτρους της βιωσιμότητας, η ανακοίνωση αγνοεί τις πολλαπλές αλληλεπιδράσεις που λαμβάνουν χώρα στις διάφορες αλυσίδες αξίας, αποδίδοντας στον καταναλωτή δευτερεύοντα ρόλο.

4. Σημερινή κατάσταση των πολιτικών της ΕΕ

4.1. Η Ευρώπη διαθέτει ήδη το κανονιστικό πλαίσιο για να προάγει την υπεύθυνη ανάθεση συμβάσεων ⁽¹⁰⁾, και συγκαταλέγεται, χάρη στις δυνατότητές της ⁽¹¹⁾, στις κινητήριες δυνάμεις της κυκλικής οικονομίας. Εντούτοις, παρατηρούνται πολυάριθμες δυσκολίες στην αποτελεσματική εφαρμογή του πλαισίου αυτού και, ως εκ τούτου, απαιτείται μεγαλύτερη σαφήνεια ως προς τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που θεωρούνται κυκλικά.

⁽⁶⁾ Ειδικό Ευρωβάρόμετρο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου 2017: το 94 % των Ευρωπαίων θεωρεί ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι πολύ ή αρκετά σημαντική, με τον αυξανόμενο όγκο των αποβλήτων να αποτελεί τον κύριο παράγοντα ανησυχίας. Επιπλέον, ποσοστό 87 % θεωρεί ότι μπορεί να διαδραματίσει πολύ ή αρκετά σημαντικό ρόλο.

⁽⁷⁾ Βλέπε ΕΕ C 230 της 14.7.2015, σ. 99, ΕΕ C 264 της 20.7.2016, σ. 98, ΕΕ C 389 της 21.10.2016, σ. 80, ΕΕ C 345 της 13.10.2017, σ. 102, ΕΕ C 283 της 10.8.2018, σ. 61 και ΕΕ C 367 της 10.10.2018, σ. 97.

⁽⁸⁾ ΕΕ C 88 της 21.3.2017, σ. 83.

⁽⁹⁾ COM(2015) 614 final.

⁽¹⁰⁾ Βλέπε οδηγίες 2014/23/ΕΕ, 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ.

⁽¹¹⁾ Οι δημόσιες συμβάσεις στην Ευρώπη αγγίζουν το 15 % του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕγχΠ).

4.2. Με αφετηρία μια δυναμική ορολογία, καθώς πρόκειται για μια μετάβαση που θα πρέπει να ανατροφοδοτηθεί με τις ορθές πρακτικές των διαφόρων αλυσίδων αξίας, θα πρέπει να διερευνηθούν παγκόσμιες διαδικασίες τυποποίησης που να βασίζονται σε νέα στοιχεία μέτρησης, καθώς μια πολυμερής και παγκοσμιοποιημένη οικονομία χρειάζεται μια κοινή γλώσσα.

4.3. Το σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις βιώσιμες επενδύσεις και ο κανονισμός για τη νέα ταξινόμηση των βιώσιμων δραστηριοτήτων ⁽¹²⁾ οδηγούν σε μια νέα οικογένεια κοινωνικοπεριβαλλοντικών δεικτών αντικτύπου που συνάδουν πλήρως με τις κατευθυντήριες γραμμές των Ηνωμένων Εθνών.

4.4. Χάρη στη στήριξη που παρέχεται με πόρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι οποίοι έχουν πλέον ενισχυθεί και ενταχίζονται στο πρόγραμμα InvestEU, προβλέπεται μια σημαντική επανεστίαση των επενδύσεων σε δραστηριότητες που συμβάλλουν στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην πρόληψη της εξάντλησης των φυσικών πόρων. Οι δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνουν την ανακαίνιση των προοριζόμενων για κατοικία κτιρίων και τη χρήση της γεωθερμικής ενέργειας ⁽¹³⁾. Και οι δύο αυτές δραστηριότητες συνδέονται με τις άμεσες αποφάσεις των καταναλωτών.

4.5. Η δέσμη μέτρων για τη νέα συμφωνία για τους καταναλωτές, με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά της, θα συμβάλει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών ⁽¹⁴⁾. Κατά την ΕΟΚΕ ⁽¹⁵⁾, η βελτίωση του πλαισίου εφαρμογής της νομοθεσίας για την καταπόνηση συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την ισορροπία ανάπτυξης της κυκλικότητας.

4.6. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η κοινή πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΟΚΕ που προωθεί την πλατφόρμα *European Circular Economy Stakeholder Platform* ⁽¹⁶⁾, ένα «δίκτυο δικτύων» το οποίο αποτελεί σημείο συνάντησης για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προκλήσεων και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και λύσεων. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν επίσης, μεταξύ άλλων, το φόρουμ *Retail Forum (REAP)* ⁽¹⁷⁾ και η πλατφόρμα *EU Platform on Food Losses and Food Waste* ⁽¹⁸⁾.

5. Μελλοντικές δεσμεύσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

5.1. Η Επιτροπή, στο πλαίσιο των εργασιών της για τον οικολογικό σχεδιασμό, θα μελετήσει ορισμένες επιμέρους αναλογικές απαιτήσεις για τη βιωσιμότητα, την πληροφόρηση σχετικά με την κοινή χρήση και τις επισκευές, καθώς και τη διαθεσιμότητα ανταλλακτικών. Θα εξετάσει επίσης την προσθήκη πληροφόρησης σχετικά με τη βιωσιμότητα στην ενεργειακή επισήμανση.

5.2. Στις αναθεωρημένες προτάσεις για τα απόβλητα, η Επιτροπή εξετάζει νέους κανόνες με στόχο την προώθηση των δραστηριοτήτων επαναχρησιμοποίησης.

5.3. Η Επιτροπή θα επιδώξει την αυστηρότερη εφαρμογή των εγγυήσεων για τα υλικά αγαθά, θα εξετάσει δυνατότητες βελτίωσης και θα καταπολεμήσει τους ψευδείς οικολογικούς ισχυρισμούς.

5.4. Η Επιτροπή θα καταρτίσει ένα πρόγραμμα ανεξάρτητων δοκιμών στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη», με στόχο την επίτευξη προόδου στα ζητήματα που αφορούν ενδεχόμενες πρακτικές πρόωρης απαξίωσης ⁽¹⁹⁾.

5.5. Η Επιτροπή θα ενισχύσει την εδραίωση των οικολογικών δημόσιων συμβάσεων, συμβάλλοντας στην ένταξη της κυκλικής οικονομίας στα νέα ή στα αναθεωρημένα κριτήρια.

6. Μεταβαίνουμε πράγματι προς μια κυκλική οικονομία;

6.1. «Η βιωσιμότητα συνιστά μια [μελλοντοστραφή] διαδικασία [...] [όπου] οι συμπεριφορές, οι πράξεις και οι αποφάσεις των κυβερνήσεων, των εταιρειών, των εργαζομένων, των πολιτών και των καταναλωτών θα καθοδηγούνται από τη συνειδητοποίηση των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών τους επιπτώσεων κατά τρόπο υπεύθυνο» ⁽²⁰⁾.

⁽¹²⁾ COM(2018) 353 final, εγκρίθηκε από τους συννομοθέτες τον Μάρτιο του 2019.

⁽¹³⁾ Τον Μάρτιο του 2019 οι συννομοθέτες ενέκριναν την ταξινόμηση των βιώσιμων δραστηριοτήτων.

⁽¹⁴⁾ Την απογοητευτική συμφωνία της επιτροπής IMCO του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα ελαττωματικά προϊόντα (Φεβρουάριος 2018) ακολούθησε μια εποικοδομητική συμφωνία: μεγαλύτερη προστασία για τις διαδικτυακές αγορές καθώς και βούληση για την επιβολή κυρώσεων λόγω του φαινομένου της διπλής ποιότητας των ειδών διατροφής (Απρίλιος 2018).

⁽¹⁵⁾ EE C 440 της 6.12.2018, σ. 66.

⁽¹⁶⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/>

⁽¹⁷⁾ <http://ec.europa.eu/environment/industry/retail/about.htm>

⁽¹⁸⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/flwp/>

⁽¹⁹⁾ Το έργο «PROMPT» στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων 2020» αφορά την εξακρίβωση της πρόωρης απαξίωσης και θα περιλαμβάνει προτάσεις για τη βελτίωση της διάρκειας ζωής του προϊόντος, συμπεριλαμβανομένης της επισκευής. Την κοινοπραξία απαρτίζουν οργανώσεις καταναλωτών όπως οι ANEC/BEUC/ICRT και Test Achats, UFC Que Choisir, OCU, Stiftung Warentest, Consumentenbond και ερευνητικά ιδρύματα (TU Delft, Fraunhofer IZM), καθώς και οργανώσεις επισκευής (RUSZ, Ifixit).

⁽²⁰⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ «Ας αφουγκραστούμε τους πολίτες της Ευρώπης για ένα βιώσιμο μέλλον (Sibiu και πέραν αυτού)», EE C 228 της 5.7.2019, σ. 37.

6.2. Κατά την ΕΟΚΕ, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης επικεντρώνονται στις σχετικές με το περιβάλλον και την παραγωγή πτυχές της κυκλικής οικονομίας, και ελάχιστα στις κοινωνικές και καταναλωτικές. Συνεπώς, υπάρχει ο κίνδυνος κυκλικής μετάβασης προς μια άλλη γραμμική οικονομία.

6.3. Από ολιστικής άποψης, ο προορατικός ρόλος του καταναλωτή δεν πρέπει να περιορίζεται σε μια απλή ασύμμετρη συμμετοχή, στο πλαίσιο της οποίας θα ενεργεί ως αστικός φορέας ανακύκλωσης οικιακών αποβλήτων, αλλά θα πρέπει να του παρέχει δυνατότητα παρέμβασης καθ' όλην τον κύκλο της διαδικασίας.

6.4. Το θετικό είναι ότι έχουμε στη διάθεσή μας μια σημαντική δέσμη εργαλείων για την κυκλική οικονομία, τα οποία βασίζονται στους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και τις συναφείς επιδιώξεις, σε συνδυασμό με τα δεσμευτικά πρωτόκολλα της Συμφωνίας του Παρισιού⁽²¹⁾ για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, που συναπαρτίζουν ένα καθολικό πλαίσιο τεράστιου δυναμικού.

6.5. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι όσο καλύτερα θα συνδυάζονται οι χώροι μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, συνδέοντας την κυκλική οικονομία με την εκάστοτε περιοχή, τόσο αποτελεσματικότερη θα καταστεί η μετάβαση και τόσο καλύτερα θα προσαρμοστεί στον ΣΒΑ 12 (υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή).

7. Προτάσεις της ΕΟΚΕ προκειμένου να αποκτήσουν οι καταναλωτές πιο πρωταγωνιστικό ρόλο στα πρότυπα κυκλικής οικονομίας

7.1. Υπεύθυνη έρευνα και καινοτομία (ή RRI, όπως είναι το ακρώνυμο στα αγγλικά), στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη»: θα διευκολυνθεί η ισόρροπη συμμετοχή όλων των παραγόντων και κυρίως των καταναλωτών και/ή των εκπροσώπων τους.

7.2. Οικολογικός σχεδιασμός και οικολογική καινοτομία: θα ενδυναμωθεί, από την άποψη της περιβαλλοντικής συνυπευθυνότητας, η ενεργός συμμετοχή των καταναλωτών μέσω πρακτικών δημιουργίας κοινής αξίας, η οποία θα μπορεί να αποτελεί αντικείμενο διαπίστευσης μέσω επίσημα ρυθμιζόμενων διακριτικών σημάτων ποιότητας.

7.3. Θα ενθαρρυνθεί η συνδρομή των καταναλωτών στον προγραμματισμό των πολιτικών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης μέσω της συμμετοχής σε περιβάλλον δοκιμής πιλοτικών προϊόντων ή υπηρεσιών, για την εκ των προτέρων από κοινού επικύρωσή τους.

7.4. Θα γίνει απογραφή ορθών κυκλικών πρακτικών, με επιδίωξη της συμμετοχής και των καταναλωτών, και θα διαδοθούν ευρέως όσες από αυτές έχουν μεγαλύτερο πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα.

7.5. Ενθάρρυνση της προαιρετικής επισήμανσης με πληροφορίες σχετικά με τη μείωση των εκπομπών, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την αποτελεσματική χρήση των πόρων ή τη μη χρήση εξαρτημάτων που έχουν αυξημένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Στόχος είναι η επισήμανση αυτή να καταστεί αργότερα υποχρεωτική. Θα καθιερωθεί η χρήση επισήμανσης όπου θα αναγράφεται η εκτιμώμενη διάρκεια ζωής του προϊόντος, η οποία θα συνδέεται με τη δυνατότητα αγοράς ανταλλακτικών και με επιλογές επισκευής. Λαμβανομένης υπόψη της πίεσης των καταναλωτών, θα ενθαρρυνθεί η διεύρυνση των περιόδων εγγύησης του προϊόντος, με χρήση των συστημάτων επίσημης αναγνώρισης, της φορολογίας και των δημόσιων συμβάσεων.

7.6. Στο πλαίσιο της δέσμης για τη νέα συμφωνία για τους καταναλωτές, θα θεσπιστούν μηχανισμοί αποζημίωσης των καταναλωτών για την αγορά αγαθών και προϊόντων τα οποία έχουν αποτελέσει αντικείμενο πρακτικών πρόωρης απαξίωσης.

7.7. Θα παρακολουθείται η χρήση υλικών πολύ μικρής διάρκειας (όπως είναι το πλαστικό μίας χρήσης)⁽²²⁾ και η συσκευασία των προϊόντων⁽²³⁾. Επίσης, θα εντατικοποιηθούν οι έλεγχοι των χημικών ουσιών, με αποτέλεσμα μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την πρόληψη αντιπαραγωγικών πρακτικών ανακύκλωσης.

7.8. Πληροφόρηση του καταναλωτή για το περιβαλλοντικό αποτύπωμα: προσιτή, κατανοητή και ελκρινής. Θα παρακολουθούνται και, κατά περίπτωση, θα δημοσιοποιούνται οι κακές πρακτικές που συνίστανται σε μη επαρκώς τεκμηριωμένους ισχυρισμούς.

7.9. Εκστρατείες πληροφόρησης απευθυνόμενες στους καταναλωτές, και κυρίως στους νέους, για οικονομικά πρότυπα βιώσιμης παραγωγής και κατανάλωσης, με χρήση διάφορων στρατηγικών «ώθησης» και συνυπολογισμό των πολιτισμικών και ιδιοσυγκρασιακών παραγόντων⁽²⁴⁾.

⁽²¹⁾ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

⁽²²⁾ ΕΕ C 62 της 15.2.2019, σ. 207.

⁽²³⁾ Συχνά είναι υπερβολική και ακατάλληλη, καθώς καθορίζεται βάσει στρατηγικών μάρκετινγκ.

⁽²⁴⁾ Για παράδειγμα, η πρακτική του doggy bag δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στη Νότια Ευρώπη.

7.10. Παροχή εκπαίδευσης (διαρκώς και από πολύ μικρή ηλικία) σχετικά με την πλήρη μεθοδολογία του κύκλου ζωής του προϊόντος (κατασκευή τμημάτων, σπονδυλωτή κατασκευή, ανθεκτικότητα, δυνατότητα επισκευής, επαναχρησιμοποίηση και ενεργειακή απόδοση), με έντονο πρακτικό χαρακτήρα.

7.11. Ενίσχυση των δεξαμενών απασχόλησης που συνδέονται με τις δραστηριότητες επαναχρησιμοποίησης, επισκευής και ανακύκλωσης υψηλής προστιθέμενης αξίας (αναβαθμιστική ανακύκλωση), στο πλαίσιο της στρατηγικής για μια ψηφιακή ενιαία αγορά ⁽²⁵⁾.

7.12. Διασφάλιση από τις αρμόδιες αρχές —στο οικείο επίπεδο αρμοδιοτήτων— επαρκών υποδομών και πόρων για τη χωριστή αποκομιδή σε κάθε χώρο παραγωγής αποβλήτων.

7.13. Αναγνώριση δήμων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, πανεπιστημίων και άλλων θεσμών που ενσωματώνουν πρωτόκολλα συμμετοχής των καταναλωτών σε δράσεις της κυκλικής οικονομίας μέσω ανιόντων προτύπων.

7.14. Ανάπτυξη και διεύρυνση εμπειριών στον τομέα των νέων οικονομικών προτύπων, κατά προτίμηση σχετικά με τη συνεργατική οικονομία και τη λειτουργική οικονομία, σε οριοθετημένες περιοχές, με τη διάκριση «κυκλικοί δήμοι», εν είδει προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης.

7.15. Ενδυνάμωση του ρόλου των ενώσεων καταναλωτών στην κυκλική οικονομία, μέσω ειδικής τεχνικής βοήθειας και πόρων.

7.16. Δημοσίευση και διάδοση των βέλτιστων πρακτικών επιχειρήσεων στην κυκλική οικονομία, μέσω της εποπτείας των οργανώσεων καταναλωτών.

7.17. Προώθηση των τοπικών δικτύων κατανάλωσης, της παραγωγής-κατανάλωσης (prosumption) και των πρακτικών «φτιάξε το μόνος σου» και «κάνε το μόνος σου» (make it yourself/do it yourself).

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Luca JAHIER

⁽²⁵⁾ Βλέπε την τελική έκδοση με τίτλο ICT for Work: Digital Skills in the Workplace.

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η φορολόγηση στην ψηφιοποιημένη οικονομία»

(Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/04)

Εισηγητής: ο κ. **Krister ANDERSSON**

Νομική βάση	Άρθρο 32, παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	15.2.2018
Αρμόδιο τμήμα	Οικονομική και νομισματική ένωση, οικονομική και κοινωνική συνοχή
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	2.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	167/7/7

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η ψηφιοποίηση της οικονομίας αποτελεί εξαιρετική ευκαιρία και ότι το ψηφιακό θεματολόγιο της ΕΕ συνιστά σημαντική πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεδομένου ότι η ψηφιοποίηση εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική κινητήρια δύναμη για την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι οι πολιτικές που σχετίζονται με τη φορολογία της ψηφιοποιημένης οικονομίας πρέπει να επιδιώκουν την προαγωγή, και όχι την παρακώλυση της οικονομικής ανάπτυξης και του διασυννοριακού εμπορίου και επενδύσεων.

1.2. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ανάγκη τα φορολογικά συστήματα να λαμβάνουν δρόμους υπόψη τα νέα επιχειρηματικά μοντέλα. Οι αρχές ενός δίκαιου φορολογικού συστήματος -συνέπεια, προβλεψιμότητα, ουδετερότητα- εξακολουθούν να είναι σημαντικές για τις δημόσιες αρχές, τις επιχειρήσεις και για τους καταναλωτές.

1.3. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ συμμερίζεται τη φιλοδοξία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συνεχίσει να προλαμβάνει τον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό των επιχειρήσεων και την έλλειψη διαφάνειας από τα κράτη μέλη, προκειμένου να διασφαλιστεί ίση μεταχείριση των εταιρειών και να προωθηθεί η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα.

1.4. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ακράδαντα ότι, στο πλαίσιο της ψηφιοποίησης της οικονομίας, οι τυχόν αλλαγές στους κανόνες κατανομής των δικαιωμάτων φορολόγησης των κερδών μεταξύ των χωρών πρέπει να συντονίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο, προκειμένου να αξιοποιηθούν καλύτερα τα οφέλη της παγκοσμιοποίησης, με κατάλληλη παγκόσμια διακυβέρνηση και παγκόσμιους κανόνες. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ επικροτεί τη στενή συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των κρατών μελών και του ΟΟΣΑ/G20 για την υποστήριξη της εξεύρεσης μιας διεθνούς λύσης η οποία θα περιορίσει τον κίνδυνο διπλής φορολογίας σε διεθνές επίπεδο. Ωστόσο, εάν δεν μπορεί να επιτευχθεί λύση σε διεθνές επίπεδο, η ΕΕ θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να προχωρήσει αυτόνομα.

1.5. Η ΕΟΚΕ προτείνει τα κράτη μέλη που έχουν θεσπίσει ειδικά εθνικά συστήματα να εξετάσουν προσεκτικά τις πιο αποτελεσματικές λύσεις, ούτως ώστε να αποφευχθούν πρόσθετες περιπλοκές και κόστη τόσο για τις φορολογικές αρχές όσο και για τις επιχειρήσεις.

1.6. Η ΕΟΚΕ παροτρύνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη να εξετάσουν προσεκτικά όλες τις δυνατότητες για να εξαλείψουν την τυχόν μειωμένη φορολόγηση των ψηφιακών υπηρεσιών για τις πωλήσεις που καταλήγουν σε κράτος μέλος, ανεξαρτήτως του τόπου στον οποίο είναι εγκατεστημένη η εταιρεία. Οι υπηρεσίες που παρέχονται μέσω πλατφορμών που χρησιμοποιούνται από Ευρωπαίους καταναλωτές θα πρέπει να ενσωματωθούν πλήρως στο σύστημα ΦΠΑ, ως βασική συνιστώσα για την αντιμετώπιση του φορολογικού ζητήματος. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι πελάτες ψηφιακών επικοινωνιών (π.χ. Facebook κ.λπ.) έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες αυτές χωρίς προφανή επιβάρυνση, με συνέπεια να εγείρονται εύλογα ερωτήματα σχετικά με το πώς μπορεί να επιβληθεί ΦΠΑ.

1.7. Η κλειδα κατανομής που προτείνεται για την κοινή ενοποιημένη βάση φορολογίας εταιρειών (ΚΕΒΦΕ), με τους τρεις συντελεστές της, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και να εφαρμοστεί, ως σημείο εκκίνησης, για την κατανομή του εναπομένου κέρδους, εάν αυτή είναι η μέθοδος που θα συμφωνηθεί στον ΟΟΣΑ. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει αυτήν την προσέγγιση.

1.8. Η ΕΟΚΕ πιστεύει, ωστόσο, ότι οι πόροι που δαπανώνται για E & A είναι σημαντικοί για την ανάπτυξη άυλων στοιχείων και ότι η χώρα στην οποία πραγματοποιούνται οι εν λόγω δραστηριότητες πρέπει να αμείβεται για αυτές. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ προτείνει τη χρήση ενός τύπου που αποτελείται από τέσσερις συντελεστές για την κατανομή του εναπομένου κέρδους και όχι από τους τρεις συντελεστές που περιλαμβάνονται στον τύπο της ΚΕΒΦΕ. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει πλήρως την πολυπλοκότητα του υπολογισμού των διεθνών δικαιωμάτων φορολόγησης και παράλληλα, θεωρεί ότι είναι αναγκαία μια αποδεκτή και δίκαιη κατανομή των δικαιωμάτων φορολόγησης μεταξύ των χωρών.

1.9. Σε περίπτωση που η κατανομή των διεθνών δικαιωμάτων φορολόγησης δεν είναι εφικτή εντός του υφιστάμενου πλαισίου για τις τιμές μεταβίβασης, η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της κατανομής των εναπομένων κερδών από τα άυλα στοιχεία ενεργητικού της αγοράς με τη χρήση ενός τύπου τεσσάρων συντελεστών.

1.10. Δεδομένης της αύξησης του μεγέθους των αγορών εκτός Ευρώπης, ιδίως σε χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία, η κατανομή των δικαιωμάτων φορολόγησης στο σύνολο της εταιρικής φορολογικής βάσης, ή ακόμη και σε ολόκληρο το εναπομένον κέρδος, ενδέχεται να οδηγήσει σε σημαντικές απώλειες εσόδων σε πολλά κράτη μέλη και θα μπορούσε να προξενήσει δυσκολίες όσον αφορά την επίτευξη των κοινωνικών στόχων στις ευρωπαϊκές χώρες.

1.11. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να εξευρεθεί μια εύλογη ισορροπία ως προς την ανακατανομή των φόρων επί των εταιρικών κερδών μεταξύ των καθαρά εξαγωγικών και των καθαρά εισαγωγικών χωρών ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η δυνατότητα των χωρών να εκπληρώνουν τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς τους στόχους.

1.12. Οι συμφωνηθείσες τροποποιήσεις των διεθνών κανόνων για την κατανομή των δικαιωμάτων φορολόγησης μεταξύ των χωρών θα πρέπει να είναι επωφελείς για όλα τα κράτη μέλη και για την ενιαία αγορά.

2. Ιστορικό πλαίσιο

2.1. Τα σημερινά συστήματα φορολογίας εταιρειών ανά τον κόσμο και το σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της διάβρωσης της φορολογικής βάσης και της μετατόπισης κερδών (BEPS) βασίζονται στην αξιολόγηση του εταιρικού κέρδους στον τόπο όπου οι οικονομικές δραστηριότητες παράγουν κέρδη και όπου δημιουργείται αξία. Η ψηφιοποίηση των οικονομιών, ωστόσο, έθεσε το ζήτημα του τόπου στον οποίο δημιουργούνται τα κέρδη και του τρόπου με τον οποίο διανέμονται. Οι ψηφιακές υπηρεσίες, υπό την ευρεία έννοια, μπορούν να παρέχονται εξ αποστάσεως, χωρίς φυσική παρουσία στον τόπο όπου πραγματοποιείται η κατανάλωση.

2.2. Ως αποτέλεσμα του προγράμματος BEPS, το διεθνές φορολογικό σύστημα υφίσταται ήδη σημαντικό μετασχηματισμό που συνεπάγεται πολλές αλλαγές στη φορολογία των εταιρειών ⁽¹⁾. Το πρόγραμμα BEPS δρομολογήθηκε με σκοπό την αντιμετώπιση των βασικών δραστηριοτήτων διάβρωσης της φορολογικής βάσης και μετατόπισης των κερδών και όχι τη μεταβολή των υφιστάμενων διεθνών προτύπων σχετικά με την κατανομή των δικαιωμάτων φορολόγησης επί των διασυννοριακών εισοδημάτων μεταξύ των χωρών ⁽²⁾.

2.3. Η δράση 1 του BEPS αφορούσε τις προκλήσεις της ψηφιακής οικονομίας ⁽³⁾. Δεδομένου ότι δεν επιτεύχθηκε συναίνεση ως προς τον τρόπο φορολόγησης των νέων αυτών επιχειρηματικών μοντέλων, ακολούθησε, το 2018, ενδιάμεση έκθεση σχετικά με το χωρίς αποκλεισμούς πλαίσιο του ΟΟΣΑ/G20 για το BEPS ⁽⁴⁾. Στην έκθεση αυτή σκιαγραφείται η συμφωνηθείσα κατεύθυνση των εργασιών του χωρίς αποκλεισμούς πλαισίου όσον αφορά την ψηφιοποίηση και τους διεθνείς φορολογικούς κανόνες έως το 2020. Περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο η ψηφιοποίηση επηρεάζει και άλλους τομείς του φορολογικού συστήματος με την παροχή στις φορολογικές αρχές νέων εργαλείων τα οποία συμβάλλουν σε βελτιώσεις των φορολογικών υπηρεσιών, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα της είσπραξης φόρων και ανιχνεύοντας τη φοροδιαφυγή.

2.4. Στις 13 Φεβρουαρίου 2019, ο ΟΟΣΑ εξέδωσε έγγραφο δημόσιας διαβούλευσης με τίτλο «Αντιμετώπιση των φορολογικών προκλήσεων της ψηφιοποίησης της οικονομίας» ⁽⁵⁾, στο οποίο σκιαγραφούνται οι αναθεωρημένοι κανόνες κατανομής κερδών και οι κανόνες περί φορολογητέου συνδετικού στοιχείου (nexus), καθώς και μια παγκόσμια εμβέλειας πρόταση κατά της διάβρωσης της φορολογικής βάσης.

⁽¹⁾ ΟΟΣΑ. Τελικές εκδόσεις BEPS 2015

⁽²⁾ Στην ΕΕ, αναφέρεται από την Επιτροπή ότι η μεταβίβαση εταιρικών κερδών και η διάβρωση της βάσης από εταιρείες ανέρχεται σε 50-70 δισεκατομμύρια ευρώ, ποσό που ισοδυναμεί με λιγότερο από το 0,4 τοις εκατό του ΑΕγχΠ της ΕΕ. SWD(2018) 81 final.

⁽³⁾ ΟΟΣΑ. Αντιμετώπιση των φορολογικών προκλήσεων της ψηφιακής οικονομίας μέσω του BEPS, Δράση 1: Παραδοτέο 2014.

⁽⁴⁾ ΟΟΣΑ. Φορολογικές προκλήσεις που προκύπτουν από την ψηφιοποίηση: Ενδιάμεση έκθεση 2018 – Χωρίς αποκλεισμούς πλαίσιο για το πρόγραμμα BEPS, Πρόγραμμα BEPS του ΟΟΣΑ/G20 (Δημοσίευση ΟΟΣΑ στις 16 Μαρτίου 2018), ΟΟΣΑ.

⁽⁵⁾ Έγγραφο δημόσιας διαβούλευσης με τίτλο «Αντιμετώπιση των φορολογικών προκλήσεων της ψηφιοποίησης της οικονομίας», ΟΟΣΑ.

2.5. Η τελική έκθεση σχετικά με το χωρίς αποκλεισμούς πλαίσιο/ΟΟΣΑ αναμένεται το 2020. Οι υπουργοί Οικονομικών των ΗΠΑ και της Γαλλίας δήλωσαν, ωστόσο, ότι θέλουν να επιταχύνουν τις συνομιλίες στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ για την εξεύρεση λύσης ήδη κατά τη διάρκεια του 2019⁽⁶⁾. Οι ΗΠΑ έχουν υποβάλει πρόταση η οποία εστιάζει στο να επιτρέπεται στα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα στις αγορές να φορολογούν τις αποδόσεις των άυλων στοιχείων μάρκετινγκ που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας τους, ακόμη και όταν η επένδυση για την ανάπτυξη των εν λόγω άυλων στοιχείων μάρκετινγκ γίνεται σε άλλη χώρα. Υπάρχει επίσης γερμανογαλλική πρόταση για ελάχιστο συντελεστή εταιρικού φόρου. Η παρούσα γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συμβάλλει στην εν εξελίξει συζήτηση.

2.6. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε ήδη εκδώσει το 2014 έκθεση σχετικά με τη φορολογία της ψηφιακής οικονομίας⁽⁷⁾. Η ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για τη φορολογία της ψηφιακής οικονομίας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ψηφιακή τεχνολογία προσφέρει μεγάλες ευκαιρίες για την Ευρώπη. Η Ευρώπη μπορεί να ενισχύσει τις προοπτικές ανάπτυξης και απασχόλησής της εάν υλοποιήσει την Ψηφιακή ενιαία αγορά και αξιοποιήσει το ψηφιακό δυναμικό της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς. Η ομάδα εμπειρογνομόνων πραγματεύτηκε εκτενώς τις αρχές που θα πρέπει να διέπουν τη διεθνή φορολογία.

2.7. Οι αρχές αυτές είναι σημαντικές και για την παρούσα γνωμοδότηση. Η ομάδα εμπειρογνομόνων κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν θα πρέπει να υπάρχει ειδικό φορολογικό καθεστώς για τις ψηφιακές εταιρείες. Αντίθετα, θα πρέπει να ισχύουν οι γενικοί κανόνες, ή να προσαρμόζονται έτσι ώστε οι «ψηφιακές» εταιρείες να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως και οι άλλες.

2.8. Με την ανακοίνωσή της με τίτλο «Καιρός για ένα σύγχρονο, δίκαιο και αποδοτικό φορολογικό πρότυπο για την ψηφιακή οικονομία», η οποία δημοσιεύθηκε στις 21 Μαρτίου 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε τη νομοθετική της δέσμη για μια εναρμονισμένη μεταρρύθμιση των κανόνων της ΕΕ για τη φορολόγηση των εταιριών στον τομέα των ψηφιακών δραστηριοτήτων. Η δέσμη περιλάμβανε δύο οδηγίες του Συμβουλίου που συνοδεύονται από μια μη δεσμευτική σύσταση που αφορά τη φορολόγηση των εταιριών με σημαντική ψηφιακή παρουσία.

2.9. Η ΕΟΚΕ εξέδωσε γνωμοδότηση τον Ιούλιο 2018 σχετικά με τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με θέμα «Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με τη φορολόγηση των εταιριών με σημαντική ψηφιακή παρουσία»⁽⁸⁾, στην οποία δόθηκε έμφαση στις αρνητικές επιπτώσεις των φόρων κύκλου εργασιών καθώς και η ανάγκη για διεθνή συναίνεση.

3. Γενικές παρατηρήσεις

3.1. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η ψηφιοποίηση της οικονομίας αποτελεί εξαίρετη ευκαιρία και ότι το ψηφιακό θεματολόγιο της ΕΕ συνιστά σημαντική πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεδομένου ότι η ψηφιοποίηση εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική κινητήρια δύναμη για την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι οι πολιτικές που σχετίζονται με τη φορολογία της ψηφιοποιημένης οικονομίας πρέπει να επιδιώκουν την προαγωγή, και όχι την παρακώλυση της οικονομικής ανάπτυξης και του διασυνοριακού εμπορίου και επενδύσεων.

3.2. Το διαδίκτυο επιτρέπει στις εταιρείες να επεκτείνουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες στις παγκόσμιες αγορές χωρίς σημαντική φυσική παρουσία – ένα χαρακτηριστικό που βοηθά κυρίως τις μικρές επιχειρήσεις να εξάγουν σε πρωτοφανή βαθμό. Η ψηφιοποίηση συχνά συνοδεύεται επίσης από την αυξανόμενη σημασία των άυλων στοιχείων ενεργητικού, όπως η πνευματική ιδιοκτησία και τα δεδομένα.

3.3. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ανάγκη τα φορολογικά συστήματα να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα νέα επιχειρηματικά μοντέλα. Οι αρχές ενός δίκαιου φορολογικού συστήματος -συνέπεια, προβλεψιμότητα, ουδετερότητα- εξακολουθούν να είναι σημαντικές για τις δημόσιες αρχές, τις επιχειρήσεις και για τους καταναλωτές.

3.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί πολύ σημαντική την ύπαρξη ίσων όρων ανταγωνισμού στον τομέα της φορολόγησης των εταιρικών κερδών. Τα τελευταία χρόνια έχει καταστεί σαφές ότι μεμονωμένες εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν συγκεκριμένους φορολογικούς κανόνες σε ορισμένα κράτη μέλη, μειώνοντας τον πραγματικό φορολογικό συντελεστή τους σχεδόν στο μηδέν. Στο αποτέλεσμα αυτό συνέβαλε και η έλλειψη διαφάνειας. Ορισμένες από τις περιπτώσεις αφορούσαν πολυεθνικές που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ψηφιακών υπηρεσιών.

3.5. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ συμμερίζεται τη φιλοδοξία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συνεχίσει να προλαμβάνει τον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό τόσο των ψηφιοποιημένων όσο και των συμβατικών επιχειρήσεων και την έλλειψη διαφάνειας από ορισμένα κράτη μέλη, προκειμένου να διασφαλιστεί ίση μεταχείριση των επιχειρήσεων και να προωθηθεί η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα.

⁽⁶⁾ “US and France accelerate plans to make global tech groups pay tax. Finance ministers agree on need for international minimum corporation tax level” (Οι ΗΠΑ και η Γαλλία επιταχύνουν τα σχέδια για την πληρωμή φόρων από διεθνείς τεχνολογικές εταιρείες. Οι υπουργοί Οικονομικών συμφωνούν ότι πρέπει να θεσπιστεί διεθνής ελάχιστος εταιρικός φόρος), Financial Times, 28 Φεβρουαρίου 2019.

⁽⁷⁾ Ομάδα εμπειρογνομόνων της Επιτροπής για τη φορολογία της ψηφιακής οικονομίας, 28/05/2014. Πρόεδρος της ομάδας ήταν ο κ. Vítor Gaspar, πρώην υπουργός Οικονομικών της Πορτογαλίας, συμμετείχαν δε έξι εμπειρογνώμονες από όλη την Ευρώπη με διαφορετικό υπόβαθρο και εμπειρογνομosύνη ως προς το θέμα.

⁽⁸⁾ Βλέπε γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου ψηφιακών υπηρεσιών επί εσόδων που προκύπτουν από την παροχή ορισμένων ψηφιακών υπηρεσιών», ΕΕ C 367 της 10.10.2018, σ. 73.

3.6. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ακράδαντα ότι οι τυχόν αλλαγές στους κανόνες κατανομής των δικαιωμάτων φορολόγησης των κερδών μεταξύ των χωρών πρέπει να είναι παγκόσμιας κλίμακας, προκειμένου να αξιοποιηθούν καλύτερα τα οφέλη της παγκοσμιοποίησης, με κατάλληλη παγκόσμια διακυβέρνηση και παγκόσμιους κανόνες. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ επικροτεί τη στενή συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής, των κρατών μελών και του ΟΟΣΑ/G20 για την υποστήριξη της εξεύρεσης μιας διεθνούς λύσης. Ωστόσο, εάν δεν μπορεί να επιτευχθεί λύση σε διεθνές επίπεδο, η ΕΕ θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να προχωρήσει αυτόνομα.

3.7. Η ΕΟΚΕ προτείνει τα κράτη μέλη που έχουν θεσπίσει ειδικά εθνικά συστήματα να εξετάσουν προσεκτικά τις πιο αποτελεσματικές λύσεις ούτως ώστε να αποφευχθούν πρόσθετες περιπλοκές και κόστη τόσο για τις φορολογικές αρχές όσο και για τις επιχειρήσεις.

3.8. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν επίσης τη δυνατότητα να επιφέρουν επανάσταση όσον αφορά τις διαδικασίες συμμόρφωσης και έρευνας. Ο ΟΟΣΑ, στην έκθεσή του το 2018 ⁽⁹⁾ καταδεικνύει με ποιον τρόπο η ψηφιοποίηση ασκεί ήδη θετικές επιδράσεις σε τρία επίπεδα της φορολογικής διοίκησης: ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της φορολογικής συμμόρφωσης, βελτίωση των φορολογικών υπηρεσιών και μείωση της επιβάρυνσης της φορολογικής συμμόρφωσης.

3.9. Η διάθεση μεγαλύτερης ποσότητας δεδομένων τρίτων στις φορολογικές αρχές επιτρέπει την αυτοματοποίηση περισσότερων φορολογικών δηλώσεων, εξοικονομώντας χρόνο και χρήματα και για τις δύο πλευρές, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για την αντιμετώπιση της ελλιπούς παροχής στοιχείων, της φοροδιαφυγής ή της απάτης. Το λογισμικό καταγραφής δεδομένων που έχει υιοθετηθεί από πολλές φορολογικές διοικήσεις και το οποίο καταγράφει στοιχεία για τις πωλήσεις κατά τον χρόνο της συναλλαγής -τα οποία μπορούν να υποβληθούν απευθείας στις φορολογικές αρχές- έχει ήδη συμβάλει στη σημαντική αύξηση των εσόδων ορισμένων χωρών στον τομέα του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ).

3.10. Κατά την αξιολόγηση του πραγματικού επιπέδου φορολόγησης του ψηφιακού τομέα, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ανάγκη να ληφθούν υπόψη οι μεταβολές των φορολογικών κωδικών που προωθούνται λόγω της εν εξελίξει εφαρμογής των κανόνων BEPS, καθώς αυτό μπορεί να οδηγήσει στη φορολόγηση περισσότερων εσόδων στην ΕΕ.

4. Η πιθανή μελλοντική εξέλιξη

4.1. Δεν εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες του κόσμου ο φόρος προστιθέμενης αξίας. Εφαρμόζεται, ωστόσο, σε όλες τις χώρες στην ΕΕ. Κατά βάση, κάθε κατανάλωση υπηρεσιών και αγαθών θα πρέπει να υπόκειται σε ΦΠΑ εάν δεν εξαιρείται ρητώς από τη φορολογική βάση. Τα έσοδα από τον ΦΠΑ αποτελούν ιδίους πόρους στον προϋπολογισμό της ΕΕ, η δε ΕΟΚΕ θεωρεί σημαντικό να συμπεριληφθούν οι ψηφιακές υπηρεσίες στη φορολογική βάση.

4.2. Η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη να εξετάσουν προσεκτικά όλες τις πιθανότητες για να εξαλείψουν την τυχόν μειωμένη φορολόγηση των ψηφιακών υπηρεσιών για τις πωλήσεις που καταλήγουν σε κράτος μέλος, ανεξαρτήτως του τύπου στον οποίο είναι εγκατεστημένη η εταιρεία. Οι υπηρεσίες που παρέχονται μέσω πλατφορμών οι οποίες χρησιμοποιούνται από Ευρωπαίους πελάτες θα πρέπει να ενσωματωθούν πλήρως στο σύστημα ΦΠΑ. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι πελάτες ψηφιακών επικοινωνιών (π.χ. Facebook κ.λπ.) έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες αυτές χωρίς προφανή επιβάρυνση, με συνέπεια να εγείρονται εύλογα ερωτήματα σχετικά με το πώς μπορεί να επιβληθεί ΦΠΑ.

4.3. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι τα σημερινά συστήματα φορολόγησης εταιρειών παγκοσμίως βασίζονται στην αξιολόγηση του εταιρικού κέρδους που καταλογίζεται σε κάθε σχετική δικαιοδοσία. Η φορολόγηση θα πρέπει να βασίζεται στο πού δημιουργείται η αξία. Δεδομένων των δυσκολιών προσδιορισμού του πού εμφανίζεται το κέρδος της αξιακής αλυσίδας, πρέπει να αναζητηθούν καθολικές αρχές για τον τρόπο με τον οποίο θα εκτιμάται το πού δημιουργείται η αξία. Κανόνες του είδους αυτού έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου έργου του ΟΟΣΑ με τη διαμόρφωση φορολογικών αρχών και ορισμών του τρόπου τιμολόγησης αγαθών και υπηρεσιών (κανόνες των τιμών μεταβίβασης) εταιρειών εντός επιχειρηματικών ομίλων.

4.4. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι οι διεθνείς φορολογικοί κανόνες πρέπει να αναθεωρούνται κατά καιρούς, καθώς εξελίσσονται τα επιχειρηματικά μοντέλα. Οι ισχύοντες κανόνες αναθεωρήθηκαν πρόσφατα σε συνάρτηση με τη συμφωνία για τη διάβρωση της φορολογικής βάσης και τη μετατόπιση κερδών (BEPS) ⁽¹⁰⁾. Τώρα πλέον εφαρμόζονται οι νέοι κανόνες και ορισμοί, οι οποίοι αναμένεται ότι θα μειώσουν σημαντικά την ευκαιρία για επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό και διάβρωση των φορολογικών βάσεων.

4.5. Ειδικότερα, μπορεί να προκύψει εναπομένον κέρδος (ή ζημία) εάν τα άυλα στοιχεία μάρκετινγκ ή προϊόντων δημιουργήσουν μη συνήδη κέρδη. Η χρήση καταλόγων πελατών ή συλλεχθέντων δεδομένων μπορεί, για παράδειγμα, να οδηγήσει στην ύπαρξη εναπομένου κέρδους. Η έννοια αυτή δεν είναι επ' ουδενί νέα και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο για τη διαίρεση του κέρδους μεταξύ των συνδεδεμένων μερών, αλλά και για την κατανομή των δικαιωμάτων φορολόγησης μεταξύ των χωρών. Θα χρειαστούν, ωστόσο, καινοτόμες ιδέες και διερεύνηση της δυνατότητας κατανομής των δικαιωμάτων φορολόγησης σύμφωνα με τη δημιουργία αξίας, ακόμη και εάν δεν υπάρχει φυσική μόνιμη έδρα στην οικεία χώρα. Το θέμα αυτό αποτελεί μέρος των συζητήσεων του ΟΟΣΑ.

4.6. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι η συζήτηση σχετικά με τη φορολόγηση των αποκαλούμενων ψηφιακών εταιρειών δεν σχετίζεται πρωταρχικά με τη διάβρωση της φορολογικής βάσης και τη συμπεριφορά μετατόπισης κερδών των εταιρειών, αλλά με την κατανομή των δικαιωμάτων φορολόγησης μεταξύ των χωρών.

⁽⁹⁾ Tax Challenges Arising from Digitalisation – Interim Report 2018 (Φορολογικές προκλήσεις που θέτει η ψηφιοποίηση – Ενδιάμεση έκθεση 2018):

⁽¹⁰⁾ ΟΟΣΑ 2015.

4.7. Το εναπομένον κέρδος (ή ζημία) θα μπορούσε να περιγραφεί ως το κέρδος (ή η ζημία) που καταγράφεται αφού κάθε συμβαλλόμενος έχει αμειωθεί για τις συνήθεις εισφορές του κατά τρόπο που πληροί την αρχή του πλήρους ανταγωνισμού ⁽¹¹⁾. Απαιτείται αρχικά κατάλληλη αποτίμηση της αγοράς όσον αφορά τους κινδύνους που αντιμετωπίστηκαν, την αξία που δημιουργήθηκε από τους συντελεστές παραγωγής και τις λειτουργίες που εκτελέστηκαν.

4.8. Οι πωλήσεις δεν είναι γενικά αποφασιστικής σημασίας για την κατανομή των κερδών στις εταιρείες που συμμετείχαν σε μια συναλλαγή. Ωστόσο, εάν χρησιμοποιηθούν οι υφιστάμενοι διεθνείς κανόνες -με την κατανομή των κερδών σε κάθε εταιρεία με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ για τις τιμές μεταβίβασης- τότε το εναπομένον κέρδος θα μπορούσε να κατανεμηθεί σε χώρες όπου έχουν εκτελεσθεί ορισμένες λειτουργίες. Μια τέτοια λειτουργία θα μπορούσαν να είναι οι «πωλήσεις».

4.9. Η κλειδα κατανομής που προτείνεται για την κοινή ενοποιημένη βάση φορολογίας εταιρειών (ΚΕΒΦΕ), με τους τρεις συντελεστές της ⁽¹²⁾, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και να εφαρμοστεί για την κατανομή του εναπομένοντος κέρδους ⁽¹³⁾.

4.10. Μπορεί, ωστόσο, να υποστηριχθεί ότι οι πόροι που δαπανώνται για E & A είναι σημαντικοί για την ανάπτυξη άυλων στοιχείων και ότι η χώρα στην οποία πραγματοποιούνται οι εν λόγω δραστηριότητες πρέπει να αμειβεται για αυτές ⁽¹⁴⁾. Κάτι τέτοιο απαιτεί έναν τύπο που αποτελείται από τέσσερις συντελεστές και όχι από τους τρεις που περιλαμβάνονται στον τύπο της ΚΕΒΦΕ.

4.11. Σε περίπτωση που η κατανομή των διεθνών δικαιωμάτων φορολόγησης δεν είναι εφικτή εντός του υφιστάμενου πλαισίου για τις τιμές μεταβίβασης, η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της κατανομής των εναπομενόντων κερδών από τα άυλα στοιχεία ενεργητικού της αγοράς με τη χρήση ενός τύπου τεσσάρων συντελεστών.

4.12. Εάν το εναπομένον κέρδος είναι 30 (από συνολικό κέρδος 100 για τον όμιλο), και εάν η παραγωγή κατανέμεται εξίσου υπό όρους δημιουργίας αξίας στις χώρες Α και Β, τότε οι χώρες αυτές θα πρέπει να φορολογήσουν το 35 η καθεμία ⁽¹⁵⁾. Δεδομένου ότι το προϊόν πωλείται επίσης σε ίση ποσότητα στη χώρα Γ, το εναπομένον κέρδος διαιρείται μεταξύ των Α, Β και Γ. Οι χώρες Α και Β θα λάβουν πρόσθετη φορολογική βάση ύψους $13 \frac{3}{4}$, ενώ η Γ δικαιούται να φορολογήσει τα $2 \frac{1}{2}$ ⁽¹⁶⁾.

4.13. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει πλήρως την πολυπλοκότητα του υπολογισμού των διεθνών δικαιωμάτων φορολόγησης μεταξύ των χωρών. Συνεπάγεται υπολογισμοί και συμφωνία μεταξύ των χωρών όσον αφορά το μέγεθος του εναπομένοντος κέρδους. Συνεπάγεται επίσης τη γνώση του μεγέθους καθενός από τους τέσσερις συντελεστές στην κλειδα κατανομής. Η χρήση ενός τροποποιημένου τύπου της ΚΕΒΦΕ θα μπορούσε να θεωρηθεί βήμα προς την κατεύθυνση εξασφάλισης αποδοχής για την ΚΕΒΦΕ.

4.14. Ο τύπος της ΚΕΒΦΕ κατανέμει δικαιώματα φορολόγησης επιχειρήσεων σε χώρες όπου δεν πραγματοποιείται καμία καινοτομία και παραγωγή, δεν υφίστανται κίνδυνοι και δεν εκτελούνται λειτουργίες. Συνεπώς, το γεγονός και μόνον ότι πραγματοποιούνται πωλήσεις σε μια χώρα, χωρίς καμία άλλη δραστηριότητα στη χώρα αυτή, αποτελεί βάση φορολόγησης. Κάτι τέτοιο συνιστά σημαντική αλλαγή σε σχέση με τους υφιστάμενους κανόνες. Ωστόσο, με την εφαρμογή του τύπου της ΚΕΒΦΕ μόνο επί του εναπομένοντος κέρδους, και όχι επί του συνολικού, αναγνωρίζεται το νόμιμο δικαίωμα των χωρών εξαγωγής να διατηρούν μέρος του δικαιώματος φορολόγησης. Η αξία που δημιουργείται από την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία ενδέχεται να έχει τύχει φορολογικών ελαφρύνσεων έναντι δαπανών E & A και, καθώς η εταιρεία γίνεται κερδοφόρα, η οικεία χώρα εισπράττει φορολογικά έσοδα.

4.15. Σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας στον ΟΟΣΑ, η ΕΟΚΕ συστήνει στη νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει νέα πρόταση για τη φορολόγηση των εν λόγω εταιρειών στην ΕΕ, βάσει των στοιχείων που ήδη διαθέτει, π.χ. τον συνολικό διαφημιστικό χρόνο κατά τον χρόνο σύνδεσης των πελατών κ.λπ.

⁽¹¹⁾ Για τον ορισμό βλέπε Μεταβιβαστική τιμολόγηση στο πλαίσιο της ΕΕ

⁽¹²⁾ Οδηγία του Συμβουλίου για την κοινή βάση φορολογίας εταιρειών (COM(2016) 0685 final – C8-0472/2016 – 2016/0337(CNS)). «Η επιλογή των τριών συντελεστών πηγάζει από την ανάγκη να αντικατοπτρίζεται τόσο η κατάσταση της παραγωγής (πλευρά της προσφοράς, η οποία μετράται βάσει των περιουσιακών στοιχείων ή/και τη μισθοδοσία του εργατικού δυναμικού) όσο και η κατάσταση της ζήτησης (πωλήσεις προς τον προορισμό) ώστε να περιγράφεται ορθά η οικονομική δραστηριότητα. Οι πωλήσεις σταθμίζονται κατά ένα τρίτο, η μισθοδοσία κατά ένα έκτο, ο αριθμός των εργαζομένων κατά ένα έκτο και τα περιουσιακά στοιχεία κατά ένα τρίτο. Το άθροισμα των σταθμίσεων ισούται με ένα, έτσι ώστε το 100 % της ΚΕΒΦΕ να κατανέμεται σε όλα τα κράτη μέλη. Τα κράτη μέλη μπορούν στη συνέχεια να εφαρμόζουν τους εθνικούς συντελεστές φορολογίας εταιρειών στα αντίστοιχα μερίδια της βάσης φορολόγησής τους». SWD(2016) 341 final

⁽¹³⁾ Πρέπει να σημειωθεί ότι οι επιχειρήσεις με κοινωνικούς στόχους, όπως ορισμένοι συνεταιρισμοί που συνδέονται με την τοπική κοινότητα, κατανέμουν τη δημιουργηθείσα αξία με πιο άμεσο τρόπο και ότι, ως εκ τούτου, η κλειδα κατανομής ενδέχεται να μην είναι άμεσα εφαρμόσιμη σε αυτές.

⁽¹⁴⁾ Εάν οι χώρες που παρέχουν καλές δομές και ποικίλα κίνητρα E & A δεν λαμβάνουν το μερίδιο που τους αναλογεί από τα έσοδα από τη φορολόγηση εταιρειών, θα μειωθούν ή και θα εξαλειφθούν πλήρως τα κίνητρα για αυτές να παρέχουν ένα ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον.

⁽¹⁵⁾ Το «κανονικό» κέρδος θα είναι 70.

⁽¹⁶⁾ Μετά την αμοιβή βάσει της επικρατούσας τιμής της αγοράς, το υπόλοιπο κέρδος είναι 30. Μετά την προσθήκη του συντελεστή E & A (P) στην πρόταση για τους συντελεστές για την ΚΕΒΦΕ, οι συντελεστές στην κλειδα κατανομής είναι το κεφάλαιο (K), η εργασία (E), οι πωλήσεις (Π) και P. Έχουν ίση βαρύτητα ($\frac{1}{4}$ ο καθένας). Με 3 χώρες, υπάρχουν 12 στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Η χώρα Γ, όμως, έχει μόνον ένα στοιχείο, τις πωλήσεις. Τα υπόλοιπα 11 στοιχεία κατανέμονται εξίσου μεταξύ Α και Β, δηλαδή $5 \frac{1}{2}$ για την καθεμία ($5,5/12 * 30$) = $13 \frac{3}{4}$. Η φορολογική βάση για τη χώρα Γ είναι $(1/12 * 30)$ = $2 \frac{1}{2}$. Για τις χώρες Α και Β, η πρόσθετη φορολογική βάση του $13 \frac{3}{4}$ αποτελείται από $3 \frac{3}{4}$ για τον Κ, $3 \frac{3}{4}$ για τον Ε και $3 \frac{3}{4}$ για τον Ρ (συνολικά $7 \frac{1}{2}$ για τον Κ, $7 \frac{1}{2}$ για τον Ε και $7 \frac{1}{2}$ για τον Ρ), και $2 \frac{1}{2}$ καθεμία για τον Π. Το σύνολο που κατανέμεται στον Π είναι επίσης $7 \frac{1}{2}$.

4.16. Με δεδομένη την αύξηση του μεγέθους των αγορών εκτός Ευρώπης, ιδίως σε χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία, η κατανομή των δικαιωμάτων φορολόγησης στο σύνολο της εταιρικής φορολογικής βάσης, ή ακόμη και σε ολόκληρο το εναπομένον κέρδος⁽¹⁷⁾, θα οδηγήσει σε σημαντικές απώλειες εσόδων σε πολλά κράτη μέλη και θα μπορούσε να προξενήσει δυσκολίες όσον αφορά την επίτευξη κοινωνικών στόχων στις ευρωπαϊκές χώρες.

4.17. Σύμφωνα με μελέτη της Copenhagen Economics, οι χώρες που είναι καθαροί εξαγωγείς ενδέχεται να χάσουν σημαντικά έσοδα από τη φορολόγηση εταιρειών εάν μέρος των κερδών φορολογείται εκεί όπου πωλούνται τα αγαθά και οι υπηρεσίες⁽¹⁸⁾. Σύμφωνα με συντηρητική εκτίμηση, το 18-21 % της τρέχουσας βάσης φορολόγησης εταιρειών στις σκανδιναβικές χώρες το 2017 προερχόταν από εναπομένοντα κέρδη του εξωτερικού. Για τη Γερμανία, το μερίδιο εκτιμάται ότι είναι 17 %. Εάν εισαχθεί η προσέγγιση των άυλων στοιχείων μάρκετινγκ, ο κύριος όγκος των εν λόγω εσόδων από τη φορολόγηση εταιρειών θα κατανέμεται σε άλλες χώρες.

4.18. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να εξευρεθεί μια εύλογη ισορροπία ως προς την ανακατανομή των φόρων επί των εταιρικών κερδών μεταξύ των καθαρά εξαγωγικών και των καθαρά εισαγωγικών χωρών.

4.19. Εάν οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις φορολογούνταν κατά κύριο λόγο με βάση το πού πωλούν τα προϊόντα τους, ενδεχομένως να δομούσαν επίσης τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες κατά τρόπο ώστε το κόστος να προκύπτει στην ίδια χώρα με τις πωλήσεις. Αυτή η διαδικασία θα μπορούσε να οδηγήσει σε στροφή των επενδύσεων και των θέσεων εργασίας προς μεγάλες καταναλωτικές χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία, προξενώντας περαιτέρω απώλειες εσόδων στα κράτη μέλη. Μια τέτοια εξέλιξη πρέπει να αποφευχθεί με τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας.

4.20. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ανάγκη συμφωνίας και εφαρμογής σε παγκόσμια κλίμακα τυχόν νέου καθεστώτος ή κανόνων όσον αφορά τον τρόπο κατανομής των δικαιωμάτων φορολόγησης μεταξύ των χωρών. Η απουσία αυτών των προϋποθέσεων θα οδηγήσει σε διπλή φορολογία και, συνεπώς, σε μειωμένες επενδύσεις και θέσεις εργασίας.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Luca JAHER

⁽¹⁷⁾ Εάν ολόκληρη η φορολογική βάση στηρίζονταν αποκλειστικά στις πωλήσεις, στη χώρα Γ στο παραπάνω παράδειγμα θα κατανέμετο φορολογική βάση ύψους 25. Εάν κατανέμετο μόνο το εναπομένον κέρδος βάσει του συντελεστή των πωλήσεων, η ισοδύναμη φορολογική βάση για τη χώρα Γ θα ήταν 7,5.

⁽¹⁸⁾ Future Taxation of Company profits – What to do with Intangibles? (Η μελλοντική φορολόγηση των κερδών των εταιρειών - Τι θα συμβεί με τα άυλα στοιχεία;), των Sigurd Næss-Schmidt, Palle Sørensen, Benjamin Barner Christiansen, Vincenzo Zurzolo, Charlotta Zienau, Jonas Juul Henriksen και Joshua Brown, Copenhagen Economics, 19 Φεβρουαρίου 2019.

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Προς μια ανθεκτικότερη και πιο βιώσιμη ευρωπαϊκή οικονομία»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/05)

Εισηγητής: **ο κ. Javier DOZ ORRIT**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας:	24.1.2019
Κανονιστική βάση	Άρθρο 32, παράγραφος 2, του εσωτερικού κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Οικονομική και νομισματική ένωση, οικονομική και κοινωνική συνοχή
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	2.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	169/4/6

Προσίμιο

Η παρούσα γνωμοδότηση αποτελεί μέρος μιας δέσμης δύο γνωμοδοτήσεων πρωτοβουλίας της ΕΟΚΕ που εκπονήθηκαν παράλληλα με τα εξής θέματα: «Προς μια ανθεκτικότερη και πιο βιώσιμη ευρωπαϊκή οικονομία» και «Μια νέα θεώρηση της ολοκλήρωσης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης». Η δέσμη αυτή προορίζεται να συμβάλει άμεσα στην οικονομική ατζέντα του νέου Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που θα αναλάβουν καθήκοντα το 2019. Υπάρχει σαφής ανάγκη για μια νέα ευρωπαϊκή οικονομική στρατηγική: ένα θετικό αφήγημα για τη μελλοντική ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΕ παγκοσμίως, η οποία θα συμβάλει τόσο στην αύξηση της ανθεκτικότητας της ΕΕ στους οικονομικούς κλυδωνισμούς όσο και της βιωσιμότητας — οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής — του οικονομικού της μοντέλου, έτσι ώστε να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη, η σταθερότητα και η κοινή ευημερία όλων των Ευρωπαίων. Με βάση την πρόοδο που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια, η στρατηγική αυτή θα μπορούσε να προλειάνει το έδαφος για περαιτέρω οικονομική, δημοσιονομική, χρηματοπιστωτική, κοινωνική και πολιτική ολοκλήρωση που είναι αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων της οικονομικής και νομισματικής ένωσης της Ευρώπης.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η ευρωπαϊκή πολιτική μεταφορών βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι. Ένα δίδαγμα από την πρόσφατη μακροχρόνια οικονομική κρίση και τις βαθιές κοινωνικές πληγές που άφησε σε πολλά κράτη μέλη είναι ότι η απουσία οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης μεταξύ των κρατών μελών και των περιφερειών αποτελεί απειλή για την πολιτική βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού εγχειρήματος και όλων των οφελημάτων που έχει αποφέρει στους Ευρωπαίους πολίτες.

1.2. Εξαιτίας της ανθρωπογενούς κλιματικής αλλαγής και της υπέρβασης πολλαπλών ορίων του πλανήτη, πρέπει να αναθεωρήσουμε το κυρίαρχο μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης. Σύμφωνα με τη συμφωνία COP 21 του Παρισιού και με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, η ΕΕ έχει θέσει τον στόχο να επιτύχει μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία έως το 2050. Προς τούτο, απαιτείται ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό πλαίσιο πολιτικής.

1.3. Η ανάπτυξη της ανθεκτικότητας της οικονομίας και της αγοράς εργασίας με οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική και θεσμική βιωσιμότητα θα πρέπει να είναι η αρχή που διέπει τις πολιτικές οι οποίες θα εξασφαλίσουν τη σύγκλιση προς τα πάνω και τη δικαιοσύνη κατά τη μετάβαση προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία (δηλαδή, μια οικονομία στην οποία αντισταθμίζονται οι εκπομπές και η απορρόφηση αερίων του θερμοκηπίου), με παράλληλη αντιμετώπιση των ζητημάτων που θέτουν η ψηφιοποίηση και οι δημογραφικές μεταβολές.

1.4. Προκειμένου να υλοποιηθούν οικονομικές πολιτικές που αυξάνουν την ανθεκτικότητα της οικονομίας, της αγοράς εργασίας και της κοινωνίας, θα πρέπει να διατηρηθεί και να ενισχυθεί η πορεία προς την ενδυνάμωση της θεσμικής αρχιτεκτονικής της ΟΝΕ. Είναι απαραίτητο να υλοποιηθούν, έστω και σταδιακά, η δημιουργία δημοσιονομικής ικανότητας σε επίπεδο ζώνης του ευρώ, η μεταρρύθμιση των ισχυόντων δημοσιονομικών κανόνων προκειμένου να διατηρηθούν οι δημόσιες επενδύσεις σε περιόδους ύφεσης, η δημιουργία ενός κοινού ασφαλούς περιουσιακού στοιχείου και η ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης και της Ένωσης Κεφαλαιαγορών. Επιπλέον, θα πρέπει να προωθηθούν μέτρα για την αποφυγή του αθέμιτου φορολογικού ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών μελών.

1.5. Προκειμένου να μειωθούν οι κοινωνικές αδυναμίες και, κατά συνέπεια, να αυξηθεί η ανθεκτικότητα, πρέπει να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, προκειμένου να αντιστραφεί η τρέχουσα τάση προς την αυξανόμενη ανισότητα τόσο ως προς τις ευκαιρίες όσο και ως προς τα αποτελέσματα.

1.6. Η έννοια της δίκαιης μετάβασης πρέπει να αναπτυχθεί και να εφαρμοστεί στην προσπάθεια επίτευξης του στόχου μιας οικονομίας της ΕΕ με ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα έως το 2050. Σε τούτο περιλαμβάνεται η διασφάλιση ότι ο αντίκτυπος των κλιματικών πολιτικών θα κατανέμεται δίκαια και οι μεταβάσεις στην αγορά εργασίας θα γίνονται με τρόπο προσανατολισμένο προς το μέλλον, με την πλήρη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων. Μια βιώσιμη οικονομία θα πρέπει να ενσωματώνει και τις τρεις διαστάσεις της βιωσιμότητας: οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική.

1.7. Τα κράτη μέλη οφείλουν να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, μέσω νομοθετικών πρωτοβουλιών σε εθνικό επίπεδο και κατάλληλης χρηματοδότησης. Η ΕΕ οφείλει να συμβάλει σε αυτή τη χρηματοδοτική προσπάθεια στο πλαίσιο του επόμενου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου (ΠΔΠ) 2021-2027.

1.8. Οι πρωτοβουλίες αυτές θα πρέπει να συνοδεύονται από την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας, δηλαδή της ικανότητάς της να αυξάνει την παραγωγικότητα και το βιοτικό επίπεδο με βιώσιμο τρόπο, ενώ ταυτόχρονα να καθίσταται κλιματικά ουδέτερη, μεταξύ άλλων μέσω της έρευνας, της ανάπτυξης, της βελτίωσης και της αύξησης των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού.

1.9. Η συμφωνία σχετικά με το μέγεθος και τη μορφή του προσεχούς ΠΔΠ θα πρέπει να αντανάκλα τις επιταγές για ανάπτυξη της ανθεκτικότητας και για βιώσιμη οικονομία.

1.10. Δεδομένης της διασύνδεσης των διαφόρων πτυχών μιας ανθεκτικής και βιώσιμης οικονομίας, η συμμετοχή αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών στη χάραξη πολιτικής και στους κύκλους εφαρμογής θα πρέπει να θεσπιστεί σε επίσημη βάση και να ενισχυθεί, όπου αυτό είναι αναγκαίο, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

1.11. Μέσω του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, του ΠΔΠ 2021-2027 και άλλων νομοθετικών και κυβερνητικών μέσων, τα ευρωπαϊκά όργανα και τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν ένα συνεκτικό πρόγραμμα δράσης για την προώθηση και την ενίσχυση των βασικών παραγόντων που προάγουν την οικονομική ανθεκτικότητα σε ολόκληρη την ΕΕ και τη σύγκλιση των κρατών μελών σε σχέση με τους παράγοντες αυτούς.

2. Μια ανθεκτικότερη και πιο βιώσιμη ευρωπαϊκή οικονομία

2.1. Η ενίσχυση της ανθεκτικότητας έναντι των (οικονομικών) κλυδωνισμών αποτελεί στόχο που κερδίζει έδαφος σε (οικονομικές) πολιτικές συζητήσεις στην ΕΕ και ιδίως στη ζώνη του ευρώ. Αυτό οφείλεται, μεταξύ άλλων, στις διαρκείς οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές πιέσεις που έχει αφήσει η πρόσφατη οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση σε αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ, αλλά και στην πρόβλεψη ιδιαίτερα δυσμενών επιπτώσεων στις ευρωπαϊκές οικονομίες και κοινωνίες, οι οποίες αναμένεται να προκύψουν από την Τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση, καθώς και στην επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή και να μην υπερβούμε τα όρια του πλανήτη.

2.1.1. Στο πλαίσιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ΟΝΕ), ο ορισμός της οικονομικής ανθεκτικότητας που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνίσταται στην ικανότητα μιας χώρας να αντιστέκεται και να ανακάμπτει γρήγορα επιστρέφοντας στο [αναπτυξιακό] δυναμικό της μετά την ύφεση⁽¹⁾.

2.1.2. Στην έκθεση των πέντε Προέδρων και στη Λευκή Βίβλο της Επιτροπής για την Εμβάθυνση της ΟΝΕ αναφέρεται ότι τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ θα πρέπει να συγκλίνουν προς πιο ανθεκτικές οικονομικές και κοινωνικές δομές, οι οποίες θα πρέπει να αποτρέπουν το ενδεχόμενο οι οικονομικοί κλυδωνισμοί να έχουν σημαντικές και διαρκείς επιπτώσεις στα επίπεδα εισοδήματος και απασχόλησης, έτσι ώστε να μειώνονται οι οικονομικές διακυμάνσεις, ιδίως η βαθιά και εκτεταμένη ύφεση.

2.1.3. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι, ενώ η ανθεκτική ανάκαμψη μιας οικονομίας συνεπάγεται την αποφυγή ή την αποτελεσματική αντιμετώπιση των διαρκών καταστροφικών επιπτώσεων των κλυδωνισμών, με συνεκτίμηση τόσο του κυκλικού όσο και του διαρθρωτικού χαρακτήρα των μεταβολών, οι οικονομίες δεν χρειάζεται πάντοτε να επιστρέψουν στην κατάσταση προ της κρίσης (ή στην πορεία ανάπτυξης). Για παράδειγμα, η έλευση της Τέταρτης Βιομηχανικής Επανάστασης και η μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία θα πρέπει να οδηγήσουν σε διαφορετικά οικονομικά μοντέλα. Είναι σημαντικό τα πολιτικά όργανα και οι κοινωνικοί φορείς να είναι έτοιμοι να αναλάβουν δράση με βάση τις αλλαγές, προλαμβάνοντας τις συνέπειές τους και κατευθύνοντας τις διαδικασίες μετασχηματισμού.

⁽¹⁾ European Commission, Note for the Eurogroup: Economic resilience in EMU, 13/9/2017 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σημείωμα για την Ευρωζώνη: Οικονομική ανθεκτικότητα στην ΟΝΕ).

2.1.4. Οι ανθεκτικές οικονομίες μπορεί να έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ενδέχεται να μην είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε ορισμένους τύπους κλυδωνισμών (π.χ. μακροοικονομικοί ή χρηματοπιστωτικοί κλυδωνισμοί). Όταν αντιμετωπίζουν όντως κλυδωνισμούς, οι ανθεκτικές οικονομίες μπορούν να αμβλύνουν τον αντίκτυπο ελαχιστοποιώντας τις επιπτώσεις στα επίπεδα παραγωγής και απασχόλησης και/ή μπορούν να ανακάμπτουν χωρίς καθυστέρηση χάρη στην προσαρμοστικότητα τους. Για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα είδη πολιτικών παρεμβάσεων και διάφοροι συνδυασμοί τους: συγκεκριμένα, δράσεις προετοιμασίας, πρόληψης, προστασίας, προώθησης (των μεταβολών) και μετασχηματισμού. Η ύπαρξη υψηλών επιπέδων δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕγχΠ μπορεί να προξενήσει δυσκολίες όσον αφορά την ανθεκτικότητα. Από τη μία πλευρά, μπορεί να αυξήσει την ευπάθεια σε κραδασμούς και, από την άλλη, ενδέχεται να περιορίσει την αντίδραση των κρατών μελών σε δυσμενείς κλυδωνισμούς.

2.1.5. Η οικονομική ανθεκτικότητα μπορεί να επιτευχθεί με τρόπους που έχουν πολύ διαφορετικές επιπτώσεις στην ευημερία των διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Η ευημερία των εργαζομένων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη σταθερότητα, την ασφάλεια και τη δίκαιη κατανομή του εισοδήματος και των ευκαιριών απασχόλησης. Ως εκ τούτου, οι πολιτικές που προωθούν την ανθεκτικότητα στην οικονομία και την αγορά εργασίας θα πρέπει να ευνοούνται, δεδομένου ότι η ανθεκτικότητα στην αγορά εργασίας ορίζεται ως η ικανότητα μιας αγοράς εργασίας να ανθίσταται σε οικονομικό κλυδωνισμό με περιορισμένες απώλειες για την ευημερία των εργαζομένων. Ωστόσο, το αυξανόμενο μερίδιο της επισφαλούς μη τυπικής απασχόλησης στη συνολική δημιουργία θέσεων εργασίας αποτελεί θλιβερή υπενθύμιση ότι η ανθεκτικότητα της οικονομίας και της αγοράς εργασίας δεν συμπίπτουν κατ' ανάγκη. Η ποιότητα της απασχόλησης αποτελεί παράγοντα ανθεκτικότητας, τόσο για την ευπάθεια όσο και για την ανθεκτικότητα και την ανάκαμψη.

2.2. Η δημιουργία μιας πιο βιώσιμης ευρωπαϊκής οικονομίας αποτελεί πολιτικό στόχο στην ΕΕ. Σύμφωνα με το μακροπρόθεσμο στρατηγικό όραμα της Επιτροπής Juncker για μια «ευημερούσα, σύγχρονη, ανταγωνιστική και κλιματικά ουδέτερη οικονομία της ΕΕ» έως το 2050, η οποία θα διέπεται, μεταξύ άλλων, από τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, μια βιώσιμη οικονομία πρέπει να ενσωματώνει και τις τρεις διαστάσεις της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

2.2.1. Ο γενικός ορισμός της οικονομικής βιωσιμότητας είναι η ικανότητα μιας οικονομίας να υποστηρίζει ένα καθορισμένο επίπεδο οικονομικής παραγωγής επ' αόριστον. Τούτο αφορά την αποφυγή μεγάλων μακροοικονομικών ανισορροπιών. Συχνά με τη σύγχυση των δύο εννοιών της βιώσιμης οικονομίας και της οικονομικής βιωσιμότητας, η διαδικασία συντονισμού της οικονομικής πολιτικής στην ΕΕ, ιδίως στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, έχει διαμορφωθεί έτσι ώστε να επιδιώκει την τελευταία διάσταση, χωρίς να αντικατοπτρίζει πλήρως την ευρύτερη έννοια της βιώσιμης οικονομίας. Για παράδειγμα, το έγγραφο προβληματισμού της Επιτροπής με τίτλο «Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030» αναφέρει ότι «Οι υγιείς προϋπολογισμοί και οι σύγχρονες οικονομίες είναι καίριας σημασίας· οι πρόοδοι που έχουν σημειωθεί προς υγιείς δημοσιονομικές πολιτικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις έχουν μειώσει τα επίπεδα χρέους και έχουν ενισχύσει τη δημιουργία θέσεων εργασίας»⁽²⁾.

2.2.2. Η κρίση και η πολιτική της διαχείριση έχουν πληξεί σοβαρά την κοινωνική συνοχή με αρνητικές πολιτικές επιπτώσεις. Η κοινωνική βιωσιμότητα απειλείται λόγω των αυξανόμενων ανισοτήτων ως προς τις ευκαιρίες και τα αποτελέσματα που μπορούν να παρατηρηθούν σε πολλές ευρωπαϊκές και άλλες προηγμένες χώρες, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, με ορισμένα τμήματα της κοινωνίας «να έχουν μείνει πίσω». Η υψηλότερη ανισότητα συνεπάγεται επίσης μεγαλύτερη ευπάθεια στους κραδασμούς, κάτι το οποίο έρχεται σε αντίθεση με την αύξηση της ανθεκτικότητας. Η ανισότητα του πλούτου έρχεται επίσης σε αντίθεση με την οικονομική βιωσιμότητα, καθώς μειώνει την παραγωγικότητα της επανεπένδυσης του πλούτου και την αποδοτικότητα της κοινωνίας. Η αδυναμία αντιμετώπισης των γενεσιουργών αιτιών των ανισοτήτων αυτών συσχετίζεται σε πολλές περιπτώσεις με την πολιτική αντίδραση που παρατηρείται σε πολλές χώρες εναντίον των παραδοσιακών πολιτικών κομμάτων και της φιλοευρωπαϊκής ατζέντας τους.

2.2.3. Η κοινωνική βιωσιμότητα αναμένεται να αντιμετωπίσει περαιτέρω πιέσεις λόγω της Τέταρτης Βιομηχανικής Επανάστασης και των αλλαγών που αυτή επιφέρει στην εργασία και την ευημερία στην Ευρώπη και αλλού.

2.2.4. Με την αλόγιστη εξάντληση των φυσικών και περιβαλλοντικών πόρων, το τρέχον μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης παραβιάζει διάφορες διαστάσεις των ορίων του πλανήτη (κλιματική αλλαγή, βιοποικιλότητα, ωκεανοί, ρύπανση κ.λπ.) και αποτελεί απειλή για την ίδια την ύπαρξη των μελλοντικών γενεών.

2.2.5. Ως εκ τούτου, η κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη ενέχει την παραμονή εντός του «ασφαλούς και επαρκούς πεδίου για την ανθρωπότητα»⁽³⁾, ενώ παρέχει τα κατάλληλα κοινωνικά θεμέλια σε όλα τα μέλη της κοινωνίας και σέβεται τα όρια του πλανήτη. Για το σκοπό αυτό, είναι απαραίτητη μια θεμελιώδης αναθεώρηση του υφιστάμενου μοντέλου παραγωγής και κατανάλωσης («μοντέλου ανάπτυξης»), με βάση τη «βιώσιμη ανάπτυξη»⁽⁴⁾. Το όραμα αυτό ανοίγει τον δρόμο για μια διαρθρωτική στροφή της ευρωπαϊκής οικονομίας, η οποία οδηγεί σε βιώσιμη ανάπτυξη και απασχόληση.

⁽²⁾ Έγγραφο προβληματισμού «Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030», Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019).

⁽³⁾ Raworth (2017).

⁽⁴⁾ ΕΕ C 228 της 5.7.2019, σ. 37.

2.2.6. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, αλλά και σύμφωνα με τη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ NAT/542 ⁽⁹⁾, η αιφόρος ανάπτυξη συνεπάγεται ότι η ανάπτυξη θα πρέπει να βασίζεται όχι μόνο στην ποσότητα αλλά —ουσιαστικά ακόμη περισσότερο— στην ποιότητα, δηλαδή μια ανάπτυξη η οποία α) βασίζεται στην καθαρή ενέργεια και την υπεύθυνη χρήση των υλικών χωρίς εκμετάλλευση του περιβάλλοντος και της εργασίας, β) βασίζεται σε μια κλειστή ροή εισοδήματος που κινείται κυκλικά μεταξύ νοικοκυριών, επιχειρήσεων, τραπεζών, της κυβέρνησης και του εμπορίου ξεπερνώντας τις τρέχουσες συμφορήσεις οι οποίες οφείλονται στον οικονομικό κατακερματισμό, και που λειτουργεί κατά τρόπο κοινωνικό και οικολογικό, γ) παρέχει δίκαιες συνθήκες διαβίωσης ικανοποιώντας τις ανάγκες όλων μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του πλανήτη, δ) επίσης λαμβάνει υπόψη την απλήρωτη εργασία των φροντιστών —κυρίως γυναικών— και ε) διασφαλίζει ότι η οικονομική μεγέθυνση μετράται όχι μόνο από την ετήσια ροή, αλλά και από τα αποθέματα πλούτου και την κατανομή τους.

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά ουσιαστικά λείπουν από το υφιστάμενο μοντέλο.

2.3. Μια βιώσιμη οικονομία έχει χαρακτηριστικά που προάγουν την ανθεκτικότητα εφόσον η οικονομική βιωσιμότητα μειώνει τους κινδύνους που συνδέονται με τις μακροοικονομικές και χρηματοοικονομικές ανισορροπίες.

2.4. Ωστόσο, η μετάβαση προς μια βιώσιμη οικονομία, η οποία ενσωματώνει την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα, θα απαιτήσει αναμφίβολα μεγάλης εμβέλειας αλλαγές που μπορούν να χαρακτηριστούν ως έντονος και μακροχρόνιος, αλλά και προβλεπόμενος, κραδασμός. Η ανθεκτικότητα έναντι της μετάβασης αυτής θα απαιτήσει μέτρα που θα διευκολύνουν και θα προωθήσουν την προσαρμοστικότητα των οικονομιών, των κοινωνιών και των ατόμων στο νέο μοντέλο. Υπό αυτήν την έννοια, η επίδειξη ανθεκτικότητας θα διευκολύνει τη δίκαιη μετάβαση προς μια βιώσιμη οικονομία.

2.5. Η ολοκληρωμένη και ολιστική αντίληψη και το πολιτικό πλαίσιο για τη βιωσιμότητα πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη δύο πρόσθετες παγκόσμιες τάσεις μεγάλης εμβέλειας που θα διαμορφώσουν το μέλλον της ευρωπαϊκής οικονομίας και αγοράς εργασίας, δηλαδή, η γηράσκουσα κοινωνία και οι συνεπόμενες δημογραφικές μεταβολές, και τα μεταβαλλόμενα πρότυπα της παγκοσμιοποίησης τα οποία, εκτός της συρρίκνωσης της πολυμέρειας, συνεπάγονται επίσης ισχυρότερες μεταναστευτικές ροές.

2.6. Οι επιδόσεις των ευρωπαϊκών χωρών κατά τη διάρκεια της κρίσης του παρελθόντος ήταν πολύ διαφορετικές υπό το πρίσμα της ανθεκτικότητας. Ο οικονομικός και κοινωνικός αντίκτυπος της κρίσης ποικίλλει μεταξύ των κρατών μελών. Σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη σημειώθηκε σημαντική μείωση του ΑΕγχΠ· σε αρκετές δε περιπτώσεις, η ύφεση είχε ως συνέπεια σημαντικές απώλειες θέσεων εργασίας για ποικίλα χρονικά διαστήματα. Προκειμένου να αντληθούν επαρκή διδάγματα από τη Μεγάλη Ύφεση, στοιχείο το οποίο θα συμβάλει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της βιωσιμότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας και των ευρωπαϊκών κοινωνιών, είναι αναγκαίο να αναλυθούν οι διαρθρωτικοί παράγοντες ευπάθειας και ικανότητας ανάκτησης, σε συνδυασμό με τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν (ακραία λιτότητα από το 2010 και επιλεκτική ευελιξία από το 2014). Αυτό πρέπει να υλοποιηθεί με τη χρήση όχι μόνο των βασικών οικονομικών μεταβλητών αλλά και κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεικτών.

3. Οι δύο μεγάλες μεταβάσεις

3.1. *Προς μια οικολογική, κλιματικά ουδέτερη οικονομία*

3.1.1. Η μετάβαση προς μια οικολογική και χωρίς ανθρακούχες εκπομπές οικονομία στην Ευρώπη ευθυγραμμίζεται με δύο διεθνή πλαίσια: τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών και τη συμφωνία της COP21 του Παρισιού. Οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης αποτελούν ένα ολοκληρωμένο παγκόσμιο πρόγραμμα δράσης. Τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν αρχίσει να μετατρέπουν τους διεθνείς στόχους βιώσιμης ανάπτυξης σε εθνικές στρατηγικές και στόχους αειφορίας. Ειδικότερα, οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης 7 (Διασφάλιση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους), 12 (υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή) και 13 (Δράση για το κλίμα) καθορίζουν στρατηγικούς στόχους βάσει της αρχής της επιμερισμένης ευθύνης.

3.1.2. Οι εθνικά καθορισμένες συνεισφορές των μερών της συμφωνίας του Παρισιού καθορίζουν τους στρατηγικούς στόχους σε επίπεδο χώρας. Ο πρώτος παγκόσμιος απολογισμός που πραγματοποιήθηκε στην COP24 στο Κατοβίτσε δείχνει ότι οι φιλοδοξίες της πολιτικής για το κλίμα πρέπει σαφώς να ενισχυθούν περαιτέρω.

3.1.3. Τον Νοέμβριο του 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε το μακροπρόθεσμο όραμά της με τίτλο «Καθαρός πλανήτης για όλους: Ένα ευρωπαϊκό, στρατηγικό, μακρόπνοο όραμα για μια ευημερούσα, σύγχρονη, ανταγωνιστική και κλιματικά ουδέτερη οικονομία». Σε αυτήν τη βάση, η ΕΕ θα εγκρίνει και θα υποβάλει τις δεσμεύσεις της όσον αφορά την πολιτική για το κλίμα μέχρι τις αρχές του 2020 στη σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC), όπως ζητήθηκε στο πλαίσιο της συμφωνίας του Παρισιού, θα πρέπει δε να λάβει υπόψη τα ακόλουθα.

3.1.4. Η μετάβαση προς περισσότερο οικολογικές οικονομίες απαιτεί ένα συνεκτικό και συγκεκριμένο ανά χώρα συνδυασμό μακροοικονομικών, βιομηχανικών, τομεακών και εργασιακών πολιτικών. Στόχος είναι να δημιουργηθούν αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας σε ολόκληρη την αλυσίδα εφοδιασμού, δημιουργώντας ευκαιρίες απασχόλησης σε ευρεία κλίμακα.

3.1.5. Η βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να εξετάζεται με συνεκτικό τρόπο σε όλους τους τομείς πολιτικής. Ένα τέτοιο πλαίσιο πολιτικής απαιτεί θεσμικές ρυθμίσεις που να διασφαλίζουν τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων σε όλα τα επίπεδα, με βάση εν μέρει ένα ισόρροπο φάσμα μορφών ιδιοκτησίας (δημόσιων, ιδιωτικών, κοινοτικών και συνεταιριστικών). Είναι επίσης αναγκαίος ο ευρωπαϊκός συντονισμός των εθνικών πολιτικών που διασφαλίζουν υψηλά επίπεδα σύγκλισης μεταξύ των κρατών μελών. Οι επιπτώσεις στην απασχόληση λόγω αλλαγής οικονομικού μοντέλου πρέπει να αντιμετωπιστούν με βάση την ουσιαστική υλοποίηση της δίκαιης μετάβασης μέσω του κοινωνικού διαλόγου και του διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών, ο οποίος να συνδέει το εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

(9) ΕΕ C 143 της 22.5.2012, σ. 39.

3.2. **Προς μια ψηφιακή οικονομία**

3.2.1. Η ψηφιοποίηση και ο αυτοματισμός είναι πιθανό να έχουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές συνέπειες για την οικονομία και την κοινωνία. Αφενός, παρουσιάζουν μεγάλες δυνατότητες όσον αφορά τόσο την αύξηση της παραγωγικότητας, ειδικά στους τομείς των υπηρεσιών όπου συνήθως είναι χαμηλή, όσο και την αποκέντρωση των δραστηριοτήτων καινοτομίας σε πιο περιφερειακές τοποθεσίες.

3.2.2. Αφετέρου, έχουν τη δυνατότητα να εκτοπίσουν εργαζομένους που διεκπεραιώνουν επαναληπτικά μη γνωστικά καθήκοντα. Ενώ οι τεχνολογικές επαναστάσεις του παρελθόντος δεν οδήγησαν ποτέ σε μόνιμη μαζική ανεργία, εφόσον οι παλαιές θέσεις εργασίας που εκτοπίζονταν αντικαθίσταντο από νέες, η εν λόγω μετάβαση είναι απίθανο να είναι απρόσκοπτη ή ανώδυνη χωρίς προσπάθειες προσαρμογής.

3.2.3. Οι δημόσιες πολιτικές στον τομέα της εκπαίδευσης μπορούν να μεταρρυθμίσουν τα εκπαιδευτικά συστήματα έτσι ώστε να εξοπλίζουν τους αποφοίτους με δεξιότητες που θα αυξάνουν την ανταπόκριση τους έναντι της τεχνολογικής εκτόπισης και θα τους καθιστούν πιο ευπροσάρμοστους κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους ώστε να συμμετέχουν με επιτυχία στην αγορά εργασίας.

3.2.4. Οι δημόσιες πολιτικές μπορούν επίσης να κατευθύνουν την τεχνολογική πρόοδο προς κατευθύνσεις που ελαχιστοποιούν τις δυσμενείς επιπτώσεις τους στην απασχόληση.

4. **Θεμέλια ενός ανθεκτικού και βιώσιμου οικονομικού μοντέλου και πολιτική στρατηγική για την επίτευξή του**

4.1. Προκειμένου να δημιουργηθεί οικονομική ανθεκτικότητα που συνάδει με την ανθεκτικότητα στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ανθεκτικότητα, θα πρέπει να αναπτυχθούν πολυάριθμα εργαλεία για την προετοιμασία, την πρόληψη, την προστασία, την προώθηση (των αλλαγών) και το μετασχηματισμό, ανάλογα με την ένταση και τη διάρκεια των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι οικονομίες.

4.2. Στην περίπτωση της ΟΝΕ, θα πρέπει να αποφεύγεται η συσσώρευση κινδύνων, η οποία κατά την τελευταία κρίση αποδείχθηκε ικανή να προκαλέσει μεγάλες διαταραχές. Για το σκοπό αυτό, η «διαδικασία μακροοικονομικής ανισορροπίας» αποτέλεσε βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση. Ωστόσο, εξακολουθεί να βρίθκει ασυμμετρικών στον τρόπο αντιμετώπισης διαφορετικών ανισορροπιών (π.χ. ελλειμμάτων τρεχουσών συναλλαγών έναντι πλεονασμάτων) και δεν παράγει δεσμευτικές συστάσεις προσαρμογής, ειδικά για τα κράτη μέλη με υπερβολικά μεγάλα πλεονάσματα τρεχουσών συναλλαγών. Συνεπώς, χρειάζεται να προσαρμοστεί.

4.2.1. Παρομοίως, θα πρέπει να αποφεύγονται οι μεγάλες αποκλίσεις όσον αφορά τον πληθωρισμό και τα επίπεδα των ονομαστικών μισθών. Ένας χρήσιμος πρακτικός κανόνας για τον συντονισμό σε ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ είναι οι ονομαστικοί μισθοί να αυξάνονται ανάλογα με το άθροισμα του ποσοστού του πληθωρισμού-στόχου της ΕΚΤ και του ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας σε κλαδικό επίπεδο. Οι βιομηχανικές πολιτικές θα πρέπει να προωθούν την αύξηση της παραγωγικότητας στα φτωχότερα κράτη μέλη, ώστε να προωθηθεί η σύγκλιση. Οι εξελίξεις αυτές θα μπορούσαν επίσης να εξομαλύνουν τις ονομαστικές αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών στη ζώνη του ευρώ, αυξάνοντας έτσι την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής.

4.3. Η οικονομική ανθεκτικότητα που συνάδει με την ανθεκτικότητα στην εργασία απαιτεί επίσης, αντί να βαρύνει τις αγορές εργασίας όλος ο φόρτος της προσαρμογής στους κραδασμούς, οι μακροοικονομικές πολιτικές, και ιδιαίτερα οι δημοσιονομικές, να έχουν το περιθώριο να ενεργούν επαρκώς ώστε να αντισταθμίζουν τις επιπτώσεις των κραδασμών, ιδίως των υφέσεων που πλήττουν ορισμένα κράτη μέλη περισσότερο από άλλα. Ο αποτελεσματικότερος τρόπος για να επιτευχθεί αυτό θα ήταν με τη δημιουργία δημοσιονομικής ικανότητας σε επίπεδο ζώνης του ευρώ, μολονότι θα μπορούσε να λειτουργήσει και η εξασφάλιση μεγαλύτερης εμβέλειας για τις εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές. Οι δημοσιονομικές πολιτικές με μεγαλύτερη ικανότητα σταθεροποίησης των εθνικών οικονομιών σε επίπεδο δραστηριοτήτων πλήρους απασχόλησης θα διευκολύνουν επίσης την ανάπτυξη βιώσιμων δημοσιονομικών αποθεμάτων ασφαλείας.

4.4. Η εύρυθμη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας αποτελούν παράγοντες που ενισχύουν την οικονομική ανθεκτικότητα. Για να είναι συμβατή η δράση τους με τα βιώσιμα δημόσια οικονομικά, τα φορολογικά συστήματα των κρατών μελών πρέπει να παρέχουν επαρκείς πόρους. Η υγιής φορολόγηση αποτελεί επίσης βασικό παράγοντα ανθεκτικότητας.

4.5. Το ευνοϊκό για τις επενδύσεις και την καινοτομία επιχειρηματικό περιβάλλον, η εύρυθμη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών και η αύξηση της ικανότητας κατανόησης των χρηματοοικονομικών κινδύνων αποτελούν παράγοντες που ενισχύουν την ανθεκτικότητα της οικονομίας. Σύμφωνα με προηγούμενη γνωμοδότησή της με θέμα «Προώθηση καινοτόμων επιχειρήσεων με υψηλό δυναμικό ανάπτυξης»⁽⁶⁾, η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι πρέπει να προωθηθούν πολιτικές για την τόνωση αυτών των παραγόντων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο υποστηρίζει τις πρωτοβουλίες της Επιτροπής σχετικά με την Τραπεζική Ένωση και την Ένωση Κεφαλαιαγορών. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ προχωρεί περαιτέρω και πιστεύει ότι η έννοια της αειφορίας θα πρέπει να συνεκτιμάται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, όπως αναφέρει και στη γνωμοδότησή της με θέμα το σχέδιο δράσης της Επιτροπής για τη χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ EE C 75 της 10.3.2017, σ. 6.

⁽⁷⁾ EE C 62 της 15.2.2019, σ. 73.

4.6. Οι πολιτικές που διευκολύνουν τη μετάβαση στην ψηφιακή οικονομία και σε ένα κλιματικά ουδέτερο και περιβαλλοντικά βιώσιμο μοντέλο θα πρέπει να διασφαλίζουν επίσης ότι οι εν λόγω μεταβάσεις είναι δίκαιες. Η δίκαιη μετάβαση δεν θα πρέπει να είναι απλώς «προσθήκη» στις πολιτικές για το κλίμα ή την ψηφιοποίηση αλλά να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του πλαισίου πολιτικής για την αειφόρο ανάπτυξη. Οι πολιτικές δίκαιης μετάβασης θα πρέπει να επικεντρώνονται στη διόρθωση των αρνητικών διανεμητικών συνεπειών (που είναι φθίνουσες) των μέτρων πολιτικής για την κλιματική αλλαγή (στον βαθμό που φαίνεται να ενέχουν μεγαλύτερο σχετικό βάρος για τις ομάδες χαμηλότερου εισοδήματος), να εστιάζουν στην ενεργό διαχείριση των μεταβάσεων στην αγορά εργασίας, αλλά και να ασχολούνται με ζητήματα περιφερειακής ανάπτυξης (π.χ. οικονομικά ευάλωτες περιφέρειες που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από βιομηχανίες υψηλής έντασης ενέργειας).

4.6.1. Η δίκαιη μετάβαση έχει δύο κύριες διαστάσεις: την πτυχή των «αποτελεσμάτων» (το νέο εργασιακό και κοινωνικό τοπίο σε μια οικονομία χωρίς άνθρακα) και την πτυχή της «διαδικασίας» (πώς φτάνουμε ως εκεί). Το «αποτέλεσμα» θα πρέπει να είναι η αξιοπρεπής εργασία για όλους σε μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς με την εξάλειψη της φτώχειας. Η διαδικασία, το πώς φτάνουμε ως εκεί, θα πρέπει να βασίζεται σε μια οργανωμένη μετάβαση με ουσιαστικό κοινωνικό διάλογο σε όλα τα επίπεδα, έτσι ώστε να διασφαλιστεί ότι η κατανομή των βαρών είναι δίκαιη και ότι δεν θα μείνει κανείς στο περιθώριο.

4.7. Στο επίκεντρο των στρατηγικών για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και τον ορθό μετασχηματισμό του οικονομικού μας μοντέλου ενόψει των επικείμενων προκλήσεων, πρέπει να περιλαμβάνονται προβλέψεις για επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων επενδύσεων σε συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, ή κοινωνικών επενδύσεων με την ευρύτερη έννοια, καθώς επίσης και επενδύσεων σε τεχνολογίες που προωθούν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

4.7.1. Η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της ψηφιοποίησης απαιτεί τόσο την ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων που θα επιτρέπουν στα άτομα να εκτελούν μη επαναληπτικές γνωσιακές εργασίες, όσο και την ικανότητα διά βίου επικαιροποίησης των δεξιοτήτων. Δεδομένου ότι οι υφιστάμενες (και αυξανόμενες) ανισότητες αποδεδειγμένα καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις ακαδημαϊκές επιδόσεις των σπουδαστών, είναι σημαντικό να τεθούν σε εφαρμογή στρατηγικές κοινωνικών επενδύσεων ώστε να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν θα μείνει στο περιθώριο.

4.7.2. Οι —δημόσιες και ιδιωτικές— επενδύσεις σε μια μελλοντικά κλιματικά ουδέτερη οικονομία χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών πρέπει να ενισχυθούν ώστε να επιτευχθούν οι αναβαθμισμένοι στόχοι μείωσης των εκπομπών της ΕΕ για το 2030, ενώ θα χρειαστούν ριζικές αλλαγές για την επίτευξη καθαρών μηδενικών εκπομπών μέχρι το 2050, σύμφωνα με τους στόχους του Παρισιού, όπως αναγνωρίζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής [COM(2018) 773 final]. Οι επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας από την ΕΕ των 27 το 2017 ήταν μόλις στο 50 % του επιπέδου που είχε επιτευχθεί το 2011, αλλά και κατά 30 % χαμηλότερες από το 2016⁽⁸⁾. Η διαρκής αδυναμία της επενδυτικής δραστηριότητας σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην Ευρώπη έρχεται επίσης σε αντίθεση με το υψηλό επίπεδο επιδοτήσεων υπέρ των ορυκτών καυσίμων που ακόμη υφίστανται στα κράτη μέλη της. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο η έλλειψη επενδύσεων: η κατανομή των υφιστάμενων πόρων είναι επίσης δυσλειτουργική. Απαιτούνται σαφείς πολιτικοί στόχοι και ένα πιο συνεκτικό πλαίσιο πολιτικής για την αντιμετώπιση αυτών των αρνητικών τάσεων. Σε κάθε περίπτωση, το τέλος της εποχής των ορυκτών καυσίμων στην Ευρώπη πρέπει να συνοδεύεται από τις απαραίτητες επενδύσεις που θα διασφαλίζουν την προστασία των εργαζομένων της, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη στήριξη της τοπικής ανάπτυξης. Οι διαδικασίες μετάβασης πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης με τους κοινωνικούς εταίρους και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και να συνδέονται αποτελεσματικές πολιτικές διαφάνειας και επικοινωνίας.

4.8. Οι τρέχουσες ερμηνείες της ανταγωνιστικότητας επικεντρώνονται σε μια ερμηνεία βάσει κόστους, κυρίως του κόστους της εργασίας και της ενέργειας. Η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας επικεντρώνεται συνήθως στην εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Τα ποιοτικά στοιχεία της ανταγωνιστικότητας θα πρέπει να αποκτήσουν μεγαλύτερη σημασία από την άποψη της παραγωγικότητας της εργασίας, της παραγωγικότητας των πόρων και της ενεργειακής απόδοσης και θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη από τα εθνικά συμβούλια παραγωγικότητας.

4.9. Ένας σημαντικός στόχος θα πρέπει επομένως να είναι ο εξορθολογισμός του ευρωπαϊκού μηχανισμού μακροοικονομικής διακυβέρνησης όσον αφορά την υιοθέτηση μιας συνολικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης της έννοιας της «βιώσιμης οικονομίας», η οποία θα περιλαμβάνει κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς δείκτες στη διαδικασία του Εξαμήνου και έτσι θα ενισχύει τόσο την ανθεκτικότητα όσο και τη βιωσιμότητα.

5. Μέσα διακυβέρνησης και άσκησης οικονομικής πολιτικής —σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών— για τη μετάβαση προς μια ανθεκτικότερη και πιο βιώσιμη οικονομία

5.1. Η σημασία των επενδύσεων, ιδίως των δημοσίων επενδύσεων, για την ενίσχυση της προσαρμογής στις διαδικασίες της επικείμενης μετάβασης, αλλά και της δημοσιονομικής πολιτικής για την ενίσχυση των δυνατοτήτων απορρόφησης των κραδασμών, συνεπάγεται ότι είναι επιτακτική η ανάγκη να δημιουργηθεί χώρος για δημοσιονομικές πολιτικές προς αυτόν τον σκοπό σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Η ΕΕ πρέπει να θέσει η ίδια ως στόχο την επίτευξη μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα του επιπέδου επενδύσεων που υφίσταντο πριν από την κρίση. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται τη γεφύρωση του επενδυτικού χάσματος και, συνεπώς, την αύξηση των επενδύσεων κατά δύο έως τρεις εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕγχΠ, ή κατά περίπου 300 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως για την ΕΕ των 28⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Frankfurt School-UNEP-BNEF (2018).

⁽⁹⁾ How to close the European investment gap? (Πώς να γεφυρωθεί το επενδυτικό χάσμα;), Michael Dauderstädt, Friedrich Ebert Stiftung.

5.2. Προκειμένου να ενισχυθεί η πλευρά των εσόδων και να διασφαλιστούν επαρκείς δημοσιονομικοί πόροι στην ΕΕ και τα κράτη μέλη, πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες κατά της φορολογικής απάτης, της φοροαποφυγής, της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, των φορολογικών παραδείσων και του αθέμιτου φορολογικού ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών μελών. Χωρίς να θίγεται η στήριξη της καινοτομίας, τα κράτη μέλη θα πρέπει να συμφωνήσουν για τον συντονισμό της δράσης σε επίπεδο ΕΕ με σκοπό να ζητηθεί από τους ψηφιακούς κολοσσούς να καταβάλλουν το δίκαιο μερίδιό τους σε φορολογία σε κάθε κράτος μέλος όπου πραγματοποιούν κέρδη.

5.3. Το σύστημα οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής της ONE, πρέπει να βελτιωθεί προκειμένου να αποφευχθεί η επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης και η επιβάρυνση των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών με καθήκοντα που δεν μπορούν και δεν θα πρέπει να διεκπεραιώνουν.

5.4. Η δημιουργία μιας αρκετά μεγάλης δημοσιονομικής ικανότητας στο επίπεδο της ζώνης του ευρώ ώστε να παρέχεται σταθεροποίηση σε περίπτωση κραδασμών αποτελεί την πλέον επιθυμητή επιλογή η οποία, ωστόσο, προς το παρόν φαίνεται να έχει περιέλθει σε αδιέξοδο.

5.5. Η διατήρηση της δυνατότητας προστασίας των δημόσιων επενδύσεων σε εθνικό επίπεδο, ιδίως κατά τις περιόδους ύφεσης, θα πρέπει επίσης να κατέχει υψηλή θέση στον κατάλογο των προτεραιοτήτων. Χωρίς να θίγεται η διατήρηση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών, οι σημερινοί δημοσιονομικοί κανόνες της ΕΕ θα μπορούσαν να τροποποιηθούν ή να ερμηνευθούν κατά τρόπον ώστε να αποκλείονται από τον υπολογισμό των ελλειμμάτων οι δημόσιες επενδύσεις, ιδίως οι κοινωνικές επενδύσεις και οι επενδύσεις σε περιβαλλοντικά έργα ⁽¹⁰⁾.

5.6. Η Τραπεζική Ένωση πρέπει να συμπληρωθεί με τη σύσταση Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασφάλισης Καταθέσεων και ενός κοινού δημοσιονομικού μηχανισμού ασφαλείας για τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει την ανησυχία της για τα εμπόδια που θέτουν πολλές κυβερνήσεις στη διαδικασία ολοκλήρωσης των δύο αυτών έργων τα οποία είναι απαραίτητα για την εξασφάλιση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και, τελικά, ιδιωτικών επενδύσεων στη ζώνη του ευρώ, και συνδέονται στενά με την αύξηση της ανθεκτικότητας.

5.7. Θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα κοινό ασφαλές ενεργητικό, ο χρηματοπιστωτικός κατακερματισμός θα πρέπει να μειωθεί με την προώθηση της Ένωσης Κεφαλαιαγορών, το δυναμικό της νομισματικής πολιτικής χρειάζεται να στηριχθεί και οι βρόχοι ανάδρασης μεταξύ κρατών-τραπεζών θα πρέπει να μετριαστούν με την αντικατάσταση των εθνικών κρατικών ομολόγων στους ισολογισμούς των τραπεζών. Με το τελευταίο, θα ανοίξει επίσης ο δρόμος για τις απαραίτητες αλλά, μέχρι σήμερα, πολιτικά δύσκολες μεταρρυθμίσεις που θα εμβαθύνουν σημαντικά την ONE. Οι χώρες που δεν ανήκουν στη ζώνη του ευρώ θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε ένα κοινό πρόγραμμα ασφαλών περιουσιακών στοιχείων. Οι νομισματικές αρχές και οι υπεύθυνοι για την ευρωπαϊκή οικονομική πολιτική θα πρέπει να λάβουν υπόψη την κατάσταση τους για να εξασφαλίσουν την ανθεκτικότητα ολόκληρου του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος.

5.8. Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο θα πρέπει να ενσωματώνει σε ευρύτερο φάσμα και με συνεκτικότερο τρόπο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας με στόχο την προς τα πάνω σύγκλιση και βιωσιμότητα σε όλα τα στάδια, από την ετήσια επισκόπηση της ανάπτυξης (η οποία θα μπορούσε να μετατραπεί σε ετήσια επισκόπηση της ανάπτυξης και της βιωσιμότητας) έως τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων και τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις.

5.9. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική ανθεκτικότητα και οι οποίοι έχουν θεμελιώδη σημασία για τη λειτουργία της ONE. Μέσω του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, του ΠΔΠ 2021-2027 και άλλων νομοθετικών και κυβερνητικών μέσων, τα ευρωπαϊκά όργανα και τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν ένα συνεκτικό πρόγραμμα δράσης για την προώθηση και την ενίσχυση των βασικών παραγόντων που προάγουν την οικονομική ανθεκτικότητα σε ολόκληρη την ΕΕ και τη σύγκλιση των κρατών μελών σε σχέση με τους παράγοντες αυτούς.

5.10. Εν κατακλείδι, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι τα ακόλουθα θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται ως βασικοί παράγοντες ανθεκτικότητας σε ένα πρόγραμμα δράσης:

- α) ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας: αύξηση της χρηματοοικονομικής ικανότητας του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ), προώθηση ευρωπαϊκής φορολογικής πολιτικής που θα περιλαμβάνει τη φορολογική εναρμόνιση, διευκόλυνση της δημοσιονομικής επάρκειας των κρατών μελών και σύσταση αποτελεσματικών μηχανισμών για την καταπολέμηση της φορολογικής απάτης·
- β) ολοκλήρωση της νομισματικής ένωσης με την επέκταση των στόχων της ΕΚΤ, τη δημιουργία ενιαίου ευρωπαϊκού δημόσιου ταμείου με ικανότητα έκδοσης χρεών, τη βελτίωση της διακυβέρνησης της ζώνης του ευρώ και τον περαιτέρω εκδημοκρατισμό της·
- γ) αύξηση της παραγωγικότητας των ευρωπαϊκών οικονομιών με την εστίαση σε βασικούς παράγοντες όπως οι επενδύσεις (δημόσιες και ιδιωτικές), η έρευνα, η ανάπτυξη, η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση, η βελτίωση της διαχείρισης των επιχειρήσεων και η συμμετοχή των εργαζομένων·

⁽¹⁰⁾ ΕΕ C 262 της 25.7.2018, σ. 28 και γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Οικονομική πολιτική της ζώνης του ευρώ» (ΕΕ C 159 της 10.5.2019, σ. 49).

- δ) αγορά εργασίας και ποιότητα απασχόλησης: ενίσχυση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και του κοινωνικού διαλόγου, διασφάλιση αποτελεσματικής λειτουργίας των αυτόματων σταθεροποιητών και σχεδιασμός περισσότερων και καλύτερων ενεργών πολιτικών απασχόλησης. Η δημιουργία ευρωπαϊκής ασφάλισης ανεργίας (συμπληρωματικής των εθνικών) θα μπορούσε να αποτελέσει μέσο για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των οικονομιών πανευρωπαϊκά, αλλά και την εμπέδωση της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ζητούμε από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα να μελετήσουν τη σκοπιμότητα της χρηματοδότησης αυτής στο πλαίσιο του ΠΔΠ για την περίοδο 2021-2027.
- ε) προώθηση της κοινωνικής συνοχής και πρόοδος προς μια κοινωνία με λιγότερους αποκλεισμούς μέσα από την υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και με την κατάλληλη χρηματοδότηση και
- στ) προώθηση της δημιουργίας ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις επιχειρηματικές επενδύσεις και βελτίωση της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, επείγουσα ολοκλήρωση της Ένωσης Κεφαλαιαγορών και της Τραπεζικής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασφάλισης Καταθέσεων.

5.11. Η ΕΚΤ, μαζί με τις περισσότερες άλλες μεγάλες κεντρικές τράπεζες του κόσμου, θα πρέπει πιθανότατα να συνεχίσει τις «αντισυμβατικές» νομισματικές πολιτικές της για όσο διάστημα οι πληθωριστικές προσδοκίες παραμένουν κάτω από τον στόχο. Θα πρέπει επίσης να εξετάσει το ενδεχόμενο άμεσης χρηματοδότησης των επενδύσεων σε προγράμματα πράσινης και ψηφιακής μετάβασης.

5.12. Το επικείμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΔΠ) θα πρέπει να αντικατοπτρίζει τη φιλοδοξία ανάπτυξης μιας ανθεκτικής και βιώσιμης οικονομίας. Η πρόταση της Επιτροπής για το ΠΔΠ 2021-2027 δεν προβλέπει επαρκείς πόρους για την ενίσχυση των παραγόντων ανθεκτικότητας, δηλαδή, των επενδύσεων και της νέας λειτουργίας επενδυτικής σταθεροποίησης, των πολιτικών συνοχής που ευνοούν την οικονομική και την κοινωνική σύγκλιση μεταξύ των κρατών μελών, των εσωτερικών πολιτικών κοινωνικής συνοχής που εγγράφονται στον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και των δικαιων μεταβάσεων που προτείνονται στην παρούσα γνωμοδότηση. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει το αίτημα που περιέχεται στη γνωμοδότησή της για το Πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο μετά το 2020 ⁽¹¹⁾, ότι δηλαδή τα χρηματοδοτικά μέσα που θα διατίθενται στο επόμενο ΠΔΠ να φθάσουν το 1,3 % του ΑΕΕ της ΕΕ των 27. Η προτεινόμενη περικοπή στη χρηματοδότηση των πολιτικών συνοχής —κατά 10 % σε σύγκριση με το τρέχον ΠΔΠ στην πρόταση της Επιτροπής για το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο— φαίνεται ιδιαίτερα απαράδεκτη δεδομένης της ανάγκης ενίσχυσης των βασικών πολιτικών που προάγουν την ανθεκτικότητα και τη βιωσιμότητα.

5.12.1. Θα πρέπει να θεσπιστούν ειδικοί χρηματοδοτικοί πόροι για τη διευκόλυνση της μετάβασης προς μια βιώσιμη οικονομία (π.χ. ένα «ταμείο δίκαιης μετάβασης») σύμφωνα με την πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2018 για τη δημιουργία ενός τέτοιου ταμείου με κονδύλια ύψους 4,8 δισεκατ. ευρώ.

5.12.2. Η διαρθρωτική πολιτική και η πολιτική συνοχής της ΕΕ πρέπει να ενσωματωθούν στο μοντέλο της «βιώσιμης οικονομίας». Παρά το γεγονός ότι ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής (και η προσαρμογή σε αυτήν) αποτελούν ήδη προτεραιότητα στη χρηματοδότηση των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων (ΕΔΕΤ), ο στόχος αυτός υποστηρίζεται κυρίως με τη στήριξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ενεργειακής απόδοσης. Δεν έχει ακόμη γενικά εξορθολογιστεί υπό την έννοια της στήριξης της μετάβασης προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία και δεν υπάρχουν ειδικές προτεραιότητες που να αφορούν τις δίκαιες μεταβάσεις.

5.12.3. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ανησυχία της για το γεγονός ότι η χρηματοδότηση ενεργειακών έργων ορυκτών καυσίμων μέσω της ΕΤΕπ και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ) είναι υψηλότερη από την αντίστοιχη της καθαρής ενέργειας. Αν και η χρηματοδότηση της υποδομής φυσικού αερίου αφορά μια «μεταβατική πηγή ενέργειας», είναι απαραίτητο να ισχύουν αυστηρότεροι στόχοι για τις εκπομπές.

5.12.4. Οι πολιτικές επιδοτήσεων της ΕΕ και των κρατών μελών πρέπει να είναι σύμφωνες με τον στόχο της επίτευξης της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Όλες οι επιδοτήσεις για οικονομικές δραστηριότητες που επηρεάζουν την επίτευξη αυτού του στόχου ή βλάπτουν το περιβάλλον με άλλους τρόπους θα πρέπει να καταργηθούν το συντομότερο δυνατόν.

5.13. Δεδομένου του είδους των μέτρων και της κλίμακας των προσπάθειών που απαιτούνται για την οικοδόμηση μιας ανθεκτικότερης και πιο βιώσιμης οικονομίας, είναι απαραίτητη η ενεργός συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και άλλων αντιπροσωπευτικών οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στη διαμόρφωση της πορείας προς τη δίκαιη μετάβαση, αλλά και της πορείας προς την ανθεκτικότητα. Η ενίσχυση της συμμετοχής των εργαζομένων και της δημοκρατίας στον χώρο εργασίας θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση της προσαρμοστικότητας και της ανθεκτικότητας σε επίπεδο βιομηχανίας. Είναι ένας παράγοντας ανθεκτικότητας που ενισχύει, με τη σειρά του, άλλους παράγοντες με τους οποίους έχει θετική συσχέτιση με τη λειτουργία των επιχειρήσεων και της οικονομίας: η παραγωγικότητα, η ικανότητα καινοτομίας, η ποιότητα της απασχόλησης κ.λπ. Οι συνεταιρισμοί των εργαζομένων μπορούν επίσης να παράσχουν ένα ισχυρό μοντέλο δημοκρατίας στην εταιρεία, με βάση το κοινό συμφέρον και την αλληλεγγύη και τις ρίζες της στην τοπική περιοχή.

⁽¹¹⁾ ΕΕ C 440 της 6.12.2018, σ. 106.

5.1.3.1. Από την άλλη πλευρά, η συμμετοχή των εργαζομένων είναι απαραίτητη για μια επιτυχημένη οικολογική και ψηφιακή μετάβαση. Τα υφιστάμενα μέσα για τη συμμετοχή των εργαζομένων και τη δημοκρατία στις επιχειρήσεις πρέπει να χρησιμοποιηθούν. Οι κοινωνικοί εταίροι και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα πρέπει να μεριμνήσουν για τη διάδοση παρόμοιων μέσων σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και να συνδεθούν με τις διαδικασίες κοινωνικού διαλόγου που προωθούν τις δίκαιες μεταβάσεις. Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΔΟΕ του 2015 για τη δίκαιη μετάβαση ⁽¹²⁾ παρέχουν ένα σύνολο πρακτικών μέσων στις κυβερνήσεις και στους κοινωνικούς εταίρους όσον αφορά τη διαχείριση της εν λόγω διεργασίας μετασχηματισμού.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

⁽¹²⁾ Κατευθυντήριες γραμμές για μια δίκαιη μετάβαση προς οικολογικά βιώσιμες οικονομίες και κοινωνίες για όλους, Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ).

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Μια νέα θεώρηση της ολοκλήρωσης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/06)

Εισηγήτρια: η κ. **Judith VORBACH**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	24.1.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του εσωτερικού κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Οικονομική και νομισματική ένωση, οικονομική και κοινωνική συνοχή
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	2.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύννοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	159/2/9

Προοίμιο

Η παρούσα γνωμοδότηση αποτελεί μέρος μιας δέσμης δύο γνωμοδοτήσεων πρωτοβουλίας της ΕΟΚΕ που εκπονήθηκαν παράλληλα με τα εξής θέματα: «Προς μια ανθεκτικότερη και πιο βιώσιμη ευρωπαϊκή οικονομία» και «Μια νέα θεώρηση της ολοκλήρωσης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης». Η δέσμη αυτή προορίζεται να συμβάλει άμεσα στην οικονομική ατζέντα του νέου Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της νέας Ευρωπαϊκής Επιτροπής που θα αναλάβουν τα καθήκοντά τους το 2019. Είναι έκδηλη η ανάγκη για μια νέα ευρωπαϊκή οικονομική στρατηγική: ένα θετικό αφήγημα για τη μελλοντική ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΕ παγκοσμίως, η οποία θα συμβάλει τόσο στην αύξηση της ανθεκτικότητας της ΕΕ στους οικονομικούς κλυδωνισμούς όσο και της βιωσιμότητας —οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής— του οικονομικού της μοντέλου, έτσι ώστε να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη, η σταθερότητα και η κοινή ευημερία όλων των Ευρωπαίων. Με βάση την πρόοδο που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια, η στρατηγική αυτή θα μπορούσε να προλαύνει το έδαφος για περαιτέρω οικονομική, δημοσιονομική, χρηματοπιστωτική, κοινωνική και πολιτική ολοκλήρωση, η οποία είναι απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων της οικονομικής και νομισματικής ένωσης της Ευρώπης.

Επίσης, η ΕΟΚΕ κατάρτισε το 2014 γνωμοδότηση για την ολοκλήρωση της ΟΝΕ. Σε αυτήν διέκρινε έναν νομισματικό και δημοσιονομικό πυλώνα, έναν οικονομικό πυλώνα, έναν κοινωνικό πυλώνα και έναν πολιτικό πυλώνα. Για κάθε επιμέρους πυλώνα υιοθετήθηκαν πρόσθετες γνωμοδοτήσεις. Στην παρούσα γνωμοδότηση διατηρείται η συγκεκριμένη διάρθρωση σε τέσσερις πυλώνες, προκειμένου να παρουσιαστεί μια επισκόπηση της προόδου και των ελλείψεων της ΟΝΕ και να προταθεί τελικά ένας κατάλογος συστάσεων προς τη νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το νέο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για μια ισχυρή, συμμετοχική και ανθεκτική Νομισματική Ένωση. Συνολικά, η ΕΟΚΕ καλεί τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τις εθνικές κυβερνήσεις να προβούν σε σαφώς πιο φιλόδοξα βήματα στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της ΟΝΕ για την πραγμάτωση μιας καλύτερα ενοποιημένης, πιο δημοκρατικής και κοινωνικά πιο ανεπτυγμένης Ένωσης.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Αν και στην πορεία προς την ολοκλήρωση της ΟΝΕ έχουν ήδη επιτευχθεί σημαντικοί στόχοι, χρειάζεται μια ακόμη σαφής ενίσχυση καθενός από τους τέσσερις βασικούς πυλώνες. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ των εν λόγω πυλώνων, διότι η παραμέληση ενός ή περισσότερων πυλώνων ενδέχεται να προκαλέσει επικίνδυνες αποκλίσεις. Είναι επίσης σημαντικό να συνυπολογίζονται σε όλες τις περιπτώσεις οι προκλήσεις που θέτει η κλιματική αλλαγή. Επίσης, μεταξύ των πυλώνων υπάρχουν αλληλεπιδράσεις. Για παράδειγμα, η υιοθέτηση μιας κοινωνικής προσέγγισης στον οικονομικό πυλώνα συμβάλλει επίσης στην ενίσχυση του κοινωνικού πυλώνα και αντιστρόφως. Ορισμένα συγκεκριμένα μέτρα θα μπορούσαν να αποδοθούν σε περισσότερους του ενός πυλώνα.

1.2. Παρά το γεγονός ότι η ολοκλήρωση της ΟΝΕ αποτελεί σήμερα επιτακτική ανάγκη, η διαφωνία μεταξύ των κρατών μελών για την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθηθεί, καθυστερεί την περαιτέρω πρόοδο. Στις δυσμενείς προοπτικές της οικονομικής δραστηριότητας προστίθενται γεωπολιτικές αβεβαιότητες και η σχεδιαζόμενη αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ. Επίσης, η απόκλιση μεταξύ των κρατών μελών, η άνιση κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου, η κλιματική κρίση και η προβλεπόμενη δημογραφική εξέλιξη συνιστούν τεράστια προβλήματα.

1.3. Η ανθεκτικότητα έναντι κρίσεων αποτελεί αναγκαία αλλά όχι επαρκή προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της ΟΝΕ. Απαιτείται επίσης θετική θεώρηση, όπως αντικατοπτρίζεται στο άρθρο 3 της Συνθήκης της ΕΕ. Λαμβάνοντας υπόψη τις σημερινές συνθήκες, η ΕΟΚΕ συνιστά τις εξής προτεραιότητες: βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, περιορισμός των ανισοτήτων, ανοδική σύγκλιση, αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας κατά την έννοια των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», περιβάλλον ευνοϊκό για τις επιχειρήσεις και τις επενδύσεις, ποιοτικές θέσεις εργασίας και ικανοποιητικές αμοιβές, καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, σταθερά δημόσια οικονομικά που θα έχουν ως γνώμονα τη βιωσιμότητα, ένας σταθερός χρηματοπιστωτικός τομέας και επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης 2030 και των στόχων που καθορίστηκαν με τη συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα.

1.4. Συγκεκριμένα, οι συστάσεις της ΕΟΚΕ όσον αφορά τους βασικούς πυλώνες της ΟΝΕ έχουν ως εξής:

1.4.1. Σταθερός νομισματικός και δημοσιονομικός πυλώνας ως βάση για τη μακροοικονομική ανάπτυξη

— Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ): εδραίωση του σταθεροποιητικού της ρόλου και διατήρηση της ανεξαρτησίας της.

— Καθοριστικά βήματα για την ολοκλήρωση της Ένωσης Τραπεζών και Κεφαλαιαγορών με τις εξής προτεραιότητες: σταθερότητα για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης, αποτελεσματική ρύθμιση, ισορροπία μεταξύ επιμερισμού των κινδύνων και μείωσης των κινδύνων ώστε να αποτραπεί νέα επιβάρυνση των δημοσίων οικονομικών σε περίπτωση κρίσης, συνεκτίμηση των επιπτώσεων της θέσπισης νομοθεσίας από κοινωνική άποψη, συμπερίληψη των στόχων για το κλίμα, προστασία των καταναλωτών.

— Τραπεζική Ένωση: διασφάλιση του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης και του ευρωπαϊκού συστήματος ασφάλισης καταθέσεων (EDIS), επανέναξη της συζήτησης για τη διαρθρωτική μεταρρύθμιση και το σκιώδες τραπεζικό σύστημα.

— Ένωση Κεφαλαιαγορών: καθορισμός προτεραιοτήτων, όπως η βελτίωση της εποπτείας, η εγκαθίδρυση ενός ευρωπαϊκού οργανισμού αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, η σύσταση ασφαλούς στοιχείου ενεργητικού και η λήψη μέτρων εναρμόνισης των κανόνων αφερεγγυότητας, καθώς και

— Ενίσχυση του διεθνούς ρόλου του ευρώ με βάση μια σταθερή, οικονομικά ισχυρή και κοινωνικά ισόρροπη ΟΝΕ.

1.4.2. Ισχυρός οικονομικός πυλώνας ως βάση ευημερίας και κοινωνικής προόδου

— Ενίσχυση του οικονομικού πυλώνα για διακυβερνητική εξισορρόπηση και για την προώθηση της ανάπτυξης, της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας.

— Ισορροπία των μέτρων τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης. Τούτο, στην παρούσα φάση, σημαίνει τόνωση της ζήτησης, με ευρύτερη χρήση του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, ενίσχυση των συστημάτων συλλογικών διαπραγματεύσεων και της αυτονομίας των κοινωνικών εταίρων, ταχεία σύσταση της Ευρωπαϊκής Αρχής Εργασίας, καθώς και εφαρμογή του λεγόμενου «χρυσού κανόνα για τις επενδύσεις» με τρόπο που να μην απειλεί τη μεσοπρόθεσμη χρηματοπιστωτική και δημοσιονομική σταθερότητα.

— Δημιουργία δημοσιονομικής ικανότητας της ζώνης του ευρώ που χρηματοδοτείται από έναν ενιαίο χρεωστικό τίτλο και σύνδεση των εκταμιεύσεων με την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής δομής. Οι παρούσες προτάσεις δεν συνιστούν παρά μόνο τα πρώτα βήματα.

— Μέτρα για την αντιμετώπιση του αθέμιτου φορολογικού ανταγωνισμού, καθώς και για την αποτροπή της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

1.4.3. Ο κοινωνικός πυλώνας ως βάση της κοινωνικής και οικονομικής προόδου

— Δεσμευτικά ελάχιστα πρότυπα στα κράτη μέλη που θα παρέχουν υψηλό επίπεδο προστασίας.

— Προσπάθεια για την επίτευξη δίκαιης ισορροπίας μεταξύ της υγιούς οικονομικής βάσης και μιας ισχυρής κοινωνικής διάστασης.

— Διεύρυνση της συζήτησης όσον αφορά έναν/μία υπουργό Οικονομικών της ΕΕ για τον ορισμό ενός αντίστοιχου αρμόδιου υπουργού της ΕΕ για τον κοινωνικό και τον εργασιακό τομέα.

1.4.4. Ο πολιτικός πυλώνας ως βάση της δημοκρατίας, της αλληλεγγύης και της ενότητας

— Ενίσχυση της συμμετοχής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθώς και των κοινωνικών εταίρων και άλλων οργάνων της κοινωνίας των πολιτών σε κεντρικές αποφάσεις κοινωνικοοικονομικής πολιτικής.

- Επίδειξη πνεύματος αλληλεγγύης και συμφιλώσης ως βάση για την ευημερία και την ειρήνη εντός της ΕΕ και για την πολιτική και οικονομική σημασία της ΕΕ παγκοσμίως·
- Ταχεία προσχώρηση στη ζώνη του ευρώ των χωρών της ΕΕ που δεν έχουν ενταχθεί ακόμη σε αυτήν.

2. Η ολοκλήρωση της ΟΝΕ – Επιτεύγματα, προκλήσεις και στόχοι

2.1. Στην πορεία προς την ολοκλήρωση της ΟΝΕ έχουν ήδη επιτευχθεί σημαντικοί στόχοι, με αποτέλεσμα η ολοκλήρωση αυτή να αποτελεί σήμερα σημαντικό κοινотικό κεκτημένο. Το 2015, η έκθεση των πέντε Προέδρων παρουσίασε φιλόδοξα σχέδια για την εμβάθυνση της ΟΝΕ. Τον Ιούνιο του 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε έγγραφο με τίτλο "Deepening Europe's Economic Monetary Union: Taking stock four years after the Five Presidents' Report" (Εμβάθυνση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης της Ευρώπης: Απολογισμός τεσσάρων ετών μετά την έκθεση των πέντε Προέδρων) ⁽¹⁾, στο οποίο παρουσιάζει την πρόοδο που επιτεύχθηκε από τότε και απευθύνει έκκληση για την ανάληψη περαιτέρω δράσης από τα κράτη μέλη. Η ΕΟΚΕ συμμερίζεται αυτήν την έκκληση. Τόσο στον τομέα του δημοσιονομικού και οικονομικού πυλώνα όσο και στον κοινωνικό και δημοκρατικό πυλώνα εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη ανάγκη για ανάληψη δράσης. Η ΕΟΚΕ εφιστά ιδιαίτερα την προσοχή στο γεγονός ότι πρέπει να επιτευχθεί ισορροπία σε όλους τους τομείς, μεταξύ των οποίων υπάρχουν επίσης πολλές αλληλεπιδράσεις.

2.2. Παρόλο που όλα τα κράτη μέλη συμμερίζονται την ανάγκη διατήρησης του ευρώ, η διαφωνία μεταξύ των κρατών μελών ως προς την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθηθεί εμποδίζει την περαιτέρω εμβάθυνση. Η διαφωνία αυτή εκφράζεται στη διαμάχη μεταξύ του επιμερισμού των κινδύνων, ο οποίος συνοδεύεται από διασυννοριακές μεταβιβάσεις ή κοινή ευθύνη. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει η προσέγγιση του μετριασμού των κινδύνων, σύμφωνα με την οποία η πίεση προσαρμογής αποτελεί εθνική αρμοδιότητα και θα πρέπει να επιτυγχάνεται μέσω της διαρθρωτικής μετεξέλιξης της οικονομικής ανθεκτικότητας. Εντούτοις, η έμφαση σε αυτή την απόκλιση δεν επαρκεί, δεδομένου ότι υπάρχουν επίσης διαφορετικές απόψεις μεταξύ των πολιτικών κομμάτων και της κοινωνίας των πολιτών. Ωστόσο, για την ολοκλήρωση της ΟΝΕ πρέπει, πέραν της κατανόησης των διαφόρων συμφερόντων και απόψεων, η αλληλεγγύη και το πνεύμα συμβιβασμού να αποτελέσουν την αναγκαία βάση για ένα θετικό κοινό μέλλον στην Ευρώπη.

2.3. Το τρέχον οικονομικό περιβάλλον συνιστά πρόκληση. Μετά τη μακρά περίοδο της κρίσης, η οικονομία της ΟΝΕ ανέκαμψε εκ νέου από το 2014 και έπειτα, επιβραδύνθηκε, ωστόσο, και πάλι κατά το β' εξάμηνο του 2018. Διάφοροι παράγοντες συνέβαλαν σε αυτό, όπως η παγκόσμια επιβράδυνση του εμπορίου και η οικονομική ύφεση, οι ανεπίλυτες εμπορικές τριβές αλλά και εσωτερικοί παράγοντες αβεβαιότητας, όπως το προγραμματισμένο Brexit. Εντός της ζώνης του ευρώ, η εξασθένιση της οικονομικής δυναμικής ήταν ακόμη πιο έντονη λόγω της εξάρτησης από την εξωτερική ζήτηση αλλά και λόγω ειδικών ανά χώρα και ανά τομέα παραγόντων. Η υποτονική οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ αναμένεται να συνεχιστεί ⁽²⁾. Η κλιματική κρίση, οι τεχνολογικές μεταβολές, ο προστατευτισμός και οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο, καθώς και τα ψηφιακά νόμιμα και τα κρυπτονομίσματα συγκαταλέγονται μεταξύ των μελλοντικών προκλήσεων. Μια πρόσφατη έκθεση του ESPAS (Ευρωπαϊκό Σύστημα Στρατηγικής και Πολιτικής Ανάλυσης) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας, η οποία συνδυάζεται με απότομη πτώση της παραγωγικότητας, αποτελεί σήμερα το πλέον επείγον πολιτικό ζήτημα με σημαντικές οικονομικές και δημοσιονομικές επιπτώσεις ⁽³⁾.

2.4. Παρά το γεγονός ότι η ΕΕ συνολικά ευημερεί έως κάποιο βαθμό σε σύγκριση με τα όσα ισχύουν παγκοσμίως, λόγω του συγκριτικά υψηλού ΕΑγχΠ —αθροιστικά και κατά κεφαλή— και της ανόδου των ποσοστών απασχόλησης τα τελευταία έτη, εντούτοις αυτές οι κοινωνικές ανισότητες μεταξύ περιφερειών και κρατών μελών αλλά και εντός των κοινωνιών εξακολουθούν να πλήττουν τη συνοχή ⁽⁴⁾. Ποσοστό 22 % των πολιτών της ΕΕ απειλούνται από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σε πολλές χώρες της νότιας Ευρώπης, οι πραγματικοί μισθοί το 2019 είναι κατά μέσο όρο χαμηλότεροι από ό,τι το 2009, γεγονός που συμβάλλει στην περαιτέρω πραγματική απόκλιση του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου ευημερίας ⁽⁵⁾. Επίσης, το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων είναι σε πολλές περιοχές μεγάλο και υψηλό ποσοστό του ενεργού πληθυσμού πάσχει από φτώχεια των εργαζομένων ή ανεργία. Σε ό,τι αφορά την κατανομή των καθαρών περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών, η ΕΚΤ συνάγει το συμπέρασμα ότι στη ζώνη του ευρώ υπάρχει σημαντική ανισορροπία. Επομένως, το πλουσιότερο 10 % κατέχει ποσοστό 51,2 % των καθαρών περιουσιακών στοιχείων ⁽⁶⁾. Από αυτό προκύπτει ένα επικίνδυνο πρόσφορο έδαφος για κοινωνικές εντάσεις και διασπαστικές δυνάμεις.

2.5. Μια βελτιωμένη ανθεκτικότητα έναντι των κρίσεων είναι απαραίτητη, όχι όμως επαρκής. Για την ολοκλήρωση της ΟΝΕ απαιτείται θετική θεώρηση, όπως ορίζεται στο άρθρο 3 της Συνθήκης της ΕΕ. Σε αυτό, γίνεται λόγος, μεταξύ άλλων, για την προώθηση μιας κοινωνικής οικονομίας της αγοράς με ανταγωνιστικότητα, η οποία θα είναι επικεντρωμένη στην πλήρη απασχόληση και στην κοινωνική πρόοδο, καθώς και για την προστασία του περιβάλλοντος. Υπό τις παρούσες συνθήκες, η ΕΟΚΕ συνιστά να δοθεί προτεραιότητα στα εξής ζητήματα: βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, περιορισμός των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων, ανοδική σύγκλιση, διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας κατά την έννοια των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι στόχοι «Πέραν του ΕΑγχΠ» ⁽⁷⁾, περιβάλλον φιλικό προς τις επιχειρήσεις, ποιοτικές θέσεις εργασίας και ικανοποιητικές αμοιβές, καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, σταθερά δημόσια οικονομικά που θα έχουν ως γνώμονα τη βιωσιμότητα, ένας σταθερός χρηματοπιστωτικός τομέας και επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης 2030, καθώς και των στόχων που καθορίστηκαν με τη συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα. Η ΕΟΚΕ παραπέμπει επίσης στη γνωμοδότηση πρωτοβουλίας με θέμα «Μια πιο ανθεκτική και βιώσιμη ευρωπαϊκή οικονομία».

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/deepening-emu-taking-stock-four-years-after-five-presidents-report_el

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-spring-2019_en

⁽³⁾ ESPAS, *Global Trends to 2030, Challenges and Choices for Europe*, Απρίλιος 2019, <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/node/1362> (Έκθεση του ESPAS με τίτλο «Παγκόσμιες τάσεις έως το 2030: Προκλήσεις και επιλογές για την Ευρώπη»).

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_el.pdf

⁽⁵⁾ ETUC, *Benchmarking Working Europe 2019* (ΕΣΣΟ, Συγκριτική αξιολόγηση της εργασίας στην Ευρώπη).

⁽⁶⁾ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, *The Household Finance and Consumption Survey: results from the Second wave*, No 18 / December 2016. (Η έρευνα για τα οικονομικά και την κατανάλωση των νοικοκυριών: αποτελέσματα από το δεύτερο κύμα, αριθ. 18/Δεκέμβριος 2016)

⁽⁷⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ (ΕΕ C 177 της 31.07.2012, σ. 35).

3. Ο νομισματικός και δημοσιονομικός πυλώνας ως βάση της οικονομικής ανάπτυξης

3.1. Η ΕΟΚΕ τονίζει τη μεγάλη σημασία του σταθεροποιητικού ρόλου της ΕΚΤ σε περίπτωση κρίσης. Επομένως, απλώς και μόνο η ανακοίνωση της αγοράς κρατικών ομολόγων (πρόγραμμα οριστικών νομισματικών συναλλαγών/OMT) από τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, εφόσον χρειαστεί, ήταν αρκετή για να καθησυχάσει τις αγορές. Το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης, το οποίο θεσπίστηκε για την επίτευξη του στόχου για τον πληθωρισμό, από το 2015 και μετά οδήγησε σε περαιτέρω πτώση των επιτοκίων, με την οποία διευκολύνθηκε η πρόσβαση σε ρευστά περιουσιακά στοιχεία. Το γεγονός ότι οι τράπεζες καταθέτουν σήμερα χρήματα στην ΕΚΤ, ακόμα και αν για αυτά υπολογίζονται αρνητικά επιτόκια, καταδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης του οικονομικού πυλώνα της ΟΝΕ. Η ΕΟΚΕ προτείνει επίσης να κατοχυρωθεί ο ρόλος της ΕΚΤ ως δανειστή έσχατης ανάγκης. Η ανεξαρτησία της ΕΚΤ πρέπει να διατηρηθεί.

3.2. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας της ΟΝΕ πληροί ικανοποιητικά τη χρηματοδοτική της λειτουργία για τις ΜΜΕ, σύμφωνα με μελέτη της ΕΚΤ⁽⁸⁾. Επί του παρόντος, οι ΜΜΕ παρουσιάζουν ως κύρια προβλήματα τη διαθεσιμότητα ειδικευμένου εργατικού δυναμικού και έμπειρου διευθυντικού προσωπικού μαζί με τη δυσκολία ανεύρεσης πελατών, ενώ η έλλειψη πρόσβασης σε χρηματοδότηση θεωρείται δευτερεύον πρόβλημα. Αυτές οι προκλήσεις πλήττουν περισσότερο τις επιχειρήσεις σε ορισμένα κράτη μέλη, αλλά και σε αυτά καταγράφεται εξομάλυνση της κατάστασης. Η μελέτη αναφέρεται σε δείγμα 11.020 επιχειρήσεων στη ζώνη του ευρώ, από τις οποίες ποσοστό 91 % εμφανίζει λιγότερους από 250 εργαζόμενους. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τη σημασία μιας σταθερής χρηματοδοτικής βάσης και για τις μεγάλες επιχειρήσεις.

3.3. Η ΕΟΚΕ καλεί επείγοντως τα θεσμικά όργανα της ΕΕ να προωθήσουν με συνέπεια την ολοκλήρωση της Ένωσης Τραπεζών και Κεφαλαιαγορών και, ως εκ τούτου, να δημιουργήσουν τη βάση για την πλήρη υπέρβαση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και για μια ανθεκτική ΟΝΕ, στην οποία θα αποκατασταθεί πλήρως η εμπιστοσύνη. Στο πλαίσιο αυτό, στόχος είναι η επίτευξη ισορροπίας ανάμεσα στον επιμερισμό των κινδύνων και στη μείωση των κινδύνων, ούτως ώστε να αποτραπεί κατά το δυνατόν τυχόν επιβάρυνση των δημόσιων προϋπολογισμών σε περίπτωση κρίσης – σε εθνικό ή σε ενωσιακό επίπεδο. Όσον αφορά τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, η αποτελεσματικότητα πρέπει να υπερισχύσει έναντι της πολυπλοκότητας. Πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι κοινωνικές επιπτώσεις των κανονιστικών ρυθμίσεων και να δοθεί υψηλή προτεραιότητα στην προστασία των καταναλωτών.

3.3.1. Στην ΕΕ, η χρηματοδότηση μέσω τραπεζικού δανεισμού είναι πολύ υψηλότερη από ό,τι στις ΗΠΑ σε σχέση με τη χρηματοδότηση από ίδια κεφάλαια. Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ μιας διαφοροποίησης των πηγών χρηματοδότησης και ως εκ τούτου υπέρ ενός μεγαλύτερου επιμερισμού των κινδύνων, γεγονός το οποίο, στην ΕΕ, συνεπάγεται ενίσχυση της χρηματοδότησης από ίδια κεφάλαια.

3.4. Η ΕΟΚΕ λαμβάνει υπό σημείωση την πρόοδο που καταγράφεται στο πλαίσιο της Τραπεζικής Ένωσης και τονίζει τον θετικό ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ωστόσο, δεν έχει επιτευχθεί ακόμη κάποια κοινή απόφαση των κρατών μελών παρά τις περί του αντιθέτου εξαγγελίες, γεγονός που αφορά την εφαρμογή του ΕΜΣ ως έσχατη λύση για τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης (ΕΜΕ). Περαιτέρω μέτρα για την εφαρμογή του ενιαίου συστήματος εγγύησης των καταθέσεων (EDIS), τα οποία είναι επείγοντως αναγκαία, έχουν επίσης απορριφθεί επανειλημμένα από τα κράτη μέλη.

3.4.1. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι ένα ακριβές χρονοδιάγραμμα για το EDIS έχει καθυστερήσει πολύ⁽⁹⁾. Στο πλαίσιο της εφαρμογής του ΕΜΣ ως μηχανισμού ασφαλείας για τον ΕΜΕ, η ΕΟΚΕ συνιστά συνοδευτικά την ενίσχυση του ΕΜΕ, τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων με κοινωνικά βιώσιμο τρόπο και τη θέσπιση ισχυρών ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (MREL)⁽¹⁰⁾. Επιπλέον, στο πλαίσιο της Τραπεζικής Ένωσης θα πρέπει να συνεχιστούν με συνέπεια και τα μέτρα κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες⁽¹¹⁾. Η συζήτηση σχετικά με τη διαρθρωτική μεταρρύθμιση του τραπεζικού τομέα πρέπει να ανοίξει εκ νέου, με στόχο τη μείωση των κινδύνων σε αποδεκτά επίπεδα. Επίσης η ΕΟΚΕ συνιστά να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή όσον αφορά την ανάγκη ρύθμισης του οικώδους τραπεζικού συστήματος.

3.4.2. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί να επαναλάβει την προηγούμενη έκκλησή της ότι η βελτίωση και η ενοποίηση των πυλώνων της Τραπεζικής Ένωσης πρέπει να συμβαδίζουν με την υλοποίηση των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης και της συμφωνίας του Παρισιού για το κλίμα. Όσον αφορά τις κεφαλαιακές απαιτήσεις πρέπει να προβλεφθεί μια ευνοϊκότερη επεξεργασία των φιλικών προς το περιβάλλον επενδύσεων και διαφόρων μη πολύπλοκων, χωρίς αποκλεισμούς μακροπρόθεσμων δανείων, ιδίως εάν αυτά σχετίζονται με την ενεργειακή απόδοση, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κ.λπ.

3.5. Η ολοκλήρωση της Ένωσης Κεφαλαιαγορών συμβάλλει στην απορρόφηση των κλυδωνισμών και στην προώθηση της επενδυτικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων και ως εκ τούτου σε μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα⁽¹²⁾. Σε αντίθεση με την Τραπεζική Ένωση, η οποία βασίζεται σε σαφώς καθορισμένους πυλώνες, η Ένωση Κεφαλαιαγορών καλύπτει σημαντικό αριθμό διαφορετικών πρωτοβουλιών, όπως η οδηγία για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων (MiFID), η οδηγία για τις υπηρεσίες πληρωμών ή το πανευρωπαϊκό ατομικό συνταξιοδοτικό προϊόν (PEPP). Μια τελική συνολική αξιολόγηση είναι δύσκολη, ωστόσο η ΕΟΚΕ συνιστά τις ακόλουθες αρχές διαμόρφωσης: καταρχάς απαιτείται εστίαση στα βασικά έργα. Προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στη βελτίωση της εποπτείας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει επίσης να επανεκκινήσει τη συζήτηση σχετικά με τη δημιουργία ενός οργανισμού αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας της ΕΕ. Όσον αφορά το ασφαλές στοιχείο ενεργητικού, η ΕΟΚΕ αναμένει με ενδιαφέρον πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Δεύτερον, θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για την εναρμόνιση των κανόνων περί αφερεγγυότητας και φορολογίας των εταιρειών. Κατά αυτήν την έννοια, η ΕΟΚΕ επικροτεί τις ενέργειες που αναλαμβάνονται προς τη θέσπιση μιας κοινής βάσης φορολογίας εταιρειών, δρομολογώντας παράλληλα τα κατάλληλα μέτρα για την καταπολέμηση του αθέμιτου φορολογικού ανταγωνισμού.

⁽⁸⁾ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area (Έρευνα σχετικά με την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση στην ευρωζώνη), Απρίλιος - Σεπτέμβριος 2018, Νοέμβριος 2018.

⁽⁹⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ (EE C 237 της 6.7.2018, σ. 46).

⁽¹⁰⁾ Όροι για τη μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ) [Term sheet on the European Stability Mechanism reform], 4.12.2018.

⁽¹¹⁾ Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τους ηγέτες της ΕΕ σχετικά με την εμβάθυνση της ΟΝΕ, 4.12.2018.

⁽¹²⁾ Ένωση Κεφαλαιαγορών. Συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την Ένωση Κεφαλαιαγορών (21-22 Μαρτίου 2019).

3.6. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρωτοβουλία όσον αφορά την ενίσχυση του διεθνούς ρόλου του ευρώ, το οποίο είναι σήμερα το δεύτερο σημαντικότερο νόμισμα μετά το αμερικανικό δολάριο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνιστά για τον σκοπό αυτό την ολοκλήρωση της ΟΝΕ και της Ένωσης Τραπεζών και Κεφαλαιαγορών, καθώς και πρόσθετες πρωτοβουλίες στον χρηματοπιστωτικό τομέα και την ευρύτερη χρήση του ευρώ στους τομείς της ενέργειας, των πρώτων υλών και των μεταφορών καθώς και του γεγονότος ότι η ΕΕ πρέπει να εκφράζεται με μία φωνή για στρατηγικά και οικονομικά ζητήματα. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι τα μέτρα αυτά δεν επαρκούν. Η κοινωνική συνοχή, η οικονομική ανοδική σύγκλιση, η ενίσχυση και η προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας αποτελούν επίσης απαραίτητες βάσεις για μια εύρυθμη ανάπτυξη και ως εκ τούτου για έναν ισχυρότερο διεθνή ρόλο του ευρώ. Η ΕΟΚΕ παραπέμπει στη γνωμοδότησή της με θέμα «Προς έναν ισχυρότερο διεθνή ρόλο του ευρώ».

4. Ο οικονομικός πυλώνας ως βάση της ευημερίας και της κοινωνικής πρόόδου

4.1. Η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ επιδρά εξίσου σε όλα τα κράτη της ζώνης του ευρώ. Ενώ ενδέχεται να παγιωθούν ανισορροπίες του εξωτερικού εμπορίου, οι χώρες βρίσκονται σε διαφορετικούς κύκλους της οικονομικής συγκυρίας και παρουσιάζουν ανάλογα ανθεκτικότητα κατά των κλυδωνισμών. Ταυτόχρονα, οι χώρες μέλη της ζώνης του ευρώ δεν μπορούν να κάνουν χρήση των μέσων εθνικής νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής. Είναι επομένως αναγκαίο να ενισχυθεί ο οικονομικός πυλώνας, έτσι ώστε να προωθηθούν οι επενδύσεις στη βιώσιμη ανάπτυξη, η κατανάλωση, η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα. Για τον σκοπό αυτό, απαιτείται ισορροπία των μέτρων τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης. Για το 2019 και έπειτα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναμένει θετική ανάπτυξη λόγω της ιδιωτικής καταναλωτικής ζήτησης και των επενδύσεων ⁽¹³⁾. Η ΕΟΚΕ συνιστά την ενίσχυση αυτών των προσπάθειών.

4.2. Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο έχει ιδιαίτερη σημασία για τη μακροοικονομική εναρμόνιση. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να ενσωματώσει ακόμη περισσότερο τον κοινωνικό πύλακα αποτελεσμάτων, ο οποίος θεσπίζεται στον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Η κοινωνική ασφάλιση αυξάνει την εμπιστοσύνη σε ένα οικονομικά ασφαλές μέλλον και έχει θετικό αντίκτυπο στη συνολική ζήτηση. Η ΕΟΚΕ προτείνει το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο να αξιοποιηθεί επίσης για την υποβολή προτάσεων σχετικά με την εφαρμογή περαιτέρω κριτηρίων ανθεκτικότητας με στόχο την κατάργηση των κοινωνικών ανισοτήτων και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

4.3. Η επαρκής αγοραστική δύναμη βασίζεται σε καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Αντιθέτως, τούτο δυσχεραίνεται από το γεγονός ότι οι πραγματικοί μισθοί αυξάνονται, κατά μέσο όρο, με μικρότερο ρυθμό από ό,τι η παραγωγικότητα ⁽¹⁴⁾. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ συνιστά την ενίσχυση των συστημάτων τιμολόγησης και της αυτονομίας των κοινωνικών εταίρων. Προκειμένου να διασφαλιστεί ο θεμιτός ανταγωνισμός, πρέπει να υλοποιηθεί η επιβολή των ισχυόντων ελάχιστων προτύπων για όλους τους εργαζόμενους. Επιπλέον, θα πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα προσδιορισμού διαθέσιμων μέσων και ενός πλαισίου σε επίπεδο ΕΕ σε στήριξη των κρατών μελών και των προσπαθειών τους ανάπτυξης συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος. Η ταχεία έναρξη λειτουργίας της σχεδιαζόμενης Ευρωπαϊκής Αρχής Εργασίας αποτελεί σημαντικό βήμα για την καταπολέμηση του αθέμιτου ανταγωνισμού.

4.4. Οι επενδύσεις στην κοινωνική στέγαση, την εκπαίδευση, την έρευνα, την ψηφιοποίηση, την προστασία του κλίματος, στη βιώσιμη κινητικότητα και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας δεν αποτελούν μόνο οικονομικά κίνητρα και σημαντικό μέσο οικονομικής πολιτικής, αλλά διασφαλίζουν επίσης την παραγωγική ικανότητα για μελλοντική ευημερία και ανταγωνιστικότητα ⁽¹⁵⁾. Μολονότι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ) αποτελεί ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, η ανάγκη για ανάληψη δράσης παραμένει υψηλή. Παραδείγματος χάρι, οι δημόσιες καθαρές επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕγχΠ στη ζώνη του ευρώ παραμένουν στάσιμες σε μηδενικό επίπεδο. Ένα σημαντικό βήμα θα είναι η βελτίωση της άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής.

4.5. Για τον σκοπό αυτό υπάρχουν περιθώρια ελιγμών χωρίς μεταβολή του πρωτογενούς δικαιού. Βεβαίως, η ΣΛΕΕ ορίζει ως πρωταρχικό στόχο της οικονομικής πολιτικής της ΕΕ τη σταθερότητα των τιμών. Ο εν λόγω στόχος, όμως, πρέπει να επιτευχθεί με βάση μια ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη, μια ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς, η οποία αποσκοπεί στην πλήρη απασχόληση και στην κοινωνική πρόοδο, καθώς και σε υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και σε βελτίωση της ποιότητάς του. Η προσέγγιση οικονομικής πολιτικής που διατυπώνεται κατ' αυτόν τον τρόπο επιτρέπει να συνεκτιμηθούν συνιστώσες τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης, έτσι ώστε το σύμφωνο σταθερότητας να αποτελεί και σύμφωνο ανάπτυξης. Ωστόσο, προκειμένου να διασφαλιστεί η απαλλαγή της ευθύνης μεταξύ των κρατών μελών, το πλαίσιο περιορίστηκε ακόμη περισσότερο με το Δημοσιονομικό σύμφωνο (Fiscal Compact) και με το λεγόμενο «διπτύχο» ("Two Pack") και το «εξάπτυχο» ("Six Pack"). Υπό αυτό το πρίσμα, η ΕΟΚΕ συνιστά την εφαρμογή του χρυσού κανόνα για τις δημόσιες επενδύσεις με τρόπο που να μην απειλεί τη μεσοπρόθεσμη χρηματοπιστωτική και δημοσιονομική σταθερότητα ⁽¹⁶⁾. Αυτό θα μπορούσε να συμβάλει στη διατήρηση των δημόσιων μελλοντικών επενδύσεων στο απαιτούμενο επίπεδο – σύμφωνα με τους κανόνες περί ελλείμματος.

⁽¹³⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-spring-2019_el

⁽¹⁴⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ετήσια επισκόπηση της ανάπτυξης 2019.

⁽¹⁵⁾ IMF direct, 2014, ΟΟΣΑ, Οικονομικές προοπτικές, Ιούνιος 2016.

⁽¹⁶⁾ Truger, Achim (2018): Fiskalpolitik in der EWU. Reform des Stabilitäts- und Wachstumspakts nicht vergessen! (Δημοσιονομική πολιτική στην ΟΝΕ. Ας μην ξεχνάμε τη μεταρρύθμιση του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης!), WISO direkt, Friedrich-Ebert-Stiftung, Βόννη.

4.6. Για την ολοκλήρωση της ONE απαιτείται ενιαία δημοσιονομική ικανότητα για τη ζώνη του ευρώ. Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ ενός κοινού προϋπολογισμού της ζώνης του ευρώ, ο οποίος θα χρηματοδοτείται από έναν κοινό χρεωστικό τίτλο. Επιπλέον, θα πρέπει να ανοίξει εκ νέου η συζήτηση για έναν Ευρωπαϊό υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών⁽¹⁷⁾, ο οποίος θα πρέπει επίσης να λογοδοτεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι οι εκταμιεύσεις πρέπει να συνδέονται με την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής δομής. Υπό την έννοια αυτή, απαιτείται καθορισμός της έννοιας «διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις». Όσον αφορά τα μέτρα στο πλαίσιο του ΠΔΠ 2021-2027⁽¹⁸⁾ πρέπει να διασαφηνιστεί η σχέση με τα Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία.

4.6.1. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μια ευρωπαϊκή λειτουργία σταθερότητας επενδύσεων (European Investment Stabilisation Function) στο πλαίσιο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021-2027, η οποία θα εφαρμόζεται σε περίπτωση συγκεκριμένων για την εκάστοτε χώρα κραδασμών. Ωστόσο, οι προβλεπόμενες πιστώσεις ύψους 30 δισεκατ. ευρώ είναι απολύτως ανεπαρκείς για την επίτευξη ενός σταθεροποιητικού αποτελέσματος. Επίσης, η ΕΟΚΕ εκφράζει τη δυσανεξία της για το γεγονός ότι, στη συνόδο κορυφής της ευρωζώνης τον Δεκέμβριο του 2018, δεν συζητήθηκε η σταθεροποιητική συνιστώσα υπό αυτή τη μορφή. Αντιθέτως, εξαγγέλθηκε η πρόθεση να συμφωνηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός δημοσιονομικού μέσου σύγκλισης και ανταγωνιστικότητας⁽¹⁹⁾. Για τον σκοπό αυτό, ενόψει της συνόδου κορυφής της ευρωζώνης, τον Ιούνιο του 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε την υποβολή νέας κανονιστικής πρότασης⁽²⁰⁾. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει στην πρόθεσή αυτή μια πρώτη απόπειρα μετάβασης σε έναν προϋπολογισμό για τη ζώνη του ευρώ και θα εξετάσει αυτό το προγραμματιζόμενο μέσο ως προς τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του.

4.6.2. Ως άλλο δημοσιονομικό μέσο της ONE, το καθεστώς (αν)ασφάλισης ανεργίας έχει χρησιμοποιηθεί για σκοπούς αναφοράς —η δε χρηματοδότησή του θα μπορούσε να εξασφαλίζεται σε μόνιμη βάση σύμφωνα με κριτήρια που δεν έχουν ακόμη καθοριστεί. Σε περίπτωση οικονομικών κλυδωνισμών, θα μπορούσε το καθεστώς αυτό να απορροφήσει τυχόν αρνητικές επιπτώσεις. Επιπλέον, χρειάζεται να ενισχυθούν οι εθνικοί αυτόματοι σταθεροποιητές, δηλαδή τα εθνικά καθεστώτα παροχής επιδομάτων ανεργίας. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω η ιδέα της δημιουργίας επαρκών αρχών για τα εθνικά συστήματα ασφάλισης ανεργίας. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την πραγματική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας και επίσης την ενίσχυση των εθνικών αυτόματων σταθεροποιητών.

4.6.3. Προγραμματίζεται επίσης η τροποποίηση της Συνθήκης για τον ΕΜΣ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει απευθύνει επίσης έκκληση προς τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων να το πράξουν. Εκτός από τον κοινό μηχανισμό ασφαλείας για τον ΕΜΕ θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να υπάρξουν προσαρμογές στον τομέα της προληπτικής χρηματοδοτικής συνδρομής, καθώς και διασφάλιση ενός επαρκούς επιπέδου προϋποθέσεων. Επίσης, πρέπει να προβλεφθούν νέοι όροι συνεργασίας μεταξύ του ΕΜΣ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁽²¹⁾. Η ΕΟΚΕ προειδοποιεί για αυξημένη εκ των προτέρων δέσμευση της προληπτικής χρηματοδοτικής συνδρομής, δεδομένου ότι κάτι τέτοιο θα υponόμεινε τη σταθεροποιητική διαχείριση του εν λόγω μέσου.

4.7. Επίσης, δεν επιτρέπεται να παραβλέπεται η φορολογική πολιτική κατά την ολοκλήρωση της ONE. Σε όλη την ΕΕ, η ζημία από διαφυγόντες φόρους ανέρχεται ενδεχομένως σε 825 δισεκατ. ευρώ ετησίως⁽²²⁾. Για παράδειγμα, η διάβρωση της φορολογικής βάσης και η μετατόπιση κερδών στην ΕΕ από πολυεθνικές εταιρείες εκτιμάται ότι άγγιξε τα 50-70 δισεκατ. ευρώ, ήτοι 0,3 % του ΑΕγχΠ της ΕΕ πριν από την εφαρμογή των ολοκληρωμένων μέτρων κατά της φοροαποφυγής⁽²³⁾. Ωστόσο, η φοροδιαφυγή εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα και πρέπει να αντιμετωπιστεί. Μεταξύ αυτών, η φορολόγηση επί της εργασίας και οι κοινωνικές εισφορές στην Ευρώπη είναι οι υψηλότερες σε διεθνές επίπεδο. Με την πάταξη του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού και της φοροδιαφυγής, καθώς και την κατάργηση των ειδικών ρυθμίσεων από κυβερνήσεις ή φορολογικές αρχές⁽²⁴⁾ —που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν φορολογικοί παράδεισοι— θα καταστεί δυνατόν να αποφευχθούν απώλειες φορολογικών εσόδων και θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια ευρύτερη βάση για τις δημόσιες επενδύσεις, με στόχο την ανάπτυξη υποδομών και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, καθώς και τη βιώσιμη σταθεροποίηση της πραγματικής οικονομίας και του χρηματοπιστωτικού τομέα.

4.7.1. Η ΕΟΚΕ κρίνει ενδιαφέρουσα την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εφαρμογή της ρήτρας «έφυρας» σύμφωνα με το άρθρο 48 παράγραφος 7 της ΣΕΕ, μεταξύ άλλων, στη φορολογική πολιτική. Η ρήτρα αυτή θα επέτρεπε μια μεταρρύθμιση ακόμη και στη λήψη των αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία. Επιπλέον, πρέπει να συνεχιστούν αδιάλειπτα οι πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και την εξάλειψη του αθέμιτου ανταγωνισμού στον τομέα της φορολογίας των εταιρειών. Η ΕΟΚΕ παραπέμπει στη γνωμοδότησή της σχετικά με τις απειλές και τα εμπόδια στην ενιαία αγορά⁽²⁵⁾. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την πρόταση ότι, στο πλαίσιο του ΠΔΠ, συγκεκριμένοι φόροι θα πρέπει να καταβάλλονται απευθείας στον προϋπολογισμό της ΕΕ, ούτως ώστε να αυξηθούν οι ίδιοι πόροι.

5. Ο κοινωνικός πυλώνας ως βάση της κοινωνικής και οικονομικής προόδου

5.1. Η βιώσιμη διαμόρφωση του νομισματικού και δημοσιονομικού, καθώς και του οικονομικού πυλώνα ενισχύει επίσης το κοινωνικό υπόβαθρο της ONE. Στις μέχρι τώρα επισημάνσεις έγινε επίσης αναφορά σε πολλά δομικά στοιχεία που σχετίζονται με την ενίσχυση του κοινωνικού πυλώνα. Για παράδειγμα, με την ενσωμάτωση ενός «κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων» στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, θα ενισχυθούν και άλλο κριτήρια, όπως η ανοδική σύγκλιση των ελάχιστων εισοδημάτων και των κατώτατων μισθών ή η μείωση της ανεργίας (των νέων).

⁽¹⁷⁾ COM(2017) 823 final.

⁽¹⁸⁾ COM(2018) 321 final.

⁽¹⁹⁾ Δήλωση της συνόδου κορυφής της ευρωζώνης, 14.12.2018.

⁽²⁰⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/deepening-emu-taking-stock-four-years-after-five-presidents-report_en

⁽²¹⁾ Όροι για τη μεταρρύθμιση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ) [Term sheet on the European Stability Mechanism reform], 4.12.2018.

⁽²²⁾ Έκθεση του Richard Murphy για την Ομάδα των Σοσιαλιστών και των Δημοκρατών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο <http://www.taxresearch.org.uk/Documents/EUTaxGapJan19.pdf>

⁽²³⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ ECO/491 - Φορολογία - ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία, δεν έχει δημοσιευθεί ακόμα.

⁽²⁴⁾ Απόφαση της Επιτροπής SA. 38375 (Lxb/Fiat Finance), SA. 38374 (NL/Starbucks), SA 38373 (IRL/Apple), SA 38944 (Lxb/Amazon).

⁽²⁵⁾ EE C 125 της 21.4.2017, σ. 8 (σημείο 3.6 — Φορολογική πολιτική).

5.2. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η βελτίωση και η υλοποίηση των ελάχιστων κοινωνικών προτύπων στα κράτη μέλη —εντός κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου— σε υψηλό επίπεδο προστασίας μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην κοινωνική ανοδική σύγκλιση. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι η εν λόγω ανοδική κοινωνική σύγκλιση με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας θα πρέπει να βασίζεται στη βιώσιμη ανάπτυξη, τις ποιοτικές θέσεις εργασίας και το ανταγωνιστικό επιχειρηματικό περιβάλλον. Επίσης, θα μπορούσε να βελτιωθεί με τη δίκαιη εξισορρόπηση μιας υγιούς οικονομικής βάσης με μια ισχυρή κοινωνική διάσταση.

5.3. Πρέπει να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ των κοινωνικών και των οικονομικών θεμάτων. Για παράδειγμα, η συζήτηση σχετικά με έναν Ευρωπαίο υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών πρέπει να συμπληρωθεί από τη συζήτηση για έναν Ευρωπαίο υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων που θα διαθέτει επαρκείς πόρους, ο οποίος θα είναι, μεταξύ άλλων, αρμόδιος για την εποπτεία του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

6. Ο πολιτικός πυλώνας ως βάση της δημοκρατίας, της αλληλεγγύης και της ενότητας

6.1. Η αυξανόμενη οικονομική ανισότητα, η απώλεια ευημερίας και οι αρνητικές προοπτικές για το μέλλον μπορούν να διαδραματίσουν καίριο ρόλο στον τρόπο με τον οποίο αξιολογείται η ΕΕ από την κοινωνία των πολιτών. Συνεπώς, η ενίσχυση των άλλων τριών πυλώνων, σύμφωνα με τις προτάσεις που περιγράφονται ανωτέρω, είναι, κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, σημαντική και αναγκαία προϋπόθεση για τη σταθεροποίηση του πολιτικού πυλώνα. Αυτή η πτυχή είναι καθοριστικής σημασίας προκειμένου να αυξηθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στην ΕΕ.

6.2. Δυστυχώς, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και οι κοινωνικοί εταίροι δεν συμμετέχουν επαρκώς στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, στη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος ή στο πλαίσιο των μέτρων του ΕΜΣ. Επίσης, αυτό αποδεικνύεται ως καταλύτης φυγόκεντρων δυνάμεων, δεδομένου ότι η αξιολόγηση για το κατά πόσον μια χώρα, λόγω χάρη, παραβιάζει τα κριτήρια του ελλείμματος ή ποιες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να εφαρμοστούν, έχει συνέπειες στην κοινωνία και στην κατανομή. Η ΕΟΚΕ τάσσεται ένθερμα υπέρ της πλήρους συμμετοχής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αλλά και των εθνικών κοινοβουλίων, των κοινωνικών εταίρων και άλλων οργάνων της κοινωνίας των πολιτών στις κρίσιμες αποφάσεις κοινωνικοοικονομικής πολιτικής. Μόνον έτσι θα διασφαλιστεί ότι, εκτός από τα εθνικά συμφέροντα, θα αντικατοπτρίζονται επίσης οι διαφορετικές απόψεις των πολιτικών κομμάτων και της κοινωνίας των πολιτών.

6.3. Επί του παρόντος, μόνο 19 από τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ είναι μέλη της ζώνης του ευρώ. Ωστόσο, για την ολοκλήρωση της Νομισματικής Ένωσης απαιτείται επίσης η ένταξη εκείνων των κρατών που δεν συμμετέχουν μέχρι σήμερα στη ζώνη του ευρώ. Αυτό θα πρέπει να υλοποιηθεί το συντομότερο δυνατόν, ενώ τα ίδια τα κράτη θα πρέπει να προβούν σε αποφασιστικά βήματα. Η πλειοψηφία των πολιτών των κρατών μελών της ΕΕ εκτός της ζώνης του ευρώ πιστεύει επίσης ότι το ενιαίο νόμισμα έχει θετικά οικονομικά αποτελέσματα ⁽²⁶⁾.

6.4. Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζουν η κοινή δράση και το ενιαίο μέτωπο των κρατών μελών της ΕΕ και στο γεωπολιτικό πλαίσιο. Η αλληλεγγύη, η ικανότητα εξεύρεσης συμβιβασμών και η συνένωση προσπάθειών αποτελούν τη βάση για την ευημερία και την ειρήνη εντός της ΕΕ, καθώς και για τη διεθνή της σημασία και ανταγωνιστικότητα. Τούτο ισχύει κυρίως όσον αφορά τη διαμόρφωση της κοινωνικοοικονομικής πολιτικής. Για τον λόγο αυτό, η ΕΟΚΕ καλεί το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλουν έναν φιλόδοξο οδικό χάρτη για την εμβάθυνση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Αυτό θα δημιουργήσει ασφάλεια και εμπιστοσύνη και θα αποτελέσει το υπόβαθρο για ένα θετικό οικονομικό και κοινωνικό μέλλον της ΕΕ.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Luca JAHIER

⁽²⁶⁾ <https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/12271/23>

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο και η πολιτική συνοχής — Προς μια νέα ευρωπαϊκή στρατηγική μετά το 2020»

[γνωμοδότηση πρωτοβουλία]

(2019/C 353/07)

Εισηγητής: ο κ. **Etele BARÁTH**

Συνεισηγητής: ο κ. **Petr ZAHRADNÍK**

Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του εσωτερικού κανονισμού
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	20.2.2019
Αρμόδιο τμήμα	Οικονομική και νομισματική ένωση, οικονομική και κοινωνική συνοχή
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	2.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	154/1/5

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η επικείμενη νέα πολιτική και δημοσιονομική περίοδος της ΕΕ παρέχει την ευκαιρία να ενισχυθεί η αποφασιστικότητα, να βελτιωθούν τα αποτελέσματα και να αξιοποιηθούν στο έπακρο οι νέες ευκαιρίες. Είναι αναγκαία μια αναζωογονημένη, πιο φιλόδοξη και πιο δυναμική Στρατηγική 2030 για μια βιώσιμη, ανταγωνιστική, προστατευτική και δίκαιη Ευρώπη.

1.1.1. Ένα από τα μεγαλύτερα διδάγματα, αλλά και επιτεύγματα, της πρόσφατης διαχείρισης της οικονομικής πολιτικής της ΕΕ υπό το φως της κρίσης ήταν η εισαγωγή και πρακτική εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Αυτή η νέα μορφή συντονισμού της οικονομικής πολιτικής περιλαμβάνει την ενδελεχή παρακολούθηση και ανάλυση, την πρακτική συντονισμένη διαχείριση και σειρά περιορισμών και κυρώσεων ⁽¹⁾, που συνδέονται στενά με τις οικονομικές επιδόσεις των κρατών μελών. Τα αποτελέσματά της είναι ορατά με τη μορφή αυστηρότερης πειθαρχίας, μεγαλύτερης υπευθυνότητας και σαφέστερης εστίασης σε κύρια στρατηγικά ζητήματα. Συνεπώς, θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως αξιόπιστη πλατφόρμα για τις νέες παρεμβάσεις στην πολιτική συνοχής.

1.2. Η διαδικασία του Εξαμήνου συμπληρώνει το σύστημα των μέσων της πολιτικής συνοχής που λειτουργούν εδώ και δεκαετίες. Οι σύνδεσμοι μεταξύ του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και της πολιτικής συνοχής της ΕΕ (και, ίσως, της πλειονότητας των προγραμμάτων του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου) έχουν τεράστιο δυναμικό αξιοποίησης για τη βελτίωση του συντονισμού και της άσκησης της οικονομικής πολιτικής της ΕΕ. Αποτελούν σημάδι καλύτερης διοίκησης και προσέγγισης βασισμένης στις επιδόσεις. Το θέμα έχει, εκτός από πολιτική διάσταση, και λογική και τεχνοκρατική διάσταση (δεδομένων των ευρωεκλογών, των αρμοδιοτήτων σε εθνικό έναντι του ενωσιακού επιπέδου, της διαχείρισης ανιούσας έναντι κατιούσας προσέγγισης και της επίτευξης ισορροπίας μεταξύ τους). Μέσω του συντονιστικού της χαρακτήρα, συνενώνει την υλοποίηση στρατηγικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων, πολιτικών προτεραιοτήτων και την αλληλεπίδραση μεταξύ βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων εργασιών.

⁽¹⁾ Κανονισμός περί κοινών διατάξεων 2021-2027, COM(2018)375 final.

1.3. Λόγω της συνεχούς επεκτεινόμενης εφαρμογής του και του σκεπτικού αυτορρύθμισης που το διέπει, το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο αποτελεί ουσιαστικά τη μόνη λειτουργική δομή που διαθέτει πολυχρηστικό μηχανισμό ικανό να μετρά, μέσω των συστάσεων ανά χώρα, την αλληλεπίδραση μεταξύ πολύ διαφορετικών διαδικασιών, και την εφαρμογή περίπου τριάντα δύο ενωσιακών πολιτικών. Η ΕΟΚΕ πιστεύει στη διαδικασία του Εξαμήνου, και προτείνει να δοθεί η ευκαιρία για μια πιο ισορροπημένη εφαρμογή των κινήτρων και των διαφοροποιημένων, καλά τεκμηριωμένων και προσεκτικά σχεδιασμένων κυρώσεων⁽²⁾ που συντονίζουν την υλοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων, ει δυνατόν με τη μέτρηση της βραχυπρόθεσμης προόδου στην επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων.

1.4. Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει ότι, δυστυχώς, παρά την καλά καθορισμένη διαδικασία πολλών σταδίων (ετήσιες επισκοπήσεις της ανάπτυξης, συστάσεις ανά χώρα, εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων, συμφωνία εταιρικής σχέσης), το επίπεδο απόδοσης των συμφωνιών διαφέρει σημαντικά και συναρτάται με τον βαθμό μακροοικονομικής ανάπτυξης σε κάθε χώρα. Η υλοποίηση των πολυετών πολιτικών βρίσκεται σε γενικά χαμηλά επίπεδα (μεταξύ 40 % και 50 %). Είναι αξιοσημείωτο το ότι οι στόχοι της κοινωνικής πολιτικής συγκαταλέγονται στις λιγότερο εκπληρωθείσες δεσμεύσεις, συμπεριλαμβανομένων των μισθών και του καθορισμού τους, της υγείας και της μακροχρόνιας φροντίδας, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της διά βίου μάθησης και των ποιοτικών θέσεων εργασίας (ιδίως όσον αφορά τους νέους).

1.5. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι μια ενισχυμένη διαδικασία Εξαμήνου πρέπει, χωρίς να λησμονούνται οι αρχικοί της στόχοι, να αποτελεί το πιο σημαντικό στοιχείο του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής, καθιστώντας εφικτή την ολοκλήρωση των προγραμμάτων σταθερότητας και σύγκλισης, και δυνατή αποτελώντας το κύριο στοιχείο συντονισμού μιας καλά στοχευμένης επενδυτικής προσπάθειας, με την εντατικοποίηση της υλοποίησης μεταρρυθμίσεων, τη μέτρηση της ισορροπίας μεταξύ της οικονομικής απόδοσης και της πολιτικής συνοχής και την επίτευξη των κοινωνικών στόχων. Στα βασικά ζητήματα περιλαμβάνονται η υλοποίηση του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, η βιώσιμη απασχόληση, η θέσπιση ελάχιστων κοινωνικών προτύπων στα κράτη μέλη βάσει ενός κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου που καθορίζεται από το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, καθώς και πιο φιλόδοξοι κλιματικοί στόχοι και καλύτερη προστασία της βιοποικιλότητας.

1.6. Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, προκειμένου η Ευρώπη να επιτύχει αειφόρο ανάπτυξη, ανάπτυξη κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμη, πρέπει να εξερευνήσει σε μεγαλύτερο βάθος και να αξιοποιήσει αποδοτικά τους τοπικούς πόρους. Η νέα στρατηγική «Ευρώπη 2030» πρέπει να οικοδομήσει ικανή γέφυρα μεταξύ των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών στόχων και των στόχων μιας καλύτερα συνδεδεμένης Ευρώπης.

1.7. Κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ, ο ενισχυμένος συντονισμός μεταξύ των ευρωπαϊκών ταμείων (ταμεία συνοχής, InvestEU κ.λπ.) θα μπορούσε να συμβάλει στην ευρύτερη προσέλκυση ιδιωτικών συμμετοχών και επενδύσεων. Για την ενίσχυση της παραγωγικότητας και των ιδιωτικών επενδύσεων, πρέπει να βελτιωθεί το επενδυτικό περιβάλλον, λαμβανομένων φυσικά υπόψη των φορολογικών διατάξεων που ισχύουν στα επιμέρους κράτη μέλη. Ιδανικά, η βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος θα μπορούσε να βελτιώσει το επίπεδο της σχέσης μεταξύ της ευρωπαϊκής διοίκησης και των διαφορετικών ειδών οικείωσης.

1.8. Η ΕΟΚΕ προτείνει το ανανεωμένο σύστημα ευρωπαϊκής διοίκησης που βασίζεται στην Στρατηγική 2030 της ΕΕ να επικεντρώνεται περισσότερο στα αποτελέσματα και να θέτει λιγότερες προτεραιότητες, διευκολύνοντας την πρόσβαση στις διοικητικές διαδικασίες και βασιζόμενο περισσότερο στην κατανόηση και τη συνεργασία με την κοινωνία πολιτών. Όλα αυτά πρέπει να συμβαδίζουν με την ανάπτυξη συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης. Ένας σημαντικός τρόπος ενίσχυσης της ευρωπαϊκής διοίκησης είναι η ενίσχυση της πολυεπίπεδης δημόσιας διοίκησης και το πιο ελεύθερο άνοιγμα στη συμμετοχή.

1.9. Η ΕΟΚΕ πρέπει να βρει έναν νέο ρόλο στην προετοιμασία και την εφαρμογή των ενωσιακών πολιτικών και στρατηγικών, με νέα, ισχυρότερη θέση στην ενωσιακή διοίκηση έτσι ώστε να λειτουργεί ως ειδικός διαμεσολαβητής μεταξύ της αντίληψης της κοινωνίας πολιτών περί της πραγματικότητα και των μελλοντικών προθέσεων της. Η ΕΟΚΕ επιδιώκει την επίτευξη καλύτερης κατανόησης μέσω της ενίσχυσης του τακτικού και διαρθρωμένου διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους και την κοινωνία πολιτών.

1.10. Η ΕΟΚΕ πρέπει να μάθει περισσότερα σχετικά με τα νέα συστήματα πληροφοριών και να αυξήσει τη χρήση τους, συμπεριλαμβανομένων ψηφιοποιημένων δικτύων και μέσων κοινωνικής δικτύωσης που συνδέονται με την κοινωνία πολιτών. Για να το επιτύχει, πρέπει να συμμετέχει στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και να επεξεργάζεται αποτελεσματικά τις πληροφορίες που λαμβάνει.

1.11. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι ένα από τα σημαντικότερα υφιστάμενα εμπόδια στην απελευθέρωση της ευρωπαϊκής ανάπτυξης είναι το χαμηλό επίπεδο τεκμηριωμένης, συνεχούς επικοινωνίας μεταξύ των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων και της ευρωπαϊκής διοίκησης. Και σε αυτόν τον τομέα πρέπει να κατανοήσουμε το σύστημα των σχέσεων της ΕΟΚΕ.

1.12. Η ΕΟΚΕ φρονεί πως διεξάγοντας συνεχή αξιολόγηση των σύνθετων στόχων, χρησιμοποιώντας τις ολοκληρωμένες συμφωνίες εταιρικής σχέσης, οικοδομώντας βαθιά στήριξη από τους πολίτες και μετρώντας το σφαιρικό περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Εξάμηνο θα είναι ικανό να επικεντρωθεί στη μείωση του κινδύνου κρίσεων στο μέλλον και στη δημιουργία βιώσιμου, ουσιαστικού και ανταποκρινόμενου στις ανάγκες οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

⁽²⁾ Συμφωνίες μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των επιμέρους χωρών της ΕΕ. Σε αυτές ορίζονται τα σχέδια των εθνικών αρχών για τη χρήση της χρηματοδότησης από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία.

2. Γενικές και ειδικές παρατηρήσεις

2.1. Η Ευρώπη έχει φτάσει σε καμπή

2.1.1. Η Ευρώπη έχει φτάσει σε μια νέα καμπή. Δέκα χρόνια μετά τη βαθιά οικονομική κρίση, και παρά την ισχυρή ανάκαμψη στην Ευρώπη, ζούμε σε μια κατάσταση πολιτικής και κοινωνικής αναταραχής, εν μέσω μια νέας αναδυόμενης παγκόσμιας αβεβαιότητας. Ένα από τα μεγαλύτερα διδάγματα, αλλά και επιτεύγματα, της πρόσφατης διαχείρισης της οικονομικής πολιτικής της ΕΕ υπό το φως της κρίσης ήταν η εισαγωγή και πρακτική εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Αυτή η νέα μορφή συντονισμού της οικονομικής πολιτικής περιλαμβάνει την ενδελεχή παρακολούθηση και ανάλυση, την πρακτική συντονισμένη διαχείριση και σειρά περιορισμών και κυρώσεων, που συνδέονται στενά με τις οικονομικές επιδόσεις των κρατών μελών. Τα αποτελέσματά της είναι ορατά με τη μορφή αυστηρότερης πειθαρχίας, μεγαλύτερης υπευθυνότητας και σαφέστερης εστίασης σε κύρια στρατηγικά ζητήματα. Συνεπώς, θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως αξιόπιστη πλατφόρμα για τις νέες παρεμβάσεις στην πολιτική συνοχής.

2.1.2. Σε αυτήν την περίοδο όπου πρόκειται να ξεκινήσει ένας νέος πολιτικός πενταετής κύκλος ενωσιακής διοίκησης και μια νέα οικονομική επταετής περίοδος συντονισμένης ευρωπαϊκής ανάπτυξης και πλησιάζει γοργά το τέλος της «στρατηγικής Ευρώπη 2020» για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, η ΕΕ θα πρέπει να επανεξετάσει τα συστήματα διοίκησης, τα οποία οφείλουν να βασίζονται σε μια νέα, ολοκληρωμένη στρατηγική εφαρμογής για τα επόμενα δέκα χρόνια, ως πυξίδα για το βιώσιμο μέλλον.

2.1.3. Υπάρχει ευρεία υποστήριξη υπέρ της ιδέας ότι μία από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για την επιτυχή εφαρμογή μιας νέας «πολυεπίπεδης και πολυπαραγοντικής διακυβέρνησης» είναι η απρόσκοπτη συμμετοχή των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και εφαρμογής⁽³⁾.

2.1.4. Αντλώντας διδάγματα από την προστιθέμενη αξία που φέρνει μια ισχυρή εταιρικής σχέσης στην πολιτική συνοχής, η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει τη σημασία της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, της ενίσχυσης της διαρθρωτικής συμμετοχής των οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών και άλλων ενδιαφερόμενων φορέων στη διαδικασία του προγραμματισμού, της υλοποίησης, της αξιολόγησης και της παρακολούθησης της χρήσης των ταμείων· το ίδιο πρέπει να ισχύει όσον αφορά το μακροοικονομικό προγραμματισμό στα κράτη μέλη.

2.1.5. Προς τούτο, η ΕΟΚΕ τονίζει την ανάγκη θέσπισης κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου —παρόμοιου με τη Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης στο πλαίσιο των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ— που θα εγγυάται την ισχυρή και ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών εν γένει σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού και της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Η επιδίωξη αυτή συνεπάγεται μεγαλύτερη υπευθυνότητα εκ μέρους των εθνικών αρχών, καθώς και αποτελεσματικότερη και ουσιαστικότερη ανάπτυξη των πολιτικών και των συστάσεων.

2.1.6. Η ευρωπαϊκή αναγέννηση πρέπει να βασίζεται στην ίδια ισχύ των ευρωπαϊκών αξιών που εξασφαλίζουν τη συνέχεια, όπως η ελευθερία, η ασφάλεια, η δικαιοσύνη, το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα, με ενισχυμένη συνεχή ανανέωση που θα πληροί τα κριτήρια της βιώσιμης ανάπτυξης.

2.2. Το Εξάμηνο και η πολυπλοκότητά του

2.2.1. Η Επιτροπή έχει καταβάλει μεγάλη και μάλλον επιτυχημένη προσπάθεια κατά την τελευταία δεκαετία να καθιερώσει ένα πολυεπίπεδο λειτουργικό σύστημα για την άσκηση οικονομικής πολιτικής: το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο. Περιλαμβάνει διαφορετικές πολιτικές και στρατηγικές που καλύπτουν ολόκληρα τομεακά και οριζόντια θέματα σε όλους τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς τομείς. Με τη νέα αυτή διαδικασία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπερέβη το παλιό σύστημα της «ανοιχτής μεθόδου συντονισμού».

2.2.2. Το Εξάμηνο ενισχύθηκε και συμπληρώθηκε τα τελευταία χρόνια με σημαντικά κοινωνικά και περιβαλλοντικά στοιχεία της στρατηγικής ΕΕ 2020, τα οποία συνδέονται άμεσα με τις συστάσεις της πολιτικής συνοχής⁽⁴⁾. Διαπιστώνεται ισχυρός δεσμός μεταξύ της άσκησης οικονομικής πολιτικής, της εφαρμογής της πολιτικής συνοχής και μιας νέας αντίληψης περί ευρωπαϊκής ανάπτυξης, ήτοι το «Επενδυτικό σχέδιο για την Ευρώπη»⁽⁵⁾.

2.2.3. Σε πολλές γνωμοδοτήσεις, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) υπερασπίζεται τις «διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που βελτιώνουν την παραγωγικότητα, την ανάπτυξη, την ποιότητα και την ασφάλεια των θέσεων εργασίας και την κοινωνική προστασία, ευνοώντας ταυτόχρονα τις επενδύσεις και ενισχύοντας τις συλλογικές διαπραγματεύσεις με βάση την αυτονομία των κοινωνικών εταίρων και τον κοινωνικό διάλογο»⁽⁶⁾. Η ΕΟΚΕ πιστεύει επίσης ότι «η σύνδεση του προγράμματος στήριξης των μεταρρυθμίσεων με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο μπορεί να είναι ακόμη ισχυρότερη και αμεσότερη από την προβλεπόμενη στην πρόταση κανονισμού»⁽⁷⁾.

⁽³⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Κανονισμός περί κοινών διατάξεων 2021-2027» (ΕΕ C 62 της 15.2.2019, σ. 83) και γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Το μέλλον της πολιτικής συνοχής» (ΕΕ C 22 της 5.7.2019, σ. 50).

⁽⁴⁾ Ευρωπαϊκό Εξάμηνο 2019: Αξιολόγηση της προόδου σχετικά με τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, την πρόληψη και τη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών και τα αποτελέσματα των εμπεριστατωμένων επισκοπήσεων δυνάμει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1176/2011, COM(2019) 150 final.

⁽⁵⁾ Επενδυτικό σχέδιο για την Ευρώπη και το πρόγραμμα InvestEU (2021-2027).

⁽⁶⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα το «Πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο μετά το 2020» (ΕΕ C 440 της 6.12.2018, σ. 106).

⁽⁷⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα την «Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση του Προγράμματος Στήριξης Μεταρρυθμίσεων» (ΕΕ C 62 της 15.2.2019, σ. 121).

2.3. Βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον

2.3.1. Στις αρχές του τρέχοντος έτους, η Επιτροπή δημοσίευσε το έγγραφο προβληματισμού της σχετικά με το βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον, ανοίγοντας τον δρόμο για μια ολοκληρωμένη στρατηγική εφαρμογής για την περίοδο έως το 2030. Το έγγραφο καθορίζει τη μελλοντική πορεία για την περαιτέρω ανάπτυξη του οράματος της ΕΕ για αειφόρο ανάπτυξη και την εστίαση των τομεακών πολιτικών μετά το 2020, προετοιμάζοντας ταυτόχρονα τη μακροπρόθεσμη επιδίωξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Η ΕΟΚΕ ζητεί πιο φιλόδοξους κλιματικούς στόχους, ενσωματώνοντας στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, καθώς αυτό δεν εξετάζει αποφασιστικά τους κινδύνους που θέτει η κλιματική αλλαγή και την πρόοδο της ΕΕ προς την επίτευξη των στόχων του Παρισιού⁽⁸⁾. Επιπλέον, σε έναν κόσμο που πλήττεται από την κλιματική αλλαγή, η ΕΟΚΕ έχει επανειλημμένα διατυπώσει συστάσεις για τη βελτίωση της προστασίας της βιοποικιλότητας και των ζωτικών πόρων που απαιτούνται για την ύπαρξή μας⁽⁹⁾.

2.3.2. Το έγγραφο προβληματισμού προτείνει τρία σενάρια για την προαγωγή της συζήτησης σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να δοθεί συνέχεια στους ΣΒΑ στην ΕΕ:

- μια συνολική στρατηγική της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη που θα διέπει τις δράσεις της ΕΕ και των κρατών μελών της,
- συνεχής ενσωμάτωση των στρατηγικών σε όλες τις σχετικές πολιτικές της ΕΕ από την Επιτροπή, χωρίς την απαίτηση για ανάληψη δράσης από τα κράτη μέλη, και
- ενισχυμένη εστίαση στην εξωτερική δράση με παράλληλη εδραίωση των σημερινών φιλοδοξιών για τη βιωσιμότητα σε επίπεδο ΕΕ.

2.3.3. Ο έξυπνος συνδυασμός των δύο πρώτων σεναρίων στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο θα πρέπει να επιδρά καθοριστικά στην εκτέλεση των προϋπολογισμών της ΕΕ και των χρηματοδοτικών τους πλαισίων (όπως τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία), με την αξιοποίηση στο έπακρο της ευελιξίας του νέου ΠΔΠ και με την ισχυρή σύζευξη της πολιτικής συνοχής με τις άλλες πολιτικές.

2.3.4. Θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο η διαδικασία του Εξαμήνου, αφού συμπληρωθεί με ένα νέο συμμετοχικό μοντέλο, να διαδραματίζει πιο αποτελεσματικό και αποδοτικό ρόλο στην ανάπτυξη της Ένωσης.

2.3.5. Τόσο το επενδυτικό σχέδιο της ΕΕ, εάν χρηματοδοτηθεί επαρκώς, όσο και η πολιτική συνοχής της, μπορούν να συμβάλουν σε αυτό, σε συντονισμό με τις ειδικές συστάσεις ανά χώρα. Αυτό προϋποθέτει την παροχή κατάλληλης ευελιξίας στο πλαίσιο του συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Όπως διατυπώνεται και σε προηγούμενη γνωμοδότηση, προϋποθέτει επίσης συνεχή επαρκή χρηματοδότηση της πολιτικής συνοχής από τον προϋπολογισμό της ΕΕ⁽¹⁰⁾.

2.4. Η πολιτική συνοχής και η διαδικασία του Εξαμήνου

2.4.1. Το σύνολο των προτάσεων για τους κανονισμούς του ΠΔΠ 2021-2027 (ο γενικός κανονισμός, καθώς και οι τομεακές προτάσεις κανονισμών) προσέφερε μερικά νέα στοιχεία που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στη βελτίωση του συντονισμού και της απόδοσης της οικονομικής πολιτικής της ΕΕ και της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων της πολιτικής συνοχής⁽¹¹⁾. Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία είναι ο ορισμός σαφούς σχέσης μεταξύ της πολιτικής συνοχής και της διαδικασίας του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και των διαφόρων σταδίων που συνεπάγεται⁽¹²⁾.

2.4.2. Οι προτάσεις κανονισμών, από την άλλη πλευρά, παραμένουν αρκετά ανοιχτές ως προς την αξιοποίηση επαρκούς χώρου για καινοτομία και δημιουργικότητα, ώστε να αντιμετωπιστεί το θέμα κατά τρόπο πρακτικό. Η παρούσα γνωμοδότηση θα μπορούσε να προσφέρει κάποιες ιδέες ως προς το πώς μπορεί να γίνει αυτό. Καταρχάς, η πολιτική συνοχής και το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο θα μπορούσαν να θεωρηθούν αλληλένδετα καθότι συνδέονται στενά μεταξύ τους και διαθέτουν πολύ μεγάλο δυναμικό βελτίωσης της τρέχουσας κατάστασης.

2.4.3. Οι επενδύσεις και οι παρεμβάσεις της πολιτικής συνοχής θα μπορούσαν να επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο σε τομείς που υπογραμμίζονται από τη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, ιδίως όπου εντοπίστηκαν επενδυτικά κενά μέσω στατιστικών πλατφορμών όπως ο Κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων. Απαιτείται προσαρμογή των χρονοδιαγραμμάτων υλοποίησης των στόχων πολιτικής (συνήθως επταετής περίοδος για την πολιτική συνοχής έναντι βραχύτερης περιόδου, συνήθως ενός ή ενάμισι έτους για τις ειδικές συστάσεις ανά χώρα).

2.4.4. Για το εκάστοτε κράτος μέλος, θα μπορούσαν να εντοπίζονται μέσω του πίνακα αποτελεσμάτων για τους κύριους μακροοικονομικούς, δημοσιονομικούς και διαρθρωτικούς δείκτες που δημοσιεύονται κάθε χρόνο τον Νοέμβριο, όταν ξεκινά ο νέος κύκλος του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, και ιδίως με τη διαδικασία των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων, τα οποία μετατρέπονται στη συνέχεια σε εκδόσεις συστάσεων ανά χώρα.

⁽⁸⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Ας αφουγκραστούμε τους πολίτες της Ευρώπης για ένα βιώσιμο μέλλον (Sibiu και πέραν αυτού)» (ΕΕ C 228 της 5.7.2019, σ. 37).

⁽⁹⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Το μέλλον της ΕΕ: οφέλη για τους πολίτες και σεβασμός των ευρωπαϊκών αξιών» (ΕΕ C 228 της 5.7.2019, σ. 57).

⁽¹⁰⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Το μέλλον της πολιτικής συνοχής» (ΕΕ C 228 της 5.7.2019, σ. 50).

⁽¹¹⁾ Πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2021-2027, COM(2018)321 final και Πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2021-2027, Παράρτημα.

⁽¹²⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα το «Πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο μετά το 2020» (ΕΕ C 440 της 6.12.2018, σ. 106).

2.4.5. Η πρόταση για το νέο ΠΔΠ 2021-2027 πρόκειται επίσης να βασίζεται στην ενισχυμένη ευελιξία και τη θεματική συγκέντρωση. Επομένως, τα μέσα της πολιτικής συνοχής θα μπορούσαν να προσαρμόζονται με ευελιξία στις πραγματικές ανάγκες που αφορούν το εκάστοτε κράτος μέλος.

2.4.6. Ωστόσο, οι αντίθετες κατευθύνσεις στο πλαίσιο της αμοιβαίας σχέσης μπορεί να υποδηλώνουν ότι οι επιδόσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου μπορούν να χρησιμεύσουν ως μέσο για την τόνωση της καλής απόδοσης ή να παρέχουν μια σαφώς διαφοροποιημένη, αναλογική προσέγγιση όσον αφορά την επιβολή κυρώσεων ⁽¹³⁾ σε περίπτωση κακής απόδοσης ⁽¹⁴⁾. Όσα κράτη έχουν καλές επιδόσεις στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, επιδεικνύουν μακροοικονομική πειθαρχία και αντιδρούν υπεύθυνα στις συστάσεις ανά χώρα θα μπορούσαν να ενθαρρύνονται με ένα είδος μπόνους μέσω της πρόσθετης κατανομής κονδυλίων για την πολιτική συνοχής (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ+ ή Ταμείο Συνοχής). Ανάλογα θα μπορούσε να μειώνεται η δημοσιονομική βάση των κρατών με κακές επιδόσεις και όσων αγνοούν τις εκθέσεις με συστάσεις ανά χώρα ⁽¹⁵⁾.

2.4.7. Η πρόταση για το νέο ΠΔΠ 2021-2027 αφορά επίσης σε μεγάλο βαθμό τις συνέργειες μεταξύ διαφόρων κεφαλαίων και προγραμμάτων του ΠΔΠ. Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο προσδιορίζει τις σημαντικότερες ανάγκες μεταρρυθμίσεων, από την οπτική γωνία κάθε κράτους μέλους. Μία πρόταση μάλιστα εισάγει ένα νέο πρόγραμμα στήριξης των μεταρρυθμίσεων· είναι κάτι παραπάνω από αναγκαίο να υιοθετηθεί κοινό σύστημα διαχείρισης για τα μέσα της πολιτικής συνοχής και τα προγράμματα στήριξης των μεταρρυθμίσεων ⁽¹⁶⁾ στην πράξη, στην καλύτερη περίπτωση σε επίπεδο συγκεκριμένου επιχειρησιακού προγράμματος της πολιτικής συνοχής. Στην περίπτωση αυτή, θα μπορούσαν να εγκαθιδρυθούν οι βέλτιστες συνθήκες για την ανάπτυξη συνεργειών ⁽¹⁷⁾.

2.4.7.1. Το ίδιο ισχύει και για το πρόγραμμα InvestEU (το οποίο επίσης βασίζεται εν μέρει στην εθελοντική διάθεση της χρηματοδότησης για τη συνοχή από τα κράτη μέλη σε αυτό το κεντρικό χρηματοδοτικό μέσο).

2.4.8. Για το ΠΔΠ 2021-2027, θα μπορούσε να υπάρξει στρατηγικό μειονέκτημα, εφόσον δεν θα υπάρχει πλέον διάδοχος της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Είναι σοβαρό το ζήτημα κατά πόσον το έγγραφο προβληματισμού σχετικά με το βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον φιλοδοξεί πραγματικά να διαδραματίσει αυτόν τον ρόλο. Πρόσφατα, επιτέλεσε ουσιαστικό ρόλο στον καθορισμό των επόμενων επενδυτικών προτεραιοτήτων ανά χώρα στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής (Εκθέσεις ανά χώρα, δημοσιεύθηκαν τον Φεβρουάριο του 2019 ⁽¹⁸⁾) και των επενδυτικών αναγκών (Εαρινές προβλέψεις, Μάιος 2019 ⁽¹⁹⁾).

2.4.8.1. Σήμερα, στη διαδικασία του Εξαμήνου και σε άλλα μέσα πολιτικής, οι κύριοι στόχοι της στρατηγικής της ΕΕ περιλαμβάνουν τα κύρια σημεία μέτρησης της προόδου, και λειτουργούν ως σημείο εκκίνησης για μια νέα στρατηγική για το 2030.

2.4.9. Σε περίπτωση καθυστέρησης της εκπόνησης της νέας στρατηγικής για το 2030, θα μπορούσε να προβλεφθεί, για μια μεταβατική περίοδο, η εισαγωγή πρακτικής με σκοπό την κατάρτιση μεσοπρόθεσμης (έως μακροπρόθεσμης) στρατηγικής στο πλαίσιο των ενεργειών επί των οποίων βασίζεται το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (για παράδειγμα, το περίγραμμα μιας τέτοιας στρατηγικής 2021+ που θα δημοσιευθεί το 2020 και μερικές εκθέσεις προόδου σχετικά με τις πραγματικές επιδόσεις και τα αποτελέσματα που θα δημοσιεύονται στη συνέχεια κάθε δύο ή τρία έτη).

2.4.10. Κατά συνέπεια, η ΕΟΚΕ εξετάζει μια νέα στρατηγική προσέγγιση που θα οδηγήσει σε πολιτική συνοχής με σαφή έμφαση στις πραγματικές —βασισμένες στις επιδόσεις και προσανατολισμένες στα αποτελέσματα— προτεραιότητες που θα είναι θεματικά ομαδοποιημένες, ισορροπημένες, διασυνδεδεμένες, αξιόπιστες (με βάση την ανάλυση), επαγγελματικά υλοποιούμενες και θα τυγχάνουν της αποδοχής όλων των συναρμοδιών.

2.5. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής

2.5.1. Η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των Ευρωπαίων πολιτών είναι δύο στοιχεία που συμβαδίζουν.

2.5.2. Ο Ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων αποτελεί καταλυτικό παράγοντα ώθησης και για τα δύο στοιχεία, μεταξύ άλλων με την παροχή στήριξης και καθοδήγησης στα κράτη μέλη που δρομολογούν μεταρρυθμίσεις προκειμένου να δημιουργήσουν βιώσιμες και υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας με σημαντική προστιθέμενη αξία.

2.5.3. Σε αυτό το πλαίσιο, ο κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων και οι δείκτες του πρέπει να χρησιμοποιούνται ως το κύριο μέσο, όχι απλώς για τη μέτρηση των επιδόσεων μιας περιφέρειας ή ενός κράτους μέλους στους τομείς που καλύπτει ο Ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων, αλλά και για τον εντοπισμό τυχόν επενδυτικών κενών και την ει δυνατόν αποδοτικότερη διοχέτευση της χρηματοδότησης του ΕΚΤ+.

⁽¹³⁾ Βλέπε τη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Ας αφουγκραστούμε τους πολίτες της Ευρώπης για ένα βιώσιμο μέλλον (Sibiu και πέραν αυτού)» (EE C 228 της 5.7.2019, σ. 37) σημείο 11.4.

⁽¹⁴⁾ Κανονισμός περί κοινών διατάξεων 2021-2027, COM(2018)375 final.

⁽¹⁵⁾ Η νομική φύση των συστάσεων ανά χώρα, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ιούνιος 2017.

⁽¹⁶⁾ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση του Προγράμματος Στήριξης Μεταρρυθμίσεων, COM (2018) 391 final.

⁽¹⁷⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Πρόγραμμα ελέγχου της καταλληλότητας και της αποτελεσματικότητας της νομοθεσίας (REFIT) — Τρέχουσα κατάσταση και προοπτικές» (EE C 62 της 15.2.2019, σ. 121).

⁽¹⁸⁾ Ευρωπαϊκό Εξάμηνο 2019: Ανακοίνωση για τις εκθέσεις ανά χώρα, COM(2019) 150 final.

⁽¹⁹⁾ Ευρωπαϊκές Οικονομικές Προβλέψεις (European Economic Forecast). Άνοιξη 2019.

2.5.4. Η στατιστική αναφορά πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τον εντοπισμό επενδυτικών κενών σε κάθε κράτος μέλος και για τη στόχευση των επενδύσεων και των συστάσεων πολιτικής εκεί όπου θα είναι χρησιμότερες όσον αφορά την άρση των κοινωνικών αποκλεισμών.

2.5.5. Πρέπει να δοθεί ειδική προσοχή στην αξιοπρεπή εργασία, στις ανισότητες μεταξύ των φύλων ⁽²⁰⁾, στην καταπολέμηση της ανεργίας και, ιδίως, στους νέους και σε όσους απέχουν περισσότερο από την αγορά εργασίας, όπως τα άτομα με αναπηρίες και ειδικές ανάγκες. Ειδική προσοχή πρέπει επίσης να δοθεί στα άτομα με ελάχιστες ή μηδενικές γνώσεις πληροφορικής και ψηφιακής τεχνολογίας.

2.5.6. Ο πυλώνας των κοινωνικών δικαιωμάτων θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέσο μέτρησης των συστάσεων προς τα κράτη μέλη. Οι 20 αρχές του πυλώνα θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως δείκτες για την αξιολόγηση της επιτυχίας των χωρών όσον αφορά την ενσωμάτωση της προσήλωσής τους στον κοινωνικό πυλώνα στις οικονομικές τους πολιτικές.

2.5.7. Ενδέχεται να προκύψει το ερώτημα με ποιον τρόπο θα πρέπει να γίνεται προσφυγή στον πυλώνα κατά την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για την ενίσχυση, αντί της υπερβολικής επιβάρυνσης, της διαδικασίας.

2.5.8. Για μία ακόμη φορά ανακύπτει η θετική απάντηση: υπάρχει ανάγκη μιας σαφώς καθορισμένης στρατηγικής με οριζόντιους και εγκάρσιους δεσμούς μεταξύ των προαναφερθεισών πολιτικών. Αυτή η νέα ευρωπαϊκή ολοκληρωμένη στρατηγική για το βιώσιμο μέλλον της Ευρώπης θα είναι σε θέση να εγγυηθεί την υλοποίηση μέσω του ισχυρού μηχανισμού συντονισμού του Εξαμήνου.

2.6. Πρέπει να διασφαλίζεται τάξη μέσα στην πολυμορφία

2.6.1. Στο προσάρτημα του κανονισμού περί κοινών διατάξεων (ΚΚΔ) ⁽²¹⁾, υπάρχει μια ολοκληρωμένη συλλογή διαφορετικών ευρωπαϊκών πολιτικών η οποία, με βάση τους δεκαεπτά ΣΒΑ, καταδεικνύει ότι είναι σχεδόν αδύνατη η διασφάλιση συντονισμού μεταξύ τους. Επιπροσθέτως, υπάρχουν και οι είκοσι στόχοι του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Για να αποσαφηνιστεί και να απλουστευθεί η κατάσταση, η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης και συνοχής για την περίοδο μετά το 2020 επικεντρώνεται σταθερά σε πέντε επενδυτικές προτεραιότητες:

- μια ευφύτερη Ευρώπη μέσω της καινοτομίας, της ψηφιοποίησης, του οικονομικού μετασχηματισμού και της στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων,
- μια πιο πράσινη Ευρώπη χωρίς άνθρακα, που εφαρμόζει τη συμφωνία του Παρισιού και επενδύει στην ενεργειακή μετάβαση, στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και στην καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος,
- μια πιο συνδεδεμένη Ευρώπη, με στρατηγικές μεταφορές και ψηφιακά δίκτυα,
- μια πιο κοινωνική Ευρώπη, που υλοποιεί τον Ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και υποστηρίζει την ποιοτική απασχόληση, την εκπαίδευση, τις δεξιότητες (κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, η επαγγελματική κατάρτιση και η διά βίου μάθηση έχει ιδιαίτερη σημασία), την κοινωνική ένταξη και την ισότιμη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη,
- μια Ευρώπη εγγύτερα στους πολίτες της, που υποστηρίζει τις αναπτυξιακές στρατηγικές υπό τοπική καθοδήγηση και τη βιώσιμη αστική (η ΕΟΚΕ θα τόνιζε την περιφερειακή και την αγροτική διάσταση) ανάπτυξη σε ολόκληρη την ΕΕ.

2.6.2. Για να καταδειχθεί η πολυπλοκότητα των εργασιών για μια νέα, ολοκληρωμένη στρατηγική για την Ευρώπη του 2030, το έγγραφο προβληματισμού καθορίζει ως εξής τα κύρια θέματα του οράματος της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη:

- Βιώσιμη ανάπτυξη για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού (η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τη σημασία των συνθηκών εργασίας σε αυτό το πλαίσιο): Τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρώπης.
- Η ΕΕ και οι παγκόσμιες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν.
- Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030.
- Η ΕΕ ως πρωτοπόρος στη βιώσιμη ανάπτυξη παγκοσμίως.
- Σενάρια για το μέλλον ⁽²²⁾.

⁽²⁰⁾ Γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ με τα εξής θέματα: «Ισότητα των φύλων στις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας» (ΕΕ C 110 της 22.3.2019, σ. 26) και «Θέματα σχετικά με την ισότητα των φύλων», σημείο 1.4 (ΕΕ C 240 της 16.7.2019, σ. 3).

⁽²¹⁾ Κοινές διατάξεις για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Διαχείριση των Συνόρων και των Θεωρήσεων, COM (2018) 375 final.

⁽²²⁾ Έγγραφο προβληματισμού «Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030», COM (2019) 22 final.

2.7. Η ανάγκη νέου συντονισμού της διοίκησης

2.7.1. Αξιοποιώντας την επικείμενη σημαντική ευκαιρία που αντιπροσωπεύει η νέα Επιτροπή, η ολοκληρωμένη στρατηγική μετά το 2020, με μια νέα, ανανεωμένη ώθηση και με επίκεντρο την αειφόρο ανάπτυξη, θα αποτελέσει πράγματι μέσο δράσης που βασίζεται στη διαδικασία του Εξαμήνου και μια νέα δομή διοίκησης στην Επιτροπή.

2.7.2. Υπό το πρίσμα του σημερινού δημοκρατικού ελλείμματος και του ελλείμματος εφαρμογής που παρατηρείται ολοένα και περισσότερο, από αυξανόμενο αριθμό ενδιαφερόμενων μερών εκφράζεται η σημαντική ανάγκη για πιο συμμετοχική δημοκρατία, βελτιωμένες κλαδικές σχέσεις (συμμετοχή των εργαζομένων), δημοκρατία σε όλους τους κλάδους της οικονομίας, καθώς και αποτελεσματικότερη εφαρμογή των στόχων της στρατηγικής όσον αφορά την Ευρώπη του 2030. Μια ανανεωμένη μακροπρόθεσμη στρατηγική θα μπορούσε να επηρεάζει καταλυτικά την άσκηση της ενωσιακής οικονομικής πολιτικής με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης, αρκεί να συντονίζεται σωστά εντός του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

2.7.3. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη λήψη καίριων και προσεκτικά σχεδιασμένων μέτρων που θα διασφαλίζουν την ενεργό συμμετοχή της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία. Θα μπορούσε, επομένως, να θεσπιστεί ένα κέντρο πληροφοριών τύπου μονοαπευθυντικής θυρίδας⁽²³⁾, μια πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών ή κάποιοι είδους εικονικό ή πραγματικό κέντρο δεξιοτήτων εντός των δομών της ΕΟΚΕ, χωρίς επιπρόσθετη διοικητική ή δημοσιονομική επιβάρυνση, ρόλος του οποίου θα είναι η εστίαση στην αντιμετώπιση των ανησυχιών σε θέματα εφαρμογής ως προς τη στρατηγική ΕΕ2030 (όπως η ανεπαρκής απήχυσή της στα κράτη μέλη, τα ασαφή θεσμικά πλαίσια και η σχέση εξάρτησης του κοινωνικού πυλώνα). Για να διασφαλιστεί αποτελεσματικός συντονισμός και εξορθολογισμός, τα συναφή καθήκοντα, οι διαδικασίες και η διαχείριση της διοργανικής συνεργασίας θα πρέπει να συντονίζονται σε πανευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

2.7.4. Το μοντέλο της υπηρεσίας μίας στάσης θα μπορούσε να εφαρμόζεται δεόντως σε κάθε τομέα όπου το ενιαίο σημείο πρόσβασης αποτελεί εγγυημένα τη βάση μιας ολοκληρωμένης πλατφόρμας για την ανταλλαγή πληροφοριών και τη διαβούλευση, διευκολύνοντας περαιτέρω τη χάραξη πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων. Λόγω του συμβουλευτικού χαρακτήρα των καθηκόντων που ανατίθενται στην ΕΟΚΕ, του παγιωμένου δικτύου εθνικών ΟΚΕ και των διοργανικών σχέσεων, το μοντέλο της υπηρεσίας μίας στάσης θα μπορούσε να αποτελέσει μοναδικό εργαλείο για τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων και τη διευκόλυνση της εφαρμογής της στρατηγικής ΕΕ2030. Θα μπορούσε να περιλαμβάνει το ευρύτερο δυνατό φάσμα ενδιαφερομένων της κοινωνίας των πολιτών όσον αφορά τη συλλογή και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την επίτευξη των προτεραιοτήτων της στρατηγικής ΕΕ2030 σε περιφερειακό/εθνικό, καθώς και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

2.7.5. Το κέντρο πληροφοριών μίας στάσης της ΕΟΚΕ θα μπορούσε να αντιμετωπίζει τις ανησυχίες ως προς την εφαρμογή, αλλά και ως προς το δημοκρατικό έλλειμμα, σε σχέση με τον τρόπο λειτουργίας της ΕΕ. Η σύσταση της ομάδας για το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο στο πλαίσιο της δομής του τμήματος ECO αποτέλεσε ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της υλοποίησης ενός νέου τύπου κέντρου πληροφοριών, ώστε να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη προβολή της ΕΟΚΕ στο θεσμικό τοπίο.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

⁽²³⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Πρόοδος της υλοποίησης της στρατηγικής “Ευρώπη 2020” και τρόποι επίτευξης των στόχων της έως το 2020» (ΕΕ C 251 της 31.7.2015, σ. 19).

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ο νέος ρόλος των δημοσίων υπηρεσιών απασχόλησης (ΔΥΑ) στο πλαίσιο της υλοποίησης του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων»

[γνωμοδότηση πρωτοβουλίας]

(2019/C 353/08)

Εισηγήτρια: η κ. **Vladimíra DRBALOVÁ**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	20.2.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32, παράγραφος 2 του εσωτερικού κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	8.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	156/7/10

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) εκτιμά τη συμβολή του ευρωπαϊκού δικτύου δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης (ευρωπαϊκό δίκτυο ΔΥΑ) στον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης (ΔΥΑ) και ζητεί να υπάρξει συνέργεια μεταξύ της επικαιροποιημένης στρατηγικής του για το διάστημα πέραν του 2020 και των αρχών του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

1.2. Η ΕΟΚΕ έχει εντοπίσει ορισμένους τομείς στους οποίους απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια βάσει της εταιρικής σχέσης με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, τους κοινωνικούς εταίρους, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, τις επιχειρήσεις και τις ιδιωτικές υπηρεσίες απασχόλησης προκειμένου να καταβληθούν συντονισμένες προσπάθειες για τη βελτίωση της ένταξης των ατόμων που αναζητούν απασχόληση στην αγορά εργασίας.

1.3. Η ανάληψη καινοτόμου ρόλου από τις ΔΥΑ κατά την εφαρμογή των εθνικών πολιτικών για την απασχόληση και την αγορά εργασίας και την εγγύηση αποτελεσματικότερων υπηρεσιών για τις επιχειρήσεις πρέπει να υποστηριχθεί δόντως σε εθνικό επίπεδο με επαρκή ικανότητα, εξειδικευμένο προσωπικό, εξοπλισμό πληροφορικής και τεχνικό εξοπλισμό σχετικό με την ψηφιοποίηση της κοινωνίας, αλλά και οικονομική υποστήριξη.

1.4. Η ΕΟΚΕ ζητεί συστηματικότερη και πιο διαρθρωμένη συνεργασία μεταξύ των ΔΥΑ και άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών στον κοινωνικό και εργασιακό τομέα με στόχο την αντιμετώπιση των ποικιλόμορφων εμποδίων με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι όσοι αναζητούν απασχόληση ενόσω προσπαθούν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας (ζητήματα υγείας, στέγασης, μεταφορών). Ο εκσυγχρονισμός των ΔΥΑ αποτελεί σύνθετη διαδικασία και η έλλειψη συντονισμού, προγραμματισμού, σχεδιασμού και κατανομής αρμοδιοτήτων σε εθνικό ή/και περιφερειακό επίπεδο οδηγεί σε κατακερματισμό. Η ενεργός και τακτική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη δραστηριότητα των ΔΥΑ είναι κρίσιμης σημασίας τόσο για τη χαρτογράφηση των τοπικών ευκαιριών απασχόλησης όσο και για την αντιμετώπιση των αναντιστοιχιών στην αγορά εργασίας.

1.5. Η ΕΟΚΕ ζητεί να υπάρξουν στενότερες συνέργειες μεταξύ των υπηρεσιών των ΔΥΑ και των κοινωνικών υποδομών και των συστημάτων παροχών, έτσι ώστε να παρέχεται μεγαλύτερη στήριξη στους ανέργους κατά την αναζήτηση εργασίας και να μην υφίστανται αρνητικές συνέπειες όσοι εισέρχονται εκ νέου στην αγορά εργασίας.

1.6. Η ΕΟΚΕ ζητεί μεγαλύτερη χρηματοδοτική στήριξη στα κράτη μέλη και ελπίζει ότι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), το οποίο θεσπίστηκε πρόσφατα στο πλαίσιο του νέου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο 2021-2027, θα αποτελέσει γνήσιο μέσο της ΕΕ για την επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό και την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

1.7. Η ΕΟΚΕ θεωρεί σκόπιμο να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες για την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και τη συγκριτική αξιολόγηση των υπηρεσιών ΔΥΑ με σκοπό την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των εν λόγω υπηρεσιών όσον αφορά την παροχή βοήθειας στους αιτούντες απασχόληση κατά την προσπάθειά τους να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Τα κοινά πρότυπα και οι κατευθυντήριες γραμμές σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα μπορούσαν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των ΔΥΑ. Θα πρέπει να αξιοποιηθούν περισσότερο οι υφιστάμενες πηγές δεδομένων, όπως η έρευνα για το εργατικό δυναμικό (ΕΕΔ), ενώ οργανισμοί όπως το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound) μπορούν να βοηθήσουν στην εν λόγω παρακολούθηση.

1.8. Η ΕΟΚΕ ζητεί την αναθεώρηση των υφιστάμενων ρυθμίσεων για τη μέτρηση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων εργασίας των ΔΥΑ ώστε να διασφαλιστεί ότι οι υπηρεσίες λειτουργούν προς όφελος όλων των κατηγοριών ατόμων, και ειδικά εκείνων που αντιμετωπίζουν πολλαπλά προβλήματα.

2. Εισαγωγή

2.1. Ο Ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων συστάθηκε μετά από διοργανική διακήρυξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής στις Παρασκευή, 17 Νοεμβρίου 2017 στο Γκέτεμποργκ κατά τη διάρκεια της κοινωνικής συνόδου κορυφής της ΕΕ. Ο πυλώνας θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη εστίαση στην απασχόληση και τις κοινωνικές πτυχές και θα συμβάλει στην προσαρμογή του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου στις προκλήσεις του 21ου αιώνα και στην τόνωση της διαδικασίας σύγκλισης μεταξύ των κρατών μελών.

2.2. Οι 20 βασικές αρχές του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων διαρθρώνονται σε τρεις κύριες κατηγορίες: **ισότητα των ευκαιριών και πρόσβαση στην αγορά εργασίας, δίκαιες συνθήκες εργασίας και κοινωνική προστασία και ένταξη**. Το βασικό ζήτημα στην Ευρώπη είναι η πραγματική υιοθέτηση και εφαρμογή τους, δεδομένων των ραγδαίων αλλαγών στο κοινωνικό, νομικό και οικονομικό περιβάλλον.

2.3. Σύμφωνα με την ετήσια επισκόπηση της ανάπτυξης για το 2019, η οικονομία της Ευρώπης εισέρχεται πλέον στο έκτο έτος αδιάλειπτης ανάπτυξης της. Αυτή η συνεπής ανάπτυξη συνοδεύτηκε από ανάκαμψη των επενδύσεων, ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης, βελτίωση των δημόσιων οικονομικών και συνεχή δημιουργία θέσεων απασχόλησης, μολονότι με διαφορετικούς ρυθμούς στις διάφορες χώρες. Οι εξελίξεις αυτές συνέβαλαν στη σημαντική βελτίωση των αγορών εργασίας και των κοινωνικών συνθηκών. Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών αυξήθηκε στο 73,2 % το δεύτερο τρίμηνο του 2018. Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 6,8 %, ενώ μειώνονται και τα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας και ανεργίας των νέων. Ωστόσο, σύμφωνα με την ΕΟΚΕ, υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, τα οποία δεν επωφελούνται όλα από το ίδιο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης· ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη βελτίωση της ποιότητας των δημιουργούμενων θέσεων εργασίας, ιδίως για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων.

2.4. Χάρη στις βελτιωμένες συνθήκες στην αγορά εργασίας, ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ο οποίος ανήλθε στα 113 εκατομμύρια το 2017, μειώθηκε για πρώτη φορά κάτω από τα προ κρίσης επίπεδα σε ορισμένες χώρες. Ωστόσο, η φτώχεια των εργαζομένων εξακολουθεί να είναι υψηλή και αυξάνεται σε πολλά κράτη μέλη. Ο κίνδυνος φτώχειας παραμένει πρόκληση, ιδίως για τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία, τα άτομα που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών και τους ανέργους.

2.5. Η κοινή έκθεση για την απασχόληση (ΚΕΑ) επισημαίνει ότι οι ενεργές πολιτικές για την αγορά εργασίας και οι ΔΥΑ είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση εύρυθμων αγορών εργασίας χωρίς αποκλεισμούς. Οι ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας βελτιώνουν την αντιστοιχία της προσφοράς και της ζήτησης στην αγορά εργασίας και αυξάνουν τις πιθανότητες των ατόμων που αναζητούν απασχόληση να βρουν νέα θέση εργασίας.

3. Δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης και το μέλλον της εργασίας

3.1. Οι αγορές εργασίας και οι κοινωνίες εξελίσσονται ταχύτατα, με νέες ευκαιρίες και νέες προκλήσεις να προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση, την ψηφιακή επανάσταση, τους μεταβαλλόμενους τρόπους εργασίας και τις κοινωνικές και δημογραφικές εξελίξεις. Προκλήσεις όπως οι συνεχιζόμενες ανισότητες, η μακροχρόνια ανεργία και η ανεργία των νέων ή η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών απαντώνται συχνά σε όλα τα κράτη μέλη, αν και σε διαφορετικό βαθμό. Η εν εξελίξει τεχνολογική επανάσταση χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από ταχύτερο ρυθμό μεταβολής.

3.2. Το εργατικό δυναμικό δεν ήταν ποτέ τόσο ποικιλόμορφο και μορφωμένο. Ο ενεργός πληθυσμός του 21ου αιώνα είναι πολύ διαφορετικός και η στάση των ατόμων έναντι της εργασίας αλλάζει. Εάν και όταν οι εργαζόμενοι επιδιώκουν συχνότερα μεγαλύτερη ελευθερία κατά την εργασία, καθώς και ελευθερία επιλογής, αναζητώντας θέσεις εργασίας κατά τρόπο που να οδηγεί στην εξατομίκευση των συνθηκών εργασίας, ένας κοινωνικός διάλογος ή/και μια συλλογική σύμβαση θα πρέπει να αποσαφηνίζουν τους όρους εργασίας. Τα άτομα θα πρέπει να είναι σε θέση αξιοποιήσουν το δυναμικό τους, χρησιμοποιώντας πλήρως τα προσόντα, τις δεξιότητες και τις ικανότητές τους και να βρουν μια ποιοτική και παραγωγική εργασία, με επαρκή κοινωνική προστασία.

3.3. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το **Ευρωπαϊκό δίκτυο δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης**, το οποίο συστάθηκε στις 17 Ιουνίου 2014 και πρόκειται να λειτουργήσει έως τις 31 Δεκεμβρίου 2020. Το 2018 δρομολογήθηκε αξιολόγηση για την εκτίμηση της συνάφειας, της αποδοτικότητας, της αποτελεσματικότητας, της συνεκτικότητας και της ενωσιακής προστιθέμενης αξίας της απόφασης για το δίκτυο ΔΥΑ. Στη γνωμοδότησή της για τις ΔΥΑ ⁽¹⁾, η ΕΟΚΕ υποστήριξε την πρόταση της Επιτροπής για την καθιέρωση ευρωπαϊκού δικτύου ΔΥΑ.

⁽¹⁾ ΕΕ C 67 της 6.3. 2014, σ. 116.

3.4. Η «στρατηγική για το 2020 και πέραν αυτού» του ευρωπαϊκού δικτύου ΔΥΑ αντικατοπτρίζει τις πρόσφατες εξελίξεις στις αγορές εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των αναδυόμενων οικονομιών των πλατφορμών, των νέων μορφών εργασίας, των ελλείψεων εργατικού δυναμικού, της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, της ύπαρξης μιας πιο ετερογενούς βάσης πελατών για τις ΔΥΑ και της ανάγκης αξιοποίησης των νέων ψηφιακών τεχνολογιών και της άντλησης υλικού από πλουσιότερες πηγές δεδομένων.

3.5. Έχουν ήδη ληφθεί πολλά θετικά μέτρα σε εθνικό επίπεδο και σε συντονισμό με το ευρωπαϊκό δίκτυο ΔΥΑ. Οι εθνικές ΔΥΑ έχουν, σε ορισμένες χώρες, επιτελέσει σπουδαίο έργο ως προς την **εφαρμογή των Εγγυήσεων για τη Νεολαία της ΕΕ**, βοηθώντας νέους ανθρώπους, ιδίως εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή επιμόρφωσης (νέους ΕΑΕΚ), να μεταβούν ταχύτερα στην αγορά εργασίας ή να επιστρέψουν στην εκπαίδευση. Οι εθνικές ΔΥΑ έχουν επίσης εφαρμόσει μέτρα από την πρωτοβουλία της ΕΕ που εστιάζονται στη **βελτίωση της ένταξης των μακροχρόνια ανέργων** μέσω καλύτερης καταχώρισης και ολοκληρωμένων συμβάσεων εργασίας. Επιπλέον, η ένταξη των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο στην αγορά εργασίας βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη από το 2015.

3.6. Παρά ταύτα, οι εμπειρίες της ΕΟΚΕ καταδεικνύουν ότι η αποτελεσματικότητα των ΔΥΑ και η ικανότητά τους να λειτουργούν σε μεταβαλλόμενες συνθήκες για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων στον κόσμο της εργασίας και την επιτυχή ενσωμάτωση των ατόμων στις εν λόγω μεταβατικές αγορές εργασίας διαφέρουν στα κράτη μέλη. Η προσωπική, τεχνική και οικονομική τους ικανότητα υποτιμάται σε πολλές περιπτώσεις και σε ορισμένα κράτη μέλη.

3.7. Θα πρέπει να προωθηθεί αποτελεσματικότερα μια ειδική επαγγελματική κατηγορία συμβούλων εργασίας και να αναπτυχθεί περισσότερο η δέουσα ενοποίηση των βάσεων δεδομένων για την αποτελεσματική αντιστοίχιση επιχειρήσεων και εργαζομένων. Σε ορισμένες χώρες, οι ΔΥΑ συμπληρώνονται ή αντικαθίστανται από ιδιωτικές υπηρεσίες απασχόλησης και συμβούλους εργασίας. Η συνεργασία με τις επιχειρήσεις είναι θεμελιώδους σημασίας, σε συνδυασμό με την ενεργό συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, μεταξύ άλλων και σε τοπικό επίπεδο, με σκοπό τη χαρτογράφηση των ευκαιριών απασχόλησης σε εθνικό και εδαφικό επίπεδο. Το ποσοστό επιτυχίας των υπηρεσιών ΔΥΑ θα πρέπει επίσης να μετράται και από την πλευρά των εργοδοτών.

4. Οι δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης υπό το πρίσμα του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων

4.1. Από την προκήρυξη του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, το εθνικό δίκτυο ΔΥΑ και το δίκτυο ΔΥΑ της ΕΕ θα έπρεπε να είναι πιο καινοτόμο στην υποστήριξη του σκοπού του πυλώνα και στην εφαρμογή των βασικών αρχών του.

4.2. Το 2017, το ευρωπαϊκό δίκτυο ΔΥΑ συνέβαλε επίσημα στη διαβούλευση της Επιτροπής για τον πυλώνα. Το 2018, συνέταξε το έγγραφο του σχετικά με το μέλλον της εργασίας. Η δραστηριότητα αυτή έδωσε την ευκαιρία στο δίκτυο να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να προσαρμοστεί η στρατηγική του 2020 για τις ΔΥΑ ώστε να διασφαλιστεί ότι παραμένει κατάλληλη για τον σκοπό καθώς οι ΔΥΑ επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις μιας ταχέως μεταβαλλόμενης αγοράς εργασίας και να καταστούν πραγματικοί φορείς επαγγελματικού προσανατολισμού. Οι ΔΥΑ καταβάλλουν προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό της οργάνωσής τους, με σκοπό την επίτευξη υπηρεσιών αξιολόγησης «τρίπλου Α» ability, agility, accountability (ικανότητας, ευελιξίας, λογοδοσίας) για τους πελάτες, συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας πιο βιώσιμης και με λιγότερους αποκλεισμούς αγοράς εργασίας.

5. Ο νέος ρόλος των ΔΥΑ από την οπτική γωνία της ΕΟΚΕ

5.1. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για τις προτεραιότητες που καθορίζονται στο **πρόγραμμα εργασίας του δικτύου ΔΥΑ της ΕΕ για το 2019 και ζητεί μεγαλύτερη αλληλεπίδραση μεταξύ των αρχών του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και των εργαλείων του δικτύου για τη συγκριτική αξιολόγηση και την αμοιβαία μάθηση**. Το πρόγραμμα μπορεί να συμβάλει τόσο στη βελτίωση της ενσωμάτωσης των υπηρεσιών ΔΥΑ όσο και στην υλοποίηση του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

5.2. Τον Νοέμβριο του 2018, το Παρατηρητήριο της αγοράς εργασίας (ΠΑΕ) της ΕΟΚΕ διοργάνωσε **συνέδριο για τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης στο πλαίσιο της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων**. Τα παραδείγματα που δόθηκαν επιβεβαίωσαν την ανάγκη συμπληρωματικότητας μεταξύ των δημόσιων και των ιδιωτικών υπηρεσιών απασχόλησης και πρόβαλαν τα συγκεκριμένα οφέλη της αгаστής συνεργασίας μεταξύ των ΔΥΑ και των κοινωνικών εταίρων. Ο προορατικός χαρακτήρας των ΔΥΑ, η δημιουργία ενιαίας θυρίδας για τις επιχειρήσεις και τα κοινά μαθήματα κατάρτισης από τις ΔΥΑ και τις επιχειρήσεις διαπιστώθηκε ότι αποτελούν στο σύνολό τους στοιχεία κομβικής σημασίας για την παροχή βιώσιμων θέσεων εργασίας στους πολίτες.

5.2.1. Η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει την αναζήτηση τρόπων καλύτερης ανταπόκρισης στη ζήτηση και στην προσφορά εργασίας, περισσότερων κινήτρων τόσο για τους εργοδότες όσο και για τους εργαζομένους (για παράδειγμα, επιτρέποντας στους χαμηλόμισθους εργαζομένους να διατηρούν κάποια επιδόματα που σχετίζονται με το καθεστώς του άνεργου), καθώς και δίκαιη ισορροπία μεταξύ ευελιξίας και ασφάλειας στην απασχόληση που να οδηγεί σε πιο σταθερές συμβάσεις. Η Ευρώπη εξακολουθεί να απέχει πολύ από την αξιοποίηση του πλήρους φάσματος των δυνατοτήτων του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού. Η Ευρώπη θα πρέπει να στηρίξει τις βιώσιμες επιχειρήσεις, ιδίως παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να δημιουργούν περισσότερες ποιοτικές και παραγωγικές θέσεις εργασίας.

5.2.2. Η ΕΟΚΕ, σε σχετική γνωμοδότησή της ⁽²⁾, επισημαίνει ότι η πρόσβαση στα συστήματα κοινωνικής προστασίας αποτελεί βασικό παράγοντα για δικαιότερες κοινωνίες και είναι θεμελιώδους σημασίας για ένα παραγωγικό, υγιές και ενεργό εργατικό δυναμικό. Η ΕΕ θα πρέπει να βελτιώσει τον τρόπο με τον οποίο η υφιστάμενη ανοικτή μέθοδος συντονισμού υποστηρίζει τα κράτη μέλη **να συγκρίνουν την πρόοδο που επιτελείται προς τη μεταρρύθμιση και να βελτιώνουν την απόδοση των πολιτικών τους στον τομέα για την απασχόληση και των εθνικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας και πρόνοιας**. Πρέπει να διασφαλιστούν στενότερες συνέργειες μεταξύ των υπηρεσιών των ΔΥΑ και των κοινωνικών υποδομών και των συστημάτων παροχών, έτσι ώστε να δίνεται μεγαλύτερη στήριξη στους ανέργους κατά την αναζήτηση εργασίας και να μην υφίστανται αρνητικές συνέπειες όσοι εισέρχονται εκ νέου στην αγορά εργασίας.

5.2.3. **Κινητικότητα:** για την ΕΟΚΕ, η ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων βάσει της ίσης και μη διακριτικής μεταχείρισης, καθώς και η άρση των εμποδίων κινητικότητας, συγκαταλέγεται στις προτεραιότητες της ΕΕ. Στη **γνωμοδότησή της για το δίκτυο EURES** ⁽³⁾ η ΕΟΚΕ ζητεί ένα πραγματικό μέσο για την αντιστοίχιση της προσφοράς και της ζήτησης στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας **σε στενή συνεργασία με τις εθνικές δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης**. Η κινητικότητα των εργαζομένων σε ολόκληρη την ΕΕ συνδέεται με την εν εξελίξει προσπάθεια να εκσυγχρονιστεί το σύστημα συντονισμού της κοινωνικής ασφάλισης και να καταστεί δικαιότερο σε όλα τα κράτη μέλη. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των επιδομάτων ανεργίας για τους διασυνοριακούς εργαζομένους, θα πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή *lex loci laboris* για τον προσδιορισμό του αρμόδιου κράτους μέλους, εκτός εάν υπάρξει διαφορετική συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών.

5.2.4. **Δεξιότητες προσαρμοσμένες στην αγορά εργασίας:** η κοινωνική διάσταση της εκπαίδευσης, όπως αναφέρεται **στην πρώτη αρχή του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων**, ορίζει ότι κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και **διά βίου μάθηση**. Επιπλέον, οι αυξανόμενες ελλείψεις στην αγορά εργασίας σε ολόκληρη την Ευρώπη θέτουν σε κίνδυνο τη μελλοντική ανάπτυξη. Θα πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ **ΔΥΑ και κοινωνικών εταίρων, επιχειρήσεων, περιφερειών, Συμβουλίων Εργασίας και Δεξιοτήτων και άλλων σχετικών περιφερειακών δομών**, έτσι ώστε να ξεπεραστούν οι περιφερειακές ανισότητες και να παρασχεθεί επαρκής επαγγελματικός προσανατολισμός, ευκαιρίες βελτίωσης των δεξιοτήτων και επανεκπαίδευσης και επαγγελματικός μετασχηματισμός για τα άτομα που αναζητούν εργασία, καθώς και για τα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο απώλειας της θέσης εργασίας τους, με κοινές ευθύνες μεταξύ των διαφόρων συντελεστών. Μεταξύ αυτών θα πρέπει να περιλαμβάνεται και η ενεργοποίηση των αυτοαπασχολούμενων.

5.2.5. **Συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους:** κατά τον σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής της ΕΕ, πρέπει να δοθεί περισσότερος χώρος στους κοινωνικούς εταίρους, με πλήρη σεβασμό της αυτονομίας τους. Στο πλαίσιο του ρόλου τους ως κύριων συντελεστών της αγοράς εργασίας, μπορούν να συμβάλουν σημαντικά, σε συνεργασία με τις εθνικές ΔΥΑ, στη χαρτογράφηση των ευκαιριών απασχόλησης και σε τοπικό επίπεδο, με παράλληλη διευκόλυνση της εισόδου ή της μετάβασης προσώπων στην αγορά εργασίας, προκειμένου να στηρίξουν τις προσπάθειες των ατόμων που αναζητούν εργασία και να συνδράμουν τις επιχειρήσεις με διαδικασίες αναζήτησης ανθρώπινου δυναμικού, ή ακόμη προκειμένου να βοηθήσουν νέους και ενήλικες να επιλέξουν τις καταλληλότερες διεξόδους αναβάθμισης των δεξιοτήτων τους (ΑΔΕΜ στο Λουξεμβούργο).

5.2.6. **Κοινωνία των πολιτών:** η ΕΟΚΕ εκπροσωπεί διάφορες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ) εκδίδοντας πολλές γνωμοδοτήσεις που ήδη ασχολούνται με ορισμένες από τις αρχές που καλύπτει ο Ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων. Η προστιθέμενη αξία των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών συνίσταται στο γεγονός ότι γνωρίζουν από κοντά την κατάσταση που επικρατεί επιτόπου και είναι εξοικειωμένες με τις ανάγκες διαφόρων ομάδων —μεταναστών, ατόμων με αναπηρία, νέων, δικαιωμάτων των γυναικών— και μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά σε πιο στοχοθετημένες εργασίες των ΔΥΑ (σε αυτό περιλαμβάνεται, για παράδειγμα, ο ρόλος των συμβούλων εργασίας στην Ιταλία).

5.2.7. **Συνεργασία με τις ιδιωτικές υπηρεσίες απασχόλησης:** η εμπειρία δείχνει ότι η ισότιμη συμμετοχή και ολοκλήρωση των δημόσιων και των ιδιωτικών υπηρεσιών μπορεί να έχει αποδοτικά και ευεργετικά αποτελέσματα όσον αφορά μια πραγματικά βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς αγορά εργασίας. Η συμπληρωματικότητα αυτή πρέπει να υποστηριχθεί. Οι προβλέψεις για την αγορά εργασίας είναι πάντοτε πολύ δύσκολες. Οι ανάγκες της αγοράς εργασίας αλλάζουν ταχύτατα. Τα αξιόπιστα δεδομένα είναι απαραίτητα. Ωστόσο, οι χωρίς αποκλεισμούς αγορές εργασίας που ζητούμε απαιτούν την ενσωμάτωση όλων των ατόμων.

6. Εμμένοντα κενά στη στοχοθετημένη βοήθεια των ΔΥΑ

6.1. Η ΕΟΚΕ επικροτεί το γεγονός ότι οι κύριες ομάδες-στόχοι καλύπτονται τόσο από τα ευρωπαϊκά δίκτυα ΔΥΑ όσο και από τα προγράμματα εργασίας των εθνικών ΔΥΑ. Ωστόσο, υπογραμμίζει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν κενά και ότι οι ΔΥΑ πρέπει να **ενσωματώνουν περισσότερο** στην καθημερινή τους εργασία **την αρχή της πολυμορφίας και της μη διάκρισης**. Η προσπάθεια πρέπει να συνεχιστεί ή και να ενισχυθεί, ιδίως όσον αφορά:

6.1.1. **Τους νέους:** η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για τον διπλασιασμό της χρηματοδοτικής στήριξης που προβλέπεται για την εφαρμογή των Εγγυήσεων για τη Νεολαία. Οι ΔΥΑ θα πρέπει να επενδύσουν σε μια μακροπρόθεσμη προσέγγιση για την παροχή υπηρεσιών στους νέους που αναζητούν εργασία, μεταξύ άλλων με τη βελτίωση της χρήσης των ΤΠΕ και των διαδικτυακών εργαλείων προκειμένου να ενισχυθούν οι υπηρεσίες για τις πλέον ευάλωτες ομάδες νέων. **Οι ΔΥΑ θα πρέπει να ενισχύσουν την ατομική συνδρομή στους νέους, να συνεργάζονται με την οικογένειά τους και να τους ενημερώνουν ορθά σχετικά με την κατάσταση της αγοράς εργασίας.**

⁽²⁾ EE C 440 της 6.12.2018, σ. 135.

⁽³⁾ EE C 424 της 26.11.2014, σ. 27.

6.1.2. Τους ενήλικες: η γήρανση του πληθυσμού στην Ευρώπη, η **αύξηση της μακροζωίας στην κοινωνία και η ανάγκη ενίσχυσης της διαγενεακής συνεργασίας**, οι επιταχυνόμενες αλλαγές στην αγορά εργασίας, οι αναδυόμενες μορφές εργασίας και η διείσδυση των ψηφιακών τεχνολογιών σε όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής, έχουν οδηγήσει σε αυξανόμενη ζήτηση για νέες δεξιότητες και υψηλότερο επίπεδο δεξιοτήτων, **γνώσεων και ικανοτήτων**· το γεγονός αυτό καθιστά πιο επείγουσα την ανάγκη αναβάθμισης των δεξιοτήτων ή επανειδίκευσης όλων όσοι δεν έχουν καταφέρει να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες ή δεν έχουν αποκτήσει προσόντα ώστε να διασφαλίσουν την απασχολησιμότητά τους **και την ενεργό ιδιότητα του πολίτη**.

6.1.3. Τις γυναίκες: η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για την οδηγία σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής⁽⁴⁾, η οποία βοηθά τους γονείς και τους φροντιστές, και ιδιαίτερα τις γυναίκες, να οργανώσουν καλύτερα την εργασία τους και τα καθημερινά καθήκοντά τους. Σε αυτό θα ήταν σκόπιμο να προστεθούν οι αναγκαίες επενδύσεις σε κοινωνικές υποδομές, όπως εγκαταστάσεις φροντίδας παιδιών και ηλικιωμένων κ.λπ. Περιλαμβάνεται επίσης αποτελεσματική βοήθεια από τις εθνικές ΔΥΑ για την ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την προσέγγιση της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής.

6.1.4. Τα άτομα με αναπηρία: τα άτομα με αναπηρία αντιπροσωπεύουν περίπου το ένα έκτο του συνολικού πληθυσμού σε ηλικία εργασίας της ΕΕ, όμως το ποσοστό απασχόλησής τους είναι συγκριτικά χαμηλό. Αυτό ήταν το κύριο μήνυμα της ακρόασης της ΕΟΚΕ που διοργανώθηκε το 2017. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία⁽⁵⁾ εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολλαπλές και διατομεακές διακρίσεις με βάση τόσο το φύλο όσο και την αναπηρία τους. Πολύ συχνά αποκλείονται, μεταξύ άλλων, από την εκπαίδευση και κατάρτιση για όλους, την απασχόληση, την πρόσβαση σε προγράμματα μείωσης της φτώχειας, την επαρκή στέγαση και τη συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή. Χρειάζονται ειδική βοήθεια και ατομική προσέγγιση από τις ΔΥΑ.

6.1.5. Τη μετανάστευση: η **νόμιμη μετανάστευση μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εύρυθμη λειτουργία των αγορών εργασίας**. Η ΕΟΚΕ τόνισε σε γνωμοδότησή της⁽⁶⁾ τη σημασία μιας συνεκτικής πολιτικής για τη μετανάστευση και ενός καλά σχεδιασμένου ρυθμιστικού πλαισίου, επισημαίνοντας ότι, χωρίς τη μετανάστευση, το οικονομικό και κοινωνικό μοντέλο της Ευρώπης τίθεται σε κίνδυνο. Η ένταξη των προσφύγων με δικαίωμα παραμονής στην Ευρώπη στο πλαίσιο της κατάρτισης, της απασχόλησης, αλλά και της κοινωνίας εν γένει θα εξακολουθήσει να είναι σημαντική. **Σε πολλές χώρες, οι ΔΥΑ έχουν ήδη αναλάβει πολλές πρωτοβουλίες συμβάλλοντας ως προς αυτό.**

6.1.6. Τη μειονότητα των Ρομά: η ΕΟΚΕ είναι πολύ δραστήρια σε θέματα που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας της κοινότητας των Ρομά, εστιάζοντας στη βελτίωση της ένταξής τους⁽⁷⁾. Η ΕΟΚΕ διαβλέπει συνέργεια μεταξύ της εφαρμογής της αρχής της **ισότιμης πρόσβασης** του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και περαιτέρω μέτρων για πιο επιτυχή ένταξη των Ρομά. Ειδικότερα, η βοήθεια προς τις γυναίκες Ρομά πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για τις ΔΥΑ.

6.1.7. Τον ανενεργό πληθυσμό που δεν αποτελεί παραδοσιακή ομάδα-στόχο για τις ΔΥΑ, αν και σημαντικό μέρος του θέλει να εργαστεί. Το ευρωπαϊκό δίκτυο ΔΥΑ δημοσίευσε μελέτη με θέμα «Ο ρόλος των ΔΥΑ στην προσέγγιση του ανενεργού πληθυσμού», η οποία παρέχει μια γενική εικόνα των μέτρων προσέγγισης για τα ανενεργά άτομα, με ιδιαίτερη αναφορά στον ρόλο των ΔΥΑ. Η ΕΟΚΕ καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να επανασχεδιάσουν τις πολιτικές επανενεργοποίησης που στοχεύουν στο εν λόγω τμήμα του πληθυσμού.

7. Σύνθετη στήριξη για τις εθνικές δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης

7.1. Οι ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση του 2019 (κατευθυντήρια γραμμή 7) ενθαρρύνουν τα κράτη μέλη να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα των ενεργών πολιτικών τους για την αγορά εργασίας. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης, εξασφαλίζοντας έγκαιρη και εξατομικευμένη βοήθεια σε όσους αναζητούν εργασία, στηρίζοντας τη ζήτηση της αγοράς εργασίας και εφαρμόζοντας διαχείριση βάσει επιδόσεων.

7.2. Για να συμβάλουν αποτελεσματικά στην εφαρμογή του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, οι εθνικές ΔΥΑ θα χρειαστούν ισχυρότερη στήριξη και κατάλληλες συνθήκες:

7.2.1. Επαρκείς ανθρώπινοι πόροι. Οι σύνθετες υπηρεσίες των ΔΥΑ (αναζήτηση και επιλογή προσωπικού προς επανένταξη, παροχή συμβουλών και συνδρομή σε αιτήσεις εισοδηματικής στήριξης, θέσεις κατάρτισης) απαιτούν εκπαιδευμένο προσωπικό με ειδικές δεξιότητες που θα εργάζεται σε βιώσιμες συνθήκες και θα συνεργάζεται με συμβούλους εργασίας και ιδιωτικές υπηρεσίες εργασίας.

7.2.2. Για την αντιμετώπιση της τεχνολογικής εξέλιξης. Η ψηφιοποίηση της οικονομίας και της κοινωνίας προσφέρει νέα εργαλεία τα οποία, με σωστή διαχείριση, μπορούν να βοηθήσουν τις ΔΥΑ στον ρόλο τους, μεταξύ άλλων όσον αφορά την κατάρτιση των ιδίων των υπαλλήλων των ΔΥΑ, καθώς και στην πραγματική ενοποίηση των βάσεων δεδομένων για την αποτελεσματική αντιστοίχιση επιχειρήσεων και εργαζομένων, και με τα δύο αυτά μέρη να εμπλέκονται με τη σειρά τους στην εξέλιξη των δεξιοτήτων και των καθηκόντων που απορρέουν από τη νέα ψηφιακή εποχή.

⁽⁴⁾ EE C 129 της 11.4.2018, σ. 44.

⁽⁵⁾ EE C 367 της 10.10.2018, σ. 20.

⁽⁶⁾ EE C 110 της 22.3.2019, σ. 1.

⁽⁷⁾ EE C 27 της 3.2.2009, σ. 88.

7.3. Στις 2 Μαΐου 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκανε δεκτή πρόταση για το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο της περιόδου 2021-2027. Η πρόταση αντανάκλα την τρέχουσα κοινωνική και οικονομική συγκυρία στην Ένωση και παρέχει μια απτή απάντηση στο αίτημα των Ευρωπαίων για μια πιο κοινωνική Ευρώπη και για την ενίσχυση των επενδύσεων της ΕΕ στο ανθρώπινο δυναμικό. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+) αποτελεί βασικό μέσο της ΕΕ για την επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Οι ΔΥΑ θα χρηματοδοτούνται μέσω του σκέλους για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία (EaSI) του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ (ΕΚΤ+).

7.4. Οι νέες αρμοδιότητες των ΔΥΑ, κυρίως στο πλαίσιο των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, πρέπει να μετουσιώνονται σε κατάλληλη ικανότητα και επαρκή χρηματοδοτική στήριξη.

7.5. Η ΕΟΚΕ ζητεί συστηματικότερη και πιο διαρθρωμένη συνεργασία μεταξύ των ΔΥΑ και άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών στον κοινωνικό και εργασιακό τομέα με στόχο την αντιμετώπιση των ποικιλόμορφων εμποδίων με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι όσοι αναζητούν απασχόληση ενόσω προσπαθούν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας (ζητήματα υγείας, στέγασης, μεταφορών). Ο εκσυγχρονισμός των ΔΥΑ αποτελεί σύνθετη διαδικασία και η έλλειψη συντονισμού, προγραμματισμού, σχεδιασμού και κατανομής αρμοδιοτήτων σε εθνικό ή/και περιφερειακό επίπεδο οδηγεί σε κατακερματισμό.

7.6. Η ΕΟΚΕ θεωρεί σκόπιμο να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες για την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και τη συγκριτική αξιολόγηση των υπηρεσιών ΔΥΑ με σκοπό την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών τους όσον αφορά την παροχή βοήθειας στους αιτούντες απασχόληση κατά την προσπάθειά τους να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Τα κοινά πρότυπα και οι κατευθυντήριες γραμμές σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα μπορούσαν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των ΔΥΑ και τις συνέργειες μεταξύ χωρών. Θα πρέπει να αξιοποιηθούν περισσότερο οι υφιστάμενες πηγές δεδομένων, όπως η ΕΕΔ, ενώ οργανισμοί όπως το Eurofound μπορούν να βοηθήσουν στην εν λόγω παρακολούθηση.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος της

Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Luca JAHIER

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Υλικό για τη διδασκαλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα σχολεία»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/09)

Εισηγητής: ο κ. **Gerhard RIEMER**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	20.2.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη (SOC)
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	8.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνολος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	191/4/6

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) ερμηνεύει τη **Διακήρυξη του Παρισιού** του 2015 ⁽¹⁾ και τη **σύσταση του Συμβουλίου** του 2018 ⁽²⁾ **ως σαφή εντολή των κρατών μελών** προκειμένου να εισαχθεί σταθερά στο πολιτικό θεματολόγιο η διδασκαλία και η μάθηση για την Ευρωπαϊκή Ένωση, εντολή την οποία **στηρίζει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με το ψήφισμα του 2016** ⁽³⁾. Πρόκειται για ένα νέο σημείο εκκίνησης για την προώθηση μιας ευρωπαϊκής διάστασης της διδασκαλίας και την παροχή της απαραίτητης στήριξης στο εκπαιδευτικό προσωπικό.

1.2. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι υφίσταται σε κάποιο βαθμό ένα **χάσμα ενημέρωσης** στον **τομέα της εκπαίδευσης** όσον αφορά τη γενική αντίληψη των μαθητών για τον **ρόλο της ΕΕ** και την επίδρασή της στην καθημερινή ζωή των Ευρωπαίων πολιτών. Παρά τη βελτίωση των ποσοστών συμμετοχής στις ευρωεκλογές —από το 42,61 % του 2014 αυξήθηκε στο 50,95 % το 2019— τα τελευταία αποτελέσματα δείχνουν ότι εξακολουθεί να υπάρχει έντονη ανάγκη ενημέρωσης και εκπαίδευσης των ατόμων από νεαρή ηλικία σε ζητήματα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

1.3. Η ΕΟΚΕ ζητεί να δοθεί **νέα δυναμική στην εκπαίδευση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση**. Προς τούτο, επιθυμεί να αξιοποιηθεί η ευκαιρία που προσφέρει η ανανέωση της σύνδεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ειδικά του νέου Επιτρόπου αρμόδιου για την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τη νεολαία και τον αθλητισμό. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι πρέπει να δίνεται έμφαση στην εκπαίδευση των νέων σε ενωσιακά θέματα με στόχο την προοδευτική ανάπτυξη μιας πραγματικής ευρωπαϊκής ιθαγένειας, η οποία είναι απαραίτητη για την οικοδόμηση μιας ισχυρής ΕΕ.

1.4. Η ΕΟΚΕ, **μέσω των δύο γνωμοδοτήσεών της** ⁽⁴⁾, επιδιώκει **να εστιάσει όσο το δυνατόν περισσότερο στο θέμα της «Εκπαίδευσης με θέμα την ΕΕ» (SOC/612) και της «Διδασκαλίας ευρωπαϊκών μαθημάτων στο σχολείο»**. Είναι σημαντικό να επανεξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να ενισχυθεί η σύνδεση των ατόμων με την ΕΕ και να βελτιωθεί η ενημέρωσή τους σχετικά με το έργο, τους στόχους και τις αξίες της. Για το σκοπό αυτό, χρειάζεται να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες για την καλύτερη ενημέρωση των ατόμων σχετικά με την ΕΕ, ιδίως κατά τη σχολική εκπαίδευση, αλλά και την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, την ανώτερη/ανώτατη εκπαίδευση, καθώς και ως μέρος της διά βίου μάθησης.

⁽¹⁾ Διακήρυξη του Παρισιού, 17/3/2015.

⁽²⁾ Σύσταση του Συμβουλίου (2018), ST/9010/2018/INIT.

⁽³⁾ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2016) (2015/2138(INI)).

⁽⁴⁾ ΕΕ C 228 της 5.7.2019, σ. 68.

1.5. Σε επίπεδο ΕΕ και στα κράτη μέλη, έχουν ληφθεί πολυάριθμα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης και διατίθενται, σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, ποικίλο εξαιρετικό υλικό και λοιπά μέσα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για την υλοποίηση περαιτέρω πρωτοβουλιών. Ωστόσο, πρέπει να βελτιωθούν η σαφήνεια και η προσβασιμότητα και, γενικότερα, η πληροφόρηση σχετικά με το διαθέσιμο υλικό. Τα αποτελέσματα της μελέτης του 2013 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁽⁵⁾ δείχνουν ότι τα κράτη μέλη έχουν σαφώς την πολιτική βούληση να βελτιώσουν την ποιότητα των εν λόγω πληροφοριών, αλλά και ότι απαιτούνται πολλές ακόμη προσπάθειες.

1.6. Η ΕΟΚΕ θεωρεί απαραίτητο να εκπονηθεί μια **νέα μελέτη εν είδει κριτικής έρευνας**, με θέμα την πραγματική κατάσταση στα κράτη μέλη όσον αφορά τη σχετική με την ΕΕ εκπαίδευση στα σχολεία, την κατάρτιση των εκπαιδευτικών και τη διαρκή επαγγελματική εξέλιξη. Χρήσιμη θα αποδειχθεί μια αξιολόγηση των υφιστάμενων πρωτοβουλιών και προγραμμάτων σπουδών, ιδίως στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και των προσπαθειών που καταβάλλουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οι κοινωνικοί εταίροι. Η μελέτη θα μπορούσε να βασίζεται στη μελέτη του 2013 σχετικά με την «Εκμάθηση για την ΕΕ στο σχολείο».

1.7. Επιπλέον, θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμος και αναγκαίος ένας **κατάλογος των διδακτικών και μαθησιακών υλικών και μέσων** που προέκυψαν από τα σχετικά έργα με τη χρηματοδότηση της ΕΕ. Μια βάση που θα συγκεντρώνει όλα αυτά τα διαφορετικά εργαλεία, ταξινομημένα ανά γλώσσα, ηλικιακή ομάδα και θέμα —ίσως παρόμοια με τον ιστότοπο «What-Europe-does-for-me.eu»— θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τη διδασκαλία και τη μάθηση στο σχολείο.

1.8. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι **η έννοια του προγράμματος σπουδών θα πρέπει να εξετάζεται ευρύτερα** ώστε να συμπεριλαμβάνεται το παράλληλο πρόγραμμα σπουδών, το οποίο αναγνωρίζει τις αξιολογές εκπαιδευτικές δραστηριότητες που υποστηρίζουν τη μάθηση πέρα από τάξεις και μαθήματα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα παρουσιάζεται η ΕΕ υπό το σωστό πρίσμα στους νέους και τον ευρύτερο πληθυσμό.

1.9. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι **θα πρέπει να αναπτυχθεί ειδικό υλικό (βασική δέσμη μέσων/εργαλειοθήκη)** για κάθε σχολείο (μαθητή και δάσκαλο) που θα βοηθά όλους να αποκτήσουν καλύτερη γνώση για την ΕΕ. Το περιεχόμενο μιας τέτοιας δέσμης/εργαλειοθήκης μπορεί να λάβει πολλές μορφές και πρέπει να είναι προσαρμοσμένο στο εκάστοτε εθνικό και περιφερειακό πλαίσιο, αλλά και στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

1.10. Προκειμένου να επιτευχθεί ισχυρότερη πολιτική στήριξη υπέρ της αναβάθμισης της εκπαίδευσης για την Ευρώπη, θα πρέπει να συσταθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο **ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου, αρμόδια για την «Παρουσίαση της Ευρώπης»**, την οποία θα απαρτίζουν εκπρόσωποι των κρατών μελών και καταξιωμένοι ειδήμονες. Αυτή η ομάδα θα μπορούσε να υποβάλει πολιτικές προτάσεις και συστάσεις για εξέταση από τους υπουργούς Παιδείας, οι οποίες θα μπορούσαν να μετουσιώνονται σε συμπεράσματα του Συμβουλίου.

1.11. **Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σαν «αρχιτέκτονες του μέλλοντος»**. Για το λόγο αυτό, χρειάζεται να κατανοούν καλύτερα την ΕΕ και να έχουν την επάρκεια να διδάσκουν τα ευρωπαϊκά θέματα σε μαθητές κάθε ηλικίας. Υπάρχει έλλειψη γνώσεων σχετικά με την ΕΕ, και ορισμένοι δεν αισθάνονται επαρκώς πεπειραμένοι ή ικανοί για να διδάξουν το συγκεκριμένο αντικείμενο στις τάξεις. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ ζητεί να δοθεί εκ νέου έμφαση στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών και στην υποστήριξή τους ώστε να χρησιμοποιούν το υπάρχον υλικό και να αξιοποιούν πλήρως τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι νέες ψηφιακές τεχνολογίες.

1.12. **Η ΕΟΚΕ πιστεύει και υποστηρίζει την ιδέα** ότι όλοι οι νέοι απόφοιτοι πρέπει να έχουν αποκτήσει βασικές γνώσεις για την ΕΕ, ένα είδος «**γραμματισμού σε θέματα ΕΕ**». Η ΕΟΚΕ γνωρίζει ότι η διδασκαλία για θέματα ΕΕ περίπου 72 εκατομμυρίων μαθητών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ανά την ΕΕ αποτελεί μεγάλη πρόκληση (αλλά και πραγματική ευκαιρία), και θεωρεί ότι αξίζει να το προσπαθήσουμε. Τούτο σημαίνει επίσης ότι θα δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να επισκέπτονται τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Ομοίως, θα πρέπει να παρέχεται και στους εκπαιδευτικούς η ευκαιρία αυτή, προκειμένου να αποκομίζουν ειδικές εμπειρίες, να συζητούν με διαφορετικές οργανώσεις και όργανα (όπως η ΕΟΚΕ) και να επιστρέφουν στην πατρίδα τους έχοντας κατανοήσει καλύτερα την Ευρώπη, τον ρόλο, τις αξίες και τον τρόπο οργάνωσής της.

2. Μια ευκαιρία, μια νέα πρωτοβουλία την κατάλληλη χρονική στιγμή

2.1. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί να αξιοποιήσει την ευκαιρία που προσφέρει η ανανέωση της σύνθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και ειδικά ο διορισμός του νέου Επιτρόπου με αρμοδιότητα στην εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τη νεολαία και τον αθλητισμό, έτσι ώστε να επιστήσει ιδιαίτερα την προσοχή στη διδασκαλία του γνωστικού αντικείμενου της Ευρώπης στο σχολείο.

2.2. Σε προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της, η ΕΟΚΕ είχε τονίσει τη σημασία της διδασκαλίας της ευρωπαϊκής ιστορίας, των αξιών, της δημοκρατίας, των επιτευγμάτων, αλλά και της σπουδαιότητας της ΕΕ ως μέσου για να εκτιμήσουν περισσότερο την ΕΕ οι πολίτες της. Τα επίσημα εκπαιδευτικά συστήματα ασκούν μεγάλη επιρροή στην αντίληψη των νέων πολιτών για τον κόσμο και, συνεπώς, κατέχουν καθοριστική σημασία για τη βελτίωση της κατανόησης της ΕΕ.

2.3. Η παρούσα γνωμοδότηση αποτελεί συνέχεια της γνωμοδότησης SOC/612 με θέμα την «Εκπαίδευση για την Ευρωπαϊκή Ένωση»⁽⁶⁾ και οφείλει να στηρίξει, να ενισχύσει και να εντείνει το σχετικό αίτημα για ανάληψη δράσης όσον αφορά τη σχετική με την ΕΕ εκπαίδευση. Στην παρούσα γνωμοδότηση, η ΕΟΚΕ επιθυμεί να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην Ευρώπη και στη μετάδοση γνώσεων για την ΕΕ στην εκπαίδευση γενικά και ειδικότερα στο ζήτημα της «διδασκαλίας της Ευρώπης» στα σχολεία.

⁽⁵⁾ «Μαθαίνοντας για την Ευρώπη στο σχολείο», μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 2013.

⁽⁶⁾ EE C 228 της 5.7.2019, σ. 68.

2.4. Το μέλλον της Ευρώπης και της ΕΕ θα διαμορφωθεί και θα αναπτυχθεί από τους νέους μας - από τους μαθητές που βρίσκονται στις σχολικές αίθουσες σήμερα, οι οποίοι επηρεάζονται από το περιβάλλον τους, τις οικογένειες και τους φίλους τους. Για τον λόγο αυτό είναι σημαντικό οι νέοι να εξοικειωθούν επειγόντως στα θέματα της ΕΕ, και να ληφθεί μέριμνα έτσι ώστε στα σχολεία να παρέχεται πληροφόρηση και να διεξάγονται κριτικές και εποικοδομητικές συζητήσεις σχετικές με τα ζητήματα της ΕΕ.

2.5. Στα κράτη μέλη, υφίσταται χάσμα ενημέρωσης των πολιτών σχετικά με την ΕΕ, τον τρόπο λειτουργίας της και το έργο της. Τούτο, αφορά μεταξύ άλλων, τον ρόλο των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και τον αντίκτυπο των πολιτικών της ΕΕ στην καθημερινότητα των πολιτών της. Η εκπαίδευση για την Ευρώπη θα μπορούσε είτε να λάβει τη μορφή συγκεκριμένου μαθήματος ή ενότητας, είτε να ενσωματωθεί σε διαφορετικά γνωστικά πεδία. Οι εθνικές εκπαιδευτικές αρχές και τα σχολεία, σε διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες, θα μπορούν να επιλέγουν ελεύθερα.

2.6. Ο ρόλος των σχολείων και των εκπαιδευτικών καθώς και το εύρος και ο τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν τους μαθητές τους σε θέματα της ΕΕ αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, ιδίως λόγω του αυξανόμενου ευρωσκεπτικισμού σε ορισμένα κράτη μέλη.

2.7. Η κοινωνία έχει ολοένα αυξανόμενες προσδοκίες από την τυπική σχολική εκπαίδευση. Η εν λόγω εκπαίδευση, τουλάχιστον σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο, αντί να έχει ως στόχο μόνον τη διδασκαλία γεγονότων, θα πρέπει να στοχεύει στην παροχή στους μαθητές των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων που χρειάζονται για να αναπτύξουν κριτικό πνεύμα, να μπορούν να ερμηνεύουν και να αναλύουν τις πληροφορίες και να διαμορφώνουν τις δικές τους απόψεις. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να συμβάλλει στη διαμόρφωση τεκμηριωμένης και βάσιμης γνώμης σχετικά με την ΕΕ. Καθότι τα σχολεία αδυνατούν να κάνουν τα πάντα, ο καλύτερος συντονισμός μεταξύ των διαφόρων δομών της τυπικής, μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης θα συμβάλει στην επιτυχία του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Επιπλέον, όσο νωρίτερα οι νέοι έρθουν σε επαφή με διάφορες πτυχές της Ευρώπης και επιθυμήσουν να γνωρίσουν την Ευρώπη, τόσο πιο γρήγορα θα αισθανθούν Ευρωπαίοι.

2.8. Ταυτόχρονα, διαμορφώνονται ορισμένες απαιτήσεις από τους εκπαιδευτικούς, οι ευθύνες των οποίων αυξάνονται. Για τον λόγο αυτό, είναι σημαντικό να διατεθεί στους εκπαιδευτικούς μια πρακτική δέσμη εργαλείων/εργαλειοθήκη για τη διδασκαλία των ευρωπαϊκών γνώσεων, στην οποία να περιλαμβάνεται ένα ευρύ φάσμα εύρηστος διδακτικού υλικού, κατάλληλου για διάφορες ηλικιακές ομάδες, διαθέσιμου σε όλες τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ, και το οποίο να συνεκτιμά τις ιδιαιτερότητες κάθε κράτους μέλους.

3. Οι αρμοδιότητες της ΕΕ και των κρατών μελών

3.1. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι την κύρια αρμοδιότητα για την εκπαίδευση και την κατάρτιση κατέχουν τα κράτη μέλη. Ωστόσο, λειτουργώντας συμπληρωματικά, η ΕΕ θα μπορούσε να συμβάλει εντονότερα στη διαμόρφωση προτάσεων για μέτρα και δραστηριότητες που αποβλέπουν στη βελτίωση των γενικών γνώσεων σχετικά με την ΕΕ. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή για δράση.

3.2. Με βάση τη Διακήρυξη του Παρισιού⁽⁷⁾ που υπογράφηκε από τους ηγέτες της ΕΕ τον Μάρτιο του 2015, η ΕΟΚΕ ερμηνεύει τη σύσταση του Συμβουλίου του 2018⁽⁸⁾ ως σαφή εντολή των κρατών μελών, προκειμένου να εισαχθεί σταθερά στο πολιτικό θεματολόγιο η διδασκαλία και η μάθηση για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για ένα νέο σημείο εκκίνησης για την προώθηση μιας ευρωπαϊκής διάστασης στη διδασκαλία και για την απαραίτητη στήριξη στο εκπαιδευτικό προσωπικό.

3.3. Τα τελευταία χρόνια, η ΕΕ έχει ασχοληθεί εντατικά με τη γενική εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση και, πρόσφατα, άρχισε να ασχολείται με το ζήτημα της «Εκπαίδευσης για την ΕΕ» στο σχολείο.

3.3.1. Την περίοδο 2011-2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εφάρμοσε κατόπιν αιτήματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου την πρωτοβουλία «Learning EU @ School». Το 2016, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε ψήφισμα με τίτλο «Εκμάθηση για την ΕΕ στο σχολείο»⁽⁹⁾, στο οποίο υπογραμμίζεται η σημασία του ζητήματος αυτού και διατυπώνονται συγκεκριμένες προτάσεις σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών, οι οποίες εξακολουθούν, κατά την ΕΟΚΕ, να είναι επίκαιρες και πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για τις νέες πρωτοβουλίες. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει και υποστηρίζει τις πρωτοβουλίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και ελπίζει ότι η δική της πρωτοβουλία θα δώσει νέα και ισχυρή ώθηση προς μια νέα κατεύθυνση.

3.3.2. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο βασικών ικανοτήτων για τη διά βίου μάθηση⁽¹⁰⁾ επικαιροποιήθηκε το 2018 και ορίζει τις δεξιότητες που χρειάζεται κάθε Ευρωπαίος πολίτης για την προσωπική ολοκλήρωση και ανάπτυξη, για την απασχόληση, την κοινωνική ένταξη και την ενεργό συμμετοχή στα κοινά. Στο αναθεωρημένο πλαίσιο περιλαμβάνεται τμήμα που αφορά την πολιτιστική ευαισθητοποίηση και έκφραση. Η εν λόγω ικανότητα περιλαμβάνει την ανάπτυξη γνώσης των τοπικών, εθνικών, περιφερειακών, ευρωπαϊκών και παγκόσμιων πολιτισμών και τρόπων έκφρασης, συμπεριλαμβανομένων των γλωσσών, της κληρονομιάς, των παραδόσεων και των πολιτιστικών προϊόντων, και κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι εν λόγω διαυλοι έκφρασης μπορούν να αλληλοεπηρεάζονται και να επηρεάζουν τις ιδέες του ατόμου. Αυτό το πλαίσιο αναφοράς θα μπορούσε επίσης να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για την επικαιροποίηση των σχολικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης όσον αφορά την εκπαίδευση των πολιτών για την ΕΕ.

⁽⁷⁾ Διακήρυξη του Παρισιού, 17/3/2015.

⁽⁸⁾ Σύσταση του Συμβουλίου (2018), ST/9010/2018/INIT.

⁽⁹⁾ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2016) (2015/2138(INI)).

⁽¹⁰⁾ Σύσταση του Συμβουλίου (2018) (2018/C 189/01).

3.3.3. Το πρόγραμμα Erasmus, το οποίο γνώρισε απίστευτη επιτυχία, θα πρέπει να εξακολουθήσει να αποτελεί ευκαιρία εξοικείωσης με την ΕΕ. Τα τελευταία 32 χρόνια, περισσότερα από 10 εκατομμύρια άτομα έχουν συμμετάσχει στο πρόγραμμα Erasmus.⁽¹¹⁾ Σύμφωνα με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το νέο πρόγραμμα Erasmus 2021-2027, προβλέπεται διπλασιασμός του προϋπολογισμού σε σύγκριση με τους προηγούμενους, από σχεδόν 15 σε 30 δισεκατομμύρια ευρώ, αλλά και η υποστήριξη δραστηριοτήτων διδασκαλίας και εκλαΐκευσης θεμάτων σχετικών με την ΕΕ. Μέσα από τις πρωτοβουλίες «Jean Monnet» θα πρέπει, για παράδειγμα, να παρέχεται στήριξη σε δράσεις όχι μόνο στην ανώτατη εκπαίδευση, αλλά και σε άλλους τομείς της γενικής εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης.

3.3.4. Υπάρχουν και άλλα σημαντικά και επιτυχημένα προγράμματα της ΕΕ για τους νέους. Το DiscoverEU⁽¹²⁾ δίνει στους νέους μας την ευκαιρία να ταξιδεύουν δωρεάν με το τρένο σε ολόκληρη την Ευρώπη όχι μόνο για να ανακαλύψουν τα εκπληκτικά τοπία της Ευρώπης και να συναντήσουν ομοϊδέατες ταξιδιώτες, αλλά και για να ενισχύσουν την ανεξαρτησία και την εμπιστοσύνη τους, καθώς και για να ανακαλύψουν την ευρωπαϊκή ταυτότητά τους. Το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης⁽¹³⁾ αποτελεί μια ακόμη πρωτοβουλία της ΕΕ, η οποία προσφέρει ευκαιρίες στους νέους που επιθυμούν να κάνουν εθελοντισμό ή να εργαστούν σε προγράμματα, στη χώρα τους ή στο εξωτερικό, προς όφελος κοινοτήτων ή ατόμων σε όλη την Ευρώπη.

3.4. Τα κράτη μέλη διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην εκπαίδευση. Η μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2013)⁽¹⁴⁾ αποδεικνύει ότι τα κράτη μέλη έχουν σαφώς την πολιτική βούληση να βελτιώσουν την ποιότητα των εν λόγω πληροφοριών, αλλά και ότι χρειάζονται ακόμη πολλές προσπάθειες. Στη μελέτη εντοπίζονται τα στοιχεία που απαιτούνται για τη βελτιωθεί η κατανόηση των μαθητών για την ΕΕ και διατυπώνονται συστάσεις υπ' όψιν της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των διαφόρων ενδιαφερομένων μερών, ιδίως των εκπαιδευτικών. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ενσωματώσει τη διδασκαλία για την ΕΕ στα προγράμματα σπουδών τους και στα προγράμματα κατάρτισης των εκπαιδευτικών. Εντούτοις, δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η εκπαίδευση για την ΕΕ είναι σχεδιασμένη έτσι ώστε να οδηγεί σταδιακά τους μαθητές από την απόκτηση βασικών γνώσεων σε μια πιο σύνθετη κατανόηση. Επιπλέον, η λειτουργία των θεσμικών οργάνων και η διαδικασία λήψης αποφάσεων, οι οποίες αποτελούν τον πυρήνα της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά, εξετάζονται επιφανειακά και έχουν μάλλον παραμεληθεί σε σχέση με άλλα βασικά θέματα. Εξάλλου, η σημαντική αυτή μελέτη βασίζεται σε στοιχεία, τα οποία είχαν συλλεχθεί πριν από δεκαετία τουλάχιστον.

3.5. Σε όλα τα κράτη μέλη υπάρχουν δραστηριότητες που υπερβαίνουν τις εθνικές απαιτήσεις όσον αφορά την εκπαίδευση για την Ευρώπη. Σχολεία, ΜΚΟ, ιδρύματα ή πανεπιστήμια που συνεργάζονται με σχολεία και εκπαιδευτικούς δραστηριοποιούνται ήδη στην προσπάθεια βελτίωσης του τρόπου διδασκαλίας της Ευρώπης. Υπάρχουν ειδικές οργανώσεις με επάρκεια και δέσμευση που εργάζονται συγκεκριμένα για το θέμα αυτό σε όλη την ΕΕ. Πολλές πρωτοβουλίες χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, αλλά όχι όλες. Η ύπαρξη αυτών των δραστηριοτήτων καταδεικνύει πόσο σημαντικό και απαραίτητο είναι να στηριχθεί περαιτέρω μια «Εκπαίδευση για την Ευρώπη».

3.6. Υπάρχουν πολλές εν εξελίξει πρωτοβουλίες ενημέρωσης, καθώς και προγράμματα της κοινωνίας πολιτών, συμπεριλαμβανομένων πρωτοβουλιών των κοινωνικών εταίρων. Ωστόσο, η μελέτη του 2013⁽¹⁵⁾ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καταδεικνύει ότι η ενημέρωση και τα σχολικά προγράμματα θα μπορούσαν να είναι καλύτερα δομημένα.

3.7. Η πρωτοβουλία της ΕΟΚΕ με τίτλο «Η δική σου Ευρώπη, η δική σου φωνή!» (YEYS)⁽¹⁶⁾ αποτελεί επίσης θετικό παράδειγμα που αξίζει να αναφερθεί.

4. Πολιτικές προτάσεις και κίνητρα για την εφαρμογή τους

4.1. Η ΕΕ και, ιδίως η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο νέος Επίτροπος αρμόδιος για την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τη νεολαία και τον αθλητισμό, θα πρέπει να εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο, μαζί με τα κράτη μέλη, μπορεί να διαμορφωθεί μια νέα δυναμική, έτσι ώστε να προωθηθεί μια έντονη ευρεία συζήτηση με θέμα τη διδασκαλία της Ευρώπης στο σχολείο.

4.2. Πρέπει να εκπονηθεί νέα μελέτη με θέμα την πραγματική κατάσταση που επικρατεί στα κράτη μέλη όσον αφορά την εκπαίδευση για την Ευρώπη στα σχολεία. Η εν λόγω μελέτη θα ολοκληρώσει και θα επικαιροποιήσει τις υφιστάμενες δραστηριότητες και θα παράσχει περισσότερα στοιχεία και τεκμηριωμένες κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής. Επίσης, θα πρέπει να αποτελέσει τη βάση για νέες πρωτοβουλίες που θα έχουν ως στόχο τη συλλογή παραδειγμάτων, τη σύγκριση και την εξέταση διαφόρων αξιόπιστων διαδικασιών, καθώς και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων.

4.3. Επιπλέον από τη νέα μελέτη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να καταρτίσει κατάλογο όλου του υφιστάμενου διδακτικού και μαθησιακού υλικού και μέσων που έχουν παραχθεί από το 2010 στο πλαίσιο των σημαντικότερων έργων που έχουν χρηματοδοτηθεί από την ΕΕ για θέματα που αφορούν τη διδασκαλία της ΕΕ στα σχολεία (π.χ. έργα που χρηματοδοτούνται από τις πρωτοβουλίες «Jean Monnet», με συνοπτική περιγραφή για κάθε ένα από αυτά).

4.4. Προκειμένου να επιτευχθεί ισχυρότερη πολιτική στήριξη υπέρ της αναβάθμισης της εκπαίδευσης για την Ευρώπη, θα πρέπει να συσταθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου, αρμόδια για την «Εκπαίδευση για την Ευρώπη», την οποία θα απαρτίζουν εκπρόσωποι των κρατών μελών και καταξιωμένοι ειδήμονες. Η ομάδα θα μπορούσε να εξετάσει σε εθελοντική βάση εάν υπάρχουν κοινές μέθοδοι και πόροι για την εκπαίδευση των ατόμων με βασικά στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Αυτή η ομάδα θα μπορούσε να υποβάλει συστάσεις για συζήτηση από τους υπουργούς Παιδείας, οι οποίες θα μπορούσαν να μετουσιώνονται σε συμπεράσματα του Συμβουλίου.

⁽¹¹⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επενδύοντας στον άνθρωπο», Μάιος 2018.

⁽¹²⁾ https://europa.eu/youth/discovereu_el

⁽¹³⁾ COM(2018) 440 final.

⁽¹⁴⁾ «Μαθαίνοντας για την Ευρώπη στο σχολείο», μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 2013.

⁽¹⁵⁾ Ο.π.

⁽¹⁶⁾ ΕΟΚΕ, Η δική σου Ευρώπη, η δική σου φωνή!.

4.5. Επίσης, θα πρέπει να καθιερωθεί στα κράτη μέλη —σε εθελοντική βάση— η **«Ημέρα της ΕΕ» στα σχολεία**. Αυτή η νέα πρωτοβουλία θα προσφέρει την ευκαιρία τόσο για συζήτηση με θέματα που αφορούν την ΕΕ στις σχολικές τάξεις ανά την ΕΕ με διεξοδικό, θετικό και μακρόπνοο τρόπο όσο και για την αξιοποίηση και χρήση του σχετικού υλικού.

4.6. Πρέπει να επικροτούνται οι πρωτοβουλίες και τα προγράμματα της κοινωνίας πολιτών —καθώς και όσα οργανώνονται από τους κοινωνικούς εταίρους— στον τομέα της εκπαίδευσης για την Ευρώπη. Οι κοινωνικοί εταίροι θα πρέπει να συμμετέχουν στις διαβουλεύσεις, την υλοποίηση, την προετοιμασία ή/και την επιλογή συνόλων ορθών πρακτικών για θεματική συζήτηση στα σχολεία, καθώς και στις διαβουλεύσεις με θέμα τη σημασία και τον μελλοντικό ρόλο της ΕΕ.⁽¹⁷⁾ Υφίστανται διάφορα υποδειγματικά προγράμματα τα οποία θα πετύχαιναν μεγαλύτερο αντίκτυπο, εάν ενσωματώνονταν σε ένα ευρύτερο θεματολόγιο σχολικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων.

5. Ανάπτυξη υλικού/εργαλειοθήκης για τα σχολεία

5.1. Ήδη υφίστανται πολλές πηγές εκπαιδευτικού υλικού για την εκπαίδευση για την ΕΕ. Ακόμη, υπάρχει τεράστια ποσότητα μέσων και υλικού, ιδίως σε επίπεδο ΕΕ. Ωστόσο, ο εντοπισμός τους δεν είναι πάντα εύκολος, ιδίως όταν κάποιος δεν γνωρίζει την ύπαρξή τους. Επομένως, δεν πρέπει να δίνεται έμφαση στη δημιουργία νέου διδακτικού υλικού. Αντίθετα, το υφιστάμενο υλικό πρέπει να προσαρμοστεί, να βελτιωθεί και να διαδοθεί (βλέπε τη λεγόμενη «Γωνιά μάθησης»). Τούτο θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη δημιουργία μιας ενιαίας διαδικτυακής πλατφόρμας στην οποία θα συγκεντρώνεται εκπαιδευτικό υλικό από όλες αυτές τις διαφορετικές πηγές.

Εκεί, οι εκπαιδευτικοί θα έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν υλικό με βάση το θέμα και την ηλικιακή ομάδα που διδάσκουν, όπως γίνεται στον ιστότοπο «Τι κάνει η Ευρώπη για μένα»⁽¹⁸⁾ που δημιούργησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πριν από τις ευρωεκλογές το 2019.

5.2. Εκτός από τους εκπαιδευτικούς, οι γονείς και άλλοι ενήλικες επηρεάζουν επίσης σημαντικά την αντίληψη των νέων για την ΕΕ. Το σχετικό με την ΕΕ διδακτικό υλικό στην τυπική εκπαίδευση θα πρέπει, επομένως, να περιλαμβάνει δυνατότητες διά βίου μάθησης για ενήλικους. Λόγω των υφιστάμενων προβλημάτων παραπληροφόρησης, στο εν λόγω υλικό/εργαλειοθήκη θα πρέπει να περιλαμβάνονται οδηγίες σχετικές με το πού οι πολίτες μπορούν να βρискουν αξιόπιστες πληροφορίες για την ΕΕ.

5.3. Η ανάπτυξη υλικού/εργαλειοθήκης αποτελεί κοινή ευθύνη, ωστόσο η κύρια αρμοδιότητα εναπόκειται στα κράτη μέλη. Τα ζητήματα που σχετίζονται με ενωσιακά θέματα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πρωτίτως σε επίπεδο ΕΕ και τα ζητήματα που αφορούν τα κράτη μέλη θα πρέπει να λύνονται σε εθνικό επίπεδο. Τα βιβλία, τα βίντεο, τα CD ή οι εφαρμογές θα περιλαμβάνουν, παράλληλα με τη διάσταση της ΕΕ, και μια εθνική διάσταση. Ακόμη, ο τρόπος και ο βαθμός χρήσης του διδακτικού υλικού πρέπει να αποφασίζεται από τα κράτη μέλη. Τη σχετική ευθύνη φέρουν οι εκπαιδευτικοί και τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

5.4. Είναι σημαντικό να αξιοποιείται καλύτερα και περισσότερο το διαθέσιμο υλικό και, ιδίως οι υπάρχοντες σύνδεσμοι, όπως η εξαιρετική «Γωνιά μάθησης»⁽¹⁹⁾ της ΕΕ, όπου το διδακτικό υλικό παρουσιάζεται με υποδειγματικό τρόπο.

Η «Γωνιά μάθησης» περιλαμβάνει δημοφιλή θέματα με διδακτικό υλικό που απευθύνεται σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ταξινομημένο ανά ηλικιακές ομάδες, δοκιμασίες γνώσεων, και πολλά ειδικευμένα υλικά, από τετράδια δραστηριοτήτων, ενημερωτικά φυλλάδια, παιχνίδια, μαθησιακό υλικό, βίντεο. Όλα έχουν σχεδιαστεί για ηλικιακές ομάδες έως και 9 ετών και έως και 15 ετών και άνω. Για τους μαθητές, υπάρχουν παιχνίδια, διαγωνισμοί και τετράδια δραστηριοτήτων που τους επιτρέπουν να ανακαλύψουν την ΕΕ με το παιχνίδι. Αντίστοιχα, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να βρίσκουν εκπαιδευτικό υλικό για όλες τις ηλικιακές ομάδες για να βοηθήσουν τους μαθητές τους να μάθουν για την ΕΕ και για τον τρόπο λειτουργίας της. Επίσης, θα μπορούν να αντλήσουν έμπνευση για τη διαμόρφωση των μαθημάτων και να ανακαλύψουν ευκαιρίες δικτύωσης με άλλα σχολεία και εκπαιδευτικούς σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι πληροφορίες καθώς και η χρήση του διδακτικού υλικού θα πρέπει να διαδίδονται καλύτερα, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη.

5.5. Σε επίπεδο ΕΕ, υπάρχει ευρύ φάσμα εργαλείων. Η χρήση του εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως η εκπαιδευτική βαθμίδα, το γνωστικό αντικείμενο, το εκπαιδευτικό σύστημα και οι ιδιαιτερότητες του εκπαιδευτικού τομέα στα κράτη μέλη. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ συνιστά να διαμορφωθεί μια βασική δέσμη θεμάτων (μικρή εργαλειοθήκη) για κάθε σχολείο στην ΕΕ, και να χρησιμοποιείται για νέες, εντατικές δραστηριότητες προβολής. Η δέσμη αυτή θα πρέπει να διατίθεται, σε συνεργασία με το υπουργείο Παιδείας του κράτους μέλους, στο οικείο σχολείο, μαζί με συγκεκριμένο για τη χώρα υλικό (και σε συνεργασία με τα συμμετέχοντα θεσμικά όργανα και οργανισμούς της ΕΕ, όπως οι κοινωνικοί εταίροι).

Η δέσμη θα πρέπει να είναι διαθέσιμη ηλεκτρονικά, στον ιστότοπο του σχολείου, καθώς και μέσω των περιφερειακών και ενωσιακών σημείων επαφής, και να περιλαμβάνει π.χ.:

— μια ευαγάνωστη, συνεκτική δέσμη και ένα φυλλάδιο για εκπαιδευτικούς και μαθητές⁽²⁰⁾.

⁽¹⁷⁾ Η μελλοντική εξέλιξη της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ έως το 2030.

⁽¹⁸⁾ <https://what-europe-does-for-me.eu/el/home>

⁽¹⁹⁾ Γωνιά μάθησης.

⁽²⁰⁾ Για παράδειγμα, στην Αυστρία διατίθεται ένα μικρό και σύντομο φυλλάδιο (διαφορετικό για δασκάλους και μαθητές), με όλους τους συνδέσμους για τους ευρωπαϊκούς και εθνικούς ιστότοπους καθώς και σύντομα σχόλια για διάφορα θέματα.

- ένα βίντεο ή ταινία μικρής διάρκειας για κάθε χώρα που θα έχουν δημιουργήσει κάτοικοι της ίδιας της χώρας·
- επιλογή υλικού που προσφέρεται σε επίπεδο ΕΕ με στόχο την εκπαίδευση για την ΕΕ στο σχολείο. Το υλικό θα πρέπει να απευθύνεται ειδικά στις διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες (νηπιαγωγεία, ιδρύματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), καθώς και στους κύριους διαδικτυακούς συνδέσμους, συμπεριλαμβανομένης της «Γωνιάς μάθησης»·
- υλικό από τα κράτη μέλη που θα περιλαμβάνει παραδείγματα αξιόπιστων πρακτικών.

5.6. Στόχος θα πρέπει να είναι κάθε απόφοιτος να έχει αποκτήσει βασικές γνώσεις, ένα είδος γραμματισμού για την ΕΕ. Η ΕΟΚΕ γνωρίζει ότι αποτελεί μεγάλη πρόκληση να διδαχθούν τις κατάλληλες γνώσεις περίπου 72 εκατομμύρια μαθητές στην πρωτοβάθμια, κατώτερη και ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην ΕΕ. Στα παραπάνω, περιλαμβάνεται η ευκαιρία για τους φοιτητές και τους μαθητές να επισκεφθούν τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και να σχηματίσουν μια γενική εικόνα της ΕΕ και της ιστορίας της (Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας). Ομοίως, θα πρέπει να δοθεί και στους εκπαιδευτικούς η ευκαιρία να έρθουν σε στενή επαφή με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, προκειμένου να αποκομίσουν ειδικές εμπειρίες, να συζητήσουν με διαφορετικές οργανώσεις και όργανα (όπως η ΕΟΚΕ) και να επιστρέψουν στην πατρίδα τους έχοντας κατανοήσει καλύτερα την Ευρώπη, τον ρόλο, τις αξίες και τον τρόπο οργάνωσής της.

5.7. Αυτός ο «γραμματισμός στην ΕΕ» θα πρέπει να υποστηρίζεται από ανάλογο υλικό/εργαλειοθήκη για τα διάφορα επίπεδα, όπως:

- στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές θα πρέπει να μαθαίνουν για τους πολιτισμούς και τις παραδόσεις των άλλων χωρών της ΕΕ, όπως τις γλώσσες, το φαγητό, τη μουσική, τις διακοπές, τη γεωγραφία, την παραδοσιακή ενδυμασία και τους παραδοσιακούς χορούς·
- στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές θα πρέπει να εξοικειώνονται με πιο απτά στοιχεία σχετικά με την ΕΕ και να αρχίσουν να αναπτύσσουν το αίσθημα ευθύνης του πολίτη. Το υλικό/εργαλειοθήκη θα πρέπει να περιλαμβάνει θέματα όπως η ιστορία της ΕΕ, τα κύρια επιτεύγματά της (όπως η συμβολή της στην ειρήνη), τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, η πολιτική της ΕΕ, οι ευρωεκλογές, η εξοικείωση με τα μέσα επικοινωνίας και η κριτική σκέψη όσον αφορά την ενημέρωση, καθώς τη σημασία του ενεργού πολίτη·
- στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το υλικό/εργαλειοθήκη θα πρέπει να εμβαθύνει σε διάφορα ζητήματα, όπως οι πολιτικές της ΕΕ, οι πολιτικές δομές, η οικονομία, η αγορά εργασίας, τα ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, η κινητικότητα, τα δικαιώματα των πολιτών και η κοινωνική εταιρική σχέση. Ακόμη, θα μπορούσε να περιλαμβάνει μέσα προσαρμοσμένα σε ειδικές επαγγελματικές ομάδες, όπως οι δημοσιογράφοι ή οι τοπικοί/περιφερειακοί πολιτικοί.

5.8. Ο σημαντικός και αποφασιστικός ρόλος των εκπαιδευτικών

5.8.1. Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο ως αρχιτέκτονες του μέλλοντος. Ζωτική σημασία κατέχει η διαμόρφωση ενός εξειδικευμένου προγράμματος για τους εκπαιδευτικούς, το οποίο θα λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες στα κράτη μέλη. Σήμερα, πολλοί εκπαιδευτικοί δεν διαθέτουν γνώσεις για την ΕΕ και δεν αισθάνονται αρκετά ικανοί να διδάξουν το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο στις τάξεις.

5.8.2. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να ενημερωθούν καλύτερα για την ΕΕ, έτσι ώστε να μπορούν να μεταδώσουν τις γνώσεις για την Ευρώπη στους μαθητές από νεαρή ηλικία. Στόχος της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών θα πρέπει να είναι η καλύτερη κατανόηση της θεσμικής διαδικασίας ολοκλήρωσης, την οποία, με τη σειρά τους και εφαρμόζοντας νέα μέθοδο διδασκαλίας, να μεταδίδουν με κατανοητό τρόπο στους μαθητές τους. Εξάλλου, θα πρέπει να ασχοληθούν με νέες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις της μάθησης.

5.8.3. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για την πρόσφατη έναρξη λειτουργίας στον διακομιστή EUROPA της εκσυγχρονισμένης και κεντρικής πλατφόρμας που ονομάστηκε «Γωνιά μάθησης» ⁽²¹⁾. Η «Γωνιά μάθησης» απευθύνεται κυρίως σε μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε εκπαιδευτικούς και γονείς. Συγκεντρώνει παιχνίδια, κουίζ, μαθησιακό και εκπαιδευτικό υλικό που έχουν αναπτυχθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα άλλα θεσμικά όργανα και επικεντρώνονται στην ΕΕ και στα οφέλη της για τους πολίτες της. Το **eTwinning** είναι το μεγαλύτερο δίκτυο εκπαιδευτικών στον κόσμο. Πάνω από **680000 εκπαιδευτικοί** έχουν εγγραφεί στο eTwinning, το οποίο τους επιτρέπει να διεκπεραιώνουν από κοινού έργα, να βελτιώνουν τις ικανότητες των ιδίων και των μαθητών και να εμπεδώνουν μια αντίληψη των δεσμών με την Ευρώπη. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να ενημερώνονται καλύτερα σχετικά με το μέσο αυτό.

5.8.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα σε ορισμένα ιδρύματα, τα οποία χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, ιδίως το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο και το Κολέγιο της Ευρώπης, να παρέχουν σε όλους τους εκπαιδευτές εκπαιδευτικών λειτουργιών στην ΕΕ κατάρτιση σε ευρωπαϊκά ζητήματα. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες στο Erasmus+ ⁽²²⁾ και οι πανεπιστημιακοί του «Jean Monnet» θα πρέπει να δραστηριοποιούνται ενεργά στα σχολεία και να λειτουργούν ως πρεσβευτές της ΕΕ.

⁽²¹⁾ Γωνιά μάθησης.

⁽²²⁾ ΕΕ C 228 της 5.7.2019, σ. 68.

5.8.5. Η ΕΟΚΕ θεωρεί επίσης σημαντικό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συστήσει μια ομάδα δοκιμών, η οποία θα απαρτίζεται από εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από όλα τα κράτη μέλη και οι οποίοι θα επιλεγθούν από τις αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η εν λόγω ομάδα θα παρέχει συμβουλές σχετικές με το περιεχόμενο και το ύψος του διδακτικού υλικού που θα αναπτύσσουν οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αυτό θα βοηθήσει έτσι ώστε στο προσφερόμενο υλικό να αποτυπώνονται οι τρέχουσες τάσεις και ανάγκες.

5.8.6. Πέρα από τη διδασκαλία της Ευρώπης στον τομέα της εκπαίδευσης, είναι σημαντικό οι πληροφορίες να είναι επίσης προσβάσιμες και στο ευρύτερο κοινό, για παράδειγμα σε δημόσιες βιβλιοθήκες και άλλους δημόσιους χώρους.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η τομεακή βιομηχανική προοπτική του συνδυασμού κλιματικών και ενεργειακών πολιτικών»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/10)

Εισηγητής: ο κ. **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**

Συνεισηγητής: ο κ. **Enrico GIBELLIERI**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	24.1.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Συμβουλευτική Επιτροπή Βιομηχανικών Μεταλλαγών (CCMI)
Υιοθετήθηκε από τη CCMI	3.6.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	148/3/3

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Οι ευρωπαϊκές βιομηχανίες υψηλής έντασης πόρων και ενέργειας (ΒΥΕΠΕ) έχουν στρατηγική σημασία για τις αξιακές αλυσίδες της βιομηχανίας της ΕΕ. Υποχρεούνται δε από την πολιτική μετριασμού της κλιματικής αλλαγής της ΕΕ να προβούν σε εκ βάθρων μετασχηματισμό και σε μαζικές επενδύσεις προς την κατεύθυνση της κλιματικής ουδετερότητας πριν από το 2050.

1.2. Σκοπός του ισχύοντος συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών (ΣΕΔΕ) είναι η παροχή κινήτρων για τις εν λόγω επενδύσεις μέσω του καθορισμού τιμής για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου με αντιφατικές απαιτήσεις: 1) η επίτευξη των κλιματικών στόχων απαιτεί υψηλότερες τιμές, όμως 2) η εξωτερική ανταγωνιστικότητα των εν λόγω βιομηχανιών υψηλής έντασης τις υποχρεώνει να ευθυγραμμίζονται με τη χαμηλή ή ακόμη και ανύπαρκτη τιμή των εξωτερικών ανταγωνιστών.

1.3. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) εκφράζει την ανησυχία της για τον κίνδυνο που συνεπάγεται η διαρροή άνθρακα ή επενδύσεων (παραγωγή ή επενδύσεις που πραγματοποιούνται εκτός του πεδίου εφαρμογής του ΣΕΔΕ) στις βιομηχανίες υψηλής έντασης πόρων και ενέργειας (ΒΥΕΠΕ), και τις συνακόλουθες απώλειες θέσεων εργασίας, κατά την παρούσα κατάσταση των αποκλινουσών τιμών για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στις παγκόσμιες αγορές.

1.4. Σε προηγούμενη γνωμοδότηση ⁽¹⁾, η ΕΟΚΕ ζήτησε ένα παγκόσμιο ΣΕΔΕ προκειμένου να δημιουργηθούν ίσοι όροι ανταγωνισμού σε διεθνές επίπεδο μεταξύ των ΒΥΕΠΕ. Αυτή η ελπίδα, ωστόσο, μέχρι στιγμής διαφεύδεται.

1.5. Η ΕΟΚΕ θεωρεί απαραίτητο τον συνδυασμό των βιομηχανικών και των ενεργειακών πολιτικών με την πολιτική για το κλίμα προκειμένου να κινητοποιηθούν οι τεράστιες επενδύσεις που έχουν καταστεί αναγκαίες λόγω της μετάβασης σε ένα οικονομικό μοντέλο μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για τις ΒΥΕΠΕ, η οποία θα πρέπει να αποτελέσει «δίκαιη μετάβαση», με ενεργό συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στον καθορισμό και την εφαρμογή της.

⁽¹⁾ ΕΕ C 71 της 24.2.2016, σ. 18.

1.6. Οι επενδύσεις της ΕΕ και των κρατών μελών θα πρέπει να έχουν επίδραση στην έρευνα, την ανάπτυξη και την καινοτομία (ΕΑΚ), καθώς και στην ανάπτυξη τεχνολογιών χαμηλών έως μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για τις βιομηχανίες υψηλής έντασης, συμπεριλαμβάνοντας την πρόσθετη παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας που χρειάζονται, αλλά και την εκπαίδευση και την κατάρτιση του εργατικού τους δυναμικού. Ως εκ τούτου, η χρηματοδότηση που περιλαμβάνεται προς τον σκοπό αυτό στην πρόταση της Επιτροπής για το πρόγραμμα InvestEU, καθώς και για τα άλλα επενδυτικά προγράμματα, θα πρέπει να αυξηθεί εντός του επόμενου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου (2021-2027).

1.7. Η ΕΟΚΕ προτίθεται να συμβάλει στον προβληματισμό σχετικά με τη μακροπρόθεσμη βιομηχανική στρατηγική που ζήτησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ^(?), εξετάζοντας την τεχνική και τη νομική σκοπιμότητα μίας από τις πολλές επιλογές πολιτικής που υπάρχουν επί του παρόντος στον δημόσιο τομέα: της εφαρμογής μέτρων συννοριακής προσαρμογής για την εσωτερική τιμή των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, με βάση την περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου των βασικών μετάλλων, χημικών ουσιών και υλικών που ενσωματώνονται στα βιομηχανικά αγαθά. Σημειώνει ότι, ήδη το 2014, η ΕΟΚΕ στη γνωμοδότηση πρωτοβουλίας της με τίτλο «Αγορακεντρικά μέσα - οικονομία χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών στην ΕΕ» ^(?) είχε επιστήσει την προσοχή στην ανάγκη εξέτασης και πιθανής θέσπισης ενός τέτοιου μηχανισμού, χωρίς όμως να υπάρξει επαρκής ανταπόκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο.

1.8. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην Επιτροπή να εμβαθύνει τον προβληματισμό της σχετικά με τη συγκεκριμένη, αλλά και με άλλες επιλογές πολιτικής, όπως η μεταρρύθμιση του ΣΕΔΕ, οι μηχανισμοί συννοριακής προσαρμογής άνθρακα ^(*) ή ο προσαρμοσμένος στην ένταση άνθρακα συντελεστής ΦΠΑ ^(?), και να τις συγκρίνει βάσει των εξής κριτηρίων:

- του αντικτύπου επί της διαρροής άνθρακα και επενδύσεων, σε ένα μελλοντικό σενάριο με υψηλότερες τιμές και χαμηλότερη διαθεσιμότητα δικαιωμάτων εκπομπών στο πλαίσιο του ΣΕΔΕ στην ΕΕ·
- της ασφάλειας δικαίου όσον αφορά τη συμμόρφωση με τους κανόνες του ΠΟΕ·
- της δυνατότητας αποδοχής τους από τους εμπορικούς εταίρους·
- της τεχνικής σκοπιμότητας, ειδικά όσον αφορά την ύπαρξη παγκοσμίως αποδεκτών λογιστικών προτύπων και προτύπων μέτρησης, καθώς και αξιόπιστων και αναγνωρισμένων βάσεων δεδομένων.

1.9. Η ΕΟΚΕ συνιστά επίσης στην Επιτροπή να ξεκινήσει από νωρίς διαβουλεύσεις με τους κύριους εμπορικούς εταίρους της ΕΕ ώστε να εξακριβώσει τις απόψεις τους ως προς τις επιλογές που εξετάζονται.

2. Γενικές παρατηρήσεις

2.1. Το δίλημμα της κλιματικής πολιτικής που τίθεται όσον αφορά τις βιομηχανίες υψηλής έντασης πόρων και ενέργειας (ΒΥΕΠΕ)

Η κλιματική πολιτική αντιμετωπίζει μια εγγενή δυσκολία.

2.1.1. Αφενός, σκοπός της πολιτικής αυτής είναι η φιλόδοξη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (που προέρχονται τόσο από την καύση ορυκτών καυσίμων όσο και από βιομηχανικές διεργασίες). Στόχος της ΕΕ είναι να επιτευχθεί ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα μέχρι το 2050, όπως προτρέπει και η ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Καθαρός πλανήτης για όλους». Με αυτές τις μειώσεις, η υπερθέρμανση του πλανήτη θα παραμείνει πολύ κάτω από 2 °C και, όπως ευελπιστούμε, κάτω από 1,5 °C, και μάλιστα κατά τρόπο που θα παρέχει στη γεωργία τη δυνατότητα να θρέφει την ανθρωπότητα. Σε μια οικονομία της αγοράς, πολύ αποτελεσματικό εργαλείο αποτελεί ο καθορισμός τιμής για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Με αυτόν τον τρόπο, οι οικονομικοί παράγοντες μπορούν είτε να επενδύσουν επικερδώς σε εξοπλισμό ή διαδικασίες εξοικονόμησης εκπομπών (συμπεριλαμβανομένης της δέσμευσης και αποθήκευσης/χρήσης άνθρακα) είτε να εξοικονομήσουν χρήματα μειώνοντας την κατανάλωση υλικών (π.χ. με τη χρήση προϊόντων μεγαλύτερης διάρκειας) ή αναπροσανατολίζοντας τις αγορές τους προς τα υλικά εκείνα που παράγουν λιγότερες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (όπως ανακυκλωμένα υλικά). Για να είναι αποτελεσματική η μέθοδος αυτή, η τιμή των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου πρέπει να είναι υψηλή και αρκετά προβλέψιμη ώστε να προσελκύει επενδύσεις ή να ωθεί σε αλλαγή συμπεριφοράς.

2.1.2. Αφετέρου, το ενεργειακό κόστος αντιπροσωπεύει υψηλό ποσοστό του συνολικού κόστους για τις ΒΥΕΠΕ: 25 % για τον χάλυβα, 22-29 % για το αλουμίνιο ^(?), 25-32 % για το γυαλί ^(?).

^(?) Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 22ας Μαρτίου 2019, EUCO 1/19.

^(?) EE C 226 της 16.7.2014, σ. 1.

^(*) Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2015 σχετικά με την ανάπτυξη μιας βιώσιμης ευρωπαϊκής βιομηχανίας βασικών μετάλλων (2014/2211(INI))

^(?) A. Gerbeti, CO₂ in goods and European industrial competitiveness (Το διοξείδιο του άνθρακα στα αγαθά και η ευρωπαϊκή βιομηχανική ανταγωνιστικότητα), Editoriale Delfino (2014) και A. Gerbeti, A Symphony for energy: CO₂ in goods (Μια συμφωνία για την ενέργεια: το διοξείδιο του άνθρακα στα αγαθά), Editoriale Delfino (2015).

^(?) A. Marcu, W. Stoefs: «Study on composition and drivers of energy prices and costs in selected energy-intensive industries» (Μελέτη για τη σύνθεση και τους παράγοντες που επηρεάζουν τις τιμές και το κόστος της ενέργειας σε επιλεγμένες ενεργοβόρες βιομηχανίες).

Κέντρο Μελετών Ευρωπαϊκής Πολιτικής (CEPS), 2016, διατίθεται στη διεύθυνση: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20355>

^(?) C. Egenhofer, L. Schrefler: «Study on composition and drivers of energy prices and costs in energy-intensive industries. The case of the flat glass industry» (Μελέτη για τη σύνθεση και τους παράγοντες που επηρεάζουν τις τιμές και το κόστος της ενέργειας σε επιλεγμένες ενεργοβόρες βιομηχανίες: Η περίπτωση της βιομηχανίας επίπεδης υάλου). Κέντρο Μελετών Ευρωπαϊκής Πολιτικής (CEPS), 2014, διατίθεται στη διεύθυνση: <https://www.ceps.eu/system/files/Glass.pdf>

2.1.3. Εάν το ενεργειακό κόστος αυξηθεί λόγω της υψηλής τιμής που αποδίδεται στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ σε σχέση με τις τιμές σε άλλες χώρες, καθώς και λόγω των μεγάλης κλίμακας και έγκαιρων επενδύσεων σε τεχνολογίες χαμηλών ή μηδενικών εκπομπών στις ΒΥΕΠΕ και στη σχετική ικανότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, μεταφοράς και αποθήκευσης που απαιτείται για τον εφοδιασμό τους⁽⁸⁾, οι οποίες προκαλούν υψηλό κόστος απόσβεσης, η εξωτερική ανταγωνιστικότητα των ΒΥΕΠΕ που εδρεύουν στην ΕΕ τίθεται σε κίνδυνο. Παρά τις προσπάθειές τους όσον αφορά την ενεργειακή απόδοση, οι εν λόγω βιομηχανίες καταλήγουν να παράγουν σε υψηλότερες τιμές από τους εξωτερικούς ανταγωνιστές τους. Σε αυτές τις αγορές, με πολύ τυποποιημένα προϊόντα, η υψηλότερη τιμή οδηγεί σε απώλεια του μεριδίου αγοράς και των συναφών θέσεων εργασίας. Εάν συμβεί αυτό, οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου μεταφέρονται απλώς από τους παραγωγούς της ΕΕ σε παραγωγούς άλλων χωρών (οι οποίοι συχνά είναι λιγότερο αποδοτικοί ενεργειακά), με καμία επίδραση (στην καλύτερη περίπτωση) επί των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως «διαρροή άνθρακα». Σε ένα παγκόσμιο ανταγωνιστικό περιβάλλον όπου η τιμή των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου είναι μηδενική, κάτι τέτοιο μεταφράζεται στην ανάγκη καθορισμού της τιμής του άνθρακα στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο ή ακόμη και στο μηδέν.

Το φαινόμενο αυτό συνδυάζεται με το φαινόμενο της «διαρροής επενδύσεων». Ακόμη και με χαμηλή τιμή για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ, η αβεβαιότητα σχετικά με την εξέλιξη της αποτελεί ήδη πρόσκομμα για τις επενδύσεις στη συντήρηση και την αναβάθμιση των εγκαταστάσεων των ΒΥΕΠΕ, οδηγώντας σε μια πρόσθετη και πολύ ανησυχητική απώλεια ανταγωνιστικότητας για τους παραγωγούς της ΕΕ. Η διαρροή επενδύσεων για όσες βιομηχανίες εδρεύουν στην ΕΕ θα αυξηθεί δραματικά εάν οι τιμές για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου είναι υψηλές, πέραν του γεγονότος ότι είναι ασταθείς.

2.1.4. Το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών (ΣΕΔΕ) αντικατοπτρίζει την τρέχουσα προσπάθεια της ΕΕ να καθορίσει μια τιμή για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Ως επί το πλείστον, ωστόσο, το σύστημα αυτό αποδείχθηκε αναποτελεσματικό: η τιμή των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ήταν μεν πολύ χαμηλή επί σειρά ετών (έστω και αν αυξήθηκε πρόσφατα), αλλά αρκετά ασταθής ώστε να προκαλέσει διαρροή επενδύσεων. Επιπλέον, το σύστημα είναι πολύπλοκο και γεμάτο εξαιρέσεις. Ένας διαρθρωτικός λόγος για αυτήν την αναποτελεσματικότητα και την πολυπλοκότητα μπορεί να είναι το γεγονός ότι το ΣΕΔΕ δεν μπόρεσε να διευθετήσει την εγγενή δυσκολία που περιγράφεται παραπάνω μεταξύ των αντικρουόμενων απαιτήσεων για υψηλές και χαμηλές τιμές εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

Συνεπώς, ενδέχεται να προκύψει ανάγκη επίλυσης αυτού του διλήμματος και συνδυασμού των αντικρουόμενων πολιτικών στόχων (1) του μετριασμού της αλλαγής του κλίματος και (2) της εξωτερικής ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών βιομηχανιών υψηλής έντασης πόρων και ενέργειας, με παράλληλη επιδίωξη όλων των άλλων στόχων πολιτικής, όπως το ελεύθερο και δίκαιο εμπόριο, στο πλαίσιο της μακροπρόθεσμης βιομηχανικής στρατηγικής που ζήτησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

2.2. Συνοριακά διορθωτικά μέτρα ως πιθανή λύση

2.2.1. Η επιλογή που προκρίνουν τα όργανα της ΕΕ για την επίλυση αυτού του διλήμματος συνίσταται σε ένα ενιαίο, παγκόσμιο ΣΕΔΕ που θα ορίζει την τιμή των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε παγκόσμια κλίμακα. Αυτή η ελπίδα, ωστόσο, διαψεύδεται. Οι πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις προς την κατεύθυνση της μονομέρειας δεν αφήνουν μεγάλα περιθώρια ελπίδας ότι θα επιτευχθεί εγκαίρως μια τέτοιου είδους παγκόσμια συμφωνία.

Οι διατάξεις που προβλέπονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ανακύκλωση των εσόδων του ΣΕΔΕ στη βιομηχανία, στήριξη της καινοτομίας, δωρεάν δικαιώματα, εξουσιοδότηση των κρατών μελών να αποζημιώνουν τις έμμεσες δαπάνες...) ενδέχεται να μην παράσχουν επαρκείς διασφαλίσεις κατά της διαρροής άνθρακα ή επενδύσεων σε ένα σενάριο ασύμμετρων κλιματικών πολιτικών και αυξανόμενων φιλοδοξιών της ΕΕ για το κλίμα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο αρκετές φωνές ζητούν εναλλακτικές προσεγγίσεις για τον συνδυασμό των στόχων της κλιματικής πολιτικής με την εξωτερική ανταγωνιστικότητα των ΒΥΕΠΕ, ως πιθανή λύση. Οι προσεγγίσεις αυτές σχετίζονται με την έννοια των μέτρων συνοριακής προσαρμογής, όπως ορίζονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ). Σκοπός της παρούσας γνωμοδότησης είναι να διερευνηθεί η τεχνική και η νομική σκοπιμότητα μιας τέτοιας επιλογής μέσω μιας συγκεκριμένης πρότασης.

2.3. Οι νομικές αρχές του ΠΟΕ: τα μέτρα συνοριακής προσαρμογής για τους εσωτερικούς φόρους κατανάλωσης δεν θα πρέπει να εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των εξωτερικών οικονομικών φορέων.

2.3.1. Η αρχή των μέτρων συνοριακής προσαρμογής είναι η ακόλουθη: όταν θεσπίζεται ένας εγχώριος φόρος κατανάλωσης σε μια δικαιοδοσία, υπάρχει κίνδυνος οι τοπικοί παραγωγοί (οι οποίοι υπόκεινται στον εν λόγω φόρο) να βρεθούν σε ανταγωνιστικά μειονεκτική θέση σε σχέση με τους εξωτερικούς ανταγωνιστές τους (που δεν υπόκεινται στον ίδιο φόρο), τόσο στην εσωτερική αγορά (όπου ο ανταγωνισμός προκύπτει μεταξύ τοπικών παραγωγών και εισαγωγών), όσο και στις εξαγωγικές αγορές. Οι αρμόδιες αρχές αυτής της δικαιοδοσίας επιτρέπεται να αποκαταστήσουν τον θεμιτό χαρακτήρα του ανταγωνισμού (1) με την επιβολή φόρου επί των εισαγόμενων αγαθών και (2) με την επιστροφή του φόρου επί των εξαγόμενων αγαθών.

⁽⁸⁾ Σύμφωνα με μελέτη του T. Wyns («Industrial Value Chain: A Bridge towards a Carbon Neutral Europe»)(βιομηχανική αλυσίδα: γέφυρα προς μια ουδέτερη από πλευράς ανθρακούχων εκπομπών Ευρώπη), VUB-IES, 2018, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://www.ies.be/node/4758>, η οποία χαρτογραφεί 11 ευρωπαϊκές ΒΥΕΠΕ, η ευρείας κλίμακας ανάπτυξη τεχνολογιών χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών θα απαιτούσε μεταξύ 2980 TWh και 4430 TWh επιπλέον ενέργειας ετησίως.

2.3.2. Εφόσον πληρούσαν ορισμένες προϋποθέσεις, τα μέτρα συννοριακής προσαρμογής που αφορούν προϊόντα κρίθηκαν απολύτως νόμιμα από τον ΠΟΕ, χωρίς να τεθούν ζητήματα προστατευτισμού, μετά την αναθεώρηση των εν λόγω προσαρμογών το 1970 ⁽⁹⁾ (Έκθεση της ομάδας εργασίας για τις συννοριακές εμπορικές προσαρμογές). Οι προϋποθέσεις αυτές ορίζουν ότι δεν θα πρέπει να εισάγονται διακρίσεις εις βάρος των εξωτερικών οικονομικών φορέων (άρθρα II-2α, III-2 και VI-4 της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου/ΓΣΔΕ ⁽¹⁰⁾), πράγμα το οποίο σημαίνει, εν προκειμένω, ότι για τα εισαγόμενα αγαθά θα πρέπει να καταβάλλεται φόρος που δεν υπερβαίνει τον φόρο των τοπικών παραγωγών, ενώ για τα εξαγόμενα αγαθά θα πρέπει να καταβάλλεται επιστροφή που δεν υπερβαίνει τον φόρο που έχει ήδη καταβληθεί στην τοπική αγορά.

2.4. Οι προβλεπόμενοι μηχανισμοί: διαφανές λογιστικό σύστημα για τους εξαγωγείς· οι εισαγωγείς πληρώνουν μόνο για την περιεκτικότητα των βασικών υλικών σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου

2.4.1. Οι μηχανισμοί που προβλέπονται για την προσαρμογή της γενικής ιδέας των μέτρων συννοριακής προσαρμογής στο πλαίσιο των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου είναι οι εξής:

- για να προσδιοριστεί το ποσό που πρέπει να επιστραφεί στους εξαγωγείς, ένα διαφανές λογιστικό σύστημα παρακολουθεί τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που ενσωματώνονται σε κάθε βιομηχανικό προϊόν και τις μεταφέρει κατά μήκος της αλυσίδας αξίας ως πρόσθετη γραμμή στα τιμολόγια·
- οι εισαγωγείς πληρώνουν για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που ενσωματώνονται στα βασικά υλικά τα οποία χρησιμοποιούνται για την κατασκευή του βιομηχανικού προϊόντος, όχι όμως και για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που χρησιμοποιούνται για τη μετατροπή ή τη διαμόρφωσή τους, ούτε για τις κινήσεις τους στις αλυσίδες εφοδιαστικής. Πρόκειται για πολύ καλή προσέγγιση, επειδή πάνω από το 90 % των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ενός βιομηχανικού προϊόντος ενσωματώνονται στα βασικά υλικά. Παρέχει δε αδιαμφισβήτητα στοιχεία στην τελωνειακή αρχή για τον καθορισμό της φορολογικής βάσης (τη φύση και το βάρος κάθε υλικού). Προσφέρει επίσης ένα μικρό πλεονέκτημα στους εισαγωγείς, ώστε να μην μπορούν να ισχυριστούν ότι υφίστανται διακρίσεις·

Οι μηχανισμοί αυτοί παρουσιάζονται και εξετάζονται με περισσότερες λεπτομέρειες παρακάτω.

2.5. Η επιστροφή της τιμής εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που ενσωματώνεται στα εξαγόμενα αγαθά είναι ζήτημα λογιστικής

2.5.1. Το σύστημα θα μπορούσε να έχει ως εξής: Όταν μια ΒΥΕΠΕ αναγκάζεται να πληρώσει για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου της (είτε υπό μορφή δικαιωμάτων εκπομπών ΣΕΔΕ που αγοράζονται σε μεταβλητή τιμή ανά χιλιόγραμμα ισοδύναμου CO₂ στην αγορά είτε υπό μορφή φόρου διοξειδίου του άνθρακα σε καθορισμένη τιμή), πρέπει να παρακολουθεί αυτήν την πληρωμή (και τον υποκείμενο όγκο εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου) στο λογιστικό της σύστημα και να τη μεταβιβάζει στους πελάτες της μέσω της τιμολόγησής της (συμπεριλαμβανομένης της απόσβεσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου του εξοπλισμού της). Με τον τρόπο αυτό επαναχρησιμοποιείται το υφιστάμενο εξελιγμένο σύστημα λογιστικής για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που αναπτύχθηκε στην ΕΕ με στόχο τον υπολογισμό των δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών για το ΣΕΔΕ, πράγμα που συνιστά σαφές πλεονέκτημα. Η πείρα που αποκτήθηκε κατά τα τελευταία 50 και πλέον έτη όσον αφορά τον ΦΠΑ αναμένεται να καταδείξει την τεχνική σκοπιμότητα ενός τέτοιου συστήματος μετακύλισης του κόστους.

2.5.2. Απομένει να καθοριστεί το σημείο της αλυσίδας εφοδιασμού στο οποίο η εν λόγω πληρωμή θα συμπεριλαμβάνεται στα τιμολόγια. Η μετακύλιση του κόστους στον τελικό καταναλωτή θα έχει τις ακόλουθες συνέπειες:

- θα φέρει το προτεινόμενο σύστημα πιο κοντά στο πρότυπο ενός εσωτερικού φόρου κατανάλωσης, όπως ο ΦΠΑ ή οι δασμοί, για τους οποίους ο ΠΟΕ έχει ρητά αποδεχθεί τη νομιμότητα των μέτρων συννοριακής προσαρμογής, πράγμα που θα ενισχύσει την ασφάλεια δικαίου·
- θα αποτρέπει την επιβολή κυρώσεων στις ενδιάμεσες εταιρείες·
- θα ενθαρρύνει τους καταναλωτές να υιοθετήσουν επιλογές πιο φιλικές προς το κλίμα.

2.5.3. Όταν μια εταιρεία εξάγει ένα αγαθό που ενσωματώνει δαπάνες για εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, πρέπει στη συνέχεια να αντλεί από το λογιστικό της σύστημα την περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου του εξαγόμενου προϊόντος και να μεριμνά για την επιστροφή των δαπανών για την εν λόγω περιεκτικότητα από το κράτος (είτε με την επαναπώληση των αντίστοιχων δικαιωμάτων εκπομπών ΣΕΔΕ στην αγορά είτε με την επιστροφή του φόρου διοξειδίου του άνθρακα) για τον όγκο των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που περιέχονται στο προϊόν.

2.5.4. Εάν διατηρηθεί η ισχύουσα δωρεάν διάθεση δικαιωμάτων ΣΕΔΕ στους Ευρωπαίους παραγωγούς με τις καλύτερες επιδόσεις, αυτή η επιστροφή δαπανών θα αφορά το μέσο κόστος ενός δικαιώματος ΣΕΔΕ στην κλίμακα της οικονομίας της ΕΕ, με βάση την τιμή στην αγορά άμεσης παράδοσης και το μερίδιο δωρεάν δικαιωμάτων που εκδόθηκαν για τους Ευρωπαίους παραγωγούς.

⁽⁹⁾ ΓΣΔΕ, «Έκθεση της ομάδας εργασίας για τις συννοριακές εμπορικές προσαρμογές», 1970, διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.wto.org/gatt-t_docs/English/SULPDF/90840088.pdf, ειδικότερα § 4, 11 και 14.

⁽¹⁰⁾ Διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/gatt1994_e.htm

2.5.5. Αυτό το λογιστικό σύστημα αποδεικνύει ότι ο εξαγωγέας ανακτά το ακριβές κόστος για όλες τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που είχαν ενσωματωθεί στο προϊόν κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού. Ο εξαγωγέας δεν ανταμείβεται με αδικαιολόγητο πλεονέκτημα και, κατά συνέπεια, το σύστημα συνάδει με τις απαιτήσεις του ΠΟΕ. Αυτός ο θεμιτός χαρακτήρας είναι ευκολότερο να αποδεικνύεται κατά περίπτωση όταν η τιμή για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου είναι σταθερή (όπως σε έναν φόρο διοξειδίου του άνθρακα). Εντούτοις, η τιμή είναι έγκυρη μόνο κατά μέσο όρο, μεταξύ τυχερών και άτυχων κερδοσκόπων στις αγορές ΣΕΔΕ, και μεταξύ Ευρωπαίων παραγωγών υψηλών και χαμηλών επιδόσεων που λαμβάνουν διαφορετικές κατανομές δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών, όταν η τιμή για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου είναι μεταβλητή (όπως σε μια αγορά ΣΕΔΕ).

2.6. Το διορθωτικό μέτρο για τα εισαγόμενα προϊόντα μπορεί να βασίζεται στην περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου των βασικών μετάλλων, των χημικών ουσιών ή των υλικών

2.6.1. Η περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ενός βιομηχανικού αγαθού μπορεί ουσιαστικά να βρεθεί στα υλικά του.

Η περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ενός βιομηχανικού αγαθού μπορεί να διαχωριστεί σε τρία βασικά στοιχεία, το καθένα εκ των οποίων αντιστοιχεί σε διαφορετικές κατηγορίες λειτουργιών που προσθέτουν αξία:

- την περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου των βασικών μετάλλων, των χημικών ουσιών και των υλικών που συνθέτουν το προϊόν, άμεσα ή έμμεσα (π.χ. χάλυβας, αιθυλένιο, βενζόλιο, αμμωνία, υδροχλωρικό οξύ, γυαλί, ξύλο κ.λπ.)·
- την περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου των βιομηχανικών διαδικασιών που μετασχηματίζουν και διαμορφώνουν τα βασικά μέταλλα, τις χημικές ουσίες ή τα υλικά (π.χ. πολυμερισμός, χύτευση, μηχανική κατεργασία, κοπή κ.λπ.)·
- την περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου εντός και μεταξύ των εγκαταστάσεων των αλυσίδων εφοδιαστικής στα διάφορα στάδια που προσθέτουν αξία.

Η συντριπτική πλειονότητα της περιεκτικότητας ενός βιομηχανικού προϊόντος σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου συνίσταται στην περιεκτικότητα των ενσωματωμένων βασικών μετάλλων, χημικών ουσιών και υλικών (ειδικά όταν είναι μη ανακυκλώσιμα). Το παράδειγμα ενός μηχανικά επεξεργασμένου κομματιού χάλυβα, όπου η ενέργεια που χρησιμοποιείται στη συγκεκριμένη διαδικασία είναι 2,8 kWh⁽¹⁾, ενώ η ενέργεια που ενσωματώνεται στο υλικό⁽²⁾ είναι 1 17 kWh, ήτοι 40 φορές μεγαλύτερη, καταδεικνύει την τάξη μεγέθους του σχετικού βάρους αυτών των δύο συνιστωσών. Στην περίπτωση των λιπασμάτων, των πλαστικών, των ελαστομερών, των διαλυτών, των λιπαντικών και των υφαντικών ινών, μακράν το μεγαλύτερο τμήμα της περιεκτικότητας του τελικού προϊόντος σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου συνίσταται στην περιεκτικότητα των βασικών χημικών ουσιών από τις οποίες κατασκευάστηκε και που μπορούν να εξαχθούν από τον τύπο του. Αυτό σημαίνει ότι η πλήρης περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ενός βιομηχανικού προϊόντος μπορεί να υπολογιστεί κατά προσέγγιση από την περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου των ενσωματωμένων βασικών μετάλλων, χημικών ουσιών και υλικών⁽³⁾.

2.6.2. Υπολογισμός του διορθωτικού μέτρου που εφαρμόζεται στα εισαγόμενα αγαθά

2.6.2.1. Για να λειτουργούν αποτελεσματικά και με ασφάλεια δικαίου οι τελωνειακές αρχές που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση των μέτρων συνοριακής προσαρμογής, τόσο για δικό τους λογαριασμό όσο και για λογαριασμό της εισαγωγικής εταιρείας που ενεργεί καλή την πίστη, η φορολογική βάση και ο φορολογικός συντελεστής πρέπει να καθορίζονται με ελάχιστο περιθώριο παρερμηνείας ή νομικής διαμάχης.

Ο φορολογικός συντελεστής, όταν εξετάζεται η τιμολόγηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, είναι είτε μια απαίτηση αγοράς δικαιωμάτων εκπομπών ΣΕΔΕ για τον όγκο των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που ενσωματώνονται στο εισαγόμενο προϊόν, στην ίδια τιμή ανά δικαιώμα ΣΕΔΕ με την επιστροφή εξόδων για τους εξαγωγείς (στην περίπτωση συστήματος με βάση την αγορά), είτε ο συντελεστής φορολογίας διοξειδίου του άνθρακα (υπό καθεστώς σταθερού συντελεστή).

2.6.2.2. Η φορολογική βάση πρέπει να μπορεί να επαληθευθεί με την ανάλυση του ίδιου του εισαγόμενου αγαθού, πράγμα το οποίο αποτελεί το λιγότερο αμφισβητήσιμο αποδεικτικό στοιχείο. Εν προκειμένω, ιδανική φορολογική βάση θεωρείται η πλήρης περιεκτικότητα του εισαγόμενου αγαθού σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.

Ο προσδιορισμός της πλήρους περιεκτικότητας σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ενός βιομηχανικού προϊόντος είναι δύσκολος λόγω της πολυπλοκότητας όλων των ενεργειών που προσθέτουν αξία και έχουν πραγματοποιηθεί επ' αυτού κατά μήκος της αλυσίδας αξίας, πολλές εκ των οποίων δεν αφήνουν κανένα ίχνος επί του ίδιου του προϊόντος.

Προτεινόμενη επιλογή είναι να χρησιμοποιείται η απλή αλλά λειτουργική προσέγγιση που περιγράφεται παραπάνω: η πλήρης περιεκτικότητα του εισαγόμενου αγαθού σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου μπορεί να υπολογιστεί κατά προσέγγιση από την περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου των ενσωματωμένων βασικών μετάλλων, χημικών ουσιών και υλικών, περιοριζόμενων σε όσα αντιπροσωπεύουν πάνω από το 1 % για παράδειγμα της συνολικής μάζας. Στον υπολογισμό εξακολουθεί να περιλαμβάνεται η μικροηλεκτρονική, η οποία παράγει μεγάλες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου παρά τη μικρή της μάζα.

⁽¹⁾ Yohei Odaa κ.ά.: "Energy Consumption Reduction by Machining Process Improvement" (Μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης μέσω βελτίωσης της διαδικασίας μηχανικής κατεργασίας), 3η διάσκεψη της CIRP 2012, διατίθεται στη διεύθυνση: <http://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/17172.pdf>

⁽²⁾ Απογραφή άνθρακα και ενέργειας (IEC), διατίθεται στη διεύθυνση: <http://www.circularrecology.com/embodied-energy-and-carbon-footprint-data-base.html>

⁽³⁾ Οι εκπομπές αυτές είναι εν γένει θετικές. Μπορούν ωστόσο να είναι αρνητικές στην περίπτωση βιώσιμα καλλιεργημένων και προερχόμενων από βιολογικές πηγές υλικών (π.χ. ξύλο).

Η συνολική περιεκτικότητα σε εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου των υλικών που συναντώνται στο προϊόν υπολογίζεται ως εξής: η μάζα του κάθε είδους βασικού μετάλλου, χημικής ουσίας ή υλικού που συναντάται στο προϊόν σε σημαντική αναλογία πολλαπλασιάζεται με την ένταση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου του εν λόγω βασικού μετάλλου, χημικής ουσίας ή υλικού (δηλαδή των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που ενσωματώνονται σε κάθε χιλιόγραμμο του εν λόγω βασικού μετάλλου, χημικής ουσίας ή υλικού).

Η μέση ένταση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε επίπεδο επιμέρους χώρας έχει καθοριστεί για τα περισσότερα βασικά μέταλλα, χημικές ουσίες και υλικά. Τα αριθμητικά στοιχεία διατίθενται σε μια σειρά δημόσια προσβάσιμων βάσεων δεδομένων (παρουσιάζονται π.χ. στο πρωτόκολλο για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ⁽¹⁴⁾), με βάση δεόντως ανεπτυγμένες μεθοδολογίες αξιολόγησης κύκλου ζωής (AKZ), μεταξύ άλλων και για την Κίνα.

2.6.2.3. Για να ενθαρρυνθεί και να ανταμειφθεί η χαμηλότερη ένταση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε μεμονωμένες εγκαταστάσεις, αλλά και η δημοσιοποίηση δεδομένων, προτείνεται ο ακόλουθος μηχανισμός ενάρετου κύκλου:

- Εάν ένας παραγωγός μπορεί να καταδείξει αξιόπιστα την πραγματική ένταση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου του, τότε η τιμή αυτή ισχύει για τα προϊόντα του που εισάγονται στην ΕΕ. Εάν, ωστόσο, δεν παρέχονται αξιόπιστα στοιχεία, τότε χρησιμοποιείται η μέση ένταση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου της χώρας προέλευσης και αυτός ο μέσος όρος υπολογίζεται με βάση την εναπομένουσα παραγωγή και τις εναπομένουσες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατόπιν αφαίρεσης εκείνων για τις οποίες έχουν παρασχεθεί αξιόπιστα στοιχεία.
- Ως εκ τούτου, οι φιλικότεροι προς το κλίμα παραγωγοί μιας χώρας συμμετέχουν πρώτοι στη λογιστική άσκηση (ώστε να μην τιμωρούνται με την εφαρμογή του εθνικού μέσου όρου τους). Εξαιτίας αυτού, ο εθνικός μέσος όρος, αφού προηγουμένως αφαιρεθούν από τον υπολογισμό οι εν λόγω «ενάρετοι» παραγωγοί, επιδεινώνεται με την πάροδο του χρόνου, δίδοντας έτσι κίνητρα και σε άλλους παραγωγούς να παρέχουν αξιόπιστα στοιχεία.

2.6.2.4. Επιπλέον, η ΕΕ θα μπορούσε να παρέχει τεχνική υποστήριξη σε εταιρείες του εξωτερικού για τη δημιουργία των αξιόπιστων λογιστικών συστημάτων παρακολούθησης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που απαιτούνται και, ως εκ τούτου, να διατηρήσει τη σημερινή φιλική στάση της απέναντι στους εμπορικούς εταίρους.

2.6.2.5. Προκειμένου να αποτραπούν οι αδίστακτοι φορείς από την αδικαιολόγητη μεταφορά της χαμηλής έντασης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από μία εγκατάσταση στην παραγωγή μιας άλλης εγκατάστασης, θα μπορούσε να εκπονηθεί και να χρησιμοποιηθεί ένα σύστημα ιχνηλασιμότητας, π.χ. με βάση την αλυσίδα συστοιχιών (blockchain).

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

⁽¹⁴⁾ Πλήρης κατάλογος των βάσεων δεδομένων που παρέχουν στοιχεία σχετικά με τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου για διάφορα υλικά και διαδικασίες διατίθεται στη διεύθυνση: <http://www.ghgprotocol.org/life-cycle-databases>

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πρώιμη βραχείων και εναλλακτικών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων στην ΕΕ: ο ρόλος της αγροοικολογίας»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/11)

Εισηγήτρια: η κ. **Geneviève SAVIGNY**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	24.1.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	28.6.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας υπ' αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	135/7/21

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) υπογραμμίζει στην παρούσα γνωμοδότηση ότι οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού και η αγροοικολογία αποτελούν νέους ορίζοντες για την ευρωπαϊκή γεωργία. Εδώ και περισσότερα από 50 έτη, οι καινοτόμες αυτές προσεγγίσεις, ενώ έρχονταν σε αντίθεση με την παγκοσμιοποίηση των συστημάτων τροφίμων, έχουν δομηθεί, μελετώνται σε πολλά εθνικά και ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα, υποστηρίζονται στην ανάπτυξή τους με δημόσια και ιδιωτικά κεφάλαια και προσελκύουν όλο και περισσότερους νέους γεωργούς στα εν λόγω συστήματα. Επιβεβαιώθηκε έτσι ότι η αγροοικολογία και οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού είναι επαρκείς και κατάλληλες για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στον τομέα των τροφίμων. Θα μπορούσαν να αποτελέσουν βασικό πυλώνα μιας πολιτικής με σκοπό την ανάπτυξη βιώσιμων συστημάτων τροφίμων και την υλοποίηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης εντός της επόμενης δεκαετίας (έως το 2030).

1.2. Σε ολόκληρη την Ευρώπη, αναπτύσσονται καινοτόμα συστήματα που φέρνουν σε επαφή καταναλωτές και παραγωγούς, όπως η κοινοτικά υποστηριζόμενη γεωργία (CSA – community supported agriculture) και άλλες μορφές «καλαθιών». Πολλοί από αυτούς τους παραγωγούς εφαρμόζουν βιολογική γεωργία ή άλλες μορφές φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων χωρίς επίσημη σήμανση. Συχνά οι τοπικές και περιφερειακές αρχές ασχολούνται ενεργά, οργανώνοντας συστήματα τοπικής διαχείρισης των τροφίμων στα οποία συμμετέχουν οι διάφοροι παράγοντες και ευνοώντας, ειδικότερα, τη χρήση τοπικών προϊόντων στην ομαδική εστίαση. Οι πωλήσεις μέσω βραχείων αλυσίδων αποτελούν πραγματική ευκαιρία για τις μικρές επιχειρήσεις να αυξήσουν την προστιθέμενη αξία και την αποδοτικότητα των εκμεταλλεύσεων. Αυτή η επανεπικέντρωση στο τοπικό επίπεδο αποφέρει απασχόληση και δυναμισμό επιτόπου, με ισχυρή δέσμευση των αγροτών που την ενστερνίζονται. Για τους καταναλωτές, αποτελεί πηγή φρέσκων και καλής ποιότητας προϊόντων, πλούσια σε ιστορία και ανθρώπινες σχέσεις, αποτελεί δε μέσο για την προσέλκυση του ενδιαφέροντος και την εκπαίδευση στη διατροφή και την αξία των προϊόντων.

1.3. Αυτός ο τρόπος παραγωγής-διανομής δεν αρμόζει σε όλες τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις για λόγους είδους παραγωγής, γεωγραφικής θέσης ή έλλειψης αστικού πληθυσμού που να μπορεί να καταναλώσει, για παράδειγμα, όλο τον οίνο ή όλο το ελαιόλαδο μιας ιδιαίτερα γεωργικής περιοχής. Δεν αντικαθιστά, επίσης, την ανάγκη για μη τοπικά παραγόμενα τρόφιμα. Στις πιο μακρές αλυσίδες, τα ευρωπαϊκά συστήματα σήμανσης της ποιότητας (προστατευόμενη γεωγραφική ένδειξη, προστατευόμενη ονομασία προέλευσης, εγγυημένο παραδοσιακό ιδιότυπο προϊόν) αποτελούν μέσο αναγνώρισης και ανάδειξης που διευκολύνει την επιλογή των καταναλωτών.

1.4. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΟΚΕ παρατηρεί την ανάπτυξη της αγροοικολογίας ως νέου διατροφικού και γεωργικού προτύπου. Ως επιστήμη, τεχνική και κοινωνικό κίνημα, η αγροοικολογία εξετάζει το σύστημα τροφίμων στο σύνολό του και έχει ως στόχο να φέρει τον παραγωγό εγγύτερα στο περιβάλλον του, διατηρώντας ή και αποκαθιστώντας την πολυπλοκότητα και τον πλούτο του αγρο-οικο-κοινωνικού συστήματος. Με την προώθηση του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO), και ως αντικείμενο πολλών ερευνών και διασκέψεων, η αγροοικολογία γνωρίζει ισχυρή ανάπτυξη στην Ευρώπη, μεταξύ άλλων σε θεσμικό επίπεδο, στο πλαίσιο των εθνικών προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης.

1.5. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η αγροοικολογία αποτελεί τον ορίζοντα προς τον οποίο πρέπει να τείνει η ευρωπαϊκή γεωργία, η οποία εξαρτάται εγγενώς από τη διαφύλαξη των φυσικών πόρων για την ανάπτυξή της. Με βάση την εμπνευση από επιτυχημένα μοντέλα όπως η βιολογική γεωργία (με εξαίρεση ορισμένες καταχρήσεις «βιομηχανοποιημένων» βιολογικών προϊόντων), η «μόνιμη καλλιέργεια» ή «αεικαλλιέργεια» (permaculture) και άλλα παραδοσιακά αγροτικά συστήματα, πρέπει να ενθαρρυνθούν και να αναδειχθούν οι δεσμεύσεις για τη μετάβαση προς τη μείωση των εισροών, την αναζωογόνηση του εδάφους, την εισαγωγή ποικίλων καλλιεργειών και την προστασία της βιοποικιλότητας.

1.6. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί την ανάπτυξη του αγροοικολογικού σχεδίου σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και στηρίζεται σε ένα δομημένο σχέδιο δράσης που θα χρησιμοποιεί διάφορους μοχλούς σε τοπικό, περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Το πλαίσιο για την ανάπτυξή του μπορεί να συνιστάται σε μια ολοκληρωμένη πολιτική τροφίμων που θα προωθήει η ΕΟΚΕ. Αναφέρονται κάποια σημαντικά μέτρα:

- πρόσβαση στη χρηματοδότηση για την εγκατάσταση του απαραίτητου εξοπλισμού, ατομικού ή συλλογικού (2ος πυλώνας της ΚΓΠ)·
- εφαρμογή της νομοθεσίας για τα τρόφιμα κατά τρόπο προσαρμοσμένο στους μικρούς παραγωγούς, με ευελιξία για την παραγωγή μικρής κλίμακας, καθώς και για τις απαιτήσεις επισήμανσης κ.λπ.·
- δημιουργία ή ενίσχυση των κατάλληλων εκπαιδευτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών για τη μεταποίηση, τις άμεσες πωλήσεις και την αγροοικολογία·
- προώθηση των δικτύων ανταλλαγών μεταξύ γεωργών·
- προσανατολισμός της έρευνας προς την αγροοικολογία και τις ανάγκες των παραγωγών που διαθέτουν τα προϊόντα τους σε βραχείες αλυσίδες.
- Στο επίπεδο των κατά τόπους περιοχών: πρέπει να θεσπιστούν κατάλληλοι κανόνες ανταγωνισμού ώστε να διευκολυνθεί ο εφοδιασμός της ομαδικής εστίασης από βραχείες και τοπικές αλυσίδες εφοδιασμού.

2. Εισαγωγή

2.1. Σε δύο γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ ⁽¹⁾ υπογραμμίζονταν η ανάγκη να αναπτυχθεί μια ολοκληρωμένη πολιτική για τα τρόφιμα στην ΕΕ, βασισμένη σε περισσότερους του ενός πυλώνες, μεταξύ των οποίων η ανάπτυξη βραχύτερων αλυσίδων εφοδιασμού.

2.2. Αυξανόμενος αριθμός πρωτοβουλιών υλοποιούνται σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο προς στήριξη εναλλακτικών συστημάτων τροφίμων και βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων. Μια σφαιρική πολιτική για τα τρόφιμα θα πρέπει να στηρίζεται σε κοινή διαχείριση σε όλα τα επίπεδα —τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ενωσιακό—, την οποία και θα πρέπει να τονώνει και να αναπτύσσει. Μια τέτοιου είδους προσέγγιση θα δημιουργήσει ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη των εν λόγω πρωτοβουλιών, ανεξάρτητα από την κλίμακα στην οποία πραγματοποιούνται, και είναι απαραίτητη για την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ευρώπη.

2.3. Σε αυτό το πλαίσιο, η αγροοικολογία εμφανίζεται ως ένα νέο πρότυπο γεωργίας και τροφίμων, το οποίο υποστηρίζει την ανάπτυξη των εν λόγω νέων πρακτικών εφοδιασμού και παραγωγής τροφίμων.

2.4. Στόχος της παρούσας γνωμοδότησης είναι να επιτευχθούν στενότεροι δεσμοί μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών μέσα σε βραχύτερες αλυσίδες εφοδιασμού και να αναπτυχθεί η αγροοικολογία προκειμένου να εντοπιστούν οι συνθήκες και τα εργαλεία που θα επιτρέψουν τον προσανατολισμό του συστήματος τροφίμων προς την πλήρη υλοποίηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης.

3. Η ανάπτυξη βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού

3.1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρησιμοποιεί τον εξής ορισμό στο πλαίσιο των πολιτικών αγροτικής ανάπτυξης [κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1305/2013]: «ως "βραχεία αλυσίδα εφοδιασμού" νοείται μια αλυσίδα εφοδιασμού που περιλαμβάνει περιορισμένο αριθμό οικονομικών φορέων που έχουν αναλάβει δέσμευση για συνεργασία, τοπική οικονομική ανάπτυξη και στενές γεωγραφικές και κοινωνικές σχέσεις μεταξύ παραγωγών, επεξεργαστών και καταναλωτών» ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Πιο βιώσιμα συστήματα τροφίμων» (ΕΕ C 303 της 19.8.2016, σ. 64) και γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η συμβολή της κοινωνίας πολιτών στην ανάπτυξη μιας σφαιρικής πολιτικής για τα τρόφιμα στην ΕΕ» (ΕΕ C 129 της 11.4.2018, σ. 18).

⁽²⁾ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1305/2013.

3.2. Η διανομή τροφίμων υφίσταται βαθιές αλλαγές από τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Η βελτίωση της διατροφικής παιδείας και οι διαδοχικές κρίσεις στον τομέα της υγείας που συνδέονταν με κακές γεωργικές και αγροτοβιομηχανικές πρακτικές οδήγησαν στην εμφάνιση νέων κριτηρίων ποιότητας για όλο και περισσότερους καταναλωτές, στα οποία περιλαμβάνονται αναφορές στην υγεία και τη βιώσιμη ανάπτυξη⁽³⁾. Η απορρύθμιση των γεωργικών αγορών, η έντονη αστάθεια των τιμών, συχνά κάτω από το κόστος παραγωγής, και τα χαμηλά γεωργικά εισοδήματα, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη μέριμνα των καταναλωτών για υγιεινή διατροφή υψηλής ποιότητας, οδηγούν ορισμένους αγρότες να αλλάζουν τις μεθόδους παραγωγής και εμπορίας τους. Φαινόμενα διαφοροποίησης εμφανίζονται σε ολόκληρη την αλυσίδα, από την παραγωγή έως την κατανάλωση. Εμφανίζονται νέα γεωργικά προϊόντα, οι παραγωγοί καλούνται να αναλάβουν την πρωτοβουλία αναζήτησης νέων αγορών ή εξεύρεσης νέων τρόπων πωλήσεων σε βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, ώστε να αποδίδουν οι άνθρωποι και οικονομικές επενδύσεις στη διαφοροποίηση, ενώ εξελίσσονται πρακτικές προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της βιωσιμότητας, που ενθαρρύνονται λόγω της προσέγγισης μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών. Το 2015, η Υπηρεσία Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (EPRS) επεσήμανε ότι το 15 % των αγροτών πώλησαν το ήμισυ της παραγωγής τους μέσω βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού, ενώ έρευνα του Ευρωβαρόμετρου του 2016 διαπίστωνε ότι τέσσερις στους πέντε ευρωπαίους πολίτες θεωρούν ότι είναι σημαντική η ενίσχυση του ρόλου του αγρότη στην αλυσίδα γεωργικών προϊόντων διατροφής. Οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού κερδίζουν έδαφος στην Ευρώπη, κατά τρόπο όμως άνισο μεταξύ των χωρών.

3.3. Επομένως, οι μορφές άμεσης πώλησης είναι πολλές. Πέρα από τις παραδοσιακές μορφές, στο αγρόκτημα ή εκτός αυτού, αναπτύσσονται νέες πρωτοβουλίες. Ένας από τους πλέον δυναμικούς τομείς καινοτομίας των είκοσι τελευταίων ετών είναι οι τοπικές και αλληλέγγυες συμπράξεις, οι οποίες συνδέουν σε συμβατική βάση καταναλωτές και παραγωγούς για την παράδοση «καλαθιών» που περιέχουν κυρίως βιολογικά προϊόντα, και οι οποίες έχουν ενσωματωθεί και αναπτυχθεί από τη διεθνή οργάνωση Urgenci. Παρατηρούνται επίσης, σε πολλές χώρες, συλλογικές προσεγγίσεις για την αύξηση του δυναμισμού του τομέα με τη διοργάνωση εκθέσεων και τοπικών εκδηλώσεων, όπως το δίκτυο «Campagna Amica» στην Ιταλία. Η συμβολή του συνεταιριστικού τομέα είναι πολύ σημαντική. Πρόκειται για τομέα που προσελκύει τους νέους και τους συχνά ενθουσιώδεις πρόσφατα εγκατεστημένους.

3.4. Τα «πολύ θετικά» αποτελέσματα των βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων υπογραμμίστηκαν στην προαναφερθείσα γνωμοδότηση⁽⁴⁾, ιδίως όσον αφορά τη φρεσκάδα και την οργανοληπτική και διατροφική ποιότητα των προϊόντων. Μετά την ανάπτυξη ενός παγκοσμιοποιημένου συστήματος τροφίμων εδώ και πάνω από τριάντα χρόνια, φαίνεται να αναγνωρίζεται και να αποτελεί κοινό τόπο ότι τόσο η προσέγγιση των δεσμών μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών όσο και τα τοπικού χαρακτήρα συστήματα παρουσιάζουν πολλά οφέλη. Οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού βελτιώνουν την προστιθέμενη αξία και την αποδοτικότητα των μικρών εκμεταλλεύσεων, επιτρέπουν την πώληση συγκεκριμένων προϊόντων που «αφηγούνται μια ιστορία» στους καταναλωτές, οι οποίοι είναι τότε πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα, ενώ αναζωογονούν την ύπαιθρο και δημιουργούν κοινωνικούς δεσμούς. Η βελτίωση της ποιότητας της παραγωγής τροφίμων και των δικτύων εμπορίας καθιστά τους καταναλωτές πιο υπεύθυνους όσον αφορά την αξία των τροφίμων και τη σπατάλη και, συνεπώς, συμβάλλει στη μείωση των επιπτώσεων των τροφίμων επί της αλλαγής του κλίματος.

3.4.1. Ο εν λόγω τρόπος εμπορίας δημιουργεί εξωτερικά οφέλη για ολόκληρη την κοινότητα (δημιουργία θέσεων εργασίας που δεν μπορούν να μετεγκατασταθούν, διατήρηση της προστιθέμενης αξίας στην περιοχή, τουριστική ή οικιστική ελκυστικότητα). Οι ευρύτερες αυτές εξωτερικές επιδράσεις πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την υποστήριξη της ανάπτυξης βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού και για τη δυναμική των κατά τόπους περιοχών.

3.4.2. Οι πρωτοβουλίες για βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού αφιονούν και βασίζονται σε κοινωνικές, οργανωτικές και τοπικές καινοτομίες που παραμένουν ακόμη υπό διαμόρφωση. Σε πολλά έργα, η τοπική διάσταση και η συλλογική ταυτότητα αναδεικνύονται σε βασικούς παράγοντες ανθεκτικότητας και μακροβιότητας. Ως εκ τούτου, το διακύβευμα είναι να παρασχεθούν τα μέσα για τη δημιουργία τοπικών συστημάτων τροφίμων με βάση την τοπική και αντιπροσωπευτική διακυβέρνηση από τους ίδιους τους φορείς⁽⁵⁾.

3.5. Το διαδίκτυο αποδεικνύεται ένα νέο πεδίο διερεύνησης και καινοτομίας για τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού. Η γενίκευσή του κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών παρατηρείται και στις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων. Προσφέροντας μια αγορά ευρύτερη από την παραδοσιακή αγορά των παραγωγών, καθιστά επίσης δυνατή τη βελτίωση και την ομαλότερη ροή των συναλλαγών. Πολυάριθμες πλατφόρμες ηλεκτρονικής παραγγελίας έκαναν την εμφάνισή τους τα τελευταία πέντε χρόνια. Αυτοί οι «κόμβοι τροφίμων» επιτρέπουν την καθιέρωση άμεσης σχέσης μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών, ειδικά για τα προϊόντα που υπάρχουν μόνο σε τοπικό επίπεδο. Δίδουν τη δυνατότητα σε παραγωγούς, αλλά και σε καταναλωτές, να συγκεντρώνονται για να πραγματοποιούν αγορές/πωλήσεις ομαδικά, διευκολύνοντας έτσι τις διαδικασίες διαχείρισης στις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων. Άλλες χρήσεις της ψηφιοποίησης εφαρμόζονται στην παραγωγή και τη μεταποίηση των προϊόντων.

4. Αγροοικολογία, ένας νέος τρόπος προσέγγισης της γεωργίας

4.1. Κατά το δεύτερο διεθνές συμπόσιο για την αγροοικολογία, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη το 2018, ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) πρότεινε τον ακόλουθο ορισμό: «Η αγροοικολογία συνίσταται στην εφαρμογή οικολογικών εννοιών και αρχών για τη βελτιστοποίηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των φυτών, των ζώων, των ανθρώπων και του περιβάλλοντος, χωρίς να λησμονούνται οι κοινωνικές πτυχές που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ώστε το σύστημα τροφίμων να είναι βιώσιμο και δίκαιο. Με τη δημιουργία συνεργειών, η αγροοικολογία μπορεί όχι μόνο να συμβάλει στην παραγωγή τροφίμων, την επισιτιστική ασφάλεια και τη διατροφή του πληθυσμού, αλλά και να βοηθήσει στην αποκατάσταση των υπηρεσιών οικοσυστήματος και της βιοποικιλότητας, στοιχείων απαραίτητων για τη βιώσιμη γεωργία»⁽⁶⁾.

⁽³⁾ Codron, J.-M., Sirieix, L., Reardon, T., «Social and Environmental Attributes of Food Products: Signaling and Consumer Perception, With European Illustrations», *Agriculture and Human Values*, τόμ. 23, αριθ. 3, 2006, σ. 283-297.

⁽⁴⁾ Βλέπε υποσημείωση 1

⁽⁵⁾ Le Velly, R., «Dynamiques des systèmes alimentaires alternatifs», *Systèmes agroalimentaires en transition*, Édition Quae, 2017, σ. 149-158.

⁽⁶⁾ <http://www.fao.org/about/meetings/second-international-agroecology-symposium/en/>

4.2. Η αγροοικολογία έχει δομηθεί σύμφωνα με τρεις κύριες διαστάσεις. Η πρώτη είναι η αγροοικολογία που εμφανίστηκε από τη δεκαετία του 1920 ως σύνολο επιστημονικών κλάδων (φυσική, χημεία, οικολογία, χωροταξία) που αντιμετωπίζουν τη γεωργία μέσω σύνθετων συστημάτων αλληλεπιδράσεων του αγροοικοσυστήματος. Η δεύτερη διάσταση είναι η αγροοικολογία ως σύνολο βιώσιμων γεωργικών πρακτικών που βελτιστοποιούν και σταθεροποιούν τη συγκομιδή. Τέλος, η τρίτη διάσταση της αγροοικολογίας είναι η υπαρέξη της ως κοινωνικού κινήματος προς αναζήτηση της επιστημονικής αυτάρκειας και νέων πολυλειτουργικών ρόλων για τη γεωργία ⁽⁷⁾. Η αγροοικολογία εξελίχθηκε επίσης προς την κατεύθυνση του καλύτερου συνυπολογισμού των προκλήσεων σχετικά με τα τρόφιμα, όπως αποδεικνύεται από έγγραφα όπως τα «Redesigning the food system» (Hill, 1985) και «Agroécologie, l'écologie des systèmes alimentaires durables», έργο αναφοράς του Steve Gliessman.

4.3. Η αγροοικολογία βασίζεται σε έναν κοινό πυρήνα δέκα αρχών που έχουν οριστεί και καταγραφεί από τον FAO και οι οποίες έχουν στόχο να βοηθήσουν τις χώρες να μετασχηματίσουν τα συστήματα γεωργίας και τροφίμων τους, να γενικεύσουν τη βιώσιμη γεωργία και να επιτύχουν τον στόχο «μηδενική φτώχεια», καθώς και πολλούς άλλους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης:

— **ποικιλομορφία, συνέργειες, αποδοτικότητα, ανθεκτικότητα, ανακύκλωση, συνδημιουργία και ανταλλαγή γνώσεων** (περιγραφή των κοινών χαρακτηριστικών των αγροοικολογικών συστημάτων, θεμελιώδεις πρακτικές και καινοτόμες προσεγγίσεις):

— **ανθρώπινες και κοινωνικές αξίες, πολιτισμός και διατροφικές παραδόσεις** (χαρακτηριστικά σχετικά με το γενικότερο πλαίσιο):

— **κυκλική και αλληλέγγυα οικονομία, υπεύθυνη διακυβέρνηση** (υποστηρικτικό περιβάλλον).

Τα δέκα στοιχεία της αγροοικολογίας συνδέονται και αλληλοεξαρτώνται ⁽⁸⁾.

4.4. Με βάση τις δέκα αυτές αρχές, πολλές μορφές γεωργίας μπορούν να διεκδικήσουν αυτόν τον τίτλο: η βιολογική γεωργία, η οποία χρησιμοποιεί τις ίδιες αρχές μέσα σε ένα τυποποιημένο πλαίσιο (κανόνες της ΕΕ για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων ⁽⁹⁾), η βιοδυναμική γεωργία, η αειφόρος γεωργία, η γεωργοδασκομία, η οποία συνδυάζει την καλλιέργεια με τη δενδροκομία ή η «αεικαλλιέργεια» (permaculture), μοιράζονται μια κοινή βάση που συνίσταται στη σύνθετη και συστημική προσέγγιση της γεωργίας από την παραγωγή μέχρι την κατανάλωση τροφίμων. Πρέπει να τονιστεί ο κεντρικός ρόλος που έχει σε αυτές τις μορφές γεωργίας η διατήρηση της ποιότητας και της ζωής των εδαφών.

Η αγροοικολογία αποτελεί παραδειγματική στροφή για τη γεωργία με στόχο την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, την αποκατάσταση των έμβιων οικοσυστημάτων και την προστασία των υδάτων, του εδάφους και όλων των πόρων από τους οποίους εξαρτάται η γεωργική παραγωγή. Θα πρέπει να ενθαρρυνθούν όλες οι δεσμεύσεις των αγροτών που έχουν ως στόχο την επανεξέταση των πρακτικών και των σχέσεων με το οικοσύστημα, προκειμένου να μειωθεί το εξωτερικό κόστος και να αυξηθούν τα εξωτερικά οφέλη. Η μείωση των εισροών χημικών, η εισαγωγή μεγαλύτερης ποικιλίας στην αμειψισπορά, η γεωργία διατήρησης και η διαφύλαξη της βιοποικιλότητας αποτελούν στάδια που πρέπει να ενθαρρυνθούν καθ' οδόν προς την αγροοικολογική μετάβαση όλων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην Ευρώπη.

4.5. Την εκθετική διεθνή ανάπτυξη της εν λόγω προσέγγισης του συστήματος τροφίμων στις τρεις διαστάσεις του (επιστημονική, τεχνική και κοινωνική) δρομολόγησε το κοινωνικό κίνημα που αναπτύχθηκε στις δεκαετίες του '70 και του '80, ξεκινώντας από τη Λατινική Αμερική με οργανώσεις όπως η Via Campesina. Η Ευρώπη συμμετέχει και αυτή στο συγκεκριμένο κίνημα. Ο FAO διοργάνωσε ένα πρώτο συμπόσιο στη Ρώμη, τον Σεπτέμβριο του 2014, με τίτλο «Η αγροοικολογία για την επιστημονική ασφάλεια και τη διατροφή του πληθυσμού», το οποίο ακολούθησαν διάφορα περιφερειακά σεμινάρια, μεταξύ άλλων στη Βουδαπέστη τον Νοέμβριο του 2016 για την Ευρώπη, υποστηρίζει δε την ανάπτυξη της αγροοικολογίας με σκοπό την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και την τήρηση της συμφωνίας του Παρισιού. Η επόμενη εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί στην Ευρώπη στα τέλη του 2019. Το ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα Ορίζοντας 2020 έχει ενσωματώσει πολλά θέματα που συνδέονται με την αγροοικολογία, τη βιολογική γεωργία και τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, ενώ η οργάνωση PEI-Agri, η οποία έχει επίσης διερευνήσει τα θέματα αυτά για την αγροτική ανάπτυξη, διοργανώνει την επόμενη σύνοδο κορυφής για τη γεωργική καινοτομία στον τομέα της αγροοικολογίας στη Γαλλία τον Ιούνιο του 2019.

4.6. Η αγροοικολογία θεσμοθετείται σταδιακά, ιδιαίτερα στη Γαλλία ⁽¹⁰⁾. Ενσωματώνοντάς τη στον γαλλικό Αγροτικό Κώδικα και θεσπίζοντας νομικά και οικονομικά μέσα, η Γαλλία ανέδειξε την αγροοικολογία σε άξονα της γεωργικής της ανάπτυξης ⁽¹¹⁾. Οι οικονομικοί πόροι και ο προσανατολισμός ορισμένων ειδικών προγραμμάτων της Γαλλίας έχουν δημιουργήσει και υποστηρίξει μια δυναμική ανάπτυξης πολλών έργων από συλλόγους αγροτών, με τη μεταστροφή της γεωργικής ανάπτυξης και παραγωγής προς την ενίσχυση της βιωσιμότητας ⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ <https://pubs.iied.org/14629IIED/?c=foodag>.

⁽⁸⁾ (<http://www.fao.org/3/i9037en/i9037en.pdf>).

⁽⁹⁾ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 2007, για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91.

⁽¹⁰⁾ Έργα του S. Bellon.

⁽¹¹⁾ Άρθρο 1, όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο για το μέλλον της γεωργίας που ψηφίστηκε στις 13 Οκτωβρίου 2014, *Code rural et de la pêche maritime* (Αγροτικός Κώδικας και Κώδικας Θαλάσσιας Αλιείας).

⁽¹²⁾ PEI Agroecology Europe: <http://www.agroecology-europe.org/>

4.6.1. Μεταξύ των θετικών αποτελεσμάτων της αγροοικολογίας που τονίζουν τα ακαδημαϊκά έργα και αναπαράγουν οι οργανώσεις ανάπτυξης, σημειώνονται τα εξής:

- για τους αγρότες: αύξηση της γονιμότητας των εδαφών, μείωση του κόστους παραγωγής, μεγαλύτερη αυτονομία λήψης αποφάσεων, ανάπτυξη της ανθεκτικότητας των γεωργικών συστημάτων στους κλιματικούς κινδύνους και αναβάθμιση του επαγγέλματος·
- για τους καταναλωτές: υγιεινολογική και διατροφική ποιότητα των τροφίμων και των υδάτων, διαφύλαξη της βιοποικιλότητας και των τοπίων, καθώς και εγγυήσεις όσον αφορά τις αγροτικές μεθόδους (εκτροφή ή καλλιέργεια) ⁽¹³⁾.

4.6.2. Τα αποτελέσματα αυτά ενισχύονται από τη συλλογική διάσταση που χαρακτηρίζει τα αγροοικολογικά έργα, από τη συμμετοχή των αγροτών ως δύναμη υποβολής προτάσεων και καινοτομίας στο αντικείμενό τους, από την επιθυμία βελτίωσης και από την ανάγκη μείωσης του κόστους παραγωγής. Οι διαδικτυακές πλατφόρμες ⁽¹⁴⁾ επιτρέπουν ενδεχομένως την απαραίτητη αξιοποίηση των τεχνικών και επιστημονικών αναφορών που παράγονται και των μαρτυριών των αγροτών που έχουν προβεί σε αυτήν τη μετάβαση, χωρίς να παραγνωρίζεται ο αντίκτυπος της επιμόρφωσης και των συλλογικών δραστηριοτήτων.

4.6.3. Η κατάρτιση των μελλοντικών γεωργών στα δημόσια ιδρύματα γεωργικής εκπαίδευσης εμπεριέχει την αποστολή της «συμβολής στην ανάπτυξη της αγροοικολογίας». Το εκπαιδευτικό περιεχόμενο επί του θέματος εμπλουτίζεται όλο και περισσότερο ⁽¹⁵⁾ και οι σπουδαστές είναι πιθανότερο να ευνοήσουν την αγροοικολογική μετάβαση και παραγωγή στη μελλοντική επαγγελματική τους ζωή ⁽¹⁶⁾. Το γαλλικό πρόγραμμα αγροοικολογικής μετάβασης προβλέπει βελτίωση της διατροφής των σπουδαστών με την εισαγωγή μαγειρεμένων τοπικών προϊόντων στον κατάλογο του εστιατορίου των γεωργικών γυμνασίων και λυκείων, κάτι το οποίο αυξάνει την ευαισθητοποίησή τους ως προς το θέμα των τροφίμων.

4.6.4. Για να υποστηριχθεί η μετάβαση σε τοπικό επίπεδο, η γαλλική κυβέρνηση δημιούργησε τα τοπικά προγράμματα τροφίμων (PAT, projets alimentaires territoriaux), όπου ελεύθερα διαμορφωνόμενες ομάδες σχεδιάζουν τις ενέργειες που απαιτούνται για τη βελτίωση του τοπικού συστήματος τροφίμων. Φαίνεται ότι, παρά τους ανεπαρκείς πόρους, τα προγράμματα αυτά προκαλούν ενδιαφέρον και τα αποτελέσματα είναι ενθαρρυντικά.

4.7. **Βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού και αγροοικολογία, δύο μεταβάσεις που συνδέονται**

4.7.1. Η αγροοικολογία χαρακτηρίζεται κυρίως από την ποικιλομορφία της συμπληρωματικότητας των καλλιέργειών σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης. Είτε πρόκειται για κτηνοτροφικά προϊόντα είτε για αγροοικολογικές καλλιέργειες, είναι σημαντικό να δημιουργηθούν νέες διέξοδοι στην αγορά και να διατηρηθούν μακροπρόθεσμα. Οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων εμφανίζονται ως η κατάλληλη απάντηση στο συγκεκριμένο ζήτημα της μετάβασης.

4.7.2. Τέλος, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι η συσχέτιση της αγροοικολογίας και των βραχίων αλυσίδων εφοδιασμού σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο, οδηγεί σήμερα στην ανάδυση μιας τοπικής διαχείρισης των τροφίμων, με νέους τρόπους συμμετοχής των σχετικών φορέων. Αυτές οι διαδικασίες για την επανασύνδεση των πόλεων με τις γειτονικές τους ζώνες παραγωγής τροφίμων βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη σε πολλές περιοχές: Μιλάνο στην Ιταλία, Μονπελιέ στη Γαλλία, Γάνδη, Βρυξέλλες και Λιέγη στο Βέλγιο, ή Τορόντο στον Καναδά.

5. **Ανάπτυξη των βραχίων αλυσίδων εφοδιασμού και της αγροοικολογίας για βιώσιμα συστήματα τροφίμων**

5.1. **Συμβολή στην ποιοτική διατροφή**

5.1.1. Το 2012, ένα ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα σχετικά με τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού και τα τοπικά συστήματα τροφίμων, το οποίο συνδιαχειριζόταν το Πανεπιστήμιο του Coventry και στο οποίο συμμετείχαν οι Γενικές Διευθύνσεις Γεωργίας και Υγείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τόνισε τις πτυχές της ποιότητας, της ιχνηλασιμότητας και της διαφάνειας, οι οποίες θα πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της πράξης αγοραπωλησίας. Ως εκ τούτου, η ΕΕ πρέπει να παράσχει στους παραγωγούς και τους καταναλωτές τα μέσα ώστε να οικοδομήσουν και να σταθεροποιήσουν το εν λόγω τρίπτυχο, ανεξάρτητα από τη μορφή της βραχείας αλυσίδας εφοδιασμού. Διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα των προϊόντων που πωλούνται μέσω βραχίων αλυσίδων εφοδιασμού προέρχεται από τη βιολογική γεωργία ή από μη πιστοποιημένες μεθόδους χωρίς εισροές συνθετικών υλικών, ανάλογα με τη χώρα. Το στοιχείο αυτό φαίνεται να είναι το κλειδί για την προσέγγιση της αγροοικολογίας με τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού. Πράγματι, οι αρχές και το πλαίσιο της αγροοικολογίας μπορούν να δημιουργήσουν ένα αρκετά σημαντικό και σταθερό περιβάλλον εμπιστοσύνης, χωρίς να απαιτείται κατ' ανάγκη ένα σύστημα γεωργικής σημασίας για να μπορούν οι καταναλωτές να βρίσκουν «την ποιότητα, την ιχνηλασιμότητα και τη διαφάνεια» που είναι αναγκαίες για την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των βραχίων αλυσίδων εφοδιασμού. Οι τακτικές επισκέψεις αγροκτημάτων από μέρους των καταναλωτών και άλλων παραγωγών εμφανίζονται ως αποτελεσματική μέθοδος «συμμετοχικής εγγύησης» για τη βελτίωση της διαφάνειας, της ανάπτυξης ενταγμένων σε πλαίσιο δεικτών και της παρακολούθησης των αγροοικολογικών πρακτικών ⁽¹⁷⁾.

⁽¹³⁾ Claveirol, C., «La transition agroécologique: défis et enjeux», *Les avis du CESE*, 2016.

⁽¹⁴⁾ <https://rd-agri.fr/>

⁽¹⁵⁾ <https://pollen.chlorofil.fr/?s=agroecologie>.

⁽¹⁶⁾ http://www.bergerie-nationale.educagri.fr/fileadmin/webmestre-fichiers/formation/articles_presse/Plan_EPA1-bilan-Fevrier_2019.pdf.

⁽¹⁷⁾ <http://www.cocreate.brussels/-CosyFood->.

5.1.2. Σε ατομικό επίπεδο, οι πλέον πρόσφατες μελέτες καταδεικνύουν ότι οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού βελτιώνουν σημαντικά την υγεία των ανθρώπων. Αφενός, είναι προσεκτικότεροι ως προς το τι τρώνε και με ποιον τρόπο γίνεται η παραγωγή, αφετέρου, δε, οι δομές αυτές αποτελούν χώρους εντονότατης κοινωνικής μάθησης, μεταξύ άλλων σε θέματα υγιούς διατροφικής συμπεριφοράς.

5.2. Προσβασιμότητα και επισιτιστική ασφάλεια

5.2.1. Σήμερα, πολλά ευρωπαϊκά ερευνητικά έργα⁽¹⁸⁾ ⁽¹⁹⁾ επισημαίνουν ότι οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού έχουν την τάση να διαρθρώνονται και να οργανώνονται έτσι ώστε να παύσουν να αποτελούν εξειδικευμένο τμήμα της αγοράς και να καταστούν ένας πραγματικά συνήθης τρόπος κατανάλωσης τροφίμων. Το γεγονός αυτό διευκολύνθηκε ιδίως από τη δικτύωση πολλών φορέων σε επίπεδο ΕΕ, μέσω έργων που υποστηρίζονται από διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης. Ωστόσο, η άνθιση αυτή παραμένει περιορισμένη, εξαιτίας των δυσκολιών πρόσβασης ορισμένων προϊόντων στα λιγότερο εύπορα νοικοκυριά. Θα ήταν σκόπιμο να συνεχιστεί το έργο που επιτελέστηκε στις προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ σχετικά με το θέμα των μοχλών δράσης ώστε να καταστούν προστάτα τα εν λόγω προϊόντα διατροφής. Αρκετά ερευνητικά έργα σχετικά με το θέμα βρίσκονται σε τελικό στάδιο προγραμματισμού στη Γαλλία (RMT Alimentation⁽²⁰⁾, έργο Casdar ACCESSIBLE⁽²¹⁾ ή τα τοπικά προγράμματα τροφίμων – PAT⁽²²⁾).

5.2.2. Από τα διαθέσιμα εργαλεία, τα μέσα έρευνας και καινοτομίας που διατίθενται από την PEI-Agri και τη ΓΔ Έρευνας στο μελλοντικό πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» μπορούν να αφιερωθούν στην αγροοικολογία και τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού. Ως μέρος της μελλοντικής ΚΠΠ, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν τα προγράμματα οικολογικού σχεδιασμού (ECO-schemes) έτσι ώστε να ενθαρρύνονται σταδιακά οι γεωργοί να προτιμούν αγροοικολογικές μεθόδους, αλλά και να μετεξελιχθούν τα συστήματα σε βραχείες αλυσίδες. Το ίδιο ισχύει και για τα μέτρα του δεύτερου πυλώνα, όπως τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα, τα μέτρα για το κλίμα, και οι επιδοτήσεις για τις επενδύσεις που απαιτούνται για την εφαρμογή τους, καθώς και τα εργαλεία επεξεργασίας και εμπορίας. Τα αντίστοιχα μέσα κατάρτισης και παροχής συμβουλών πρέπει να αναπτυχθούν, όπως και η τοπική δράση, χάρη στα προγράμματα LEADER. Επιπλέον, για τη στήριξη των κατά τόπους πρωτοβουλιών μπορούν να αξιοποιηθούν και οι πόροι που διατίθενται για τη συνοχή.

5.2.3. Πρέπει να αναπτυχθούν κατάλληλοι κανόνες ώστε να καταστεί δυνατή η προμήθεια μέσω δημοσίων συμβάσεων με βάση βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, η οποία επί του παρόντος περιορίζεται από τους κανόνες του ανταγωνισμού. Είναι επίσης απαραίτητο να υπάρχουν κανόνες κατάλληλοι για τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού. Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 852/2004 για την υγιεινή των τροφίμων⁽²³⁾ προσφέρει δυνατότητες ευελιξίας κατά την εφαρμογή της μεθόδου HACCP (ανάλυση κινδύνων και κρίσιμων σημείων ελέγχου) για τους μικροπαραγωγούς, οι οποίες πρέπει να χρησιμοποιούνται σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Το ίδιο ισχύει και για τους κανόνες επισήμανσης των προϊόντων. Η επισήμανση προέλευσης των μεταποιημένων τροφίμων (π.χ. στα εστιατόρια ή στην ομαδική εστίαση) μπορεί να διαδραματίσει υποστηρικτικό ρόλο: εάν η προέλευση ενός προϊόντος διατροφής καταστεί διαφανής, είναι πιθανότερο ο καταναλωτής να επιλέξει το προϊόν ή το φαγητό που παρασκευάστηκε κοντά, έστω και πληρώνοντας λίγο περισσότερο. Η κάλυψη δικτύου 4G (τηλεφωνία και διαδίκτυο) στις αγροτικές περιοχές είναι πολύ σημαντική για τη διευκόλυνση της πρόσβασης και της επαφής με τους καταναλωτές, χάρη στην ανάπτυξη της ψηφιοποίησης.

5.2.4. Μια ανησυχία που εκφράζεται συχνά αφορά την ικανότητα της αγροοικολογίας και των δικτύων εγγύτητας να καλύψουν τις διατροφικές ανάγκες ολόκληρου του κόσμου και των 10 δισεκατομμυρίων ανθρώπων που αναμένονται το 2050. Οι εργασίες πολλών ερευνητικών οργανισμών είναι σαφείς ως προς το θέμα αυτό: σε διεθνές επίπεδο, η ανάπτυξη της αγροοικολογίας και η κινητοποίηση πόρων εντός και εκτός της γεωργίας είναι απαραίτητη και δυνατή δεδομένων των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιταγών. Στην Ευρώπη, οι πρόσφατες εργασίες του ινστιτούτου IDDRI (Ινστιτούτο Βιώσιμης Ανάπτυξης και Διεθνών Σχέσεων) καταδεικνύουν ότι είναι δυνατό να τραφεί ολόκληρος ο ευρωπαϊκός πληθυσμός με ορίζοντα το 2050 χάρη σε έναν προοδευτικό αγροοικολογικό μετασχηματισμό που θα ενσωματώνει την κτηνοτροφία, τις καλλιέργειες και τα δέντρα, με στόχο μηδενικές ανθρακούχες εκπομπές.

5.3. Η πορεία προς την αγροοικολογία

5.3.1. Η ανάπτυξη του αγροοικολογικού προγράμματος σε επίπεδο ΕΕ πρέπει να βασίζεται σε ένα δομημένο σχέδιο δράσης, με τη χρήση διαφορετικών μοχλών σε διάφορες πτυχές της δημόσιας και ιδιωτικής δράσης που θα καλύπτει πολλά ζητήματα: την κατάρτιση, τη γεωργική ανάπτυξη, τον αναπροσανατολισμό των ενισχύσεων, την προσαρμογή της νομοθεσίας, την ενίσχυση της τοπικής διάστασης των αγροδιατροφικών αλυσίδων, τη γενετική επιλογή, τις υπερπόντιες περιφέρειες και τη διεθνή δράση⁽²⁴⁾. Ως εκ τούτου, θα ήταν σκόπιμο η ΕΕ να ασχοληθεί με τις ευκαιρίες στήριξης ώστε να μπορέσουν η αγροοικολογία και οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού να αναπτυχθούν από κοινού και να συντονιστούν προκειμένου να διασφαλιστεί η κοινή τους βιωσιμότητα. Είναι σημαντικό αυτός ο μοχλός δράσης να είναι αρκετά φιλόδοξος ώστε να μπορέσουν πολλές γεωργικές επιχειρήσεις να δεσμευτούν μακροπρόθεσμα για την εν λόγω μετάβαση. Η έννοια του χρονικού πλαισίου είναι σημαντική διότι, αφενός, θα δώσει χρόνο στους ενδιαφερόμενους φορείς να δρομολογήσουν τη μετάβαση και, αφετέρου, θα δώσει τη δυνατότητα σε όσους συμμετέχουν να διασφαλίσουν πλήρη μετάβαση σε ένα σύστημα που είναι εκ των πραγμάτων περίπλοκο να τεθεί σε εφαρμογή.

⁽¹⁸⁾ https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip-agri_brochure_short_food_supply_chains_2019_en_web.pdf.

⁽¹⁹⁾ <http://www.shortfoodchain.eu/news/>

⁽²⁰⁾ www.rmt-alimentation-locale.org/

⁽²¹⁾ <http://www.civam.org/images/M%3%A9lanie/AcceCible/PRESENTATION-Accessible.pdf>.

⁽²²⁾ <http://rnpat.fr/les-projets-alimentaires-territoriaux-pat/>

⁽²³⁾ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 852/2004.

⁽²⁴⁾ Claveirol, C., «La transition agroécologique: défis et enjeux», *Les avis du CESE*, 2016.

5.3.2. Το πλαίσιο ενός προγράμματος μπορεί να το προσφέρει μια συνολική πολιτική για τα τρόφιμα, όπως αυτή που προωθεί η ΕΟΚΕ εδώ και αρκετά χρόνια, υπό την ηγεσία ενός Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Τροφίμων, τη δραστηριοποίηση του οποίου θα μπορούσε να αναλάβει η ΕΟΚΕ, και με συντονισμό σε επίπεδο ενδιαφερόμενων Γενικών Διευθύνσεων από έναν αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η πρόταση για κοινή πολιτική τροφίμων προωθήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω του έργου του IPES-Food ⁽²⁵⁾.

5.3.3. Το έργο του FAO μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για την ανάπτυξη της αγροοικολογίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ιδιαίτερα διαφωτιστικές από την άποψη αυτή είναι οι συστάσεις του «περιφερειακού συμποσίου για βιώσιμα συστήματα γεωργίας και τροφίμων στην Ευρώπη και την Κεντρική Ασία». Ο οδηγός για την «καθιέρωση δεσμών μεταξύ μικροκαλλιεργητών και αγορών», που εγκρίθηκε το 2016 από την Επιτροπή για την Παγκόσμια Επισιτιστική Ασφάλεια, συνιστά στα κράτη να υποστηρίξουν τις κατά τόπους αγορές (τοπική, περιφερειακή, εθνική) προς επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

⁽²⁵⁾ IPES-Food, *Towards a Common Food Policy for the European Union*, Βρυξέλλες, IPES Food, 2017.

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Το επάγγελμα του γεωργού και η πρόκληση της κερδοφορίας»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/12)

Εισηγητής: ο κ. **Arnold PUECH D'ALISSAC (FR-I)**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	20.2.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	28.6.2019
Υιοθέτηση από την Ολομέλεια	18/07/2019
Σύννοδος ολομέλειας υπ' αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	188/0/5

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η κερδοφορία και η οικονομική βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων αποτελεί σοβαρό ζήτημα στην ΕΕ, όπου το εισόδημα του γεωργού ανέρχεται κατά μέσο όρο μόλις στο 46,5 % των άλλων τομέων της οικονομίας. Παρά τη χαμηλή κερδοφορία, ο γεωργικός τομέας της ΕΕ διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο ως κινητήρια δύναμη των αγροτικών οικονομιών και παράγει ποιοτικά τρόφιμα που πληρούν τα υψηλότερα πρότυπα παγκοσμίως. Είναι αδύνατο να επιτευχθεί περιβαλλοντική βιωσιμότητα ανεξάρτητα από τις εξίσου σημαντικές πτυχές των οικονομικών, των εμπορικών, των οικολογικών και των κοινωνικών συνιστωσών της γεωργικής δραστηριότητας.

1.2. Ο γεωργικός τομέας της ΕΕ παρέχει στους καταναλωτές επισιτιστική ασφάλεια έναντι της αυξανόμενης πίεσης λόγω της κλιματικής αλλαγής και των απαιτήσεων της κοινωνίας όσον αφορά την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Επιπλέον, ο ευρωπαϊκός γεωργικός τομέας συμβάλλει ενεργά στη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας και της δυναμικής της ΕΕ στις διεθνείς αγορές και συγχρόνως βοηθά στη διασφάλιση του εμπορικού πλεονάσματος της ΕΕ. Ο γεωργικός τομέας της ΕΕ αποτελεί επίσης μία από τις σημαντικότερες πηγές απασχόλησης, με περισσότερα από 40 εκατομμύρια απασχολούμενα άτομα σε ολόκληρη την ΕΕ. Σε αυτές τις περιοχές, η γεωργία είναι συχνά ο μόνος τομέας της οικονομίας που δημιουργεί ανάπτυξη και θέσεις εργασίας.

1.3. Η ΕΕ χρειάζεται μια δίκαιη, διαφανή, εύρυθμη και ισότιμη αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων, η οποία θα είναι επωφελής για τους γεωργούς και όλους τους ενδιαφερόμενους, συμπεριλαμβανομένων των μεταποιητών, των εμπόρων λιανικής και, κυρίως, των καταναλωτών. Σε εθνικό επίπεδο, θα πρέπει να εξεταστεί μια αντιστροφή προσέγγιση διαπραγμάτευσης σε θέματα αγοράς μέσω της δημιουργίας αλυσίδων αξίας, με στόχο να εξασφαλιστεί στους γεωργούς μηνιαίο εισόδημα ίσο με το διπλάσιο του κατώτατου μισθού.

1.4. Ο γεωργικός τομέας της ΕΕ παρέχει θετικές δημόσιες υπηρεσίες και εξωτερικές επιδράσεις που δεν αναγνωρίζονται από την αγορά. Η διασφάλιση επισιτιστικής ασφάλειας, με παράλληλο σεβασμό των υψηλότερων δυνατών προτύπων παραγωγής, αποτελεί στόχο που έχει επιτευχθεί. Ωστόσο αναδύονται νέες προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή, η εντονότερη αστάθεια των τιμών, καθώς και ο αθέμιτος ανταγωνισμός από συστήματα παραγωγής με χαμηλότερα πρότυπα, οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, η απερίημωση των αγροτικών περιοχών, καθώς και η γήρανση του γεωργικού πληθυσμού, οι οποίες θέτουν τους γεωργούς της ΕΕ σε δύσκολη θέση στη διεθνή αγορά.

1.5. Οι νέες τεχνολογίες, σε συνδυασμό με δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας χωρίς αποκλεισμούς, αποτελούν μέρος της λύσης για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα της ΕΕ και για την παροχή στους γεωργούς της ΕΕ της δυνατότητας να αντιμετωπίσουν άμεσα και αποτελεσματικά το ζήτημα της βιωσιμότητας.

1.6. Η διά βίου εκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων είναι απαραίτητες προκειμένου να παρασχεθούν στους γεωργούς της ΕΕ τα κατάλληλα εργαλεία για την καλύτερη αξιοποίηση του νέου τεχνολογικού δυναμικού και τη χρήση καινοτόμων λύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις τους.

1.7. Οι γεωργοί της ΕΕ θέτουν σε εφαρμογή αρκετές δράσεις για να ενισχύσουν τη συμβολή τους στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής διότι αντιλαμβάνονται όλο και περισσότερο τις επιπτώσεις της, βιώνοντας αλλαγές όσον αφορά τον χρόνο συγκομιδής, τους πρόωρους ή τους ύψιμους παγετούς, τις πυρκαγιές, τις πλημμύρες και τις ξηρασίες. Επιπλέον, τα περιβαλλοντικά μέτρα δεν θα πρέπει να θέτουν σε κίνδυνο την επισιτιστική ασφάλεια και οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη ότι οι γεωργοί χρειάζονται δίκαιη αμοιβή για την πρόσθετη εργασία που συχνά απαιτούν τα βιώσιμα μέτρα και τα μέτρα μετριασμού.

1.8. Μια ισχυρή ΕΕ επιδιώκει να υλοποιήσει όχι μόνο τους στόχους της Συνθήκης της Λισαβόνας, αλλά και παγκόσμιους στόχους, όπως η συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Αυτές οι φιλόδοξες δεσμεύσεις πρέπει να υποστηριχθούν από ισχυρό προϋπολογισμό και αποτελεσματικές πολιτικές που θα εγγυώνται το μέλλον, την ανάπτυξη και την ευημερία της γεωργίας και των αγροτικών περιοχών. Οι Ευρωπαίοι γεωργοί και οι γεωργικοί συνεταιρισμοί χρειάζονται έναν ισχυρό προϋπολογισμό της ΚΓΠ για την επόμενη περίοδο.

2. Εισαγωγή

2.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) καταρτίζει την παρούσα γνωμοδότηση για να αναδείξει τον σημαντικό ρόλο των Ευρωπαίων γεωργών και τη συμβολή τους στην οικονομία της ΕΕ με τη συνεισφορά τους στην παγκόσμια επισιτιστική ασφάλεια και τη διατήρηση της ζωτόνιας των αγροτικών περιοχών. Συχνά, η συμβολή αυτή δεν ανταμείβεται δέοντως, με αποτέλεσμα να αποθαρρύνεται η νέα γενιά να αναλάβει τις οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και να μειώνεται η ελκυστικότητα του εν λόγω τομέα για τους νεοεισερχόμενους.

3. Ο ρόλος των γεωργών στην ΕΕ

3.1. Συμβολή στην επισιτιστική ασφάλεια, στην παροχή υγιεινών και θρεπτικών τροφίμων και στη συνολική οικονομία της ΕΕ

3.1.1. Σε ένα περιβάλλον όπου η ζήτηση για τρόφιμα και βιομάζα αυξάνεται, οι γεωργοί της ΕΕ και οι συνεταιρισμοί και οι επιχειρήσεις τους ασχολούνται με την παραγωγή, τη μεταποίηση και τη διάθεση στο εμπόριο ασφαλών τροφίμων υψηλής ποιότητας για τους Ευρωπαίους πολίτες και τους καταναλωτές σε ολόκληρο τον κόσμο. Παρέχουν στους καταναλωτές επισιτιστική ασφάλεια έναντι της αυξανόμενης πίεσης λόγω της κλιματικής αλλαγής και των απαιτήσεων της κοινωνίας όσον αφορά την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Επιπλέον, ο ευρωπαϊκός γεωργικός τομέας συμβάλλει ενεργά στη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας και της δυναμικής της ΕΕ στις διεθνείς αγορές. Σύμφωνα με την Eurostat ⁽¹⁾, ο γεωργικός τομέας αντιπροσώπευσε το 1,2 % του ΑΕγχΠ της ΕΕ το 2017 και δημιούργησε (ακαθάριστη) προστιθέμενη αξία ύψους 188,5 δισεκατ. ευρώ, συμβάλλοντας ενεργά στο εμπορικό πλεόνασμα της ΕΕ με εξαγωγές γεωργικών προϊόντων ύψους 137 δισεκατ. ευρώ κατά το ίδιο χρονικό διάστημα.

3.2. Απασχόληση σε αγροτικές και λιγότερο ευνοημένες περιοχές

3.2.1. Η γεωργοδιατροφική αλυσίδα της ΕΕ αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς της ενωσιακής οικονομίας, ο οποίος εξασφαλίζει τη διατήρηση και τη δημιουργία ανάπτυξης και θέσεων εργασίας και απασχολεί περίπου 40 εκατομμύρια άτομα. Περίπου 10 εκατομμύρια άτομα απασχολούνται άμεσα και εργάζονται σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις και γεωργικούς συνεταιρισμούς. Η γεωργία είναι η μόνη πηγή απασχόλησης σε ορισμένες περιοχές ή περιφέρειες.

3.3. Οι γεωργοί ως υπερασπιστές των παραδοσιακών τοπίων και διαχειριστές γης

3.3.1. Οι γεωργοί της ΕΕ, οι γεωργικές επιχειρήσεις και οι συνεταιρισμοί τους διαχειρίζονται περίπου 173 εκατομμύρια εκτάρια, δηλαδή περίπου το 39 % της συνολικής επιφάνειας της ΕΕ. Οι γεωργοί και τα μέλη των οικογενειών τους διαφυλάσσουν το αγροτικό τοπίο και τη βιοποικιλότητα και προσφέρουν πολλά θετικά αποτελέσματα στην κοινωνία: με την επιμελή εργασία τους όσον αφορά τη διαχείριση της γης και του τοπίου, συμβάλλουν ενεργά στην άμβλυνση των επιπτώσεων μειζόνων καταστροφών σε περίπτωση ακραίων καιρικών συνθηκών. Πολλοί γεωργοί είναι επίσης ιδιοκτήτες δασών, με ουσιαστική συμβολή στη βιώσιμη διαχείριση των δασών. Επιπλέον, οι γεωργοί συμβάλλουν στη διατήρηση και την αποκατάσταση του παραδοσιακού τοπίου της ΕΕ στις αγροτικές περιοχές, τόσο μέσω της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και της δημιουργίας θετικών συνεργειών με τον τουριστικό τομέα της ΕΕ. Ωστόσο, οι προσπάθειες που έχουν μέχρι στιγμής καταβληθεί από τον γεωργικό τομέα δεν μπορούν να αποκρύψουν το γεγονός ότι απαιτούνται αισθητά σημαντικότερες προσπάθειες και περισσότερα μέτρα για την επίτευξη των ευρωπαϊκών και των παγκόσμιων στόχων βιοποικιλότητας, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των μελισσών, των εντόμων και των πτηνών, πράγμα το οποίο αντιβαίνει, ως ένα βαθμό, στις απαιτήσεις κερδοφορίας ως εκ τούτου, η ΕΕ οφείλει οπωσδήποτε να επιβραβεύσει την ευρύτερη περιβαλλοντική συμβολή του γεωργικού τομέα μέσω της διάθεσης περισσότερων πόρων στην ΚΓΠ.

⁽¹⁾ Eurostat, Agriculture, forestry and fishery statistics 2018 (Στατιστικά στοιχεία 2018 για τη γεωργία, τη δασοκομία και την αλιεία).

4. Αλλαγές στο επάγγελμα του γεωργού

4.1. **Αύξηση των κοινωνικών απαιτήσεων όσον αφορά την υγιεινή διατροφή, την προέλευση και την ποιότητα των τροφίμων, τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο και την καλή διαβίωση των ζώων**

4.1.1. Οι καταναλωτές έχουν στη διάθεσή τους υψηλό αριθμό πληροφοριών σχετικά με τα προϊόντα που καταναλώνουν καθημερινά. Επίσης, αποδίδουν μεγαλύτερη προσοχή στην προέλευση και την ποιότητα των τροφίμων, καθώς και στον περιβαλλοντικό τους αντίκτυπο. Άλλοι σημαντικοί παράγοντες που διαμορφώνουν την επιλογή των καταναλωτών είναι η τήρηση των πρακτικών καλής διαβίωσης των ζώων και η απόσταση από τον τόπο παραγωγής των τροφίμων, συμπεριλαμβανομένης της συντόμευσης των αλυσίδων τροφίμων.

4.1.2. Για να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των καταναλωτών, οι γεωργοί της ΕΕ έχουν αρχίσει να υλοποιούν δράσεις με σκοπό την περαιτέρω βελτίωση της καλής διαβίωσης των ζώων και τη μείωση του τυχόν αρνητικού αντικτύπου των γεωργικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον και στην ποιότητα του εδάφους, παράγοντας ταυτόχρονα προϊόντα υψηλής ποιότητας. Οι γεωργοί της ΕΕ, επικουρούμενοι από τις δημόσιες αρχές και την ακαδημαϊκή κοινότητα, επενδύουν ενέργεια και πόρους προκειμένου να ενστερνιστούν αυτή τη νέα μορφή κατανάλωσης.

4.2. **Ο ρόλος της τεχνολογίας και της καινοτομίας στη γεωργία**

4.2.1. Ο γεωργικός τομέας της ΕΕ βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της τεχνολογικής και της ψηφιακής επανάστασης, με πολλές ρηξικέλευθες αλλαγές στους τομείς της γενετικής, των αυτοματοποιημένων οχημάτων, των ρομπότ, των μη επανδρωμένων αεροσκαφών, της δορυφορικής απεικόνισης, της τηλεπισκόπησης, των μαζικών δεδομένων κ.λπ. Επιπλέον, οι γεωργοί πάντοτε υιοθετούν, αναπτύσσουν και εφαρμόζουν καινοτόμα γεωργικά επιχειρηματικά μοντέλα και γεωπονικές πρακτικές, συμπεριλαμβανομένων νέων τεχνικών και μεθόδων παραγωγής που αύξησαν τον όγκο της συγκομιδής και προσάρμοσαν περισσότερο τις γεωργικές πρακτικές στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

4.2.2. Από την άποψη αυτή, οι νέες τεχνολογίες βοηθούν τους γεωργούς της ΕΕ να εγγυώνται την επισιτιστική ασφάλεια, με παράλληλη τήρηση των υψηλότερων προτύπων παγκοσμίως και εκπλήρωση των προσδοκιών των καταναλωτών. Υπό αυτήν την έννοια, οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν στους γεωργούς της ΕΕ να αντιμετωπίζουν το περιβαλλοντικό ζήτημα άμεσα και αποτελεσματικά. Για παράδειγμα, η μείωση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων (ΦΠΠ) είναι εφικτή με τη χρήση ενός συνδυασμού τεχνολογιών που συνδράμουν τους γεωργούς σε κάθε πτυχή της παραγωγής. Μεταξύ άλλων, τη σημαντικότερη επίδραση ως προς τη μείωση της χρήσης των ΦΠΠ και την ενίσχυση της αντίστασης των φυτών και των ζώων στα παράσιτα, τους μύκητες και τους εξωτερικούς παθογόνους παράγοντες, την έχουν οι νέες τεχνικές αναπαραγωγής.

4.2.3. Ο ρόλος των τεχνολογιών συνδέεται όχι μόνο με την ίδια την παραγωγή, αλλά και με την ιχνηλασιμότητα, την ασφάλεια των τροφίμων, την καλή διαβίωση των ζώων και τις δράσεις μετριασμού της κλιματικής αλλαγής, που συμβάλλουν στη διατήρηση του γεωργικού τομέα της ΕΕ ως ενός από τους πλέον προηγμένους και ασφαλείς στον κόσμο.

4.2.4. Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση είναι ζωτικής σημασίας για τους γεωργούς της ΕΕ με στόχο την εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογικών λύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η πτυχή του δεύτερου πυλώνα της ΚΓΠ που σχετίζεται με την επικουρικότητα πρέπει να διατηρηθεί και να ενθαρρυνθεί στο πλαίσιο της νέας ΚΓΠ. Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι οι γεωργοί της ΕΕ θα εφαρμόσουν τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις στην επιχείρησή τους μόνο μέσω της διευκόλυνσης της πρόσβασής τους σε πιστώσεις.

5. Προκλήσεις

5.1. **Κλιματική αλλαγή**

5.1.1. Οι γεωργοί της ΕΕ συμβάλλουν σημαντικά στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής διότι αντιλαμβάνονται όλο και περισσότερο τις επιπτώσεις της, βιώνοντας αλλαγές όσον αφορά τον χρόνο συγκομιδής, τους πρόωρους ή τους όψιμους παγετούς, τις πυρκαγιές, τις πλημμύρες και τις ξηρασίες. Επομένως, η λήψη αποτελεσματικών μέτρων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή είναι ζωτικής σημασίας για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Ταυτόχρονα, οι γεωργοί μειώνουν τις εκπομπές τόσο εντός όσο και εκτός της γεωργικής τους εκμετάλλευσης μέσω βιώσιμων πρακτικών διαχείρισης, εφαρμογής νέων τεχνολογιών και αποτελεσματικότερης χρήσης των καλλιεργειών, του άχυρου, της κοπριάς και άλλων υπολειμμάτων για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, καθώς και μέσω της ηλιακής θέρμανσης και της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από αιολική ενέργεια όσο και από άλλες πηγές. Τα προϊόντα από τα υπολείμματα των καλλιεργειών και της κτηνοτροφίας μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή βιοκαυσίμων και ανανεώσιμων βιομηχανικών υλικών εντός της εκάστοτε γεωργικής εκμετάλλευσης, σύμφωνα με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας. Αυτό συμβάλλει στη μείωση των εκπομπών και σε άλλους τομείς, αλλά και στον περιορισμό της εξάρτησης της ΕΕ από τον εφοδιασμό της με ορυκτά καύσιμα.

5.1.2. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι τόσο η συμφωνία του Παρισιού όσο και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, θέτουν σημαντικούς επιμέρους στόχους για τον γεωργικό τομέα της ΕΕ που πρέπει να επιτευχθούν μεταξύ του 2030 και του 2050. Οι γεωργοί της ΕΕ είναι πρόθυμοι να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις αυτές εάν εξοπλιστούν με τα κατάλληλα εργαλεία. Η απαιτούμενη «εργαλειοθήκη» πρέπει να περιλαμβάνει ένα θετικό και φιλικό προς τον χρήστη πλαίσιο πολιτικής, νέες τεχνολογίες, στρατηγικές διαχείρισης των υδάτων (δηλαδή αποθήκευση και άρδευση) και ισχυρό προϋπολογισμό για την ΚΓΠ που θα στηρίζει τις πρόσθετες προσπάθειες των γεωργών. Η στήριξη των γεωργών από ένα από τα προαναφερθέντα εργαλεία θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επισιτιστική ασφάλεια και να επηρεάσει αρνητικά την ποιότητα της παραγωγής τροφίμων στην ΕΕ.

5.2. Το εισόδημα στον γεωργικό τομέα

5.2.1. Το γεωργικό εισόδημα ⁽²⁾ ανά ετήσια μονάδα εργασίας (ΕΜΕ), εκφραζόμενο ως δείκτης, ήταν υψηλότερο κατά 10,9 % για την ΕΕ των 28 το 2017 σε σχέση με το 2016. Ωστόσο, το εισόδημα αυτό πρέπει να αντιπαραβληθεί με άλλους τομείς της οικονομίας, όπου το μέσο εισόδημα είναι πολύ υψηλότερο. Στην πράξη, σε σύγκριση με τους μέσους μισθούς στην οικονομία, το επιχειρηματικό εισόδημα ενός γεωργού ανά μονάδα οικογενειακής εργασίας ανέρχονταν σε μόλις 46,5 % το 2017.

5.2.2. Η κατάσταση αυτή επηρεάζει βαθιά την ανάπτυξη του εν λόγω τομέα από την άποψη της συνολικής ελκυστικότητας για τους εξωτερικούς φορείς, επενδυτές και τραπεζικούς εταίρους, διότι αποτρέπει την ανάπτυξη συνεργιών με άλλους τομείς της οικονομίας και εντείνει το πρόβλημα της ανανέωσης των γενεών στις αγροτικές περιοχές.

5.3. Η αστάθεια των τιμών και η ανάδυση νέων αγορών

5.3.1. Οι πραγματικές (αποπληθωρισμένες) τιμές για τα περισσότερα από τα βασικά προϊόντα ήταν υψηλότερες το 2017 από ό,τι κατά το προηγούμενο έτος: η μέση τιμή του γάλακτος αυξήθηκε θεαματικά κατά 17,1 % σε σχέση με το 2016, οι τιμές των χοίρων ήταν υψηλότερες κατά 8,3 %, τα σιτηρά αυξήθηκαν κατά 3,0 %, οι τιμές των βοοειδών αυξήθηκαν κατά 2,2 % και οι τιμές των πουλερικών ήταν επίσης υψηλότερες (+ 1,0 %). Αντίθετα, η πραγματική τιμή των αιγοπροβάτων συνέχισε να μειώνεται (-1,4 %) το 2017. Αυτή η θετική τάση των περισσότερων βασικών αγαθών εντάσσεται στο πλαίσιο της ευνοϊκής συγκυρίας που ξεκίνησε το 2003. Ωστόσο, το 2008 σημειώθηκε σοβαρή μείωση των τιμών, προκαλώντας αστάθεια των τιμών στη διεθνή αγορά η οποία έθεσε σε κίνδυνο τους γεωργούς μικρής και μεσαίας κλίμακας της ΕΕ, καθώς και τους πιο πρόσφατους επενδυτές στον γεωργικό τομέα.

5.3.2. Λόγω της ετερογενούς φύσης του, ο γεωργικός τομέας της ΕΕ αντέδρασε διαφορετικά στους κλυδωνισμούς ως προς τις τιμές του 2008: πολλοί γεωργοί μικρής και μεσαίας κλίμακας αναγκάστηκαν να βασιστούν μόνο στις άμεσες ενισχύσεις της ΚΠΠ για τη διαφύλαξη των δραστηριοτήτων τους, αλλά αυτό δεν ήταν αρκετό για να εξασφαλιστεί η οικονομική βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεών τους.

Όσον αφορά τις εξαγωγές της ΕΕ, ο κύριος εμπορικός εταίρος της ΕΕ για τα γεωργικά προϊόντα είναι οι ΗΠΑ (16 % των συνολικών γεωργικών εξαγωγών, ήτοι καθαρή αξία 33,3 δισεκατ. ευρώ το 2017). Με μια τέτοια συγκέντρωση των εξαγωγών σε μία και μόνο αγορά, ο γεωργικός τομέας της ΕΕ είναι εκτεθειμένος σε πολιτικές αποφάσεις τρίτων μερών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε έντονες διακυμάνσεις των τιμών (ήτοι επιβολή απαγορεύσεων στις εξαγωγές ή υψηλών δασμών).

Η ενιαία αγορά της ΕΕ είναι η πλέον ανοικτή και προσβάσιμη αγορά παγκοσμίως, με αποτέλεσμα οι γεωργοί της ΕΕ να βρίσκονται αντιμέτωποι με τον ανταγωνισμό των εισαγόμενων γεωργικών προϊόντων που πληρούν διαφορετικά πρότυπα παραγωγής. Ωστόσο, η ιχνηλασιμότητα των προϊόντων διατροφής που προέρχονται από τρίτες χώρες εξακολουθεί να επιδέχεται βελτίωση και θα μπορούσε να προκαλέσει αρκετές αντιπαραθέσεις ως προς την ποιότητα και την επισημάνση των τροφίμων που σχετίζονται με τα εισαγόμενα προϊόντα (ήτοι προϊόντα διατροφής που αναπτύσσονται μέσω νέων τεχνικών αναπαραγωγής, χρήση ΦΠΠ, τήρηση των προτύπων καλής διαβίωσης των ζώων κ.λπ.). Αυτές οι εισαγωγές είναι πολύ ανταγωνιστικές στην αγορά της ΕΕ λόγω των διαφορετικών προτύπων παραγωγής τους, με αποτέλεσμα να αποτελούν πηγή εντάσεων για τους γεωργούς της ΕΕ, οι οποίοι ήδη τηρούν τα υψηλότερα πρότυπα παραγωγής στον κόσμο.

5.4. Απερήμωση των αγροτικών περιοχών και ανανέωση των γενεών

5.4.1. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, επτά στους δέκα διαχειριστές γεωργικών εκμεταλλεύσεων (71,5 %) στις 10,5 εκατομμύρια εκμεταλλεύσεις της ΕΕ ήταν άνδρες και η πλειονότητά τους (57,9 %) ήταν ηλικίας 55 ετών και άνω. Μόνο ένας στους δέκα (10,6 %) διαχειριστές γεωργικών εκμεταλλεύσεων ήταν νέος γεωργός ηλικίας κάτω των 40 ετών και το ποσοστό αυτό ήταν ακόμη χαμηλότερο μεταξύ των γυναικών γεωργών (8,6 %).

5.4.2. Οι γεωργοί, οι ιδιοκτήτες δασών, οι γεωργικές επιχειρήσεις και οι γεωργικοί συνεταιρισμοί αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας των αγροτικών περιοχών της ΕΕ. Η γήρανση των οικογενειών προκαλεί γενικευμένη απερήμωση των αγροτικών περιοχών (την αποκαλούμενη «αγροτική διασπορά») με άμεσες συνέπειες για τον οικονομικό και τον κοινωνικό ιστό των εν λόγω εδαφών. Επιπλέον, οι νέες γενιές αποθαρρύνονται να αναλάβουν τις οικογενειακές τους επιχειρήσεις λόγω της χαμηλής κερδοφορίας της γεωργικής δραστηριότητας και των δυσκολιών πρόσβασης στη γη.

6. Προοπτικές

6.1. Ψηφιοποίηση και γεωργία ακριβείας

6.1.1. Η γεωργία έχει προχωρήσει στην εποχή της ψηφιακής ενισχυόμενης γεωργίας, όπου κάθε συσκευή η οποία παράγει δεδομένα κατά τα διάφορα στάδια της γεωργικής παραγωγής μπορεί να μεταδίδει τις πληροφορίες αυτές προς συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση. Η χρήση μαζικών δεδομένων θα μπορούσε να βοηθήσει τους γεωργούς να συμβάλουν στο μέλλον της γεωργίας και να επιτύχουν φιλόδοξους στόχους.

⁽²⁾ Eurostat, Agriculture, forestry and fishery statistics 2018 (Στατιστικά στοιχεία 2018 για τη γεωργία, τη δασοκομία και την αλιεία).

6.1.2. Μια γεωργική εκμετάλλευση παράγει πολλά είδη δεδομένων που μπορούν να ταξινομηθούν σε διάφορες κατηγορίες, όπως γεωπονικά δεδομένα, οικονομικά δεδομένα, δεδομένα συμμόρφωσης, μετεωρολογικά δεδομένα, περιβαλλοντικά δεδομένα, δεδομένα μηχανής, δεδομένα του προσωπικού κ.λπ. Αυτά τα σύνολα δεδομένων προέρχονται από ένα ευρύ φάσμα ολόενα και ισχυρότερων και οικονομικά αποδοτικότερων πηγών, όπως μηχανήματα, μη επανδρωμένα αεροσκάφη, GPS, αισθητήρες τηλεπισκόπησης, δορυφόροι, έξυπνα τηλέφωνα και ούτω καθ'εξής και συμπληρώνονται από παρόχους υπηρεσιών, συμβουλευτικά όργανα, δημόσιες αρχές κ.λπ. Επιπλέον, και άλλοι εταίροι στην αλυσίδα αξίας, όπως μεταποιητές και έμποροι λιανικής πώλησης, σουπερμάρκετ, υπεραγορές και διαφημιστικές εταιρείες, συλλέγουν τεράστιο όγκο δεδομένων σχετικά με τις αγορές στις οποίες οι γεωργοί πωλούν τα προϊόντα τους.

6.1.3. Η συλλογή και η χρήση δεδομένων στη γεωργία δεν αποτελεί νέα έννοια: οι γεωργοί κάνουν ακριβώς το ίδιο από τις απαρχές της γεωργίας. Αυτό που είναι καινούριο, ωστόσο, είναι η ευκαιρία ανάπτυξης ενός γεωργικού τομέα με γνώμονα τα δεδομένα χάρη στο μέγεθος και τον όγκο των δεδομένων αυτών, τα οποία αυξάνονται με εκθετικό ρυθμό. Μια άλλη καινοτομία είναι η ποιότητα των πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο που λαμβάνονται σε επίπεδο εκμετάλλευσης και η τεχνολογία που χρησιμοποιείται για τη συλλογή, αποθήκευση, χρήση, διαχείριση, ανταλλαγή, επεξεργασία και κοινοποίηση των δεδομένων.

6.1.4. Η ιδιοκτησία των δεδομένων και το δικαίωμα καθορισμού των ατόμων που μπορούν να αποκτούν και να χρησιμοποιούν τα δεδομένα είναι ζωτικής σημασίας για να συνεχιστεί η συμμετοχή των γεωργών στην εφαρμογή των νέων τεχνολογιών. Προς το παρόν, δεν υπάρχει κοινό πλαίσιο όπου να εξηγείται σαφώς η κυριότητα των δεδομένων. Για τον λόγο αυτό, ο γεωργικός τομέας της ΕΕ ανέπτυξε κώδικα δεοντολογίας για την ανταλλαγή γεωργικών δεδομένων με συμβατική συμφωνία⁽³⁾, όπου εξηγείται το δικαίωμα του φορέα αρχικής διάθεσης των δεδομένων να αποζημιώνεται για τη χρήση των δεδομένων που δημιουργούνται στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του.

6.1.5. Η ψηφιοποίηση και η γεωργία ακριβείας μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του μέλλοντος του γεωργικού τομέα της ΕΕ. Έχουν επίσης αντίκτυπο στην αγορά εργασίας και στο είδος δεξιοτήτων που απαιτούνται στη γεωργία και επαναπροσδιορίζουν τον ρόλο των γεωργών και των επιχειρηματικών μοντέλων των γεωργικών συνεταιρισμών.

6.2. **Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής και μέτρα προσαρμογής**

6.2.1. Ο γεωργικός τομέας της ΕΕ υλοποίησε υψηλό αριθμό δράσεων για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητάς του τις τελευταίες δεκαετίες. Η ΚΓΠ επιβάλλει αυστηρές και απαιτητικές περιβαλλοντικές δράσεις και πρακτικές βιώσιμης διαχείρισης, οι οποίες αλλάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι γεωργοί δραστηριοποιούνται στους αγρούς, συνδυάζοντας αποτελεσματικά την ποιότητα με τη βιωσιμότητα.

6.2.2. Η γεωργία και η δασοκομία διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής διότι αποτελούν τον μόνο τομέα της οικονομίας που, μέσω της φωτοσύνθεσης, αφαιρεί αέρια του θερμοκηπίου από την ατμόσφαιρα. Το συγκεκριμένο επίτευγμα του εν λόγω τομέα δεν έχει ακόμη αναγνωριστεί πλήρως, ούτε έχει υπολογιστεί ή τεκμηριωθεί δεόντως, ενώ θα πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής η βελτίωση της αξιολόγησης του τρόπου με τον οποίο τα δάση και οι μόνιμες και οι ετήσιες καλλιέργειες θα μπορούσαν να συμβάλουν ως προς την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου.

6.2.3. Σήμερα, οι γεωργοί επιθυμούν να αναγνωριστούν οι προσπάθειές τους για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, τόσο από την κοινωνία όσο και από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Ειδικά οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να γνωρίζουν ότι τα περιβαλλοντικά μέτρα δεν θα πρέπει να θέτουν σε κίνδυνο την επισιτιστική ασφάλεια και οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη ότι οι γεωργοί χρειάζονται δίκαιη αμοιβή για την πρόσθετη εργασία που συχνά απαιτούν τα βιώσιμα μέτρα και τα μέτρα μετριασμού.

6.3. **Αυξημένη διαφάνεια της αγοράς σε ολόκληρη την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων**

6.3.1. Η κατανομή της προστιθέμενης αξίας στην τροφική αλυσίδα είναι περίπου 25 % για τον γεωργό, 25 % για τη μεταποίηση τροφίμων και 50 % για τη λιανική πώληση και τις υπηρεσίες τροφίμων, σύμφωνα με το ενημερωτικό δελτίο της Επιτροπής που κυκλοφόρησε τον Μάρτιο του 2017.

6.3.2. Επί του παρόντος, επιβάλλεται να τηρείται αυστηρά η οδηγία της ΕΕ για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές. Μεταξύ των επιχειρήσεων της γεωργοδιατροφικής αλυσίδας παρατηρείται σταθερά μια έντονη δυσαναλογία ως προς τη διαπραγματευτική ισχύ μεταξύ γεωργών και μεταποιητών γεωργικών προϊόντων και τροφίμων. Σε αυτή την κατάσταση ανισορροπίας, παρεμβαίνουν με εξαιρετική ισχύ μεγάλες εμπορικές οργανώσεις (σουπερμάρκετ, υπεραγορές, μεγάλα επιμελητήρια της βιομηχανίας τροφίμων και της μεταποίησης που δραστηριοποιούνται σε ολόκληρη την Ευρώπη).

6.3.3. Τα στάδια της επεξεργασίας και της λιανικής πώλησης έχουν επεκτείνει τη συνολική προστιθέμενη αξία τους στην τροφική αλυσίδα, ακολουθώντας την αυξημένη ζήτηση των καταναλωτών για έτοιμα προϊόντα. Ταυτόχρονα, η προστιθέμενη αξία στη γεωργία μειώνεται από το 2014 και μετά (κατά 4 % χαμηλότερη το 2016). Αυτό οφείλεται στο αυξανόμενο κόστος των εισροών λόγω του ανταγωνισμού για τους σπάνιους πόρους, καθώς και στις περιορισμένες δυνατότητες για τους γεωργούς να προσθέτουν αξία στο βασικό προϊόν ή να λαμβάνουν αμοιβή για αυτή.

⁽³⁾ COPA COGECA - «EU Code of conduct on agricultural data sharing by contractual agreement» (Κώδικας δεοντολογίας της ΕΕ για την ανταλλαγή γεωργικών δεδομένων με συμβατική συμφωνία)

6.3.4. Επιπλέον, η Oxfam στην πρόσφατη μελέτη της με τίτλο “Ripe for Change” (2018), σκιαγράφησε τις ανισότητες στην αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων βάσει παραδειγμάτων από το Ηνωμένο Βασίλειο, τις Κάτω Χώρες και τη Γερμανία, μεταξύ άλλων. Εξετάζοντας λεπτομερώς την κατανομή των τελικών τιμών καταναλωτή, η μελέτη που επικεντρώθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο διαπίστωσε ότι, το 2015, περισσότερο από το ήμισυ της τιμής αυτής πήγαινε στα σούπερ μάρκετ (52,8 %), το 38,5 % πήγαινε στους εμπόρους και τους παραγωγούς τροφίμων και μόνο το 5,7 % της τιμής πήγαινε σε μικρής κλίμακας γεωργούς και εργαζόμενους. Το τελευταίο 3 % της τιμής πήγαινε στο κόστος εισροών.

6.3.5. Υπό τις συνθήκες αυτές, και δεδομένου του υψηλού βαθμού συγκέντρωσης του τομέα της λιανικής πώλησης και της θεμελιώδους σημασίας που έχει η προάσπιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, ικανοποιητικό σημείο εκκίνησης αποτέλεσε η νομοθεσία-πλαίσιο της ΕΕ που περιλαμβάνει την απαγόρευση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών με μηχανισμούς ελέγχου και επιβολής, σε συνδυασμό με αποτρεπτικές κυρώσεις. Είναι καθοριστικής σημασίας να συνεχιστεί αυτή η προσπάθεια για την αύξηση της διαφάνειας της αγοράς, με παράλληλη διασφάλιση δικαίου μεριδίου της αξίας για τους γεωργούς. Επιπλέον, τον Ιούλιο του 2020 θα εφαρμοστεί ο νέος κανονισμός σχετικά με τους αποσπασμένους εργαζόμενους ο οποίος θα πρέπει να συμβάλει σε μια πιο διαφανή και δίκαιη επιχειρηματική δραστηριότητα των γεωργών σε εθνικό επίπεδο.

6.3.6. Σε εθνικό επίπεδο, θα πρέπει να εξεταστεί μια αντίστροφη προσέγγιση διαπραγμάτευσης σε θέματα αγοράς μέσω της δημιουργίας αλυσίδων αξίας, με στόχο να εξασφαλιστεί στους γεωργούς μηνιαίο εισόδημα ίσο με το διπλάσιο του κατώτατου μισθού.

7. Λύσεις

7.1. Το σύστημα των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων, το οποίο είναι τόσο προσφιλές στους Ευρωπαίους καταναλωτές, χρειάζεται ορθές πολιτικές, δίκαιες και εύλογες ρυθμίσεις, σε συνδυασμό με ισχυρή και αποτελεσματική νομοθεσία που θα συμβάλει στην άμβλυνση της σοβαρής απειλής των ακραίων διακυμάνσεων των τιμών και της διαρκώς αυξανόμενης ανισορροπίας ισχύος στην αλυσίδα εφοδιασμού. Η ειδική ομάδα για τις αγορές αποτελεί βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση, αλλά χρήζει περαιτέρω ενίσχυσης.

7.2. ***E & K προσαρμοσμένη στις ανάγκες των γεωργών, πολυπαραγοντική προσέγγιση και άμεση συμμετοχή των ενδιαφερομένων***

7.2.1. Η συμμετοχή των ενδιαφερομένων φορέων είναι κομβικής σημασίας για την υλοποίηση της έρευνας. Θέτοντας τα συμφέροντα των γεωργών στο επίκεντρο της διαδικασίας καινοτομίας, όχι μόνο θα επιταχυνθεί σημαντικά ο αντίκτυπός της, αλλά και θα διασφαλιστεί η πρακτική εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας και καινοτομίας. Επιπλέον, θα βοηθήσει στο να διασφαλιστεί η καλύτερη χρήση των κεφαλαίων που χορηγούνται στον τομέα της έρευνας.

7.2.2. Οι γεωργοί, οι γεωργικές επιχειρήσεις, οι ιδιοκτήτες δασών και οι συνεταιρισμοί τους μπορούν, επίσης μέσω κρατικών προγραμμάτων, να αποτελέσουν κινητήρια δύναμη καινοτομίας και οικονομικής ανάπτυξης. Συνεπώς, πρέπει να προωθηθεί και να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή τους ήδη από την αρχή στις δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας στους τομείς της γεωργίας, της διατροφής, της δασοκομίας και της υδατοκαλλιέργειας. Η συμμετοχή τους σε όλα τα στάδια των έργων θα διασφαλίσει έρευνα και καινοτομία με γνώμονα περισσότερο τη ζήτηση, αλλά και θα συμβάλει στη γεφύρωση του σημερινού χάσματος μεταξύ ακαδημαϊκών κύκλων και πρακτικής, προς την κατεύθυνση εφαρμόσιμων λύσεων. Τελικό αποτέλεσμα θα είναι οι γεωργοί και οι καλλιεργητές μας να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικοί.

7.3. ***Αριστεία και ποιότητα (βιολογική γεωργία, γεωγραφικές ενδείξεις, προώθηση σημάτων και βραχεία αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων)***

7.3.1. Τα προϊόντα με υψηλή προστιθέμενη αξία, όπως τα προϊόντα γεωγραφικής ένδειξης και τα βιολογικά προϊόντα, αποτελούν ικανοποιητική πηγή εισοδήματος για πολλούς φορείς εκμετάλλευσης, ιδίως για τους γεωργούς. Αυτές οι συγκεκριμένες αλυσίδες τροφίμων είναι ακόμη πιο ενδιαφέρουσες εάν δεν υπάρχουν μεσάζοντες ή διαμεσολαβητές. Σε αυτήν την περίπτωση, οι εν λόγω βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού καθίστανται ιδιαίτερα επικερδής πηγή εισοδήματος για τους γεωργούς και την αγροτική κοινότητα όπου παράγονται τα συγκεκριμένα προϊόντα.

7.3.2. Αναλυτικότερα, οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού της ΕΕ αντιπροσωπεύουν μια εναλλακτική λύση στις συμβατικές μακρύτερες αλυσίδες τροφίμων, όπου οι μικρής κλίμακας γεωργοί ή οι συνεταιρισμοί συχνά διαθέτουν περιορισμένη διαπραγματευτική δύναμη και οι καταναλωτές δεν μπορούν να συνδέσουν το εκάστοτε προϊόν διατροφής με κάποιον γνωστό παραγωγό ή περιοχή. Ένα τέτοιου είδους σύστημα διατροφής έχει μεγάλο ενδιαφέρον διότι ανταποκρίνεται σε ορισμένες ανάγκες και ευκαιρίες τόσο των αγροτών όσο και των καταναλωτών. Η ανάπτυξη διαφόρων τύπων βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων (δηλαδή άμεσες πωλήσεις από ιδιώτες ή/και συλλογικές άμεσες πωλήσεις, εταιρικές σχέσεις – κοινοτικά στηριζόμενη γεωργία) αποτελεί μία από τις προσεγγίσεις της κοινής γεωργικής πολιτικής για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στην Ευρώπη. Οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων μπορούν να λειτουργήσουν ως κινητήρια δύναμη αλλαγής και πρότυπο για την ενίσχυση της διαφάνειας, της εμπιστοσύνης, της ισότητας και της ανάπτυξης σε ολόκληρη την αλυσίδα γεωργικών προϊόντων διατροφής.

7.3.3. Η επαρκής διάθεση τροφίμων εγγυάται μια ορισμένη κοινωνική σταθερότητα στη ζωή των πολιτών της ΕΕ σε σύγκριση με την κατάσταση που επικρατεί σε ένα τμήμα του πλανήτη μας όπου παρατηρείται έλλειψη τροφίμων, με αποτέλεσμα να ευνοείται επίσης η οικονομική μετανάστευση προς ευρωπαϊκά ή άλλα κράτη.

7.4. **Εκπαίδευση και ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων για τον πρωτογενή τομέα (σύνοψη)**

7.4.1. Σύμφωνα με τη Eurostat, οι περισσότεροι διαχειριστές γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην ΕΕ έχουν μόνο πρακτική εμπειρία· αυτό ίσχυε για τους επτά στους δέκα (68,3 %) εξ αυτών το 2016. Λιγότεροι από έναν στους δέκα (9,1 %) διαχειριστές γεωργικών εκμεταλλεύσεων είχαν πλήρη γεωργική κατάρτιση και οι υπόλοιποι (22,6 %) είχαν βασική γεωργική κατάρτιση.

7.4.2. Η εκπαίδευση στον πρωτογενή τομέα είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση του εκσυγχρονισμού και τη βελτίωση της χρήσης των νέων τεχνολογιών.

7.4.3. Το γεγονός αυτό είναι ζωτικής σημασίας σήμερα, όπου οι ψηφιακές δεξιότητες καθίστανται ουσιαστικό στοιχείο της σύγχρονης διαχείρισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Οι δεξιότητες αυτές απαιτούνται σε πολλούς τομείς και η γεωργία δεν αποτελεί εξαίρεση. Παρατηρείται αύξηση της ανάγκης για άτομα με εκπαίδευση στις ΤΠΕ και ψηφιακές δεξιότητες στη γεωργία, υπάρχει όμως σαφές χάσμα δεξιοτήτων στην οικονομία, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές.

7.4.4. Για να αξιοποιήσει πλήρως η αγροτική κοινότητα τις δυνατότητες του τεχνολογικού και ψηφιακού μετασχηματισμού, είναι απαραίτητο να βελτιωθεί το επίπεδο των ψηφιακών δεξιοτήτων του γεωργικού εργατικού δυναμικού.

7.4.5. Αυτό μπορεί να γίνει σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αλλά και εντός ενώσεων και συνεταιρισμών, καθώς και στο πλαίσιο του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης της ΕΕ, το οποίο πρέπει να παρέχει διά βίου προγράμματα για την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων.

Βρυξέλλες, 18 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Οι μεταφορές, η ενέργεια και οι υπηρεσίες γενικού συμφέροντος ως καταλυτικοί παράγοντες βιώσιμης ανάπτυξης της ΕΕ μέσω της ψηφιακής επανάστασης»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2019/C 353/13)

Εισηγητής: ο κ. **Alberto MAZZOLA**

Συνεισηγήτρια: η κ. **Ευαγγελία ΚΕΚΕΛΕΚΗ**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	24.1.2019
Νομική βάση	Άρθρο 32 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Μεταφορές, ενέργεια, υποδομές, κοινωνία των πληροφοριών
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	3.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	183/13/19

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) θεωρεί ότι τα υγιή ευρωπαϊκά συστήματα μεταφορών, ενέργειας και υπηρεσιών γενικού συμφέροντος είναι ζωτικής σημασίας για μια πλήρως διασυνδεδεμένη ήπειρο που αντιμετωπίζει τις παγκόσμιες προκλήσεις της βιώσιμης ανταγωνιστικής ανάπτυξης σε ένα σύγχρονο, ψηφιοποιημένο και έξυπνο περιβάλλον, ικανό να παράσχει λύσεις όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, την ευημερία, τις ευκαιρίες απασχόλησης, τη φτώχεια, την ανισότητα, το κλίμα, την ειρήνη και τη δικαιοσύνη, όπως επιβάλλεται από τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) του ΟΗΕ. Η ενεργός συμμετοχή και δέσμευση των πολιτών της ΕΕ —ως επιχειρηματιών, παραγωγών, εργαζομένων, καταναλωτών, παραγωγών-καταναλωτών, επενδυτών και τελικών χρηστών— πρέπει να είναι, σύμφωνα με την ΕΟΚΕ, στο επίκεντρο των επιλογών πολιτικής και των συναφών μέτρων.

1.2. Η ΕΟΚΕ είναι πλήρως πεπεισμένη ότι η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς της ΕΕ εξακολουθεί να παραμένει ο σημαντικότερος πυλώνας για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ψηφιοποιημένης ανάπτυξης. Η ΕΟΚΕ ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να επιβάλει και να παρακολουθεί την ορθή εφαρμογή της εγκεκριμένης νομοθεσίας τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τους καταναλωτές και **την προτρέπει να επανεξετάσει τη λευκή βίβλο για την ενιαία αγορά**, προκειμένου να χαράξει στρατηγική για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς έως το 2025, για ισχυρότερες επιχειρήσεις σε συνδυασμό με ευρύτερη προστασία των εργαζομένων και των καταναλωτών και η οποία θα καλύπτει τους νέους πλήρως διασυνδεδεμένους και διαλειτουργικούς τομείς των ευρωπαϊκών μεταφορών, της ενέργειας και των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος.

1.3. Η ΕΟΚΕ συνιστά την ανάπτυξη ενός **ρυθμιστικού περιβάλλοντος που θα προωθή τον ανταγωνισμό και την καινοτομία** και θα παρέχει στους πολίτες και τις επιχειρήσεις εμπιστοσύνη και ενημέρωση σχετικά με τα οφέλη της ψηφιακής τεχνολογίας που εφαρμόζεται στις μεταφορές, στην ενέργεια και στις υπηρεσίες γενικού συμφέροντος που παρέχονται προς τους πολίτες, τους καταναλωτές, τις επιχειρήσεις και τους εργαζομένους, μεταξύ άλλων με τον συνδυασμό όλων αυτών σε ένα ενιαίο «ηλεκτρονικό πρόσωπο». Η ΕΟΚΕ προτείνει τη μετάβαση από τις έννοιες της ιδιοκτησίας δεδομένων σε έναν ορισμό των δικαιωμάτων επί των δεδομένων για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Οι καταναλωτές θα πρέπει να ελέγχουν τα δεδομένα που παράγονται από τις συνδεδεμένες συσκευές, ώστε να διασφαλίζεται η ιδιωτική τους ζωή.

1.4. Η **ελεύθερη ροή δεδομένων είναι ζωτικής σημασίας**. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ ζητεί αποτελεσματικές λύσεις που να εξαλείφουν τα προβλήματα που συνδέονται με την προσβασιμότητα, τη διαλειτουργικότητα και τη διαβίβαση δεδομένων, με παράλληλη κατοχύρωση της επαρκούς προστασίας των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής, του θεμιτού ανταγωνισμού και της διεύρυνσης των επιλογών των καταναλωτών. Οι ίδιες προϋποθέσεις πρέπει να ισχύουν για τις δημόσιες και τις ιδιωτικές εταιρείες, με αμοιβαιότητα όσον αφορά την ανταλλαγή δεδομένων και την αντιστάθμιση του κόστους.

1.5. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη να διαθέσουν επαρκείς πόρους και αρμοδιότητες για την αποτελεσματική εποπτεία και την επιβολή της ισχύουσας νομοθεσίας. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ καλεί τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν χωρίς καθυστέρηση την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για έναν **ενωσιακό μηχανισμό συλλογικής προσφυγής**. Θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι λαμβάνονται υπόψη μόνο δεδόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις, έτσι ώστε να προλαμβάνονται οι υπερβολικές προσφυγές στη δικαιοσύνη.

1.6. Η ΕΟΚΕ έχει σαφή θέση σχετικά με το κατά πόσον είναι δεοντολογικά αποδεκτό να ανατίθενται οι αποφάσεις για τις απαραίτητες επιλογές σε **συστήματα που βασίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη**: όλα τα αυτοματοποιημένα συστήματα, όσο εξελιγμένα και να είναι, πρέπει να λειτουργούν σύμφωνα με την αρχή του ανθρώπινου ελέγχου επί της μηχανής.

1.7. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αφενός να δημοσιεύσει κατευθυντήριες γραμμές και διευκρινίσεις σχετικά με τον γενικό κανονισμό για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ), προκειμένου να επιτευχθεί ομοιόμορφη επιβολή και υψηλό επίπεδο προστασίας των δεδομένων και των καταναλωτών, μεταξύ άλλων για τα συνδεδεμένα και αυτοματοποιημένα αυτοκίνητα και, αφετέρου, να αναθεωρήσει τους κανόνες περί αστικής ευθύνης και ασφάλισης προϊόντων ώστε να προσαρμοστούν σε συνθήκες όπου οι αποφάσεις θα λαμβάνονται ολόένα και περισσότερο από το λογισμικό. Η κυβερνοασφάλεια είναι υψίστης σημασίας για λόγους ασφαλούς και αποδεκτής μετάβασης στη νέα κατάσταση.

1.8. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναπτύξει ένα κατάλληλο πλαίσιο για τα ψηφιοποιημένα εθνικά συστήματα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης με σκοπό την ανταλλαγή δεδομένων υγείας των πολιτών της ΕΕ σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, δηλαδή υπό αυστηρές προϋποθέσεις διαφύλαξης της ιδιωτικής ζωής και της ανωνυμίας, για τους σκοπούς της έρευνας και της καινοτομίας που πραγματοποιούν τα θεσμικά όργανα και οι εταιρείες της ΕΕ.

1.9. Δεδομένου ότι το σύστημα **πέμπτης γενιάς (5G)** θα αναβαθμίσει την κινητή και τη διαδικτυακή τεχνολογία σε τεχνολογία **γενικού σκοπού** συμβάλλοντας σημαντικά, στη «διεργασία της βιομηχανικής μετάλλαξης η οποία προκαλεί αδιάκοπα επαναστατικές αλλαγές στην οικονομική δομή εκ των έσω, καταστρέφοντας διαρκώς την παλιά, δημιουργώντας διαρκώς μια νέα [...]», η ΕΟΚΕ προτρέπει τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη να ολοκληρώσουν την ενιαία ψηφιακή αγορά, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης ικανοτήτων για την ενσωμάτωση και τη χρήση των υπηρεσιών 5G, με στόχο την προάσπιση και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών βιομηχανιών, όπως οι μεταφορές και η αυτοκινητοβιομηχανία, η ενέργεια, τα χημικά και φαρμακευτικά προϊόντα, η μεταποίηση (συμπεριλαμβανομένων των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων) και ο χρηματοπιστωτικός τομέας, όπου η Ευρώπη συνιστά ηγετική παγκόσμια δύναμη.

1.10. Η ΕΟΚΕ ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παρακολουθεί αυστηρά την πρόοδο στην ανάπτυξη και την πραγματική χρήση του 5G και καλεί τα κράτη μέλη να επιταχύνουν περαιτέρω τη διαδικασία. Η ΕΟΚΕ προτείνει τη θέσπιση **ενωσιακής πολιτικής που υποχρεώνει κάθε χώρα να διαθέτει τουλάχιστον δύο προμηθευτές, με τουλάχιστον έναν εξ αυτών να είναι Ευρωπαίος**.

1.11. Επιπλέον, προκειμένου να εκτιμηθούν οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον από τις ηλεκτρομαγνητικές ακτινοβολίες, η ΕΟΚΕ ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναθέσει την εκπόνηση μελέτης σχετικά με τον βιολογικό αντίκτυπο της ακτινοβολίας του 5G.

1.12. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός των ευρωπαϊκών συστημάτων ενέργειας και μεταφορών απαιτεί ένα νέο σύνολο δεξιοτήτων για τους εργαζομένους και τους υπαλλήλους σε όλα τα επίπεδα. Επίσης, υπογραμμίζει την ανάγκη ισχυρότερων δεσμών μεταξύ των ιδρυμάτων παροχής εκπαίδευσης και κατάρτισης και της βιομηχανίας, με την προώθηση **ευρείας κλίμακας μηχανισμών για την ενίσχυση της ψηφιακής παιδείας, των ψηφιακών δια βίου προσόντων** και της διαρκούς κατάρτισης. Από την πλευρά του, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο πρέπει να συμβάλει ως προς τα ζητήματα αυτά. Η εκπαίδευση και κατάρτιση είναι επίσης απαραίτητες για τους πολίτες και τους καταναλωτές, έτσι ώστε τούτοι να μην αποκλείονται από την ψηφιακή αγορά λόγω έλλειψης πρόσβασης στο δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή εξαιτίας του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού. Σύμφωνα με την ΕΟΚΕ, είναι αναγκαίο να βελτιωθεί η κυβερνοϋγιεινή (*cyber hygiene*), μεταξύ άλλων μέσω εκστρατειών ευαισθητοποίησης με αποδέκτες ιδιώτες και επιχειρήσεις ⁽¹⁾.

1.13. Η ΕΟΚΕ, προκειμένου να οργανωθεί η μετάβαση προς τις μετακινήσεις χαμηλών και μηδενικών εκπομπών ρύπων, **υποστηρίζει τα εξής: μια ολοκληρωμένη και συστημική προσέγγιση που να είναι τεχνολογικά ουδέτερη**· οχήματα και υποδομές χαμηλών και μηδενικών εκπομπών ρύπων· σταδιακή μακροπρόθεσμη μετάβαση σε εναλλακτικά καύσιμα καθαρών μηδενικών ανθρακούχων εκπομπών· αυξημένη αποτελεσματικότητα, όπως παραδείγματος χάρι με τον SES (Ενιαίος Ευρωπαϊκός Ουρανός), με την αξιοποίηση στο έπακρο των ψηφιακών τεχνολογιών, όπως π.χ. με το Ευρωπαϊκό σύστημα διαχείρισης της σιδηροδρομικής κυκλοφορίας (ERTMS) και την έξυπνη τιμολόγηση και την περαιτέρω προαγωγή της πολυτροπικής διασύνδεσης και τις μεταστροφές προς περισσότερο βιώσιμους τρόπους μεταφορών· **υπεύθυνους πολίτες με αυξανόμενη συνδεσιμότητα ώστε να επιλέγουν τις «μετακινήσεις ως υπηρεσία»**.

⁽¹⁾ ΕΕ C 227 της 28.6.2018, σ. 86.

1.14. Η συμβολή του ενεργειακού τομέα στη μείωση των ανθρακικών εκπομπών πρέπει να επιτευχθεί, σύμφωνα με την ΕΟΚΕ, με διάφορες δράσεις, όπως:

- η ανάπτυξη βασικών αναδυόμενων τεχνολογιών για μια κλιματικά ουδέτερη, ενεργειακά αποδοτική και κυκλική οικονομία·
- **συγκέντρωση στα έξυπνα δίκτυα** ώστε να ενσωματωθεί και να βελτιστοποιηθεί η χρήση διαφορετικών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας·
- καθαρές τεχνολογίες στην παραγωγή, αποθήκευση, μεταφορά, διανομή και κατανάλωση ενέργειας, στην απόκριση από την πλευρά της ζήτησης, την ενεργειακή απόδοση, την αποκατάσταση των κτιρίων, καθώς και στη μικρής κλίμακας παραγωγή·
- ειδική στρατηγική για τις ενεργοβόρες βιομηχανίες και περιφέρειες·
- ισχυρότερο σύστημα εμπορίας εκπομπών·
- ισχυρότερα μέσα για την ασφάλεια και την κυβερνοασφάλεια των δομών και των δικτύων.

1.15. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει τα εξής:

- οι μεγάλες διασυνδεδεμένες ευρωπαϊκές υποδομές ενέργειας, μεταφορών και επικοινωνιών αποτελούν τα ζωτικά κομβικά σημεία της ενιαίας αγοράς και είναι απαραίτητες για να παραμείνει η ΕΕ στην πρωτοπορία της παγκόσμιας προόδου και του ανταγωνισμού·
- η προτεραιότητα του τομέα των μεταφορών για την ολοκλήρωση του δικτύου ΔΕΔ-Μ απαιτεί επενδύσεις ύψους περίπου **500 δισεκατ. ευρώ** μόνο για το κεντρικό δίκτυο έως το 2030·
- οι επενδύσεις των συντελεστών της αγοράς στην Ευρώπη για το 5G υπολογίζονται σε **60-100 δισεκατ. ευρώ** ετησίως για τα επόμενα 5 έτη· η δε διασύνδεση στις αγροτικές περιοχές απαιτεί επένδυση ύψους 127 δισεκατ. ευρώ·
- η επίτευξη οικονομίας με καθαρό μηδενικό ισοζύγιο αερίων του θερμοκηπίου θα απαιτήσει επιπρόσθετες επενδύσεις ύψους 175 έως 290 δισεκατ. ευρώ ετησίως για συνολικά **520-575 δισεκατ. ευρώ** για την ενέργεια και περίπου **850-900 δισεκατ. ευρώ** για τις μεταφορές.

1.16. Προκειμένου να χρηματοδοτηθούν οι τεράστιες αυτές επενδύσεις, οι οποίες ανέρχονται στο 9-10 % περίπου του ΑΕγχΠ της ΕΕ και είναι, κυρίως, ιδιωτικές και, σε μεγάλο βαθμό, συμπληρωματικές, η ΕΟΚΕ **συνιστά την προώθηση ενός φιλικού προς τις επενδύσεις περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής του «χρυσού κανόνα για τις επενδύσεις»**. Επίσης προκρίνει νέα χρηματοδοτικά συστήματα διά των μέσων συνοχής, της ΕΤΕπ, του μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη» και του «InvestEU», του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» και των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ). Η ΕΟΚΕ ευελπιστεί ότι οι δημόσιοι και οι ιδιωτικοί επενδυτές μπορούν να στηρίξουν τις περισσότερες από αυτές τις επενδύσεις και, για τον σκοπό αυτό, συνιστά να απλουστευθούν οι διοικητικές διαδικασίες, να διευρυνθούν τα ταμεία και οι χρηματοδοτικοί πόροι, να εσωτερικευτούν οι αρνητικοί και οι θετικοί εξωτερικοί παράγοντες και να καλλιεργηθεί ένα φιλικό προς τις επενδύσεις περιβάλλοντος. Σημαντικό βήμα αποτελεί το έργο που βρίσκεται σε εξέλιξη για τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ταξινόμησης όσον αφορά την πράσινη χρηματοδότηση.

1.17. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ είναι βαθιά πεπεισμένη ότι μόνο με **πολιτικό και κοινωνικό συμβιβασμό** που θα βασίζεται σε ένα κοινό συστημικό όραμα με σαφή επίτευξη ενδιάμεσων επαληθεύσιμων στόχων, βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα, θα διασφαλιστεί η αποδοχή μιας τόσο μεγάλης οικονομικής δέσμευσης από τους ιδιώτες επενδυτές και μιας τόσο μεγάλης δημόσιας επένδυσης από τον Ευρωπαϊό φορολογούμενο.

2. Προκλήσεις οριζόντιου χαρακτήρα

2.1. Οι ΣΒΑ αποτελούν έκκληση προς όλες τις χώρες να αναλάβουν δράση με σκοπό την επίτευξη ενός καλύτερου και πιο βιώσιμου μέλλοντος για όλους. Αφορούν τις παγκόσμιες προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε, συμπεριλαμβανομένων όσων σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη, την ευημερία, τη φτώχεια, την ανισότητα, το κλίμα, τις ευκαιρίες απασχόλησης, την ειρήνη και τη δικαιοσύνη. Οι ΣΒΑ αποτελούν επίσης επείγουσα έκκληση να στραφεί ο κόσμος προς μια πιο βιώσιμη πορεία. Η ψηφιοποίηση συνδέεται στενά με τους ΣΒΑ, εφόσον διευκολύνει την επίτευξή τους ενισχύοντας τη βιομηχανία, την καινοτομία, τις υποδομές και την κοινωνία στο σύνολό της. Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για τη θετική σχέση μεταξύ της ψηφιοποίησης και της επίτευξης πολλών ΣΒΑ.

2.2. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η Ευρώπη πρέπει να είναι ανοικτή στην ανάπτυξη και την εισαγωγή νέων μορφών επιχειρηματικών μοντέλων, βασισμένων σε ψηφιακές πλατφόρμες, υπό την προϋπόθεση ότι διασφαλίζονται η διαφάνεια και οι κοινωνικές ρήτρες.

2.3. Ενώ όλο και περισσότεροι άνθρωποι έχουν πρόσβαση στις ψηφιακές τεχνολογίες, εξακολουθεί να υφίσταται ψηφιακό χάσμα ως προς τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών, καθώς κάποιοι άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε αυτές, ενώ ορισμένοι άνθρωποι έχουν περισσότερες ικανότητες από άλλους να αξιοποιήσουν τον ψηφιακό μετασχηματισμό για μια καλύτερη ζωή.

2.4. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της ευρωπαϊκής οικονομίας απαιτεί νέα σύνολα δεξιοτήτων σε όλα τα επίπεδα. Σε πολλά κράτη μέλη ελλείπουν οι δεσμοί μεταξύ φορέων παροχής εκπαίδευσης και βιομηχανίας όταν, αντιθέτως, οι εξελίξεις απαιτούν την ενίσχυση της συνεργασίας προκειμένου να αποφευχθεί η ανάπτυξη χάσματος δεξιοτήτων και αναντιστοιχιών. Η συνεχής εκπαίδευση και κατάρτιση και η διά βίου μάθηση είναι ζωτικά στοιχεία για την προσαρμογή στον μετασχηματισμό των χώρων εργασίας και την προώθηση της επαγγελματικής εξέλιξης. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση, επίσης μέσω ερευνητικών έργων, αποτελεί ουσιαστικό μέσο για την προώθηση των ταλέντων και την παροχή υψηλού επιπέδου δεξιοτήτων στην ΕΕ ώστε να παραμείνει ανταγωνιστική.

2.5. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη πρέπει να στηρίξουν τους εργαζομένους που κινδυνεύουν να χάσουν τη δουλειά τους ως αποτέλεσμα τόσο της ψηφιακής όσο και της ενεργειακής μετάβασης. Για τον σκοπό αυτό, η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ να διασφαλίσουν ότι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση θα σχεδιαστούν και θα χρηματοδοτηθούν δεόντως για την αντιμετώπιση των εν λόγω προκλήσεων.

2.6. Η ελεύθερη ροή δεδομένων είναι ζωτικής σημασίας. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ ζητεί αποτελεσματικές λύσεις που να εξαλείφουν τα προβλήματα που συνδέονται με την προσβασιμότητα, τη διαλειτουργικότητα και τη διαβίβαση δεδομένων, με παράλληλη κατοχύρωση της επαρκούς προστασίας των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής. Οι ίδιες προϋποθέσεις πρέπει να ισχύουν για τις δημόσιες και τις ιδιωτικές εταιρείες, με αμοιβαιότητα όσον αφορά την ανταλλαγή δεδομένων και την αντιστάθμιση του κόστους.

2.7. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να διασφαλίσει θεμιτό ανταγωνισμό και επιλογές για τους καταναλωτές στον τομέα της πρόσβασης στα δεδομένα. Στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, η δίκαιη πρόσβαση στα δεδομένα επί του οχήματος θα είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι καταναλωτές έχουν πρόσβαση σε ανταγωνιστικές, πρόσφορες και καινοτόμες υπηρεσίες μετακινήσεων. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παράσχει καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής του ΓΚΠΔ και των κανόνων περί ιδιωτικής ζωής στα συνδεδεμένα και αυτοματοποιημένα αυτοκίνητα. Παρόμοιες προκλήσεις ενδέχεται επίσης να προκύψουν στον τομέα των δημόσιων συγκοινωνιών όσον αφορά τις μετακινήσεις ως υπηρεσία.

2.8. Η ΕΟΚΕ καλεί επίσης την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναθεωρήσει τους κανόνες περί αστικής ευθύνης και ασφάλισης προϊόντων, έτσι ώστε να προσαρμοστούν σε περιστάσεις κατά τις οποίες οι αποφάσεις θα λαμβάνονται ολοένα και περισσότερο από ένα λογισμικό. Οι αρχές της ασφάλειας και της προστασίας εκ σχεδιασμού και εξ ορισμού θα πρέπει να εφαρμόζονται συστηματικά ώστε να αυξηθεί η εμπιστοσύνη στην υιοθέτηση αυτών των τεχνολογιών.

2.9. Η κυβερνοασφάλεια είναι υψίστης σημασίας προκειμένου να διασφαλιστεί ασφαλής μετάβαση στη νέα κατάσταση. Είναι ανάγκη να αντιμετωπιστούν πλήρως οι προκλήσεις που εντοπίστηκαν σε ζωτικούς τομείς σε επίπεδο ΕΕ με την ενίσχυση του ρόλου του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κυβερνοασφάλεια και τη μείωση του κινδύνου των αδύναμων κρίκων στο όλο και πιο διασυνδεδεμένο ευρωπαϊκό δίκτυο. Η ΕΟΚΕ επικροτεί ιδιαίτερα το έργο που επιτελεί εν προκειμένω το Ευρωπαϊκό δίκτυο διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΔΔΣΜ-ηλ).

2.10. Μεγάλες ποσότητες δεδομένων παράγονται από αισθητήρες και από την προοδευτική ανάπτυξη των έξυπνων μετρητών. Τα δεδομένα αυτά πρέπει να υποβάλλονται σε επεξεργασία και να είναι προσβάσιμα από τους συναρμοδίους κατά τρόπο ασφαλή και αδιάτρητο έτσι ώστε να διαφυλάσσονται οι ατομικές ελευθερίες. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι, αν και το δυναμικό των έξυπνων τεχνολογιών είναι σημαντικό, θέτει σε δοκιμασία, ωστόσο, πολλές καθιερωμένες αρχές όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών, όπως η ιδιωτικότητα, η ευθύνη και η ασφάλεια, καθώς και οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της ενεργειακής πείνας. Όσον αφορά τα δεδομένα, οι ρυθμιστικές αρχές χρειάζεται να βρουν μια προσέγγιση μέσω της οποίας οι καταναλωτές θα έχουν πάντοτε πρόσβαση και θα ελέγχουν τα δεδομένα που παράγουν και η οποία θα ενισχύει τον ανταγωνισμό και θα προσφέρει καινοτόμες υπηρεσίες.

2.11. Η τεχνητή νοημοσύνη πρόκειται να μετασχηματίσει όλους τους τομείς και θέτει μια σειρά προκλήσεων. Για παράδειγμα, απαιτούνται εγγυήσεις όσον αφορά τη διαφάνεια της αυτόματης λήψης αποφάσεων και την πρόληψη των διακρίσεων σε βάρος των καταναλωτών.

2.12. Οι καταναλωτές πρέπει επίσης να έχουν πρόσβαση σε απλά και τυποποιημένα προϊόντα, ιδιαίτερα οι καταναλωτές που δεν είναι ειδικοί, οι ηλικιωμένοι καταναλωτές και όλοι όσοι βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.

3. Μεταφορές

3.1. Στην ενιαία αγορά της ΕΕ, ο τομέας των μεταφορών αντιπροσωπεύει το 6,3 % του ΑΕγχΠ της ΕΕ και απασχολεί άμεσα περίπου 13 εκατομμύρια άτομα στην ΕΕ: πάνω από το 7 % της συνολικής απασχόλησης στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων περίπου 2,3 εκατομμυρίων ατόμων στην αυτοκινητοβιομηχανία.

3.1.1. Οι μεταφορές αποτελούν παράγοντα ζωτικής σημασίας για πολλούς στόχους βιώσιμης ανάπτυξης όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση, τη βιομηχανία, τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, το εμπόριο και τις επενδύσεις. Εν τω μεταξύ, οι μεταφορές αντιμετωπίζουν επίσης προβλήματα ως προς την εκπλήρωση των ΣΒΑ, καθώς και των στόχων της συμφωνίας του Παρισιού⁽²⁾.

3.1.2. Η χάραξη της πολιτικής για τις μεταφορές πρέπει να επικεντρωθεί στην ολοκλήρωση μιας δίκαιης, αποτελεσματικής και πλήρως ψηφιοποιημένης ενιαίας αγοράς, η οποία θα αποφέρει απτά οφέλη για όλους. Σήμερα παραμένει κατακερματισμένη, μεταξύ άλλων και έναντι του διεθνούς ανταγωνισμού. Ο τομέας των μεταφορών πληροί επίσης μια σημαντική λειτουργία ως ένας από τους κύριους παράγοντες της ενιαίας αγοράς εν γένει.

⁽²⁾ ΕΕ C 367 της 10.10.2018, σ. 9.

3.1.3. «Στις οδικές μεταφορές δεν έχει βρεθεί ακόμη η κατάλληλη ισορροπία που θα ισχύει σε ολόκληρη την ΕΕ για τους οδηγούς οχημάτων μεταξύ της ελευθέρωσης και των κοινωνικών ρητρών, παρά τις πρόσφατες προτεινόμενες αλλαγές της νομοθεσίας περί οδικών μεταφορών»⁽³⁾. Η έλλειψη επιβολής αναγνωρίζεται σήμερα ως το μείζον πρόβλημα οδικής κυκλοφορίας, μαζί με το έλλειμμα οδηγών σε ποσοστό περίπου 20 %.

3.1.4. Οι σιδηροδρομικές εμπορευματικές μεταφορές της ΕΕ, οι οποίες ελευθερώθηκαν το 2007, δεν είναι ακόμη διαλειτουργικές, παρά το γεγονός ότι το 50 % της κυκλοφορίας διεξάγεται σε διεθνή πλαίσια. Η ικανοποίηση των επιβατών πρέπει να βελτιωθεί περαιτέρω. Η ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού συστήματος διαχείρισης της σιδηροδρομικής κυκλοφορίας θα πρέπει να αποτελεί κεντρικό στοιχείο της στρατηγικής της ΕΕ για τις ψηφιακές σιδηροδρομικές μεταφορές, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εφαρμογή των πλεονεκτημάτων του (π.χ. τεχνική και επιχειρησιακή εναρμόνιση, αυξημένη ικανότητα δικτύου, βελτιωμένη αξιοπιστία, μειωμένο κόστος συντήρησης, αυτόματη λειτουργία της αμαξοστοιχίας κ.λπ.).

3.1.5. Στην αεροπορία, οι αγορές λειτουργούν αποτελεσματικότερα. Οι αεροπορικοί ναύλοι έχουν μειωθεί κατά δέκα φορές μετά την ελευθέρωση και οι διαδρομές έχουν πολλαπλασιαστεί κατά επτά φορές, όμως οι υποδομές και το κόστος των υπηρεσιών έχουν διπλασιαστεί. Όσον αφορά διάφορους τρόπους απασχόλησης των ιπτάμενων πληρωμάτων, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετά προβλήματα και περιπτώσεις έλλειψης ασφάλειας δικαίου, που ενίοτε συνδέονται με πρακτικές παραβίασης ή καταστρατήγησης του εφαρμοστέου δικαίου. Όσον αφορά την αύξηση της αποδοτικότητας, ο «Ενιαίος ευρωπαϊκός ουρανός» θα πρέπει να εφαρμοστεί πλήρως, με αποτέλεσμα περισσότερες άμεσες διαδρομές πτήσεων, μικρότερο χρόνο μετακίνησης και μείωση των εκπομπών CO₂ κατά περίπου 10 %. Το Συμβούλιο θα πρέπει να σταματήσει να θέτει εμπόδια. Η ΕΟΚΕ ζητεί την ταχεία έγκριση του κανονισμού για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών από το Συμβούλιο, δεδομένου ότι απαιτείται σημαντική αποσαφήνιση προκειμένου να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των δικαστικών υποθέσεων.

3.1.6. Με τον κανονισμό για τις λιμενικές υπηρεσίες που υιοθετήθηκε πρόσφατα παρέχεται τελικά στους λιμένες και τους αρμοδίους ένα σταθερό αλλά ευέλικτο νομοθετικό πλαίσιο, σε συνδυασμό με τον γενικό κανονισμό απαλλαγής κατά κατηγορία για τους λιμένες.

3.2. **Απεξάρτηση από τον άνθρακα και μηδενικές εκπομπές**

3.2.1. Οι μεταφορές εξακολουθούν να εξαρτώνται από το πετρέλαιο σε ποσοστό 94 % των ενεργειακών αναγκών τους. Οι οδικές μεταφορές αντιπροσωπεύουν το 73 % περίπου. Οι μεταφορές είναι ο μόνος κλάδος της ΕΕ στον οποίο αυξήθηκαν οι εκπομπές CO₂ από το 1990.

3.2.2. Το 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το όραμά της με ορίζοντα το 2050 για ένα μέλλον που θα είναι ουδέτερο ως προς το κλίμα: Η επίτευξη ουσιαστικών μειώσεων όσον αφορά τις εκπομπές θα απαιτήσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του συστήματος. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται την προώθηση α) της συνολικής απόδοσης των οχημάτων, των οχημάτων χαμηλών και μηδενικών εκπομπών και των υποδομών· β) μιας μετάβασης μέχρι το 2050 προς εναλλακτικά καύσιμα μηδενικής καθαρής κατανάλωσης άνθρακα για τις μεταφορές· γ) της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας του συστήματος μεταφορών, με την αξιοποίηση στο έπακρο των ψηφιακών τεχνολογιών και της έξυπνης τιμολόγησης, την πρόκριση της πολυτροπικής διασύνδεσης και τη μετάβαση προς περισσότερο βιώσιμα μέσα μεταφοράς, με επαρκή χρηματοδότηση για τη μετάβαση και την επέκταση του δικτύου δημόσιων μεταφορών τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές. Ωστόσο, η μετάβαση σε μια πιο πράσινη οικονομία είναι ένα δύσκολο και επώδυνο βήμα⁽⁴⁾.

3.2.3. Η επίτευξη μείωσης ύψους 100 % των εκπομπών CO₂ στον τομέα των μεταφορών έως το 2050 εκτιμάται ότι θα απαιτήσει επενδύσεις ύψους περίπου 800 δισεκατ. ευρώ ετησίως, ποσό το οποίο θα αντληθεί κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα⁽⁵⁾. Για να υποστηριχθούν αυτές οι επενδύσεις, απαιτείται ισχυρό ρυθμιστικό πλαίσιο βιώσιμης χρηματοδότησης.

3.2.4. Όσον αφορά την τεχνολογικά ουδέτερη προσέγγιση, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι οι τεχνολογίες πρόωσης εκτός του ηλεκτρισμού, όπως είναι το υδρογόνο ή τα υγρά καύσιμα τύπου HVO100, εντελώς απαλλαγμένα από ορυκτά καύσιμα, προσφέρουν επίσης μεγάλες δυνατότητες για καθαρές μετακινήσεις⁽⁶⁾. Η αλλαγή μοντέλου προς τις δημόσιες μεταφορές αποτελεί επίσης ενεργό τρόπο προστασίας του κλίματος. Η κατασκευή ηλεκτρικών μπαταριών θα αποτελέσει παράγοντα ενεργειακής ανεξαρτησίας.

3.2.5. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι η εφαρμογή του στόχου του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού (ΔΝΟ) για τη ναυσιπλοία πρέπει να αναγνωριστεί ως πρώτη προτεραιότητα για τον τομέα, με το 2023 να αποτελεί αποφασιστικό ορόσημο για την επέκταση των μέτρων που αποσκοπούν στη μείωση των εκπομπών και για τον καθορισμό των πορειών όσον αφορά τα μελλοντικά καύσιμα.

3.2.6. Οι επενδύσεις σε καθαρές και εναλλακτικές υποδομές καυσίμων είναι χρονοβόρες και δαπανηρές για όλους τους τρόπους μεταφοράς και θα πρέπει να συνοδεύονται από αντίστοιχα κίνητρα για τη χρήση της επιδιωκόμενης υποδομής, κυρίως με την παροχή όλων των πληροφοριών που χρειάζονται οι χρήστες μέσω ανοικτών πλατφορμών.

⁽³⁾ ΕΕ C 81 της 2.3.2018, σ. 195.

⁽⁴⁾ ESPAS, *Challenges and choices for Europe* (Προκλήσεις και επιλογές για την Ευρώπη), Απρίλιος 2019.

⁽⁵⁾ COM(2018) 773 final.

⁽⁶⁾ ΕΕ C 345 της 13.10.2017, σ. 52, ΕΕ C 262 της 25.7.2018, σ. 75.

3.3. Μηδενικές απώλειες ζωών στις μεταφορές, αυτόνομη οδήγηση και οι μετακινήσεις ως υπηρεσία

3.3.1. Το ανθρώπινο σφάλμα ευθύνεται για το 95 % όλων των τροχαίων ατυχημάτων στους ευρωπαϊκούς δρόμους, στα οποία έχασαν τη ζωή τους περισσότερα από 25 300 άτομα το 2017 και 1,2 εκατομμύρια τραυματίστηκαν, ενώ το κόστος των ατυχημάτων ανέρχεται σε ποσό ύψους 120 δισεκατομμυρίων ευρώ ετησίως.

3.3.2. «Όσον αφορά την τεχνολογία των οδικών μεταφορών, θα επέλθει πιθανότατα επανάσταση με την **ψηφιοποίηση** και την αυτοματοποίηση: η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι η εν λόγω νέα τεχνολογία έχει την ικανότητα τόσο να βελτιώνει την αποτελεσματικότητα της αγοράς των μεταφορών, αλλά και να παρέχει αναλυτικά δεδομένα που θα βοηθήσουν στον έλεγχο και την επιβολή της ισχύουσας νομοθεσίας και στην προστασία των ανθρωπίνων και των κοινωνικών δικαιωμάτων.

3.3.3. Η ψηφιοποίηση θα είναι επίσης ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη νέων μοντέλων στην αγορά, συμπεριλαμβανομένων διαφόρων τύπων πλατφόρμας και αντιλήψεων για την **οικονομία του διαμοιρασμού**, η οποία κάθε άλλο παρά πλήρως ανεπτυγμένη είναι και, κατά πάσα πιθανότητα, δεν θα καλύπτει τις αγροτικές περιοχές όπου δεν υπάρχουν διαθέσιμες δημόσιες μεταφορές. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εγγυηθεί την ασφάλεια των μεταφορικών μέσων επιμερισμένων μετακινήσεων, αρχής γενομένης από τα ηλεκτρικά δίκυκλα.

3.3.4. Με την εισαγωγή της **αυτόματης οδήγησης**, θα πρέπει να καταστεί δυνατόν να μειωθούν σημαντικά τα θύματα, ή ακόμη και να εξαλειφθούν εξολοκλήρου. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι τα αυτοκίνητα χωρίς οδηγό θα γίνουν αποδεκτά μόνον όταν θα παρέχουν το ίδιο επίπεδο ασφάλειας με άλλα συστήματα επιβατικών μεταφορών, όπως τα τρένα ή τα μεγάλα αεροσκάφη. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι οι ακόλουθοι προβληματικοί τομείς μπορεί να αποτελέσουν εμπόδιο για την αποδοχή από τους πολίτες: 1) το πρόσθετο κόστος, 2) η αυξανόμενη πολυπλοκότητα της οδήγησης αυτοκινήτου (⁷), 3) η μεγάλη χρονική διάρκεια της «μεικτής κυκλοφορίας» (αυτόματης και μη αυτόματης), οπότε ο αριθμός των ατυχημάτων μπορεί να αυξηθεί και η κυκλοφοριακή ικανότητα των δρόμων να μειωθεί, 4) ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια και την κυβερνοασφάλεια και 5) νομική αβεβαιότητα σχετικά με την ευθύνη σε περίπτωση ατυχήματος.

3.3.5. Σύμφωνα με την ΕΟΚΕ, οι «μηδενικές απώλειες» πρέπει να εξεταστούν περαιτέρω: επιτακτική ανάγκη να υπάρξει εναρμόνιση των εθνικών κανόνων που αφορούν τον κώδικα οδικής κυκλοφορίας και των σχετικών κυρώσεων· οικονομική προσιτότητα των νέων «ασφαλών» οχημάτων για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις· μόνον ο άνθρωπος, εκ φύσεως, μπορεί να προβαίνει σε ηθικές επιλογές και τα μηχανήματα πρέπει να συνοδεύουν τον άνθρωπο και όχι να τον αντικαθιστούν· μειώσεις στα ασφάλιστρα από τις ασφαλιστικές εταιρείες ως μέσο παροχής κινήτρων στους πολίτες για την αγορά ασφαλέστερων οχημάτων· τυχόν νέα ρύθμιση σχετικά με την πρόσβαση στα δεδομένα για τα οχήματα θα πρέπει να είναι σύμφωνη με την αρχή «προτεραιότητα στην ασφάλεια».

3.3.6. Οι λύσεις συνδεδεμένων και αυτοματοποιημένων μετακινήσεων σε όλους τους τρόπους μεταφορών, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων μέσων μεταφοράς, αποτελούν σημαντικό τομέα καινοτομίας, στον οποίο η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να καταστεί παγκόσμιος ηγέτης. Κάτι τέτοιο μπορεί να αναπτυχθεί μόνο μέσω της συνεργασίας με δημόσιες και ιδιωτικές προσπάθειες και επενδύσεις.

3.3.7. Οι μετακινήσεις ως υπηρεσία συνίστανται στη μεταστροφή από τα ιδιόκτητα μέσα μεταφοράς προς λύσεις δημόσιων μέσων μεταφοράς και μετακινήσεων που καταναλώνονται ως υπηρεσία (⁸). Η βασική ιδέα που διέπει τις μετακινήσεις ως υπηρεσία είναι η προσφορά συγκοινωνιακών λύσεων στους μετακινούμενους με βάση τις ανάγκες μετακίνησής τους. Στις μετακινήσεις ως υπηρεσία το σύνολο του συστήματος μεταφορών λογίζεται ως ενιαία οντότητα. Οι κατά παραγγελία μετακινήσεις μπορούν επίσης να συμβάλουν στην καλύτερη πρόσβαση σε αυτές πολιτών που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές ή που αντιμετωπίζουν δυσκολίες κινητικότητας (για παράδειγμα, ηλικιωμένοι και/ή άτομα με αναπηρία).

3.4. Επενδύσεις

3.4.1. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι σε πολλές περιοχές στην Ευρώπη το σημερινό δίκτυο μεταφορικών υποδομών δεν αποδίδει. Με βάση την πρόβλεψη της συνεχώς αυξανόμενης ζήτησης για υπηρεσίες μεταφορών, απαιτούνται εκτεταμένες δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις για την οικοδόμηση και τη βελτίωση των υποδομών μεταφορών.

3.4.2. Η έγκαιρη **ολοκλήρωση του δικτύου ΔΕΔ-Μ** με βελτιστοποιημένη γεωγραφική κάλυψη πρέπει να αποτελεί απόλυτη προτεραιότητα: το κεντρικό δίκτυο ΔΕΔ-Μ έως το 2030 και το εκτεταμένο δίκτυο έως το 2050 ή νωρίτερα. Η επίτευξη του κεντρικού δικτύου και μόνο απαιτεί επενδύσεις ύψους περίπου 500 δισεκατ. ευρώ, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ανθεκτικότητα και η αναβάθμιση των υφιστάμενων υποδομών. Οι επενδύσεις αυτές δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν μόνο από τις επιχορηγήσεις του μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη» ή από τα μέσα της ΕΕ, ενώ οι πόροι των κρατών μελών πιθανόν να μην είναι επαρκείς. Υπάρχει συγκεκριμένος κίνδυνος σημαντικών καθυστερήσεων.

(⁷) ΕΕ C 440 της 6.12. 2018, σ. 191.

(⁸) ΕΕ C 345 της 13.10. 2017, σ. 52.

3.4.3. Οι επιχορηγήσεις θα εξακολουθήσουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επενδυτική πολιτική της ΕΕ στον τομέα των μεταφορών, ιδίως σε εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επενδύσεις στην αγορά είναι δυσκολότερο να υλοποιηθούν. Ωστόσο, ο συνδυασμός των επιχορηγήσεων με άλλες πηγές χρηματοδότησης, όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ή τα δάνεια του ιδιωτικού τομέα, αλλά και η κινητοποίηση επενδύσεων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα — συμπεριλαμβανομένων των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα — αποτελούν ουσιαστικά επιπρόσθετα μέσα.

3.4.4. «Η ΕΟΚΕ ζητεί να υλοποιηθούν επενδύσεις στην τεχνολογία και στις υποδομές, στις οποίες μπορούν να κατασκευαστούν ψηφιακές μεταφορές, και ιδίως στα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου της κυκλοφορίας: τη SESAR [...], το ERTMS [...]» και το C-ITS. «Επιπλέον, πρέπει να διατίθενται συνδέσεις 5ης γενιάς κατά μήκος του κεντρικού δικτύου ΔΕΔ-Μ. Τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ, όπως ο μηχανισμός «Συνδέοντας την Ευρώπη» και τα προγράμματα InvestEU και «Ορίζοντας 2020» πρέπει να στηρίζουν τις εν λόγω δεσμεύσεις»⁽⁹⁾.

3.4.5. «Η ΕΟΚΕ [...] θεωρεί ότι [...] ένα **σύστημα διόδων** το οποίο θα συνάδει με τις αρχές “ο χρήστης πληρώνει” και “ο ρυπαίνων πληρώνει”, θα έχει θετική επίδραση, εάν τα έσοδα για τη χρήση της οδικής υποδομής προορίζονται για ειδικό σκοπό»⁽¹⁰⁾.

4. Ενέργεια

4.1. Ενιαία αγορά ενέργειας

4.1.1. Το 2016, ο ενεργειακός κύκλος εργασιών της ΕΕ ανήλθε σε 1.881 δισεκατ. ευρώ και απασχολούσε άμεσα περίπου 163000 άτομα.

4.1.2. Όλοι οι Ευρωπαίοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ασφαλή, βιώσιμη και οικονομικά προσιτή ενέργεια. Αυτός είναι ο πρωταρχικός στόχος της Ενεργειακής Ένωσης. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την απογοήτευσή της για τις σημαντικές διαφορές στις τιμές της ενέργειας στα κράτη μέλη της ΕΕ, οι οποίες αποκαλύπτουν μια μεγάλη αστοχία στην **ενιαία αγορά ενέργειας**. Με την εφαρμογή της Ενεργειακής Ένωσης της ΕΕ και της Ενιαίας Ψηφιακής Αγοράς, η ΕΟΚΕ αναμένει σύγκλιση των τιμών, εκτός της συνιστώσας του φόρου.

Η ανθρωποκεντρική ψηφιοποίηση του ενεργειακού τομέα είναι ζωτικής σημασίας για την ΕΕ, δεδομένου ότι μπορεί να επιτρέψει στους καταναλωτές και παραγωγούς-καταναλωτές ενέργειας να βρίσκονται στο επίκεντρο του ζητήματος και συμβάλλει σε έναν νέο σχεδιασμό για τις αγορές ενέργειας.

4.2. Ψηφιοποίηση και νέες τεχνολογίες

4.2.1. Στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδίου ενεργειακών τεχνολογιών (ΣΕΤ), η ψηφιοποίηση παρέχει νέες ευκαιρίες στους προμηθευτές διότι βελτιστοποιεί τα πολύτιμα περιουσιακά τους στοιχεία, ενσωματώνει τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας από μεταβλητούς και καταναμεμένους πόρους και μειώνει το λειτουργικό κόστος· παράλληλα, όμως, θα πρέπει να ευνοεί όλους με τη μείωση των λογαριασμών ενέργειας για το κοινό και τις επιχειρήσεις μέσω της ενεργειακής απόδοσης και της συμμετοχής σε ευέλικτους μηχανισμούς ζήτησης. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αξιολογήσει τα αποτελέσματα και, όπου χρειάζεται, να λάβει περαιτέρω μέτρα.

4.3. Έξυπνο ενεργειακό δίκτυο και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

4.3.1. Το κόστος ορισμένων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας εκτιμάται ότι προσεγγίζει ήδη τις τρέχουσες τιμές της αγοράς.

4.3.2. Οι λύσεις καταναμεμένης ενέργειας και οι έξυπνοι έλεγχοι καθίστανται φθηνότεροι. τα έξυπνα δίκτυα αποτελούν βασικό στοιχείο αυτού του αναδυόμενου συστήματος: μαζί με την ψηφιοποίηση, θα βοηθήσουν στη σύνδεση νέων ενεργειακών περιβαλλόντων. Τα έξυπνα ενεργειακά συστήματα του μέλλοντος δεν θα αναπτυχθούν μεμονωμένα, θα συνδέουν —ψηφιακά και φυσικά— διαφορετικά είδη ενεργειακών και μεταφορικών δικτύων, με αυξανόμενες ευκαιρίες. Η ηλεκτρική ενέργεια είναι πιθανόν να αποτελέσει τον πρώτο τομέα ενέργειας που θα επηρεαστεί, με την ψηφιοποίηση να παρέχει τη δυνατότητα ισχυρότερων συνδέσεων με τον τομέα της θέρμανσης και ψύξης, ιδίως σε κτίρια και στον τομέα των μετακινήσεων, με την προώθηση ενισχυμένης συμμετοχής των ενδιαφερόμενων φορέων σε τοπικές, περιφερειακές και ευρωπαϊκές αλυσίδες προστιθέμενης αξίας στις οποίες τοπικές κοινότητες και παραγωγοί-καταναλωτές συμμετέχουν σε ενεργειακές κοινότητες και ενεργειακές συναλλαγές, αλλά και με την ενίσχυση της ευρωπαϊκής καινοτομίας και των επιχειρήσεων.

4.3.3. Το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» χρηματοδότησε σειρά έργων επίδειξης σχετικά με την κατανομή των δικτύων, τα δίκτυα μεταφοράς, την καταναμεμένη αποθήκευση, την αποθήκευση σε μεγάλη κλίμακα, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τη θέρμανση και την ψύξη, καλύπτοντας τεχνολογίες για τον καταναλωτή, τεχνολογίες δικτύων, βοηθητικές υπηρεσίες για την αγορά, την αποθήκευση ηλεκτρικής και υδροηλεκτρικής ενέργειας, τις μπαταρίες, τις ανεμογεννήτριες, τα φωτοβολταϊκά, ηλιακά και θερμικά συστήματα, το βιοαέριο και την παραγωγή μικρής κλίμακας. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για τη δημιουργία του Ταμείου Καινοτομίας, το οποίο θα παρέχει αυξημένη υποστήριξη σε έργα επίδειξης.

⁽⁹⁾ ΕΕ C 345 της 13.10. 2017, σ. 52.

⁽¹⁰⁾ ΕΕ C 81 της 2.3. 2018, σ. 195.

4.3.4. Η ΕΟΚΕ προτρέπει την ΕΕ να λάβει περισσότερα μέτρα με στόχο την εξάλειψη της ενεργειακής πενίας. Πρέπει να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα για τη διευκόλυνση της ριζικής ανακαίνισης των κτιρίων και να εγκατασταθούν, όπου είναι χρήσιμο, ηλιακοί συλλέκτες προς όφελος όσων έχουν περιπέσει, ή κινδυνεύουν από ενεργειακή φτώχεια. Η ΕΕ θα πρέπει να έχει κατά νου ότι οι φτωχοί δεν είναι σε θέση να αντεπεξέλθουν οικονομικά σε τέτοια μέτρα.

4.3.5. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για το έργο της πλατφόρμας για τις Περιφέρειες εξόρυξης άνθρακα σε μετάβαση. Η ενεργειακή μετάβαση πράγματι επηρεάζει ορισμένες περιοχές περισσότερο από άλλες, ιδιαίτερα εκεί όπου συγκεντρώνεται εξαγωγή ορυκτών καυσίμων και παραγωγή υψηλής ενεργειακής κατανάλωσης. Ως εκ τούτου, οι διαρθρωτικές αλλαγές στις περιφέρειες και τους τομείς έντασης άνθρακα θα πρέπει να παρακολουθούνται με προσοχή και να διευθύνονται αποτελεσματικά, διασφαλίζοντας μια δίκαιη και κοινωνικά αποδεκτή μετάβαση που δεν αφήνει κανέναν εργαζόμενο και καμία περιοχή πίσω.

4.3.6. Οι ενεργοβόρες βιομηχανίες αντιπροσωπεύουν πάνω από 6 εκατομμύρια άμεσες θέσεις εργασίας στην Ευρώπη και αποτελούν τη βάση πολλών αλυσίδων αξίας, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων καθαρής ενέργειας. Οι εκπομπές από τις ενεργοβόρες βιομηχανίες αντιπροσωπεύουν το 60 έως 80 % των βιομηχανικών εκπομπών. Οι προκλήσεις για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στους ενεργοβόρους τομείς είναι τεράστιες και θα απαιτήσουν τόσο τεχνολογικές όσο και μη τεχνολογικές καινοτομίες (π.χ. νέα επιχειρηματικά μοντέλα).

4.4. **Επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας**

4.4.1. Η ενίσχυση της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας, με τη διευκόλυνση της ενεργειακής μετάβασης και την εγγύηση της ασφαλούς λειτουργίας του συστήματος, στηρίζεται στην ύπαρξη κατάλληλων, επαρκώς ανεπτυγμένων και οικονομικά αποδοτικών δικτύων μεταφοράς στην Ευρώπη.

4.4.2. Η καινοτομία, όπως οι ενισχύσεις του δικτύου με τη μετατροπή ηλεκτρικής ενέργειας σε αέριο ή το υδρογόνο, μπορεί να αποφέρει ουσιαστικά αποτελέσματα και να καταστεί οικονομικά βιώσιμη εάν υποστηριχθεί αποτελεσματικά.

4.4.3. Η μέση ετήσια επένδυση στον ενεργειακό τομέα για τα σενάρια μείωσης των εκπομπών CO₂ κατά 100 % ⁽¹⁾ ανέρχεται σε 547 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως (2,8 % του ΑΕγχΠ) για την περίοδο 2031-2050, σε σύγκριση με τα 377 δισεκατομμύρια ευρώ (1,9 % του ΑΕγχΠ) για την ελάχιστη δαπάνη. Πρόκειται για σημαντικά ποσά, ακόμη και για μια ανεπτυγμένη οικονομία.

5. **Υπηρεσίες γενικού συμφέροντος**

5.1. Κύρια στρατηγική γραμμή είναι η εφαρμογή προσέγγισης με επίκεντρο τον άνθρωπο και στόχο την παροχή υπηρεσιών γενικού συμφέροντος ως καταλυτικών παραγόντων βιώσιμης ανάπτυξης της ΕΕ. Η 20ή και τελευταία αρχή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων αφορά την «πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες» και ορίζει ότι: Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες καλής ποιότητας, στις οποίες περιλαμβάνονται η ύδρευση, η αποχέτευση, η ενέργεια, οι μεταφορές, οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και οι ψηφιακές επικοινωνίες. Για να τεθεί σε ισχύ, απαιτείται η λήψη ειδικών μέτρων για την αειφόρο ανάπτυξη και τη συνοχή.

5.2. **Οι πολίτες και οι επιχειρήσεις απαιτούν πιο ανοικτή, διαφανή, υπεύθυνη και αποτελεσματική** διακυβέρνηση. Η επίτευξη οικονομικών κλίμακας και ευελιξίας με την υιοθέτηση αρχιτεκτονικών υπολογιστικού νέφους θα βοηθήσει στη μετάβαση προς την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, την ηλεκτρονική υγεία, τις ηλεκτρονικές δημόσιες συμβάσεις και την ηλεκτρονική τιμολόγηση, επιτρέποντας στις δημόσιες υπηρεσίες να μοιράζονται πληροφορίες και να διευκολύνουν τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να αλληλεπιδρούν.

5.3. Υπάρχει κίνδυνος αποκλεισμού των ηλικιωμένων ή των ψηφιακά αναλφάβητων καταναλωτών λόγω της πλήρους ψηφιοποίησης των ΥΓΣ. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να διατηρηθούν ορισμένα συμβατικά σημεία παροχής των υπηρεσιών αυτών.

5.4. Η ΕΟΚΕ συνιστά να περιλαμβάνονται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο διατάξεις σχετικά με τη λογοδοσία και τη διαφάνεια της κατανομής των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος στα κράτη μέλη, καθώς και την πρόσβαση και την ορδή λειτουργία των υπηρεσιών.

5.5. Πολλοί πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιμετωπίζουν σοβαρές οικονομικές δυσκολίες πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, μεταξύ άλλων στους τομείς της στέγασης, της παροχής ενέργειας, των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, των μεταφορών, του ύδατος, της παροχής υγιεινομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών.

5.6. Η έλλειψη πρόσβασης σε ΥΓΣ μπορεί να εξαρτάται από διάφορους παράγοντες: οικονομικούς, γεωγραφικούς, κοινωνικούς (άνιση μεταχείριση), ανθρώπινους (σε περίπτωση αναπηρίας) - ή να μην ανταποκρίνεται στις ανάγκες ή/και στην τεχνική πρόοδο (ανεπάρκεια/ανεπαρκές επίπεδο ποιότητας ή/και ασφάλειας). Οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση ορισμένων από αυτές τις προκλήσεις.

⁽¹⁾ COM(2018) 773 final.

5.7. Στην περίπτωση των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης, η ψηφιοποίηση έχει τη δυνατότητα να προσφέρει καλύτερη πρόληψη, διάγνωση και θεραπεία των νόσων. Μέσα όπως το ηλεκτρονικό μητρώο υγείας μπορούν να επιτρέπουν στους καταναλωτές να έχουν σταθερή πρόσβαση στο ιατρικό ιστορικό και στις φαρμακευτικές συνταγές τους. Οι εφαρμογές υγείας κινητής τηλεφωνίας και οι διαδικτυακές ιατρικές επισκέψεις μπορούν να παρέχουν εξαιρετική στήριξη στις προσπάθειες των ασθενών και των καταναλωτών στη διατήρηση της υγείας και στην πρόληψη των ασθενειών, ιδίως για εκείνους που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές. Ωστόσο, τα οφέλη των προϊόντων και των υπηρεσιών ψηφιακής υγείας συνυπάρχουν με σοβαρούς κινδύνους όσον αφορά την προστασία της ιδιωτικής ζωής, την ασφάλεια και την προστασία των ασθενών, δεδομένου ότι οι παραβιάσεις των προσωπικών αρχείων υγείας και των δεδομένων που είναι αποθηκευμένα σε χώρους υγειονομικής περίθαλψης ενδέχεται να γίνουν συχνότερες. Η ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο ρυθμιστικό πλαίσιο για την εξασφάλιση μιας εναρμονισμένης προσέγγισης.

5.8. Δεδομένης της αυξανόμενης χρήσης των ψηφιακών υπηρεσιών και προϊόντων υγείας, ιδίως σε ένα διασυνδεδεμένο περιβάλλον, είναι επίσης κρίσιμη σημασία να εναρμονιστεί η προσέγγιση όσον αφορά την ευθύνη από απορρέει από τέτοιου είδους υπηρεσίες και προϊόντα σε ολόκληρη την ΕΕ. Πρέπει να εφαρμοστούν νομοθετικά μέτρα υπέρ της ισχυρής εποπτείας της αγοράς και της επιβολής του νόμου, καθώς και αποτελεσματικά μέσα προσφυγής για ψηφιακά προϊόντα και υπηρεσίες υγείας, τα οποία θα συμβάλουν στην αποτελεσματική προστασία των καταναλωτών της ΕΕ.

5.9. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναπτύξει ένα κατάλληλο πλαίσιο προκειμένου τα εθνικά συστήματα υγειονομικής περίθαλψης να διαμοιράζονται τα δεδομένα υγείας των πολιτών της ΕΕ, σύμφωνα με τον γενικό κανονισμό για την προστασία των δεδομένων, με σκοπό τη χρήση τους στην έρευνα και την καινοτομία που αναπτύσσονται από ευρωπαϊκά ιδρύματα και επιχειρήσεις, δηλαδή υπό αυστηρές προϋποθέσεις διαφύλαξης της ιδιωτικής ζωής και της ανωνυμίας.

5.10. Στην περίπτωση των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, οι φορείς εκμετάλλευσης θα πρέπει να παρέχουν υπηρεσίες ψηφιακά αλλά, παράλληλα, να διατηρούν και άλλους διαύλους ανοικτούς για όσους είναι αποσυνδεδεμένοι από επιλογή ή αναγκαιότητα.

5.11. Οι υπηρεσίες γενικού συμφέροντος στις δημόσιες μεταφορές είναι ζωτικής σημασίας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την επίτευξη βασικών στόχων της ΕΕ. Η ευρεία διακριτική ευχέρεια είναι απαραίτητη προκειμένου οι δημόσιες αρχές να παρέχουν, να αναθέτουν και να οργανώνουν τις ΥΤΣ.

6. Συνδέσεις 5G

6.1. Ανάπτυξη συνδέσεων 5G στην ενιαία αγορά

6.1.1. Οι δημόσιες αρχές έχουν ξεκινήσει να λαμβάνουν ποικίλα μέτρα ώστε να διευκολύνουν την εισαγωγή του 5G στην ενιαία αγορά, συμπεριλαμβανομένων των εκχωρήσεων φάσματος 5G. Τους προσεχείς μήνες, οι ευρωπαϊκοί φορείς εκμετάλλευσης κινητών επικοινωνιών θα πρέπει να προετοιμάσουν την εγκατάσταση και την εκτέλεση δοκιμών σε «πραγματικές» συνθήκες, καθώς τα πρώτα έξυπνα τηλέφωνα και τερματικοί σταθμοί 5G αναμένεται να είναι διαθέσιμα κατά το πρώτο εξάμηνο του 2019. Ωστόσο, στις αρχές Δεκεμβρίου 2018, μόνο σε δώδεκα κράτη μέλη είχε διεξαχθεί πλήρως ή βρισκόταν σε εξέλιξη μία τουλάχιστον δημοπρασία ραδιοφάσματος.

6.1.2. Σε διεθνές επίπεδο, όλες οι χώρες ανταγωνίζονται για να είναι οι πρώτες που θα δρομολογήσουν το 5G σε εθνικό επίπεδο. Το ίδιο ανταγωνίζεται και η ΕΕ. Στους πέντε σημαντικότερους προμηθευτές υποδομής περιλαμβάνονται δύο προμηθευτές από την ΕΕ, δύο από την Κίνα και ένας από την Κορέα. Καμία μεγάλη ευρωπαϊκή εταιρεία δεν συγκαταλέγεται μεταξύ των πρώτων που παράγουν συσκευές και σύνολα κυκλωμάτων 5G.

6.1.3. Η ΕΟΚΕ προειδοποιεί ότι η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών οικονομικών τομέων (όπως οι μεταφορές, η αυτοκινητοβιομηχανία, η ενέργεια, τα χημικά και τα φαρμακευτικά προϊόντα, η μεταποίηση —συμπεριλαμβανομένων των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων— και ο χρηματοπιστωτικός τομέας, όπου η Ευρώπη συνιστά κορυφαία δύναμη), θα εξαρτηθεί από την ικανότητα ενσωμάτωσης και χρήσης υπηρεσιών 5G.

6.1.4. Η ΕΟΚΕ δεν αγνοεί ότι οι επιστήμονες έχουν επιστήσει την προσοχή στους ενδεχόμενους κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία και για το περιβάλλον από τις ηλεκτρομαγνητικές ακτινοβολίες του 5G, ιδίως όσον αφορά τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα πολύ υψηλών συχνοτήτων και μεγάλης διείσδυσης στα κτίρια και άλλους κλειστούς χώρους. Η ΕΟΚΕ ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναθέσει την εκπόνηση μελέτης σχετικά με τον βιολογικό αντίκτυπο της ακτινοβολίας του 5G και με τον κίνδυνο παρεμβολών σε άλλες ζώνες συχνοτήτων.

6.2. Επενδυτικές ανάγκες στον τομέα του 5G

6.2.1. Οι επενδύσεις των συντελεστών της αγοράς στην Ευρώπη για το 5G υπολογίζονται σε 60-100 δισεκατ. ευρώ ετησίως για τα επόμενα πέντε έτη. Θα προσφέρουν σε όλους τους βασικούς ευρωπαϊκούς κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες τη δυνατότητα συνδεσιμότητας με gigabit. Η βελτίωση της συνδεσιμότητας στις αγροτικές περιοχές θα απαιτήσει πρόσθετη επένδυση ύψους 127 δισεκατ. ευρώ.

6.2.2. Το 5G θα αναβαθμίσει την κινητή και τη διαδικτυακή τεχνολογία σε τεχνολογία γενικού σκοπού, επηρεάζοντας την παραγωγικότητα και την οικονομική δραστηριότητα σε ένα ευρύ φάσμα βιομηχανικών κλάδων που θα χειρίζονται μεγαλύτερο αριθμό συσκευών και μεγαλύτερο όγκο δεδομένων, επιτρέποντας τη μαζική χρήση του Διαδικτύου των πραγμάτων και την ανάπτυξη υπηρεσιών καθοριστικής σημασίας.

7. Ειδικές παρατηρήσεις

7.1. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ καλεί τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα να λάβουν σοβαρά υπόψη τις ακόλουθες προκλήσεις, για τις οποίες η ΕΟΚΕ έχει ήδη εργαστεί και θα συνεχίζει να εργάζεται στο μέλλον, ως σημαντικά ζητήματα που πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο της παρούσας γνωμοδότησης:

- Ενσωμάτωση όλου του εξωτερικού κόστους μέσω θετικών και αρνητικών κινήτρων ⁽¹²⁾.
- Οδηγία για τη φορολογία της ενέργειας σύμφωνα με τις εκπομπές CO₂, NO_x, SO_x ⁽¹³⁾.
- Σύστημα λύσεων καταναεμμένης ενέργειας ⁽¹⁴⁾.
- Σταθερότητα της αγοράς του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών (ΣΕΔΕ) για την επόμενη περίοδο εμπορίας του ΣΕΔΕ (το 2021) και μέτρα για το ΣΕΔΕ μετά το 2020 ⁽¹⁵⁾.
- Ψηφιακή πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών δικτύου για τη διαχείριση των ροών ηλεκτρικής ενέργειας ⁽¹⁶⁾.
- Διαχείριση μαζικών δεδομένων ενέργειας ⁽¹⁷⁾.
- Κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις που συνεπάγεται η σταδιακή εξάλειψη του άνθρακα ⁽¹⁸⁾.
- Μικροί σπονδυλωτοί πυρηνικοί αντιδραστήρες (50-300 MW), φθηνότεροι και ευκολότεροι στην εγκατάσταση. Απαιτούνται πρότυπα της ΕΕ ⁽¹⁹⁾.
- Μακράς απόστασης δίκτυα υψηλής τάσης που συνδέουν ηπείρους: η ευρωπαϊκή προοπτική ⁽²⁰⁾.
- Ασφάλεια εφοδιασμού και προστασία των επενδύσεων ⁽²¹⁾.
- Ενεργειακή απόδοση ⁽²²⁾.
- Εκ των προτέρων έγκριση προϊόντων ⁽²³⁾.
- Κανόνες στο νέφος ⁽²⁴⁾.
- Πλατφόρμες μεταποίησης της ΕΕ ⁽²⁵⁾.

⁽¹²⁾ ΕΕ C 190 της 5.6.2019, σ. 24, ΕΕ C 110 της 22.3.2019, σ. 33.

⁽¹³⁾ ΕΕ C 228 της 5.7. 2019, σ. 37.

⁽¹⁴⁾ ΕΕ C 34 της 2.2.2017, σ. 44.

⁽¹⁵⁾ ΕΕ C 424 της 10.5.2019, σ. 46, ΕΕ C 288 της 15.12.2017, σ. 75.

⁽¹⁶⁾ ΕΕ C 34 της 2.2.2017, σ. 44, ΕΕ C 345 της 13.10.2017, σ. 52, ΕΕ C 262 της 25.7.2018, σ. 86.

⁽¹⁷⁾ Τελική μελέτη με θέμα «Η δεοντολογία για τα μαζικά δεδομένα (Big Data): Ισορροπώντας τα οικονομικά οφέλη με τα ζητήματα δεοντολογίας για τα μαζικά δεδομένα στο πολιτικό πλαίσιο της ΕΕ» ΕΕ C 242 της 23.7. 2015, σ. 61.

⁽¹⁸⁾ ΕΕ C 303 της 19.8. 2016, σ. 1.

⁽¹⁹⁾ ΕΕ C 237 της 6.7.2018, σ. 38, ΕΕ C 341 της 21.11.2013, σ. 92, ΕΕ C 110 της 22.3.2019, σ. 141.

⁽²⁰⁾ ΕΕ C 228 της 5.7.2019, σ. 95, ΕΕ C 143 της 22.5.2012, σ. 125.

⁽²¹⁾ ΕΕ C 143 της 22.5.2012, σ. 125, ΕΕ C 271 της 19.9.2013, σ. 153, ΕΕ C 424 της 26.11.2014, σ. 64, ΕΕ C 264 της 20.7.2016, σ. 117.

⁽²²⁾ ΕΕ C 191 της 29.6. 2012, σ. 142.

⁽²³⁾ ΕΕ C 228 της 5.7.2019, σ. 74, ΕΕ C 75 της 10.3.2017, σ. 40, ΕΕ C 81 της 2.3.2018, σ. 176.

⁽²⁴⁾ ΕΕ C 487 της 28.12. 2016, σ. 86.

⁽²⁵⁾ Ενημερωτική έκθεση της Συμβουλευτικής επιτροπής Βιομηχανικών Μεταλλικών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με τίτλο «Προώθηση της καινοτομίας σε περιοχές με ισχυρό τον μεταποιητικό τομέα» ΕΕ C 332 της 8.10.2015, σ. 36, ΕΕ C 299 της 4.10.2012, σ. 12.

- Τηλεπικοινωνίες και δίκτυο δεδομένων ⁽²⁶⁾.
- Η ροή δεδομένων πρέπει να είναι ασφαλής και αξιόπιστη ⁽²⁷⁾.
- Κυριότητα δεδομένων και δικαιώματα δεδομένων ⁽²⁸⁾.
- Αποθήκευση δεδομένων στην ΕΕ ⁽²⁹⁾.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

⁽²⁶⁾ ΕΕ C 125 της 21.4.2017, σ. 74.

⁽²⁷⁾ ΕΕ C 440 της 6.12.2018, σ. 8, ΕΕ C 227 της 28.6.2018, σ. 86.

⁽²⁸⁾ ΕΕ C 288 της 31.8.2017, σ. 107, ΕΕ C 81 της 2.3.2018, σ. 209, ΕΕ C 237 της 6.7.2018, σ. 32.

⁽²⁹⁾ ΕΕ C 345 της 13.10.2017, σ. 52, ΕΕ C 227 της 28.6.2018, σ. 11.

III

(Προπαρασκευαστικές πράξεις)

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

545Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΟΛΟΜΈΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΟΚΕ, 17.7.2019 - 18.7.2019

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο — Προς μια πιο αποτελεσματική και πιο δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων στη φορολογική πολιτική της ΕΕ»

[COM(2019) 8 final]

(2019/C 353/14)

Εισηγητής: ο κ. **Juan MENDOZA CASTRO**Εισηγητής: ο κ. **Krister ANDERSSON**Εισηγητής: ο κ. **Mihai IVAȘCU**

Αίτηση γνωμοδότησης	Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 18.2.2019
Νομική βάση	Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο τμήμα	Οικονομική και νομισματική ένωση, οικονομική και κοινωνική συνοχή
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	2.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	171/17/18

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) υποστηρίζει τον φιλόδοξο στόχο της Επιτροπής να δρομολογήσει την απαραίτητη συζήτηση, λαμβάνοντας υπόψη τον ευαίσθητο χαρακτήρα της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία σε φορολογικά ζητήματα.

1.2. Ήδη στο παρελθόν η ΕΟΚΕ είχε επισημάνει, σε άλλες γνωμοδοτήσεις, ότι στήριζε την αλλαγή του κανόνα περί ομοφωνίας και ήταν ανοιχτή σε μια προσέγγιση ειδικής πλειοψηφίας.

1.3. Ταυτόχρονα, η ΕΟΚΕ φρονεί ότι για την επιτυχημένη εφαρμογή της ειδικής πλειοψηφίας πρέπει να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις.

1.4. Ο κανόνας της ομοφωνίας στη φορολογία μπορεί να φαίνεται ολοένα και περισσότερο πολιτικά αναχρονιστικός, νομικά προβληματικός και οικονομικά αντιπαραγωγικός.

1.5. Ο φορολογικός ανταγωνισμός συχνά δημιουργεί αυξανόμενη πίεση στους δημόσιους προϋπολογισμούς, ενώ η δημοσιονομική λιτότητα ασκεί πίεση στην ανταγωνιστικότητα.

1.6. Στο μέλλον, με την υιοθέτηση της ειδικής πλειοψηφίας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα φορολογικά θέματα.

1.7. Η ομοφωνία στα ζητήματα φορολογίας επηρέασε και άλλες, ευρύτερες, προτεραιότητες πολιτικής της ΕΕ.

1.8. Η σταδιακή μετάβαση στην ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία θα συμβάλει σε αποτελεσματικότερη επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων σε μια εποχή που η δράση για την αλλαγή του κλίματος είναι πιο επείγουσα από ποτέ.

1.9. Η προτεινόμενη κοινή ενοποιημένη βάση φορολογίας εταιρειών (ΚΕΒΦΕ), που συζητείται τα τελευταία 20 χρόνια, εμπεριέχει, εάν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί ορθά, σημαντικά οφέλη για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες. Μια μεταρρύθμιση του φόρου προστιθέμενης αξίας της ΕΕ (ΦΠΑ) με ικανό συντονισμό σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών είναι απολύτως αναγκαία, καθώς σήμερα χάνονται τεράστια έσοδα λόγω του κατακερματισμένου συστήματος.

1.10. Η ΕΟΚΕ θεωρεί επίσης ότι η φορολογική πολιτική, γενικά, και η καταπολέμηση της φορολογικής απάτης, ειδικότερα, πρέπει να παραμείνουν τομείς πολιτικής προτεραιότητας για τη νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι τα καλύτερα αποτελέσματα στην καταπολέμηση της διασυννοριακής φορολογικής απάτης μπορούν να επιτευχθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο και επικροτεί τη δημοσίευση, για πρώτη φορά, του Ενωσιακού καταλόγου μη συνεργάσιμων περιοχών δικαιοδοσίας σε φορολογικά θέματα.

1.11. Από την άλλη πλευρά, η ΕΟΚΕ έχει επίγνωση του γεγονότος ότι η φορολογική πολιτική ήταν ανέκαθεν στενά συνδεδεμένη με την κυριαρχία των κρατών μελών, καθώς έχει ύψιστη σημασία για αυτά.

1.12. Κατ' αρχήν, η ΕΕ θα πρέπει να έχει ισχύ σε ζητήματα παγκόσμιας σπουδαιότητας. Η ΕΟΚΕ αντιλαμβάνεται ότι ο φορολογικός ανταγωνισμός αποτέλεσε στο παρελθόν παράγοντα επίλυσης δημοσιονομικών προβλημάτων για ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ. Η πρόσφατη υιοθέτηση των μέτρων κατά της φοροαποφυγής έδειξε ότι τα κράτη μέλη είναι διατεθειμένα να ενισχύσουν το διαφανή και δίκαιο φορολογικό ανταγωνισμό.

1.13. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΟΚΕ επισημαίνει -και επικροτεί- την πρόοδο που σημειώθηκε σε επίπεδο ΕΕ όσον αφορά την καταπολέμηση του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού και της φοροδιαφυγής, αλλά και τη βελτίωση του συστήματος του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ). Ταυτόχρονα η ΕΟΚΕ θα επιθυμούσε πρόοδο και σε άλλους τομείς.

1.14. Μετά από ενδελεχή οικονομική, κοινωνική και φορολογική ανάλυση, κάθε νέο μέτρο πρέπει να συνάδει με τους τεθέντες στόχους, ενώ όλα τα κράτη μέλη πρέπει να διαθέτουν ανά πάσα στιγμή ικανές ευκαιρίες συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η επίτευξη ευνοϊκού αποτελέσματος τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο επιμέρους κρατών μελών πρέπει να αποτελεί τον απώτερο στόχο.

1.15. Μετά τη λήψη απόφασης, τα τέσσερα προτεινόμενα βήματα θα πρέπει να εφαρμοστούν σταδιακά και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να διεξάγει αξιολόγηση μετά από κάθε βήμα.

1.16. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ανάγκη ευρύτερης διαδικασίας για τη δυννητική πρόοδο στην κατεύθυνση μιας πιο αποτελεσματικής ειδικής πλειοψηφίας, η οποία απαιτεί χρόνο και συγχρονισμό με άλλες πρωτοβουλίες πολιτικής. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΟΚΕ τονίζει την ανάγκη για:

— επαρκώς ισχυρό προϋπολογισμό της ΕΕ·

— καλύτερο συντονισμό της οικονομικής πολιτικής·

— ουσιαστικές αναλυτικές εργασίες για την αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο τα ισχύοντα μέτρα είναι ανεπαρκή.

2. Κύρια σημεία της πρότασης της Επιτροπής

2.1. Τα κράτη μέλη μπορούν να υιοθετήσουν μέτρα και οδηγίες σε επίπεδο ΕΕ με στόχο τη θέσπιση κοινών εθνικών φορολογικών κανόνων για έμμεσους φόρους, όπως ο ΦΠΑ, ή για άμεσους φόρους, όπως ο φόρος των εταιρειών. Ωστόσο, η τρέχουσα νομοθετική διαδικασία της ΕΕ για τα θέματα αυτά έχει τα μειονεκτήματά της, σύμφωνα με την Επιτροπή, καθώς απαιτεί ομόφωνη συμφωνία μεταξύ όλων των κρατών μελών προτού ληφθούν μέτρα. Η ομοφωνία αυτή ενδέχεται να μην επιτευχθεί ή να οδηγήσει σε μη βέλτιστες πολιτικές.

2.2. Οι νομοθετικές προτάσεις στον τομέα του φόρου διέπονται από τα άρθρα 113 και 115 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Και τα δύο άρθρα προβλέπουν ειδική νομοθετική διαδικασία μέσω της οποίας το Συμβούλιο ψηφίζει ομόφωνα για θέματα φορολογίας, ενώ ζητείται απλώς η γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

2.3. Οι Συνθήκες περιέχουν επίσης τις αναγκαίες διατάξεις για την αλλαγή της διαδικασίας λήψης αποφάσεων από ομοφωνία σε ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

2.4. Το άρθρο 48 παράγραφος 7 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), η αποκαλούμενη ρήτρα «γέφυρας», επιτρέπει στα κράτη μέλη να μεταβούν από την ομοφωνία στην ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία ή από την ειδική νομοθετική διαδικασία στη συνήδη νομοθετική διαδικασία σε τομείς που διαφορετικά υπόκεινται σε ομοφωνία.

2.5. Με την ανακοίνωσή της, η Επιτροπή αποσκοπεί στην έναρξη συζήτησης για τον τρόπο μεταρρύθμισης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο της φορολογικής πολιτικής της ΕΕ. Προβλέπεται μια **σταδιακή μετάβαση σε τέσσερα στάδια** προς την ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας σε ορισμένους τομείς της κοινής φορολογικής πολιτικής της ΕΕ.

2.5.1. Κατά το **πρώτο στάδιο**, τα κράτη μέλη θα πρέπει να συμφωνήσουν να προχωρήσουν στην ειδική πλειοψηφία για μέτρα που βελτιώνουν τη συνεργασία και την αμοιβαία συνδρομή στην καταπολέμηση της φορολογικής απάτης, της φοροδιαφυγής, καθώς και σε διοικητικές πρωτοβουλίες για τις επιχειρήσεις της ΕΕ, π.χ. εναρμόνιση των υποχρεώσεων υποβολής εκθέσεων.

2.5.2. Στο **δεύτερο στάδιο**, η ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία ως χρήσιμο εργαλείο θα πρέπει να καλύπτει μέτρα κυρίως φορολογικού χαρακτήρα για τη στήριξη άλλων στόχων πολιτικής, όπως είναι για παράδειγμα η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, η προστασία του περιβάλλοντος ή η βελτίωση της δημόσιας υγείας.

2.5.3. Η χρήση της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία σύμφωνα με το **τρίτο στάδιο** θα συμβάλει στον εκσυγχρονισμό ήδη εναρμονισμένων κοινοτικών κανόνων, όπως είναι οι κανόνες για τον ΦΠΑ και τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης.

2.5.4. Το **τέταρτο στάδιο** θα επιτρέψει τη μετάβαση στην ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία για μεγάλα φορολογικά προγράμματα, όπως είναι η κοινή ενοποιημένη βάση φορολογίας εταιρειών (ΚΕΒΦΕ) και ένα νέο σύστημα φορολόγησης της ψηφιακής οικονομίας.

2.6. Στην ανακοίνωση προτείνεται τα κράτη μέλη να καταλήξουν γρήγορα σε συμφωνία για την ανάπτυξη των σταδίων 1 και 2 και να εξετάσουν την ανάπτυξη των σταδίων 3 και 4 έως το τέλος του 2025.

2.7. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, με την ισχύουσα διαδικασία λήψης αποφάσεων στη φορολογική πολιτική, αναδύονται τα ακόλουθα προβλήματα:

2.7.1. Η ανάγκη ομόφωνης συμφωνίας δυσχεραίνει την επίτευξη συμβιβασμού, καθώς ένα μόνο κράτος μέλος μπορεί να αποτρέψει μια συμφωνία. Τα κράτη μέλη συχνά αποφεύγουν να διαπραγματευθούν σοβαρά για την εξεύρεση λύσεων στο Συμβούλιο, επειδή γνωρίζουν ότι μπορούν απλώς να ασκήσουν βέτο σε οποιοδήποτε αποτέλεσμα δεν τους αρέσει.

2.7.2. Ακόμη και όταν επιτυγχάνεται ομόφωνα συμφωνία στον τομέα της φορολογίας, αυτή τείνει να βρίσκεται στο επίπεδο του ελάχιστου κοινού παρονομαστή, περιορίζοντας τον θετικό αντίκτυπο για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές ή καθιστώντας την εφαρμογή πιο περίπλοκη.

2.7.3. Ορισμένα κράτη μέλη ενδέχεται να χρησιμοποιούν σημαντικές φορολογικές προτάσεις ως διαπραγματευτικό χαρτί έναντι άλλων απαιτήσεων που ενδεχομένως έχουν σε εντελώς χωριστές προτάσεις ή με σκοπό να ασκήσουν πίεση στην Επιτροπή για να υποβάλει νομοθετικές προτάσεις σε άλλους τομείς.

2.7.4. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται ομόφωνα μπορούν να ανακληθούν ή να τροποποιηθούν μόνο ομόφωνα. Το γεγονός αυτό τείνει να καθιστά τα κράτη μέλη υπερβολικά επιφυλακτικά, αμβλύνοντας τις φιλοδοξίες και αποδυναμώνοντας το τελικό αποτέλεσμα.

2.8. Έχοντας την ίδια βαρύτητα κατά τη λήψη της απόφασης για την οριστική μορφή των πρωτοβουλιών της ΕΕ στον τομέα της φορολογικής πολιτικής, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει τη δυνατότητα να συμβάλει πλήρως στη διαμόρφωση της φορολογικής πολιτικής της ΕΕ.

2.9. Δεν θα δοθεί νέα αρμοδιότητα στην ΕΕ, ούτε θα μειωθούν οι αρμοδιότητες των κρατών μελών. Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης ότι δεν θίγονται τα δικαιώματα των κρατών μελών να καθορίζουν τους συντελεστές φορολογίας των φυσικών ή νομικών προσώπων που κρίνουν σκόπιμους.

2.10. Το κόστος της μη ανάληψης δράσης στη φορολογική πολιτική σε επίπεδο ΕΕ είναι, σύμφωνα με την Επιτροπή, υψηλό. Το κόστος της αργής προόδου όσον αφορά το οριστικό καθεστώς ΦΠΑ, την ΚΕΒΦΕ, τον φόρο επί των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και τον φόρο ψηφιακών υπηρεσιών υπολογίζεται σε περίπου 292 δισεκατομμύρια ευρώ και για τους τέσσερις τομείς ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ COM(2019) 8 final, σ. 4.

3. Γενικές και ειδικές παρατηρήσεις

3.1. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τον φιλόδοξο στόχο της Επιτροπής να **δρομολογηθεί η απαραίτητη συζήτηση, λαμβάνοντας υπόψη τον ευαίσθητο χαρακτήρα της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία σε φορολογικά ζητήματα**. Στον 21ο αιώνα, μια επιτυχημένη φορολογική πολιτική πρέπει να δίνει στην ΕΕ τη δυνατότητα να αντιμετωπίζει τις οικονομικές και χρηματοοικονομικές μελλοντικές προκλήσεις. Ο κανόνας της ομοφωνίας στον τομέα της φορολογίας είχε νόημα τη δεκαετία του 1950, με έξι κράτη μέλη· τώρα, ωστόσο, φαίνεται ολοένα και περισσότερο πολιτικά αναχρονιστικός, νομικά προβληματικός και οικονομικά αντιπαραγωγικός.

3.2. Η ΕΟΚΕ είχε επισημάνει, **σε άλλες γνωμοδοτήσεις**, ότι στήριζε την αλλαγή του κανόνα περί ομοφωνίας και ήταν ανοιχτή σε μια προσέγγιση ειδικής πλειοψηφίας ⁽²⁾. Η ΕΟΚΕ εκδίδει την παρούσα γνωμοδότηση λαμβάνοντας υπόψη αυτό το ιστορικό και αντιλαμβανόμενη το ρόλο της ως οργάνου που αγωνίζεται για την προώθηση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος.

3.3. Ταυτόχρονα, η ΕΟΚΕ φρονεί ότι, υπό τις παρούσες συνθήκες, για την επιτυχημένη εφαρμογή της ειδικής πλειοψηφίας πρέπει να πληρούνται ορισμένες **προϋποθέσεις** που συνδέονται με ένα ευρύτερο πλαίσιο.

3.4. Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι, μετά τη λήψη απόφασης, τα **τέσσερα προτεινόμενα βήματα θα πρέπει να εφαρμοστούν σταδιακά** και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να διεξάγει εμβριθή και ολοκληρωμένη αξιολόγηση μετά από κάθε βήμα

3.5. Η **ομοφωνία στα ζητήματα φορολογίας επηρέασε και άλλες, ευρύτερες, προτεραιότητες πολιτικής της ΕΕ**. Η φορολογία είναι επίσης θεμελιώδης για πολλά από τα πλέον φιλόδοξα σχέδια της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ΟΝΕ), της Ένωσης Κεφαλαιαγορών, της ψηφιακής ενιαίας αγοράς, του πλαισίου για το κλίμα και την ενέργεια ενόψει του 2030 και της κυκλικής οικονομίας. Η πρόταση της Επιτροπής για αναθεώρηση της οδηγίας για τη φορολόγηση της ενέργειας αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα.

3.6. Η σταδιακή μετάβαση στην ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη **επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων** σε μια εποχή που η δράση για την αλλαγή του κλίματος είναι πιο επείγουσα από ποτέ. Τα στοιχεία της Eurostat υποδηλώνουν ότι, κατά μέσο όρο, μόνον το 6 % των συνολικών φορολογικών εσόδων των χωρών της ΕΕ προέρχονται από περιβαλλοντικούς φόρους. Η συντριπτική πλειονότητα των εσόδων αυτών προέρχεται από φόρους που σχετίζονται με την ενέργεια και τις μεταφορές, με ελάχιστα έσοδα από φόρους επί της ρύπανσης ή της χρήσης των πόρων (κάτω του 0,1 %) ⁽³⁾.

3.7. Η **προτεινόμενη κοινή ενοποιημένη βάση φορολογίας εταιρειών (ΚΕΒΦΕ)**, που συζητείται τα τελευταία 20 χρόνια, εμπεριέχει, εάν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί ορθά, σημαντικά οφέλη για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες. Θα υπάρξει περιορισμός του κόστους συμμόρφωσης και της πολυπλοκότητας για τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις (και για όσες το επιλέγουν) στις συναλλαγές σε ολόκληρη την ΕΕ. Η ΚΕΒΦΕ μπορεί να διαδραματίσει βασικό ρόλο στην καταπολέμηση του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού και να συμβάλει στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο φορολογικό σύστημα εκ μέρους των πολιτών ⁽⁴⁾.

3.8. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τη **μεταρρύθμιση του φόρου προστιθέμενης αξίας της ΕΕ (ΦΠΑ)**. Ελλείψει συμφωνίας για το συγκεκριμένο ζήτημα, 147 δισεκατ. ευρώ ΦΠΑ παραμένουν ανείσπρακτα κάθε χρόνο λόγω της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της αδύναμης συλλογής εσόδων των κρατών μελών. Το σημερινό σύστημα είναι ιδιαίτερα κατακερματισμένο και πολύπλοκο και, κατά συνέπεια, μειώνει και στρεβλώνει το εμπόριο και τις επενδύσεις δημιουργώντας περιττές και εκτεταμένες διοικητικές επιβαρύνσεις και εμπορικούς φραγμούς για τις επιχειρήσεις ⁽⁵⁾. Η απάτη στον τομέα του ΦΠΑ στοιχίζει στους δημόσιους προϋπολογισμούς περίπου 50 δισεκατ. ευρώ ετησίως.

3.9. **Οι αποκλίνουσες φορολογικές πολιτικές που προέκυψαν στην ενιαία αγορά έχουν αρνητικές συνέπειες**. Ο κατακερματισμός αποδυναμώνει την ενότητα της ενιαίας αγοράς και δημιουργεί υψηλότερο κόστος για τις φορολογικές βάσεις όπως η εργασία, το εισόδημα και η κατανάλωση. Στην ουσία, οι εργαζόμενοι και οι καταναλωτές σε όλη την Ευρώπη πληρώνουν την έλλειψη συναίνεσης μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον, τα αποκλίνοντα φορολογικά συστήματα αποτελούν εμπόδιο για τις ΜΜΕ που προσπαθούν να δραστηριοποιηθούν στην ενιαία αγορά.

3.10. Η ΕΟΚΕ έχει επίγνωση του γεγονότος ότι η φορολογική πολιτική ήταν ανέκαθεν στενά συνδεδεμένη με την **κυριαρχία** των κρατών μελών, καθώς έχει ύψιστη σημασία για ορισμένα από αυτά.

⁽²⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ ΕΕ C 230 της 14.7.2015, σ. 24· γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ ΕΕ C 434 της 15.12.2017, σ. 18· γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ ΕΕ C 271 της 19.9.2013, σ. 23· γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ ΕΕ C 332 της 8.10.2015, σ. 8.

⁽³⁾ Euractiv — Ώρα να απαλλαγούμε από τον κανόνα της ομοφωνίας της ΕΕ στα οικολογικά φορολογικά ζητήματα.

⁽⁴⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ, ΕΕ C 434 της 15.12.2017, σ. 58.

⁽⁵⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ, ΕΕ C 237 της 6.7.2018, σ. 40.

3.11. Το σχέδιο του ΟΟΣΑ για τη **διάβρωση της φορολογικής βάσης και τη μετατόπιση κερδών (BEPS)** ⁽⁶⁾ προσδιόρισε ότι το εύρος της BEPS πριν από τη θέσπιση τυχόν μέτρων για την καταπολέμηση της απάτης κ.λπ. ανέρχεται συνολικά σε 100-240 δισεκατ. δολάρια ΗΠΑ ⁽⁷⁾. Η Υπηρεσία Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υπολόγισε ότι τα σχετικά στοιχεία για την ΕΕ είναι της τάξης των 50-70 δισεκατ. ευρώ ⁽⁸⁾. Αυτό ισοδυναμεί με 0,35 % του ΑΕγχΠ της ΕΕ.

3.12. Επί του παρόντος, ο **πολιτικός ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε φορολογικά ζητήματα** είναι απλώς συμβουλευτικός όσον αφορά τις πολιτικές απαντήσεις. Με την υιοθέτηση της στροφής από την ομοφωνία στην ειδική πλειοψηφία, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα φορολογικά θέματα.

3.13. **Η Επιτροπή σκοπεύει να δρομολογήσει συζήτηση σχετικά με το πώς μπορεί να μεταρρυθμιστεί καλύτερα ο τρόπος με τον οποίο η ΕΕ ασκεί τις προκαθορισμένες αρμοδιότητές της στον τομέα της φορολογίας.** Η προοδευτική μετάβαση προς την πλήρη εφαρμογή της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία προτείνεται να επέλθει σε συγκεκριμένους τομείς πολιτικής που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για όλα τα κράτη μέλη. Με την ανακοίνωσή της, η Επιτροπή δεν επιδιώκει να δημιουργήσει νέες αρμοδιότητες για την ΕΕ. Σκοπός της δεν είναι ούτε η μετάβαση προς ένα σύστημα εναρμονισμένων φορολογικών συντελεστών για φυσικά πρόσωπα και εταιρείες σε ολόκληρη την ΕΕ.

3.14. Ο **φορολογικός ανταγωνισμός** συχνά δημιουργεί αυξανόμενες πιέσεις στους δημόσιους προϋπολογισμούς. Όταν αυτό συμβαίνει, όχι μόνο επιτείνει τις εκτεταμένες ανισορροπίες της κατανομής, αλλά και αποδυναμώνει την πλευρά της ζήτησης και είναι, συνεπώς, επιβλαβές για την οικονομική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο των ευρωκρίσεων, λόγω των δημοσιονομικών περιορισμών, έχουν τεθεί σε εφαρμογή αυστηρές πολιτικές λιτότητας.

3.15. **Ανταγωνιστικότητα και δημοσιονομική σταθερότητα.** Επιπλέον, οι περιορισμένοι δημόσιοι προϋπολογισμοί συχνά ασκούν πίεση στην ανταγωνιστικότητα εξαιτίας της έλλειψης ευκαιριών για τη χρηματοδότηση μελλοντικών επενδύσεων, για παράδειγμα στις υποδομές, την ψηφιοποίηση ή την έρευνα και ανάπτυξη. Τέλος, υπάρχουν επίσης αλληλεξαρτήσεις μεταξύ της δημοσιονομικής σταθερότητας και της σταθερότητας των χρηματοπιστωτικών αγορών.

3.16. **Μέτρα κατά της φοροαποφυγής.** Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει καθοριστική σημασία σε ζητήματα παγκόσμιας σημασίας. Παρότι ο φορολογικός ανταγωνισμός αποτέλεσε στο παρελθόν παράγοντα επίλυσης εγχώριων δημοσιονομικών προβλημάτων για ορισμένα κράτη μέλη, η πρόσφατη υιοθέτηση μέτρων κατά της φοροαποφυγής έδειξε προθυμία και διάθεση ενίσχυσης του διαφανούς και δίκαιου φορολογικού ανταγωνισμού.

3.17. **Φορολογική πολιτική της ΕΕ.** Η ΕΟΚΕ πιστεύει ακράδαντα ότι το ευρωπαϊκό εγχείρημα βασίζεται στην προϋπόθεση να διαθέτουν όλα τα κράτη μέλη, ανά πάσα στιγμή, ικανές ευκαιρίες συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Πρωταρχικό ζητούμενο είναι η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος, τόσο για την ΕΕ όσο και για τα επιμέρους κράτη μέλη.

3.18. **Φορολογικός σχεδιασμός και φοροδιαφυγή**

3.18.1. **Η ΕΟΚΕ επισημαίνει —και επικροτεί— την πρόοδο που σημειώθηκε σε επίπεδο ΕΕ όσον αφορά την καταπολέμηση του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού και της φοροδιαφυγής, αλλά και τη βελτίωση του συστήματος του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ).** Κατά την τρέχουσα εντολή της Επιτροπής, εγκρίθηκαν περίπου 14 προτάσεις περισσότερες από τα προηγούμενα 20 χρόνια στον φορολογικό τομέα ⁽⁹⁾. Οι κανόνες διαφάνειας έχουν ενισχυθεί ώστε να περιλαμβάνουν πολύ περισσότερες ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών σχετικά με τις διασυνοριακές φορολογικές υποθέσεις των πολιτών και των μεγάλων επιχειρήσεων. Η είσπραξη του ΦΠΑ βελτιώθηκε με νέους κανόνες για τις ηλεκτρονικές πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και με νέα μέσα διασυνοριακής συνεργασίας για την αντιμετώπιση της απάτης στον τομέα του ΦΠΑ ⁽¹⁰⁾.

3.18.2. **Έλλειψη προόδου σε ορισμένους τομείς.** Η ΕΟΚΕ οφείλει να επισημάνει ότι δεν έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσον αφορά τη μεταρρύθμιση της εταιρικής φορολογίας, κυρίως λόγω της έλλειψης πολιτικής βούλησης στο Συμβούλιο. Επίσης, παραμένουν στάσιμες σημαντικές προτάσεις σχετικά με τη φορολόγηση των ψηφιακών υπηρεσιών και τη φοροαποφυγή, λόγω του συστήματος ψηφοφορίας με ομοφωνία.

⁽⁶⁾ <https://www.oecd.org/tax/beps/>

⁽⁷⁾ <http://www.oecd.org/ctp/oecd-presents-outputs-of-oecd-g20-beps-project-for-discussion-at-g20-finance-ministers-meeting.htm>

⁽⁸⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-160_el.htm

⁽⁹⁾ Επίτροπος Moscovici, tweet στις 13 Φεβρουαρίου 2019.

⁽¹⁰⁾ Γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ: ΕΕ C 237 της 6.7.2018, σ. 40 και ΕΕ C 283 της 10.8.2018, σ. 35.

3.18.3. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η φορολογική πολιτική, γενικά, και η καταπολέμηση της φορολογικής απάτης πρέπει να παραμείνουν τομείς πολιτικής προτεραιότητας για τη νέα Επιτροπή. Λαμβάνοντας υπόψη τα πολυάριθμα σκάνδαλα φορολογικών παραδείων (LuxLeaks, Panama Papers, Paradise Papers κ.λπ.), σε συνδυασμό με τις τελευταίες εκτιμήσεις περί φοροδιαφυγής εντός της ΕΕ, οι οποίες κάνουν λόγο για περίπου 825 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως ⁽¹¹⁾, η ΕΟΚΕ εκφράζει την υποστήριξή της σε ένα αυστηρό χρονοδιάγραμμα.

3.18.4. Τα καλύτερα αποτελέσματα στην καταπολέμηση της διασυνοριακής φορολογικής απάτης μπορούν να επιτευχθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ΕΟΚΕ επικρίνει το γεγονός ότι σημαντικές νομοθετικές προτάσεις επί του θέματος παρέμειναν σε εκκρεμότητα στο Συμβούλιο. Πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρομέτρου δείχνει ότι τρεις στους τέσσερις Ευρωπαίους πιστεύουν ότι η καταπολέμηση των καταχρηστικών φορολογικών πρακτικών πρέπει να αποτελεί ευρωπαϊκή προτεραιότητα ⁽¹²⁾.

3.18.5. Μη συνεργαζόμενες περιοχές δικαιοδοσίας. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη δημοσίευση, για πρώτη φορά, του Ενωσιακού καταλόγου μη συνεργαζόμενων περιοχών δικαιοδοσίας σε φορολογικά θέματα, τον Δεκέμβριο του 2017, και την αναθεώρησή του έκτοτε ⁽¹³⁾. Η μέθοδος του «μαύρου» και του «γκρίζου» καταλόγου που θέσπισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τυχάνει της πλήρους υποστήριξης της ΕΟΚΕ ⁽¹⁴⁾. Υπό το φως των σκανδάλων «Panama Papers» και «Paradise Papers», η ΕΟΚΕ έχει ήδη καλέσει τα κράτη μέλη να εξαλείψουν τα νομικά κενά που επιτρέπουν τον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό ⁽¹⁵⁾. Οι μη συνεργαζόμενες περιοχές δικαιοδοσίας αποτελούν απειλή για την εσωτερική αγορά της ΕΕ ⁽¹⁶⁾.

3.19. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ανάγκη ευρύτερης διαδικασίας για τη δυνητική πρόοδο προς την κατεύθυνση της ειδικής πλειοψηφίας, η οποία απαιτεί χρόνο και συγχρονισμό με άλλες πρωτοβουλίες πολιτικής.

3.19.1. Ένας ισχυρός προϋπολογισμός της ΕΕ θα επιτρέψει χρηματοπιστωτικές μεταφορές ως αποζημίωση για κλυδωνισμούς ή συγκριτικά μειονεκτήματα. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για τους ιδίους πόρους, που θεσπίστηκε προκειμένου να εξετάσει πώς η πλευρά εσόδων του προϋπολογισμού της ΕΕ μπορεί να καταστεί πιο απλή, διαφανής, δίκαιη και δημοκρατικά υπόλογη, επισημαίνει τη σημασία μιας ευρωπαϊκής φορολογικής πολιτικής ⁽¹⁷⁾.

3.19.2. Ο καλύτερος συντονισμός της οικονομικής πολιτικής θα μπορούσε να εξαλείψει την ανάγκη αντιστάθμισης των ασυντόνιστων εθνικών φορολογικών κανόνων. Η οικονομία της ΕΕ θα είναι πιο αποτελεσματική εντός πλαισίου διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, στοχευμένων επενδύσεων, δίκαιης φορολόγησης, δίκαιων εμπορικών συμφωνιών, αποκατάστασης της ηγετικής θέσης στον τομέα της καινοτομίας και ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς.

3.19.3. Ωστόσο, είναι επίσης ζωτικής σημασίας να υλοποιηθεί η ενιαία αγορά. Οι κανόνες σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων και οι τέσσερις ελευθερίες που εγγυάται η Συνθήκη θα πρέπει από μόνες τους να διασφαλίζουν την εκπλήρωση των προϋποθέσεων για μια ενιαία αγορά. Οι εξελίξεις στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων και ο αριθμός των υποθέσεων παράβασης επίσης καταδεικνύουν ότι η Επιτροπή διαθέτει μέσα για τη διόρθωση τέτοιου είδους στρεβλώσεων. Υπάρχει ανάγκη ουσιαστικών αναλυτικών εργασιών για την αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο τα ισχύοντα μέτρα είναι ανεπαρκή.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

⁽¹¹⁾ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο — Έκθεση σχετικά με το οικονομικό έγκλημα, τη φοροδιαφυγή και τη φοροαποφυγή.

⁽¹²⁾ Ειδήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: Φοροδιαφυγή.

⁽¹³⁾ <https://www.consilium.europa.eu/media/31945/st15429en17.pdf>

⁽¹⁴⁾ <https://www.oxfam.org/en/even-it/full-disclosure-eus-blacklist-tax-havens>

⁽¹⁵⁾ <https://www.eesc.europa.eu/el/node/56888>

⁽¹⁶⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ ΕΕ C 229 της 31.07.2012, σ. 7.

⁽¹⁷⁾ Η μελλοντική χρηματοδότηση της ΕΕ («έκθεση Monti»). Δεκέμβριος 2016.

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων — Τέταρτη έκθεση σχετικά με την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης»

[COM(2019) 175 final]

(2019/C 353/15)

Εισηγητής: ο κ. **Christophe QUAREZ**

Αίτηση γνωμοδότησης	Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 3.6.2019
Νομική βάση	Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Τμήμα	Μεταφορές, ενέργεια, υποδομές και κοινωνία των πληροφοριών
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	3.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύννοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	183/2/5

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η ΕΟΚΕ λαμβάνει υπό σημείωση την τέταρτη έκθεση για την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης, υποστηρίζει τους στόχους της Ενεργειακής Ένωσης και συμφωνεί με την έμφαση που δίνεται στην προσηλωση —και στην κινητοποίηση— της κοινωνίας της ΕΕ προς την εκπλήρωση του στόχου του πλήρους ενστερνισμού της Ενεργειακής Ένωσης. Επαναλαμβάνει τις προτάσεις της για τη διεξαγωγή αποτελεσματικού διαλόγου όσον αφορά την ενέργεια με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών σε ενωσιακό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ζητεί επίσης τη στενότερη σύζευξη των μελλοντικών εκδόσεων με θέμα την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης με τη μακροπρόθεσμη στρατηγική που προτείνεται ενόψει του έτους 2050.

1.2. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την έκπληξη της για τη δήλωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι «η Ενεργειακή Ένωση αποτελεί πραγματικότητα»· μπορεί μν να αποτελεί πραγματικότητα όσον αφορά τις ενωσιακές αποφάσεις πολιτικής, αλλά δεν αποτελεί ακόμη μέρος της καθημερινής ζωής των Ευρωπαίων πολιτών. Επομένως, η ΕΟΚΕ προτρέπει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να καταστήσει τα κράτη μέλη υπόλογα για τις αποφάσεις που τα ίδια έλαβαν σε ενωσιακό επίπεδο. Ζητεί δε να επιδειχθεί μεγαλύτερη φιλοδοξία όσον αφορά την ενεργειακή μετάβαση και τη δράση για το κλίμα.

1.3. Πράγματι, η ΕΟΚΕ διαφωνεί με την εμμονή των εθνικών κυβερνήσεων στις αποκλίνουσες απόψεις τους, καθώς και με τις διαφορές μεταξύ αυτών που οι εν λόγω κυβερνήσεις ψηφίζουν στις Βρυξέλλες και σε όσα εφαρμόζουν εγχώρια. Η ΕΟΚΕ ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να κάνει περαιτέρω χρήση των εξουσιών της —συμπεριλαμβανομένων των νομικών— με σκοπό να μεριμνήσει για την τήρηση από τα κράτη μέλη του ενωσιακού δικαίου που αφορά την ενέργεια, μη εξαιρουμένων των ενεργειακών και κλιματικών στόχων του 2020. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναλύσει τα αίτια των αποκλίσεων απόψεων των εθνικών κυβερνήσεων, καθώς και τους λόγους για τους οποίους ορισμένα κράτη μέλη δεν θα επιτύχουν τους ενεργειακούς και κλιματικούς τους στόχους.

1.4. Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει με λύπη ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αξιοποίησε επαρκώς την τέταρτη έκθεση για την Κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης προκειμένου να αναδείξει την έλλειψη σαφούς προόδου σε τέσσερις από τις προτεραιότητες της Ενεργειακής Ένωσης: ο πολίτης στο επίκεντρο, μείωση των ενεργειακών εισαγωγών, πρώτη θέση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον τομέα της ενέργειας.

1.5. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει εκ νέου ότι η Ευρώπη χρειάζεται την εκπόνηση κοινωνικού συμφώνου για ενεργειακή μετάβαση με φορείς τους πολίτες, το οποίο θα συμφωνηθεί από την ΕΕ, τα κράτη μέλη, τις περιφέρειες, τους δήμους, τους κοινωνικούς εταίρους και την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών, με μέλημα να μην υστερήσει κανένας κατά τη μετάβαση. Θα πρέπει να αποτελέσει την έκτη διάσταση της Ενεργειακής Ένωσης και να περιλαμβάνει όλες τις κοινωνικές πτυχές, όπως τη δημιουργία ποιοτικής απασχόλησης, την επαγγελματική κατάρτιση, την εκπαίδευση και κατάρτιση των καταναλωτών, την κοινωνική προστασία, την υγεία και την ενεργειακή φτώχεια καθώς και συγκεκριμένα σχέδια μετάβασης για τις περιφέρειες στις οποίες σημειώνεται απώλεια θέσεων εργασίας. Η πρωτοβουλία αυτή θα πρέπει να ενσωματωθεί στον Ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

1.6. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την έναρξη λειτουργίας του Παρατηρητηρίου Ενεργειακής Φτώχειας, το οποίο δεν μπορεί να αποτελεί παρά ένα πρώτο βήμα προς την ανάπτυξη ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης με στόχο την εξάλειψη της ενεργειακής φτώχειας στην Ευρώπη. Από την άποψη αυτή, τα κοινωνικά τιμολόγια κατανάλωσης ενέργειας ή οι επιταγές ενέργειας μπορούν να αποτελέσουν προσωρινή και μόνο ανακούφιση, και θα πρέπει σταδιακά να αντικατασταθούν από δημόσιες επιδοτήσεις που θα συνδράμουν τους φτωχότερους Ευρωπαίους στην υιοθέτηση διαρθρωτικών λύσεων, όπως οι σε βάθος μετασκευές κτιρίων.

1.7. Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει μετά λύπης ότι η ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ και οι γεωπολιτικές της προεκτάσεις δεν έχουν τύχει της δέουσας προσοχής. Αυτή θα πρέπει να συνίσταται στην παρακολούθηση της εξάρτησης της ΕΕ από την εισαγόμενη ενέργεια (π.χ. πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακας και ουράνιο), από τα εισαγόμενα προϊόντα ενεργειακής μετάβασης (π.χ. μπαταρίες, ηλιακούς συλλέκτες), καθώς από τις ξένες επενδύσεις σε στρατηγικούς ενεργειακούς πόρους και εταιρείες της ΕΕ (π.χ. εταιρείες από τις ΗΠΑ που αγοράζουν βασικά τμήματα της αλυσίδας προστιθέμενης αξίας των θερμοηλεκτρικών σταθμών, κινεζικές εταιρείες που αγοράζουν εταιρείες δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, ρωσικές επενδύσεις σε ενεργειακές αγορές ορισμένων χωρών).

1.8. Δεδομένης της σημασίας της κλιματικής αλλαγής ως καίριου πολιτικού ζητήματος για την ΕΕ, τόσο στην αντίληψη των πολιτών όσο και στα προγράμματα των πολιτικών κομμάτων, η ΕΟΚΕ καλεί την επόμενη Ευρωπαϊκή Επιτροπή να καταστήσει την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής κορυφαία προτεραιότητα για τη θητεία της την περίοδο 2019-2024. Αυτή η προτεραιότητα πρέπει να αντανakλάται στην οργάνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τη θέσπιση θέσης Πρώτου αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αρμοδίου για τη Δράση για το Κλίμα.

2. Ιστορικό και προβληματισμός ως προς τις προηγούμενες συστάσεις της ΕΟΚΕ

2.1. Οι πολίτες της ΕΕ υποστηρίζουν θερμά και ολοένα και περισσότερο τους στόχους της Ενεργειακής Ένωσης και τις φιλόδοξες πολιτικές για το κλίμα και την ενέργεια. Από πρόσφατες έρευνες του Ευρωβαρόμετρου ⁽¹⁾ προκύπτει ότι το 80 % περίπου των πολιτών της ΕΕ θεωρούν την κλιματική αλλαγή πολύ σοβαρό πρόβλημα και ότι η καταπολέμησή της και η αποδοτικότερη χρήση της ενέργειας μπορούν να τονώσουν την οικονομία και την απασχόληση στην ΕΕ. Η υποστήριξη αυτή έγινε πιο ορατή με το κίνημα της νεολαίας #FridaysForFuture.

2.2. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει την αυξανόμενη υποστήριξη των στόχων της Ενεργειακής Ένωσης από την ευρωπαϊκή επιχειρηματική κοινότητα, τόσο εκτός όσο και εντός του ενεργειακού τομέα, όπως π.χ. σημειώνουν η ένωση Eurelectric και η Ομάδα Β.

2.3. Υπάρχει ένα αυξανόμενο σώμα ειδημόνων και επιστημονικών πορισμάτων που επιβεβαιώνουν ότι η οικονομία της ΕΕ μπορεί να επωφεληθεί από τη μετατροπή της σε μια οικονομία μη επιβαρυντική για το κλίμα. Πρόσφατα στοιχεία προτάθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη μακροπρόθεσμη στρατηγική της ⁽²⁾ τον Νοέμβριο του 2018.

2.4. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ διαφωνεί με την εμμονή των εθνικών κυβερνήσεων στις αποκλίνουσες απόψεις τους, καθώς και με τις διαφορές μεταξύ αυτών που οι εν λόγω κυβερνήσεις ψηφίζουν στις Βρυξέλλες και σε όσα εφαρμόζουν εγχώρια. Η ΕΟΚΕ ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να κάνει περαιτέρω χρήση των εξουσιών της —συμπεριλαμβανομένων των νομικών— με σκοπό να μεριμνήσει για την τήρηση από τα κράτη μέλη του ενωσιακού δικαίου που αφορά την ενέργεια, μη εξαιρουμένων των ενεργειακών και κλιματικών στόχων του 2020. Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναλύσει τα αίτια των αποκλινουσών απόψεων των εθνικών κυβερνήσεων, καθώς και τους λόγους για τους οποίους ορισμένα κράτη μέλη δεν θα επιτύχουν τους ενεργειακούς και κλιματικούς τους στόχους.

2.5. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για τις πρωτοβουλίες που ελήφθησαν τα τελευταία χρόνια (και υπενθυμίζονται στην Έκθεση για την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης), όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τα νησιά και τις περιφέρειες εξόρυξης άνθρακα της ΕΕ, τις μπαταρίες και την ενεργειακή φτώχεια. Όλα τα παραπάνω είναι καίριας σημασίας για την προαγωγή μιας ολοκληρωμένης βιομηχανικής πολιτικής που μπορεί να υποστηρίξει την κοινωνικά δίκαιη ενεργειακή μετάβαση, η οποία θα ευνοεί τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως η ευκαιρία της βιομηχανίας να προβάλει την ικανότητα της Ευρώπης να βρίσκει κατάλληλες λύσεις στα σημερινά ζητούμενα.

⁽¹⁾ Ειδική έκθεση του Ευρωβαρόμετρου τ. 459 «Κλιματική αλλαγή», Μάρτιος 2017

⁽²⁾ COM(2018) 773 final.

2.6. Η ΕΟΚΕ έχει δηλώσει επανειλημμένα ότι η Ενεργειακή Ένωση πρέπει να παράσχει ένα σταθερό και ευνοϊκό περιβάλλον για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που θα τις ενδυναμώνει και θα τις ενθαρρύνει να προβούν σε επενδύσεις και προσλήψεις, δίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στις δυνατότητες των ΜΜΕ. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για την έναρξη ισχύος του κανονισμού για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και καλεί την οργανωμένη κοινωνία πολιτών να συμβάλει πιο ενεργά στην ορθή εφαρμογή του εν λόγω κανονισμού.

2.7. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει επίσης την έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Οι τιμές και το κόστος της ενέργειας στην Ευρώπη», η οποία δημοσιεύτηκε τον Ιανουάριο του 2019, καθώς παρέχει διαφανείς πληροφορίες σχετικές με τις πρόσφατες αυξήσεις των τιμών ενέργειας, οι οποίες συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με την ανατίμηση των ορυκτών καυσίμων, η οποία προκάλεσε συνακόλουθα την αύξηση του κόστους των εισαγωγών ορυκτών καυσίμων της ΕΕ κατά 26 % από το 2016 έως το 2017, φθάνοντας συνολικά τα 266 δισεκατ. ευρώ. Η ΕΟΚΕ ζητεί μεγαλύτερη διαφάνεια όσον αφορά τις επιδοτήσεις των ορυκτών καυσίμων και τις διαφορές στις τιμές ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μεταξύ άλλων ως αποτέλεσμα των διαφορετικών εθνικών επιλογών ενεργειακής φορολόγησης.

2.8. Η ΕΟΚΕ έχει ζητήσει να συμπεριληφθεί η κοινωνική διάσταση στα κριτήρια αξιολόγησης της επόμενης έκδοσης για την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης. Συνεπώς, επικροτεί θερμά τις κοινωνικές πρωτοβουλίες που ανέλαβε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως τις σχετικές με τις περιφέρειες υψηλής έντασης άνθρακα και την ενεργειακή φτώχεια, καθώς και την ύπαρξη ειδικής επιμέρους ενότητας στην έκδοση για την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης αφιερωμένης στην κοινωνική διάστασή της.

2.9. Η ΕΟΚΕ ανέκαθεν θεωρούσε ότι η διάθεση και η φυσική πρόσβαση σε ενέργεια σε προσιτές τιμές έχουν καίρια σημασία για την αποφυγή της ενεργειακής φτώχειας. Ως εκ τούτου επιδοκιμάζει την έναρξη λειτουργίας του Παρατηρητηρίου Ενεργειακής Φτώχειας, το οποίο δεν μπορεί να αποτελεί παρά ένα πρώτο βήμα προς την ανάπτυξη ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης με στόχο την εξάλειψη της ενεργειακής φτώχειας στην Ευρώπη. Καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να επεκτείνει τη θητεία και τα μέσα του Παρατηρητηρίου, έτσι ώστε να μπορεί να συνεχίσει να εργάζεται επί της διόρθωσης της οικονομικής αδυναμίας θέρμανσης και να διευρύνει τις εργασίες της με θέμα την οικονομική αδυναμία κλιματισμού και μετακινήσεων.

2.10. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι η υλοποίηση της ενεργειακής μετάβασης δεν απαιτεί σημαντικά διαφορετικά ποσά επενδύσεων σε σύγκριση με τα απαιτούμενα για τη διατήρηση του σημερινού ενεργειακού συστήματος που βασίζεται στην αναποτελεσματική χρήση εισαγόμενων ορυκτών καυσίμων. Το κύριο ζητούμενο έγκειται στην ανακατανομή του κεφαλαίου από τα στοιχεία ενεργητικού και τις υποδομές υψηλών ανθρακούχων εκπομπών στα αντίστοιχα μηδενικών τέτοιων εκπομπών.

2.11. Για να βοηθηθούν οι ιδιώτες επενδυτές να πραγματοποιήσουν αυτήν την ανακατανομή του κεφαλαίου, θα πρέπει οι δημόσιες αρχές να εξασφαλίσουν αποτελεσματικές και προβλέψιμες τιμές άνθρακα για όλες τις οικονομικές δραστηριότητες, καθώς και να εξάλειψουν τις επιδοτήσεις των ορυκτών καυσίμων. Αυτό που πιθανόν θα χρειαστεί είναι ένα ελάχιστο επίπεδο τιμών άνθρακα για το σύστημα εμπορίας εκπομπών, σε συνδυασμό με την εναρμόνιση των φόρων επί της ενέργειας. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ υποστηρίζει σθεναρά την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να ληφθεί μέριμνα έτσι ώστε να είναι δυνατόν η εναρμόνιση της φορολόγησης της ενέργειας στην ΕΕ να αποφασίζεται με ειδική πλειοψηφία και όχι με ομοφωνία, δεδομένου ότι η διαδικασία αυτή μπορεί να επιτρέψει σε μία και μόνο εθνική κυβέρνηση να εμποδίσει οποιαδήποτε πρόοδο στην ΕΕ. Ο τομέας των αερομεταφορών θα μπορούσε να είναι ο πρώτος τομέας στον οποίο θα μπορούσε να συντελεστεί τέτοια εναρμόνιση.

3. Παρατηρήσεις επί της Τέταρτης έκδοσης για την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης και τα επακόλουθα μέτρα

3.1. Η δημιουργία στιβαρής και δημοκρατικής διαχείρισης της ενεργειακής μετάβασης στην Ευρώπη

3.1.1. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη της πρέπει να προωθήσουν περαιτέρω τον εκδημοκρατισμό της διαδικασίας χάραξης ενεργειακής πολιτικής. Μπορούν να χρησιμοποιούν καλύτερα μέσα, όπως η διαβουλευτική δημοσκόπηση και οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες πολιτών, και να διασφαλίζουν τη συστημική συνεργασία με την οργανωμένη κοινωνία πολιτών. Ένα πιο αποκεντρωμένο σύστημα ενέργειας, με πιο ενεργό ρόλο των τοπικών ενεργειακών κοινοτήτων, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα εκδημοκρατισμού της ευρωπαϊκής ενεργειακής μετάβασης και ταύτισης με τον στόχο αυτόν.

3.1.2. Για να δημιουργηθεί ένα σταθερό και ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, και ιδίως για τις ΜΜΕ, η ΕΕ και όλα τα κράτη μέλη της θα πρέπει να αναπτύξουν μακροπρόθεσμα ενεργειακά σχέδια για την επίτευξη του στόχου της ουδετερότητας του άνθρακα που αποδέχθηκαν με τη Συμφωνία του Παρισιού. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ καλεί την ΕΕ να υιοθετήσει τον στόχο να καταστεί έως το 2050 η οικονομία της ΕΕ μη επιβαρυντική για το κλίμα. Αργότερα, θα πρέπει δε να σχεδιαστούν τομεακές και περιφερειακές στρατηγικές για τη μείωση των ανθρακούχων εκπομπών, έτσι ώστε να εντοπίζονται οι επιχειρηματικές και τοπικές ευκαιρίες και να προβλέπονται οι μελλοντικές αξομειώσεις του αριθμού των θέσεων εργασίας με σκοπό την ομαλή ενεργειακή μετάβαση.

3.1.3. Η ΕΟΚΕ επικρίνει την ασάφεια ορισμένων πολιτικών υποσχέσεων. Για παράδειγμα, η ΕΟΚΕ διαπιστώνει με λύπη ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν διευκρίνισε ποτέ τις φιλοδοξίες της να κάνει την Ευρώπη «πρώτη στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας».

3.1.4. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για τις πρωτοβουλίες που έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τις περιφέρειες και τα νησιά υψηλής έντασης ανθρακούχων εκπομπών κατά την ενεργειακή τους μετάβαση. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει την προτροπή της προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να μεριμνήσει για τη συμμετοχή όλων των κρατών μελών και περιφερειών στην από κοινού χαρτογράφηση των πλεονεκτημάτων και αδυναμιών κάθε ευρωπαϊκής περιφέρειας ως προς την ενεργειακή μετάβαση. Η χαρτογράφηση αυτή θα πρέπει να ενσωματωθεί στις βιομηχανικές τους στρατηγικές και τις στρατηγικές τους έξυπνης εξειδίκευσης, και αναμένεται να τους βοηθήσει να προβλέψουν τα πιθανά αποτελέσματα όσον αφορά τη δημιουργία ή απώλεια θέσεων εργασίας ή τον επαναπροσδιορισμό τους λόγω της μετάβασης ⁽³⁾.

3.1.5. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι η στιβαρή και δημοκρατική διαχείριση της Ενεργειακής Ένωσης προϋποθέτει τη δημιουργία ευρωπαϊκής υπηρεσίας ενεργειακής πληροφόρησης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος, η οποία θα είναι σε θέση να εγγυάται την ποιότητα των δεδομένων που παρέχουν τα κράτη μέλη, να αναπτύξει ένα σημείο εισόδου για όλα τα σύνολα δεδομένων που απαιτούνται για την αξιολόγηση της προόδου της Ενεργειακής Ένωσης, να αναπτύξει μαζί με τους συναρμοδίους τις παραδοχές για διάφορες εκδοχές, να παράσχει μοντέλα ανοιχτής πηγής (έτσι ώστε να μπορούν να δοκιμάζονται διαφορετικές υποθέσεις), καθώς και να ελέγχει τη συνέπεια μεταξύ των διαφόρων προβλέψεων. Το έργο της θα πρέπει να είναι ελεύθερα προσπελάσιμο για όλους τους υπευθύνους λήψης αποφάσεων, τις επιχειρήσεις και το ευρύ κοινό.

3.2. **Από κοινού εκπόνηση κοινωνικού συμφώνου για την ενεργειακή μετάβαση με φορείς τους πολίτες**

3.2.1. Η ΕΟΚΕ επικροτεί θερμά τη δήλωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σύμφωνα με την οποία: «Οι κοινωνικές επιπτώσεις αυτών των αλλαγών [υπέρ της ενεργειακής μετάβασης] πρέπει να ενταχθούν εξαρχής στη διαδικασία χάραξης πολιτικής και όχι εκ των υστέρων». Η ΕΟΚΕ προτρέπει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να κάνει πράξη αυτή τη δήλωση και η ίδια δηλώνει έτοιμη να την επικουρήσει με την ειδημοσύνη της.

3.2.2. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει ότι η Ευρώπη χρειάζεται την εκπόνηση κοινωνικού συμφώνου για ενεργειακή μετάβαση με φορείς τους πολίτες, το οποίο που θα συμφωνηθεί από την ΕΕ, τα κράτη μέλη, τις περιφέρειες, τους δήμους, τους κοινωνικούς εταίρους και την οργανωμένη κοινωνία πολιτών, με μέλημα να μην υστερήσει κανένας κατά τη μετάβαση. Θα πρέπει να αποτελέσει την έκτη διάσταση της Ενεργειακής Ένωσης και να περιλαμβάνει όλες τις κοινωνικές πτυχές, όπως τη δημιουργία ποιοτικής απασχόλησης, την επαγγελματική κατάρτιση, την εκπαίδευση και κατάρτιση των καταναλωτών, την κοινωνική προστασία, την υγεία και την ενεργειακή φτώχεια καθώς και συγκεκριμένα σχέδια μετάβασης για τις περιφέρειες στις οποίες σημειώνεται απώλεια θέσεων εργασίας. Η πρωτοβουλία αυτή θα πρέπει να ενσωματωθεί στον Ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Ένα τέτοιο σύμφωνο θα μπορούσε να βασίζεται σε εθνικές εμπειρίες, όπως το σύμφωνο «Pacte pour le pouvoir de vivre» της Γαλλίας, στο οποίο συμμετέχουν 19 συνδικαλιστικές οργανώσεις και ΜΚΟ.

3.2.2.1. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η ΕΕ πρέπει να εξασφαλίσει την κατάλληλη χρηματοδότηση όσων εργαζομένων κινδυνεύουν να χάσουν τη δουλειά τους ως επακόλουθο της μετάβασης σε μια μη επιβαρυντική για το κλίμα οικονομία. Για τον σκοπό αυτό, αξιοποιώντας την εμπειρία της Πλατφόρμας για τις Περιφέρειες Εξόρυξης Άνθρακα σε μετάβαση, η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να μεριμνήσουν έτσι ώστε το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση θα σχεδιαστούν και θα χρηματοδοτηθούν δρόμους για την αντιμετώπιση των ζητημάτων της μετάβασης σε μια μη επιβαρυντική για το κλίμα οικονομία. Με αυτόν τον τρόπο θα πιστοποιηθεί η βούληση της Ευρώπης να μην μειονεκτεί κανείς.

3.2.3. Η ΕΟΚΕ προσδοκά την ανάπτυξη της Ενεργειακής Ένωσης κατά τρόπο ώστε να καταστεί ευκαιρία για την εξάλειψη της ενεργειακής φτώχειας στην Ευρώπη και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της κοινωνικής ένταξης. Με βάση τα πορίσματα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ενεργειακής Φτώχειας και του πρόσφατα αναπτυχθέντος ευρωπαϊκού δείκτη ενεργειακής φτώχειας, θα πρέπει να καταρτιστεί ενωσιακό σχέδιο δράσης για την εξάλειψη της ενεργειακής φτώχειας, σε συνεργασία με τους συναρμοδίους —συμπεριλαμβανομένων των συλλόγων καταναλωτών και ΜΚΟ κατά της φτώχειας όπως το Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Φτώχειας— έτσι ώστε η δημόσια δράση να στοχεύει ολόενα και περισσότερο στα βαθύτερα αίτια της ενεργειακής φτώχειας. Στη γνωμοδότησή της με θέμα τη δέση μέτρων «Καθαρή ενέργεια για όλους» ⁽⁴⁾, η ΕΟΚΕ διαπίστωσε ότι η ενεργειακή φτώχεια αφορά τις επενδύσεις και ότι ιδιαίτερα τα ευάλωτα νοικοκυριά αντιμετωπίζουν εμπόδια όσον αφορά τη χρηματοδότησή τους. Ως εκ τούτου, τονίζει την ανάγκη σταδιακής μετάβασης από μέτρα ανακούφισης σε προληπτικά μέτρα, όπως η ανακαίνιση για τη μετατροπή παλαιών κτιρίων σε κτίρια μηδενικής καθαρής κατανάλωσης ενέργειας. Από την άποψη αυτή, τα κοινωνικά τιμολόγια κατανάλωσης ενέργειας ή οι επιταγές ενέργειας μπορούν να αποτελέσουν προσωρινή και μόνο ανακούφιση, και θα πρέπει σταδιακά να αντικατασταθούν από δημόσιες επιδοτήσεις που θα συνδράμουν τους φτωχότερους Ευρωπαίους στην υιοθέτηση διαρθρωτικών λύσεων, όπως οι σε βάθος μετασκευές κτιρίων.

3.2.3.1. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η μετάβαση σε μια μη επιβαρυντική για το κλίμα οικονομία είναι η ευκαιρία να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας για τους νέους Ευρωπαίους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δηλώνει ότι υπάρχουν ήδη τέσσερα εκατομμύρια Ευρωπαίοι που εργάζονται στην οικολογική οικονομία. Η επιτάχυνση της ενεργειακής μετάβασης θα δημιουργήσει περισσότερες θέσεις εργασίας, ιδίως όταν πραγματοποιείται μέσω των τοπικών ενεργειακών κοινοτήτων. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι πρέπει να καταβληθεί μεγαλύτερη προσπάθεια για την επαγγελματική κατάρτιση με στόχο την προσέλκυση νέων Ευρωπαίων, συμπεριλαμβανομένων των νέων ανέργων, σε θέσεις εργασίας σχετικές με την ενεργειακή μετάβαση. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ προτρέπει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναπτύξει ένα οικολογικό πρόγραμμα «Erasmus Pro», καθώς και άλλα προγράμματα που μπορούν να προσελκύσουν περισσότερους νέους στους αναπτυσσόμενους τομείς της κλιματικά μη επιβαρυντικής οικονομίας (π.χ. ενεργειακή απόδοση, παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές) με τη βελτίωση της εικόνας και των συνθηκών εργασίας τέτοιων θέσεων.

⁽³⁾ EE C 367 της 10.10.2018, σ. 1..

⁽⁴⁾ EE C 246 της 28.7.2017, σ. 64.

3.2.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η ΕΕ και όλα τα κράτη μέλη της οφείλουν να θέσουν ως πρωταρχική προτεραιότητα των πολιτικών τους την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Πρέπει να ενισχυθούν τα ρυθμιστικά μέτρα τα οποία αποσκοπούν στη μείωση των ατμοσφαιρικών ρύπων που εκπέμπονται από οχήματα και σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής και να τεθούν σε εφαρμογή μέτρα για τη σταδιακή κατάργηση της χρήσης ορυκτών καυσίμων στις μεταφορές και στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η ΕΟΚΕ ζητεί επίσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παράσχει, σε μελλοντική έκθεση, λεπτομερή ανάλυση των κινητήριων δυνάμεων της δημιουργίας οικολογικών θέσεων εργασίας και των φραγμών προς υπέρβαση.

3.2.5. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τις βελτιώσεις που έγιναν στην Τέταρτη έκθεση για την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης όσον αφορά τις πληροφορίες για τη χρήση των επενδυτικών μέσων της ΕΕ, και δη τον μηχανισμό «Συνδέοντας την Ευρώπη». Σημειώνει, ωστόσο, την ανάγκη να διευκολυνθεί η δυνατότητα των νεοφυών επιχειρήσεων, των πολιτών, των τοπικών ενεργειακών κοινοτήτων και των έργων που βασίζονται στην κοινότητα να κάνουν χρήση των εν λόγω μέσων (π.χ. υποστήριξη σε χρηματοπιστωτικές πλατφόρμες, ιδίως σε κράτη μέλη που δεν διαθέτουν τέτοιες οντότητες). Η ΕΟΚΕ προτρέπει να διερευνήσει περαιτέρω την κοινωνική διάσταση της ενεργειακής μετάβασης, μέσω ξεχωριστής διερευνητικής γνωμοδότησης ή εννημερωτικής έκθεσης.

3.3. **Μεταφορές**

Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι στον τομέα των μεταφορών αντιστοιχεί το ένα τρίτο της ενεργειακής κατανάλωσης στην ΕΕ. Ενώ οι εκπομπές της ΕΕ έχουν μειωθεί, αυτό δεν ισχύει για τον εν λόγω τομέα. Επιπλέον, εξακολουθεί να βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά (94 %) στο πετρέλαιο, το οποίο εν πολλοίς είναι εισαγόμενο.

3.3.1. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για την έγκριση της δέσμης μέτρων για την καθαρή κινητικότητα ως ένα πρώτο βήμα προς τη μετάβαση σε οικολογικές μετακινήσεις. Επικροτεί την προώθηση του εξηλεκτρισμού, αλλά υπενθυμίζει ότι ο εξηλεκτρισμός δεν επαρκεί και ότι θα πρέπει να καταβληθεί πρωτοφανής προσπάθεια για να αυξηθεί η ενεργειακή απόδοση και να μειωθεί η ανάγκη για περιττές μετακινήσεις (π.χ. μεγάλες αποστάσεις μεταξύ κατοικίας και χώρου εργασίας).

3.3.2. Η ΕΟΚΕ έχει προκρίνει την ανάληψη δράσης σε επίπεδο ΕΕ με σκοπό να αποφευχθεί ο αποκλεισμός των χαμηλού εισοδήματος ιδιοκτητών πιο ρυπογόνων οχημάτων με ολοένα και πιο περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης σε πολλές αστικές περιοχές. Θα μπορούσαν να ληφθούν μέτρα στο πλαίσιο του Αστικού Θεματολογίου, καθώς και να προαχθούν η πεζοπορία, η ποδηλασία, οι δημόσιες συγκοινωνίες, η χαμηλού κόστους μετασκευή ή μετατροπή των συστημάτων κίνησης των υφιστάμενων οχημάτων από ορυκτά καύσιμα σε τεχνολογίες μηδενικών εκπομπών.

3.3.3. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για το γεγονός ότι στην Τέταρτη έκθεση για την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης υπενθυμίζεται η σημασία της *Ευρωπαϊκής συμμαχίας για τους συσσωρευτές*. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την πρωτοβουλία αυτή με την προοπτική να διαδραματίσει η ΕΕ φιλόδοξο ρόλο στην παγκόσμια αυτή αγορά ⁽⁹⁾.

3.4. **Υποδομές, επενδύσεις και βιομηχανική ανάπτυξη για την ενεργειακή μετάβαση**

3.4.1. Η ενεργειακή μετάβαση έχει σημαντικές επιπτώσεις για όλους τους τομείς της οικονομίας, ιδίως τις επιχειρήσεις κοινής ωφελείας, τις ενεργόβλεπες βιομηχανίες και τις βιομηχανίες που παρέχουν ενεργειακές λύσεις. Ο ριζικός μετασχηματισμός τους απαιτεί επενδύσεις ύψους εκατοντάδων δισεκατομμυρίων ευρώ. Αντιμετωπίζουν δε κινδύνους, προκλήσεις και ευκαιρίες, και είναι ζητούμενο ζωτικής σημασίας για την ΕΕ να βοηθήσει τις βιομηχανίες, καθώς και τους ενεργειακούς συνεταιρισμούς και τους πολίτες, να αξιοποιούν τις ευκαιρίες, να βρίσκουν λύσεις στα προβλήματα και να μετριάσουν τους κινδύνους.

3.4.2. Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει μετά λύπης ότι η ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ και οι γεωπολιτικές της προεκτάσεις δεν έχουν τύχει της δέουσας προσοχής. Αυτή θα πρέπει να συνίσταται στην παρακολούθηση της εξάρτησης της ΕΕ από την εισαγόμενη ενέργεια (π.χ. πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακας και ουράνιο), από τα εισαγόμενα προϊόντα ενεργειακής μετάβασης (π.χ. μπαταρίες, ηλιακούς συλλέκτες), καθώς από τις ξένες επενδύσεις σε στρατηγικούς ενεργειακούς πόρους και εταιρείες της ΕΕ (π.χ. εταιρείες από τις ΗΠΑ που αγοράζουν βασικά τμήματα της αλυσίδας προστιθέμενης αξίας των θερμοηλεκτρικών σταθμών, κινεζικές εταιρείες που αγοράζουν εταιρείες δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, ρωσικές επενδύσεις σε ενεργειακές αγορές ορισμένων χωρών).

3.4.3. Η ΕΟΚΕ κρίνει ότι η ΕΕ πρέπει να επιδείξει μεγαλύτερη φιλοδοξία σε όλα τα πεδία της οικολογικής ενέργειας, εφόσον το ζητούμενο είναι να δημιουργήσει για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις μια υγιή εγχώρια αγορά ευνοϊκή για την ανάπτυξη καινοτομίας, καθώς και μια ολοκληρωμένη βιομηχανική στρατηγική με στόχο την εξαγωγή λύσεων οικολογικής ενέργειας στον υπόλοιπο κόσμο.

3.4.4. Η ΕΟΚΕ διαφωνεί με το γεγονός ότι οι δημόσιες επενδύσεις (σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο) στις προτεραιότητες της Ενεργειακής Ένωσης ως προς την έρευνα και την καινοτομία έχουν παραμείνει στάσιμες στο επίπεδο των 5 δισεκατ. ευρώ τον χρόνο, ενώ η έρευνα και η καινοτομία στον τομέα της ενέργειας θα πρέπει να αποτελούν κορυφαία προτεραιότητα για τη διαφύλαξη της ανταγωνιστικότητας και του κλίματος της Ευρώπης. Η ΕΟΚΕ καλεί το Κέντρο Κοινών Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να παράσχει εν προκειμένω περαιτέρω στοιχεία, τόσο σε απόλυτες τιμές όσο και ως ποσοστό του ΑΕγχΠ της ΕΕ.

⁽⁹⁾ ΕΕ C 367 της 10.10. 2018, σ. 1..

3.4.5. Η ΕΟΚΕ επικροτεί θερμά τη δοκιμαστική εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας, καθώς και την πρόταση δημιουργίας αποστολών έρευνας και καινοτομιών ως μέσου καλύτερης καθοδήγησης της έρευνας και της καινοτομίας σε έργα όπου δίνονται αποτελεσματικές λύσεις στα κοινωνικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης της μετάβασης σε μια μη οικονομία μη επιβαρυντική για το κλίμα. Εν προκειμένω, η ΕΟΚΕ ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προτείνουν την καθιέρωση ειδικής αποστολής με σκοπό να καταστούν 100 ευρωπαϊκές πόλεις κλιματικά ουδέτερες έως το έτος 2030. Με τον τρόπο αυτό, οι ερευνητές, οι φορείς καινοτομίας και οι επιχειρήσεις της ΕΕ θα έχουν τεράστιες ευκαιρίες να σχεδιάζουν και να δοκιμάζουν μαζί καινοτομίες, να μαθαίνουν από τις εμπειρίες τους και να είναι καλύτερα προετοιμασμένοι για την ταχεία ενεργειακή μετάβαση τόσο στην ΕΕ όσο και στον υπόλοιπο κόσμο.

4. Η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και η συμβολή της ΕΟΚΕ

4.1. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι η Ενεργειακή Ένωση είναι μεν πραγματικότητα όσον αφορά τις ενωσιακές αποφάσεις πολιτικής, αλλά δεν είναι ακόμη μέρος της καθημερινής ζωής των Ευρωπαίων πολιτών. Η ΕΟΚΕ εκφράζει μεν την ικανοποίησή της για το γεγονός ότι, μεταξύ 2015 και 2019, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής της ΕΕ έδωσαν τα θεμέλια της Ενεργειακής Ένωσης, αλλά επισημαίνει ότι απομένουν ακόμη πολλά να γίνουν τα επόμενα χρόνια και δεκαετίες.

4.2. Ο μετασχηματισμός του ενεργειακού συστήματος της Ευρώπης θα είναι πράγματι ταχύτερος, φθηνότερος και πιο δημοκρατικός, εάν κινητήρια δύναμή του αποτελούν πολίτες που καθίστανται όλο και περισσότερο ενεργοί καταναλωτές, παραγωγοί-καταναλωτές, εργαζόμενοι και συμμετοχοί του πληθοπορισμού και της πληθοχρηματοδότησης εντός της ενεργειακής μετάβασης. Πρέπει η ΕΕ να επιδιώξει να μεταβεί από το καθεστώς κατά το οποίο η ενεργειακή πολιτική—ακόμη και σε εθνικό επίπεδο—καθοδηγείται από τις αποφάσεις μερικών σε καθεστώς κατά το οποίο καθοδηγείται πραγματικά από τη δράση όλων. Αυτό δεν ήταν ποτέ ξανά τόσο εφικτό, δεδομένης της αύξησης της ευαισθητοποίησης των πολιτών της ΕΕ για το κλίμα, ιδίως δε της νεολαίας.

4.3. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την απογοήτευσή της για την έλλειψη πραγματικών προτάσεων υπέρ της καλύτερης συμμετοχής των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των ιδίων των πολιτών. Αν και η Ενεργειακή Ένωση ήταν μια θετική εξέλιξη, η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συνεργαστεί περισσότερο με τους υπεύθυνους για τη λήψη αποφάσεων και τους λοιπούς συναρμοδίους, και συγκεκριμένα να συναντηθεί με τα εθνικά και τα περιφερειακά οικονομικά και κοινωνικά συμβούλια και την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών με σκοπό να παράσχουν όλοι μαζί καθαρή ενέργεια σε όλους τους Ευρωπαίους.

4.4. Υπενθυμίζοντας τα μέσα που είναι διαθέσιμα στον κανονισμό με θέμα την ενεργειακή διακυβέρνηση, η ΕΟΚΕ προτείνει τη θέσπιση μόνιμου διαλόγου με τους πολίτες, ο οποίος θα πρέπει επίσης να αποτελεί υποχρεωτικό προπαρασκευαστικό στοιχείο όλων των σημαντικών πολιτικών αποφάσεων, καθώς και του συνολικού νομοθετικού έργου της ΕΕ που άπτεται της κλιματικής αλλαγής. Η διαφάνεια και η λογοδοσία θα πρέπει να αποτελούν σημαντικές συνιστώσες αυτού του διαλόγου, υπό την έννοια ότι τα στοιχεία που θα τον εμπλουτίζουν θα πρέπει να είναι διαθέσιμα στο ευρύ κοινό και να παρέχεται σαφής ενημέρωση ως προς τον τρόπο συνεκτίμησης των προβληματισμών που εκφράζονται κατά τη διάρκεια του διαλόγου. Κομβικής σημασίας στοιχείο για την ευόδωση ενός τέτοιου διαλόγου είναι η εμπέδωση της αντίληψης ότι γίνεται εγγύς των πολιτών. Επομένως, μπορεί ο διαδικτυακός διάλογος να είναι χρήσιμος, αλλά δεν αρκεί και πρέπει να συμπληρώνεται από συναντήσεις και άμεσες επαφές με το ευρύ κοινό. Συνεπώς, απαιτείται ο διάλογος να τυγχάνει μεγάλης προβολής, να υποστηρίζεται από επαρκή οικονομικά μέσα και ανθρώπινο δυναμικό, αλλά και να προσωποποιηθεί μέσω ειδικού αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενός Ευρωπαίου επιτρόπου ή άλλης εξέχουσας προσωπικότητας.

4.5. Η ΕΟΚΕ θα ήθελε να συμβάλει ενεργά στην περαιτέρω ανάπτυξη συνέργειας και συνεργασίας μεταξύ των θεσμικών οργάνων σε επίπεδο ΕΕ, της οργανωμένης κοινωνίας πολιτών, των τοπικών και περιφερειακών αρχών και των θεσμικών τους οργάνων που σχετίζονται με τους στόχους της Ενεργειακής Ένωσης. Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές, λόγω της εγγύτητάς τους στο επίπεδο του ευρύτερου κοινού και των γνώσεών τους για το κάθε συγκεκριμένο τοπικό πλαίσιο, κατέχουν το κλειδί για την αποτελεσματική προσαρμογή και εφαρμογή πολιτικών σχετικών με την ενέργεια. Αποτελούν βασικό επίπεδο λήψης αποφάσεων σε τομείς όπως οι μεταφορές, ο πολεοδομικός σχεδιασμός, τα κτίρια και η ευημερία, γεγονός που τις καθιστά εξαιρετικά σημαντικές όσον αφορά τη λήψη συντονισμένων μέτρων υπέρ της ενεργειακής απόδοσης και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων σχετικά με την εφαρμογή του στρατηγικού σχεδίου δράσης για τους συσσωρευτές: Δημιουργία μιας στρατηγικής αξιακής αλυσίδας συσσωρευτών στην Ευρώπη»

[COM(2019) 176 final]

(2019/C 353/16)

Εισηγητής: ο κ. **Colin LUSTENHOUWER**

Αίτηση γνωμοδότησης	Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 3.6.2019
Νομική βάση	Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο τμήμα	Μεταφορές, ενέργεια, υποδομές και κοινωνία των πληροφοριών
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	3.7.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	17.7.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	545
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	189/1/5

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η πρώτη έκθεση προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του στρατηγικού σχεδίου δράσης για τους συσσωρευτές δείχνει ότι έχουν δρομολογηθεί διάφορες δράσεις για την ανάπτυξη μιας σημαντικής βιομηχανίας συσσωρευτών στην ΕΕ.

1.2. Μολονότι είναι πολύ νωρίς για να εξαχθούν οριστικά συμπεράσματα, η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τις πρωτοβουλίες που έχει αναλάβει η Επιτροπή και έχει ανακοινώσει ότι θα συνεργαστεί με τα κράτη μέλη και την ευρωπαϊκή βιομηχανία για να παύσει η εξάρτηση της Ευρώπης από χώρες που δεν ανήκουν στην ΕΕ —ιδίως χώρες της Ασίας.

1.3. Τα επόμενα χρόνια πρέπει να γίνουν πολλά για να καλλιεργηθεί το απαραίτητο επίπεδο τεχνολογικής εμπειρογνωμοσύνης στην ΕΕ, να εξασφαλιστεί ο εφοδιασμός με πρώτες ύλες από τρίτες χώρες και πηγές εντός ΕΕ και να εξασφαλιστεί ότι οι χρησιμοποιημένοι συσσωρευτές θα μπορούν να ανακυκλώνονται με ασφάλεια και χωρίς επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

1.4. Η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί κοινή ευθύνη κυβέρνησης και επιχειρηματικής κοινότητας.

2. Εισαγωγή

A. Τον Μάιο του 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε ανακοίνωση με τίτλο «Η Ευρώπη σε κίνηση»⁽¹⁾. Σε αυτήν παρουσιάζει την πολιτική που σκοπεύει να ασκήσει στον τομέα της βιώσιμης κινητικότητας για την Ευρώπη: ασφαλής, συνδεδεμένη και καθαρή.

2.1. Η πολιτική αυτή αποτελεί συνιστώσα της πολιτικής που είναι γνωστή ως «Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Ένωση», η οποία υλοποιήθηκε από την Επιτροπή Juncker. Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο, το οποίο ενσωματώνει την κλιματική πολιτική στην ενεργειακή πολιτική και υποστηρίζεται από μια στοχευμένη βιομηχανική πολιτική για την επίτευξη των στόχων της συμφωνίας του Παρισιού, πρωταρχικός στόχος της οποίας είναι η μείωση των εκπομπών CO₂ που προέρχονται από την παραγωγή ενέργειας από ορυκτά καύσιμα⁽²⁾ και από τις μεταφορές που διεξάγονται στην Ευρώπη με οχήματα (φορτηγά, αυτοκίνητα) με κινητήρες καύσης, που και αυτοί λειτουργούν με ορυκτά καύσιμα (βενζίνη, φυσικό αέριο).

⁽¹⁾ COM(2018) 293 final.

⁽²⁾ Η παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 79 % των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ, ενημερωτικό έγγραφο του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου της 1ης Απριλίου 2019 με τίτλο «Στήριξη της ΕΕ για την αποθήκευση ενέργειας».

2.2. Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης «Ευρώπη σε κίνηση», η Επιτροπή ανέπτυξε ένα ειδικό σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη και την παραγωγή συσσωρευτών. Για τον σκοπό αυτόν, υπέβαλε παράρτημα στην ανακοίνωσή της, με τίτλο «Στρατηγικό σχέδιο δράσης για τους συσσωρευτές».

B. Γιατί ένα ειδικό σχέδιο δράσης για τους συσσωρευτές;

2.3. Οι συσσωρευτές αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της καθημερινής μας ζωής. Είτε βρίσκονται στο κινητό μας τηλέφωνο, είτε στον προσωπικό μας υπολογιστή, είτε στην ταμπλέτα μας, αλλά και στις οικιακές συσκευές μας, και ιδίως στα ηλεκτρικά μας οχήματα, αποτελούν βασικό στοιχείο προκειμένου τα μηχανήματα αυτά να λειτουργούν σωστά, με ασφάλεια και (κατά προτίμηση) για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα, η διάρκεια ζωής ενός συσσωρευτή παραμένει (υπερβολικά) χαμηλή. Σε ό,τι αφορά αυτές τις ομάδες προϊόντων, η πολιτική της Επιτροπής, όπως ορίζεται στο σχέδιο δράσης, επικεντρώνεται κυρίως στην ανάπτυξη συσσωρευτών για ηλεκτρικά οχήματα, αλλά και σε άλλες πτυχές, όπως η επαναχρησιμοποίηση και η ανακύκλωση συσσωρευτών⁽³⁾.

2.4. Τα συστήματα συσσωρευτών χρησιμεύουν για την αποθήκευση ενέργειας σε μικρή κλίμακα. Η μεγάλης κλίμακας αποθήκευσή της, για παράδειγμα στην περίπτωση των υπεράκτιων αιολικών πάρκων, δεν είναι μάλλον εφικτό να γίνεται σε καλές συνθήκες μέσω συσσωρευτών. Αυτή η μεγάλης κλίμακας αποθήκευση θα πρέπει να πραγματοποιείται με άλλους φορείς ενέργειας, όπως το υδρογόνο ή η αμμωνία⁽⁴⁾. Επίσης, στον τομέα αυτόν, η Επιτροπή στηρίζει, μέσω του προϋπολογισμού του προγράμματος «Ορίζων 2020», ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών, όπως η τεχνολογία που χρησιμοποιείται για τη μετατροπή της ηλεκτρικής ενέργειας σε αέριο⁽⁵⁾. Στο ίδιο πνεύμα, δίνεται μεγάλη προσοχή στην τεχνολογική ανάπτυξη αποτελεσματικών και ασφαλών μεθόδων οι οποίες, μέσω της αποθήκευσης ενέργειας, εξασφαλίζουν τη σύνδεση με τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας υψηλής τάσης, έτσι ώστε να εξαλειφεται το πολύ υψηλό κόστος των «σημείων ηλεκτροδότησης στη θάλασσα». Ομοίως, μεγάλο μέρος των απωλειών δικτύου που σημειώνονται, ακόμη και σήμερα, στη χρήση ηλεκτρικών καλωδίων υψηλής τάσης εντός ή επί του θαλάσσιου βυθού μεταξύ των υπεράκτιων αιολικών πάρκων και του ηπειρωτικού εδάφους θα μπορούσε να αποφευχθεί και, ως εκ τούτου, να επιτευχθεί πιθανότατα βελτίωση της αποτελεσματικότητας της τάξης του 10 % με 15 % στη βιώσιμη υπεράκτια παραγωγή ενέργειας.

2.5. Οι συσσωρευτές αναμένεται να αντιπροσωπεύουν περίπου το 40 έως 50 % του κόστους ενός ΗΟ, αλλά είναι ήδη σαφές ότι το κόστος αυτό θα μπορούσε να μειωθεί. Δεδομένης της ταχύτητας με την οποία αναπτύσσονται αυτά τα οχήματα⁽⁶⁾, η διαθεσιμότητα ασφαλών συσσωρευτών καλής ποιότητας και φιλικών προς το περιβάλλον αποτελεί ένα ζήτημα που για μια ακόμη φορά τίθεται επιτακτικά. Για την ευρωπαϊκή βιομηχανία, η Επιτροπή διακρίνει μια τεράστια αγορά, που θα μπορούσε να αντιπροσωπεύει περί τα 400 GWh και 250 δισεκατομμύρια ευρώ το 2025. Αποτελεί ευκαιρία για την Ευρώπη, όχι μόνο από την άποψη των κλιματικών στόχων, αλλά και από την άποψη της οικονομίας και της απασχόλησης. Όπως πρόσφατα δήλωσε η Επίτροπος Bieľkowska, «προβλέπουμε ότι η ΕΕ θα διαθέτει μια ισχυρή βιομηχανία συσσωρευτών, η οποία θα συμβάλλει στην κυκλική οικονομία και στην καθαρή κινητικότητα».

2.6. Ας είμαστε, ωστόσο, σαφείς όσον αφορά την κατάσταση μας: Η Ευρώπη υστερεί ανησυχητικά έναντι των ασιατικών χωρών και εταιρειών, όσον αφορά τόσο την ανάπτυξη (Ε & Α) όσο και την παραγωγή συσσωρευτών. Πάνω από το 85 % των συσσωρευτών που χρησιμοποιούμε στην Ευρώπη προέρχεται από την Κίνα, την Ιαπωνία ή την Κορέα. Η ευρωπαϊκή παραγωγή αντιπροσωπεύει μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό (3 %) της παγκόσμιας παραγωγής, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των Ηνωμένων Πολιτειών ανέρχεται στο 15 % περίπου. Στην Ευρώπη, αν θέλουμε να περάσουμε από την κινητικότητα με ορυκτά καύσιμα στην ηλεκτρική, θα εξαρτόμαστε πλέον ολοκληρωτικά από την παραγωγική ικανότητα της Ασίας.

2.7. Ωσάν αυτό να μην ήταν αρκετά σημαντικό, οι πρώτες ύλες που απαιτούνται για την παραγωγή συσσωρευτών, όπως το λίθιο, το νικέλιο, το μαγγάνιο και το κοβάλτιο, βρίσκονται επί του παρόντος στο στάδιο της εξόρυξης σε περιορισμένες ποσότητες στην Ευρώπη, αν και υπάρχουν δυνητικά αποθέματα. Αυτά τα ευρωπαϊκά αποθέματα θα πρέπει να αξιοποιηθούν, αν και επί του παρόντος φαίνεται ότι θα μπορέσουν να καλύψουν μόνο το 15 έως 20 % της συνολικής ζήτησης. Οι απαραίτητες πρώτες ύλες προέρχονται και αυτές, κατά κύριο λόγο, από τη Λατινική Αμερική, την Αφρική και την Ασία, όπου οι Κινέζοι λέγεται ότι δημιούργησαν μεγάλες εταιρείες εξόρυξης προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση στα εν λόγω υλικά χωρίς εμποδία⁽⁷⁾. Επιπλέον, στην Κίνα γίνεται και η διύλιση και κατεργασία των ευρωπαϊκών ορυκτών.

2.8. Η εξόρυξη και η επεξεργασία των πρώτων υλών καταναλώνουν πολλή ενέργεια και παράγουν τεράστια ποσότητα αποβλήτων εξόρυξης, ενίοτε δε και επικίνδυνων αποβλήτων.

2.9. Αντιθέτως, η Ευρώπη αντιμετωπίζει το πρόβλημα της επανεπεξεργασίας των συσσωρευτών. Ο τεράστιος όγκος τους εγείρει ένα νέο και ανησυχητικό πρόβλημα όσον αφορά την επεξεργασία των αποβλήτων, ιδίως λόγω του ότι η ανακύκλωση των υλικών που προέρχονται από αυτούς τους συσσωρευτές βρίσκεται ακόμη στα σπάργανα. Προς το παρόν, ανακτάται μόνο το 10 % περίπου των υλικών από συσσωρευτές. Ως εκ τούτου, πρέπει να κερδηθεί το στοιχείο του τεράστιου δυναμικού που υπάρχει στην επεξεργασία και την ανάκτηση.

⁽³⁾ Παρότι η έμφαση δίδεται κυρίως στα αυτοκίνητα, δεν πρέπει να λησμονείται ότι υπάρχουν επίσης εξελίξεις στον τομέα της παραγωγής ηλεκτροκίνητων σκαφών (π.χ. μικρών οχηματογώνων).

⁽⁴⁾ Βλέπε επίσης τη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ «Αποθήκευση ενέργειας: παράγοντας ενεργειακής ολοκλήρωσης και ενεργειακής ασφάλειας», ΕΕ C 383 της 17.11.2015, σ.19.

⁽⁵⁾ Η Φλάνδρα έχει υλοποιήσει ένα ενδιαφέρον έργο με τίτλο WaterstofNet (Δίκτυο Υδρογόνου) συνδέοντας μια ομάδα παραγωγών (αιολικής και φωτοβολταϊκής ενέργειας), την τεχνολογία του υδρογόνου (ηλεκτρόλυσης και συμπίεσης) και των τελικών χρηστών στους τομείς της χημείας και των μεταφορών.

⁽⁶⁾ Στη Νορβηγία, για παράδειγμα, αναμένεται ότι φέτος (το 2019), ο αριθμός πωλήσεων ηλεκτρικών αυτοκινήτων θα υπερβαίνει για πρώτη φορά τον αριθμό των συμβατικών αυτοκινήτων, που είναι εξοπλισμένα με κινητήρα καύσης. Μια γνωστή αμερικανική μάρκα είναι ο προμηθευτής των περισσότερων από αυτά τα ηλεκτρικά οχήματα.

⁽⁷⁾ Η κινεζική κυβέρνηση έχει θέσει ως στόχο το 2025 τα ηλεκτρικά οχήματα να αντιπροσωπεύουν το 20 % των πωλήσεων καινούργιων επιβατικών αυτοκινήτων.

3. Έκθεση παρακολούθησης 2019

3.1. Στη γνωμοδότησή της της 17ης Οκτωβρίου 2018 ^(*), η ΕΟΚΕ υποστήριξε τις προτάσεις της Επιτροπής για πιο βιώσιμες μεταφορές και το στρατηγικό σχέδιο δράσης για τους συσσωρευτές. Ομοίως, με την ευκαιρία αυτή, η ΕΟΚΕ ήδη επισήμανε ότι πολλοί παράγοντες, όπως η εξάρτηση από πρώτες ύλες τρίτων χωρών, η έλλειψη εναλλακτικών καυσίμων, οι δυσκολίες στη διαχείριση, την επεξεργασία και την απόρριψη των χρησιμοποιημένων συσσωρευτών και η έλλειψη ειδικευμένων εργαζομένων θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν την εφαρμογή του σχεδίου.

3.2. Στις 9 Απριλίου 2019, η Επιτροπή δημοσίευσε την πρώτη της έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του στρατηγικού σχεδίου δράσης για τους συσσωρευτές, το οποίο καταρτίστηκε τον Μάιο του 2018. Η έκθεση αυτή επισημαίνει ότι αναπτύσσονται πολλές τομεακές και περιφερειακές πρωτοβουλίες. Γίνεται γνωστό, για παράδειγμα, ότι η ευρωπαϊκή συμμαχία για τους συσσωρευτές φαίνεται πως αποτελεί μια εμπνευσμένη πλατφόρμα, χάρη στην οποία οι βιομήχανοι, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων και οι επιστήμονες έχουν τη δυνατότητα να συντονίσουν τις εργασίες τους προκειμένου να επιτύχουν τον φιλόδοξο στόχο να φέρουν την ΕΕ και τις βιομηχανίες της στην πρώτη γραμμή της τεχνολογίας συσσωρευτών, που εξελίσσεται ταχύτατα. Μια πρώτη πρόσκληση υποβολής προσφορών, με προϋπολογισμό 114 εκατ. ευρώ, έχει ήδη προκηρυχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζοντας 2020» και μια δεύτερη, με προϋπολογισμό ύψους 132 εκατ. ευρώ, θα προκηρυχθεί για το 2020. Επιπλέον, μπορεί να διατεθεί χρηματοδότηση μεγάλης κλίμακας από τους πόρους που διατίθενται για την περιφερειακή πολιτική της ΕΕ. Οι επιχειρήσεις και η επιστημονική κοινότητα υποδέχονται με ενθουσιασμό την ιδέα να συμπληρώσουν τις δικές τους επενδύσεις με τη χρηματοδότηση της ΕΕ και να επιταχύνουν περαιτέρω την ανάπτυξη της έρευνας και ανάπτυξης τους.

3.3. Έχουν αναπτυχθεί πολλές πρωτοβουλίες μετά τη δημοσίευση του σχεδίου δράσης, πολλές από τις οποίες όμως, και διαπεριφερειακού χαρακτήρα μεταξύ άλλων, βρίσκονται ακόμη σε προπαρασκευαστικό στάδιο. Δεδομένου ότι το σχέδιο δράσης δημοσιεύτηκε μόλις έναν χρόνο πριν, φαίνεται ότι είναι ακόμη πολύ νωρίς για να γίνει απολογισμός. Ωστόσο, είναι σαφές ότι υπάρχει μια αίσθηση επείγοντος, που την έχουν όλοι: για τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, τους επιστήμονες και τις επιχειρήσεις, θεωρείται πως είναι αργά και δη πολύ αργά. Διακυβεύονται πολλά: υπάρχει πραγματικός κίνδυνος πολύ μεγάλα τμήματα της ευρωπαϊκής αυτοκινητοβιομηχανίας να μετακινηθούν προς περιοχές κοντά σε μονάδες παραγωγής συσσωρευτών, κυρίως στην Ασία! Το γεγονός αυτό εγείρει το ζήτημα της απασχόλησης περίπου 13 εκατομμυρίων Ευρωπαίων εργαζομένων στον εν λόγω τομέα.

4. Ποια είναι η ενδεδειγμένη πορεία;

4.1. Από την έναρξη της θητείας της Επιτροπής Juncker και την έγκριση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Ένωσης, πολλές δράσεις έχουν σχεδιαστεί και έχουν οδηγήσει, στο ευρύτερο πλαίσιο της δράσης για το κλίμα, σε μια βιομηχανική πολιτική που έδωσε εντελώς νέα τροπή στη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη κοινωνία. Σε αυτή τη βιομηχανική πολιτική της Επιτροπής, που στηρίχθηκε από τα κράτη μέλη, δόθηκε πολύ μεγαλύτερος βαθμός ελευθερίας διακυβέρνησης και πρωτοβουλίας από ό,τι στο παρελθόν. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη νέα προσέγγιση της Επιτροπής και καλεί την Επιτροπή, τα κράτη μέλη και τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να συνεχίσουν να ακολουθούν την πρόσφατα χαραχθείσα πορεία.

4.2. Μια τέτοια προσέγγιση είναι ευπρόσδεκτη και απαραίτητη δεδομένης της σημασίας της καθυστέρησης της ευρωπαϊκής βιομηχανίας στον τομέα της ανάπτυξης και κατασκευής συσσωρευτών. Ωστόσο, μια βιομηχανική πολιτική κατευθυντήριου τύπου ενέχει επίσης τον κίνδυνο «του πονταρίσματος σε λάθος άλογο», της πρόωρης επιλογής του υποτιθέμενου νικητή. Παρ' όλα αυτά, η ΕΟΚΕ επικροτεί τη νέα προσέγγιση που καλύπτει ολόκληρη τη βιομηχανική αλυσίδα αξίας (προσέγγιση της αξιακής αλυσίδας). Η βιομηχανική πολιτική που βασίζεται στη μεθοδολογία της αξιακής αλυσίδας είναι επίσης πιο συμβατή με την «κυκλική συλλογιστική» από ό,τι η παλιά τομεακή προσέγγιση της βιομηχανίας. Ωστόσο, η προσέγγιση της αξιακής αλυσίδας απαιτεί επίσης άλλη μία κατάλληλη πολιτική, προσαρμοσμένη, π.χ., στην πολιτική για τις κρατικές ενισχύσεις. Δεδομένου ότι ο κλάδος παραγωγής συσσωρευτών βρίσκεται στην αιχμή του δόρατος της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ, η Επιτροπή πρέπει να υιοθετήσει επίσης ευέλικτη και ελαστική προσέγγιση όσον αφορά τις επενδυτικές ενισχύσεις που χορηγούν τα κράτη μέλη στις επιχειρήσεις των αλυσίδων αυτών. Εφαρμόζοντας τα κριτήρια επιλεξιμότητας για τα IPCEI (Σημαντικά έργα κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος) κατά τρόπο ευέλικτο, θα υποστηριχθεί η ευρωπαϊκή βιομηχανία μέσω ουσιαστικής δημόσιας χρηματοδότησης. Αυτή θα μπορούσε, ως ένα βαθμό, να πλησιάσει τα επίπεδα στήριξης των ασιατικών βιομηχανιών από τις κυβερνήσεις τους. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για τη νέα αυτή εφαρμογή του μέσου του ΣΕΚΕΕ.

4.3. Διερωνάται όμως κανείς μήπως η πολιτική που περιγράφεται στο στρατηγικό σχέδιο δράσης έρχεται πολύ αργά για να καλύψει την τεράστια καθυστέρηση που έχει σημειώσει επί σειρά ετών η Ευρώπη σε σχέση με τις ασιατικές χώρες και τις επιχειρήσεις τους. Θα πρέπει επίσης να αναρωτηθεί κανείς εάν οι διατιθέμενοι χρηματοδοτικοί πόροι είναι επαρκείς. Για να το πούμε πιο ωμά, μήπως κάνουμε «πολύ λίγα, πολύ αργά ^(*)»; Σε ένα ενημερωτικό έγγραφο που δημοσιεύθηκε πρόσφατα, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο εκφράζει τις αμφιβολίες του λέγοντας: «Ωστόσο, υπάρχει κίνδυνος τα μέτρα που έχουν ληφθεί έως τώρα να μην είναι επαρκή για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων της ΕΕ για καθαρή ενέργεια». Πρέπει να επισημανθεί, πάντως, ότι ο ρόλος της Επιτροπής είναι ιδιαίτερα περιορισμένος, το ίδιο δε και οι χρηματοδοτικοί πόροι στη διάθεσή της. Ορθώς η Επιτροπή εμφανίζεται κάπως αποστασιοποιημένη. Ο ρόλος της είναι ο ρόλος του «γραφείου συνοικεσίων». Η ευθύνη για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης αφορά πρωτίστως τα κράτη μέλη, τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και τα ερευνητικά ιδρύματα. Για αυτό το λόγο κρίνεται ιδιαίτερα θετικά το ότι η γαλλική και η γερμανική κυβέρνηση συμφώνησαν, στις αρχές Μαΐου 2019, να διαθέσουν 1 δισεκατ. ευρώ η καθεμία για τη στήριξη πρωτοβουλιών των επιχειρηματικών τους κοινοτήτων όσον αφορά την ανάπτυξη βιομηχανίας παραγωγής συσσωρευτών. Πρόκειται για ένα από τα πρώτα πρακτικά αποτελέσματα της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για τους Συσσωρευτές που εγκαινίασε η Επιτροπή, και όπου τα κράτη μέλη, η Επιτροπή και οι επιχειρήσεις εργάζονται από κοινού.

^(*) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η Ευρώπη σε κίνηση», ΕΕ C 62 της 15.2.2019, σ.254

^(*) Βλέπε επίσης το ενημερωτικό έγγραφο του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου της 1ης Απριλίου 2019 με τίτλο: «Στήριξη της ΕΕ για την αποθήκευση ενέργειας».

4.4. Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, είναι ακόμα πολύ νωρίς για την άντληση συμπερασμάτων, καθώς ελάχιστος χρόνος έχει περάσει από την υιοθέτηση του προγράμματος δράσης για τους συσσωρευτές. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την πληθώρα πρωτοβουλιών που εγκαινιάστηκαν ή αναπτύχθηκαν από σειρά φορέων. Τα αποτελέσματα θα είναι εμφανή (έτσι αναμένεται, τουλάχιστον) τα επόμενα χρόνια. Η τεχνολογική εξέλιξη εντός και εκτός ΕΕ δεν σταματά ποτέ. Αυτή η δυναμική διαδικασία συνεπάγεται ότι η στρατηγική για τους συσσωρευτές δεν αποτελεί μεμονωμένη πρωτοβουλία, αλλά απαιτεί διαρθρωτική προσέγγιση στις πολιτικές της ΕΕ. Σημαίνει επίσης ότι οι επενδύσεις στα μέσα παραγωγής που χρειάζονται σήμερα τα κράτη μέλη έχουν μακρινή περίοδο απόσβεσης (τα 20 έως 30 χρόνια δεν αποτελούν εξαίρεση).

4.5. Το ερώτημα είναι κατά πόσον η ΕΕ είναι ακόμη σε θέση να δημιουργήσει μια ανταγωνιστική βιομηχανία για την ανάπτυξη και την παραγωγή συσσωρευτών, τη στιγμή που οι απαραίτητες πρώτες ύλες δεν υπάρχουν στην ποσότητα που χρειάζεται στην επικράτεια της. Παρότι αναπτύσσονται πρωτοβουλίες για την εξόρυξη λιθίου σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ, π.χ. (συμπεριλαμβανομένης της επαναχρησιμοποίησης εγκαταλελειμμένων ορυχείων), είναι μάλλον ουτοπικό να πιστεύει κανείς ότι η ΕΕ θα καταστεί απολύτως αυτάρκης. Επιπλέον, οι ευρωπαίοι πολίτες έχουν σοβαρούς ενδοιασμούς όσον αφορά την εξόρυξη και, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, ισχύει και εδώ η αρχή NIMBY (Not in My Back Yard - 'Όχι στην αυλή μου). Τα θετικά αποτελέσματα για τις τοπικές κοινότητες της κοινωνικά και περιβαλλοντικά συνειδητής εξόρυξης πρώτων υλών αξίζει να προβληθούν περισσότερο στον πληθυσμό. Είναι επίσης προφανές ότι «η τοπική οικειώση» —δηλαδή η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, από οικονομική και άλλη άποψη— μπορεί να αποτρέψει μια κατάσταση στην οποία η αντίσταση σε αυτές τις δραστηριότητες είναι τέτοια ώστε να μην είναι δυνατή η εκκίνηση τους.

4.6. Ενόψει της κατάστασης σε ό,τι αφορά τις πρώτες ύλες, η ΕΟΚΕ τονίζει ότι είναι σημαντικό για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να εντείνουν τις προσπάθειες για την ανάπτυξη νέων τύπων συσσωρευτών, όπως συσσωρευτές στερεάς κατάστασης, που θα μείωναν σημαντικά την εξάρτηση από αυτές τις πρώτες ύλες.

4.7. Πόσο ρεαλιστικό είναι να ελπίζει κανείς, όπως φαίνεται να πιστεύει η Επιτροπή, ότι θα προκύψουν 10 έως 20 μεγάλοι παραγωγοί στην ΕΕ; Οι μακροπρόθεσμοι επενδυτές με παρουσία στις κεφαλαιαγορές είναι διατεθειμένοι να αποδεσμεύσουν τα σχεδόν 10 δισεκατομμύρια ευρώ που απαιτούνται για τον σκοπό αυτόν; Παρότι εκτιμά δέοντως τις προτεραιότητες που θέτει το πρόγραμμα δράσης, η ΕΟΚΕ εξακολουθεί να βρίσκει απογοητευτική την απουσία αναφοράς στο ζήτημα της πρόσβασης στα κεφάλαια που απαιτούνται για αυτές τις μείζονες επενδύσεις. Η τραπεζική χρηματοδότηση από μόνη της δεν επαρκεί ούτε κατά διάνοια. Οι αγορές κεφαλαίων, και ιδίως τα ταμεία υποδομών, πρέπει να είναι έτοιμα να επενδύσουν σε αυτά τα έργα με κεφάλαια κινδύνου⁽¹⁰⁾. Αυτό απαιτεί μακροπρόθεσμη πολιτική, ικανές αποδόσεις και υποστήριξη από τις εθνικές αρχές. Οι διαφορετικοί ενδιαφερόμενοι φορείς πρέπει να σταματήσουν να περιμένουν ο ένας τις κινήσεις του άλλου· η κυβέρνηση μπορεί να διαδραματίσει ρόλο κινητήρα μιας επενδυτικής διαδικασίας. Οι γαλλογερμανικές πρωτοβουλίες δείχνουν ότι αυτές οι χώρες το έχουν συνειδητοποιήσει. Η πρόσφατα δρομολογηθείσα επενδυτική πλατφόρμα με τη συμμετοχή του EIT InnoEnergy ως «οδηγού/επιταχυντή» θα μπορούσε επίσης, κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, να αποδειχθεί πολύτιμη για τη συμμετοχή των επενδυτών και των υπευθύνων προώθησης.

4.8. Ταυτόχρονα, θα χρειαστούν στοχευμένες ενημερωτικές εκστρατείες προκειμένου να ενημερωθούν οι ευρωπαίοι καταναλωτές ότι η αγορά συσσωρευτών που κατασκευάζονται στην Ευρώπη, όπου συνυπολογίζονται τα πρότυπα ανθρώπινης και περιβαλλοντικής ασφαλείας, έχει πολλά πλεονεκτήματα σε σχέση με την αγορά συσσωρευτών από τρίτες χώρες, όπου αυτά τα πρότυπα και οι αξίες δεν γίνονται σεβαστά στον ίδιο βαθμό. Η συνέχιση της τρέχουσας κατάστασης αποτελεί μόνιμο τρόπο εξαγωγής των περιβαλλοντικών μας προβλημάτων.

4.9. Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι απαιτούνται περισσότερες πρακτικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της ανακύκλωσης υλικών των παλαιών συσσωρευτών. Η αποκαλούμενη «αστική εξόρυξη» μπορεί να συνεισφέρει ουσιαστικά στην παροχή των αναγκαίων πρώτων υλών. Υφίσταται σημαντικό δυναμικό μελλοντικής ανακύκλωσης της αστικής εξόρυξης εφόσον βελτιωθούν τα οικονομικά κίνητρα, ο όγκος συλλογής, οι τεχνολογίες ανάκτησης και, τέλος, οι ρυθμοί ανακύκλωσης. Η πρόσφατη έκθεση της Επιτροπής για την εφαρμογή και τον αντίκτυπο της Οδηγίας για τους συσσωρευτές δείχνει, δυστυχώς, ότι η συλλογή των συμβατικών συσσωρευτών δεν έχει φτάσει ακόμη το επιθυμητό επίπεδο. Περίπου 57 % των συσσωρευτών αυτών εξακολουθούν να μην ανακυκλώνονται. Ορθώς, λοιπόν, η Επιτροπή εξετάζει, όπως επισημαίνεται στη συνοπτική αλλά ιδιαίτερα αποτελεσματική της έκθεση, την προσαρμογή της οδηγίας του 2006, ιδίως δεδομένης της άφιξης νέων συσσωρευτών, όπως αυτοί τους οποίους αφορά το σχέδιο δράσης. Η ΕΟΚΕ αναμένει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις προτάσεις αυτές. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις επεξεργασίας συσσωρευτών θα πρέπει να προσαρμοστούν εκ νέου, δεδομένων των μεγάλων ροών νέων ειδών συσσωρευτών στο προσεχές μέλλον. Θα πρέπει επίσης να αναπτυχθεί νέα τεχνολογία για την ανακύκλωση ή την επεξεργασία· η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η στοχευμένη Ε & Α στον συγκεκριμένο τομέα χρήζει πλήρους στήριξης της ΕΕ, καθώς θα επιτρέψει τη βελτίωση του βιοτικού περιβάλλοντος και θα μειώσει σε μεγάλο βαθμό την εξάρτηση από πρώτες ύλες εκτός ΕΕ.

4.10. Η ΕΟΚΕ θα επιθυμούσε επίσης στοχευμένη έρευνα σχετικά με την ανάκτηση υλικών από τους σωρούς αποβλήτων άνθρακα, χάλυβα και άλλων ειδών εξορυσσόμενων μετάλλων. Δεν πρέπει να αποκλειστεί το ενδεχόμενο οι πηγές αυτές να συνεισφέρουν επίσης στην κάλυψη της ανάγκης για πρώτες ύλες. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την πρόσφατα δημοσιευθείσα έκθεση για την ανάκτηση κρίσιμων πρώτων υλών από τα απόβλητα εξόρυξης και τους χώρους υγειονομικής ταφής⁽¹¹⁾ που εξέδωσε το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ζητεί την εξασφάλιση πολιτικής στήριξης για τη μελέτη και ανάλυση του ζητήματος των κρίσιμων πρώτων υλών, δεδομένου ότι η «παγκόσμια μάχη για τις πρώτες ύλες» γίνεται ολοένα σοβαρότερη.

⁽¹⁰⁾ Στις 2 Μαΐου 2019, η Tesla ανακοίνωσε ότι, παρά τις ζημιές που υπερέβαιναν τα 700 εκατ. δολάρια το πρώτο τρίμηνο του 2019, επεδίωκε να αντλήσει 2 δισεκατ. δολάρια από την αγορά κεφαλαίων για ένα νέο εργοστάσιο παραγωγής συσσωρευτών και για την ανάπτυξη νέου τύπου ηλεκτρικού οχήματος. Η αμερικανική κεφαλαιαγορά μπορεί εύκολα να πραγματοποιεί τέτοιες επενδύσεις, με τη μορφή μετοχών και/ή ομολόγων. Το ερώτημα είναι κατά πόσον η κατακερματισμένη αγορά κεφαλαίου της ΕΕ μπορεί να πράξει το ίδιο.

⁽¹¹⁾ Ανάκτηση κρίσιμων πρώτων υλών από τα απόβλητα εξόρυξης και τους χώρους υγειονομικής ταφής: Τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά τις υφιστάμενες πρακτικές, EUR 29744 EN, Γραφείο Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2019, ISBN 978-92-76-03391-2, doi:10.2760/494020, JRC116131.

4.11. Σε ποιο βαθμό συμβάλλει το κανονιστικό πλαίσιο στην ανάπτυξη της αναγκαίας E & A στην ΕΕ και στην εφαρμογή της τεχνολογίας που αυτή παράγει; Η Επιτροπή έχει τη φυσική τάση να επικεντρώνεται σε νόμους και κανονισμούς. Στο κάτω κάτω, αυτά είναι τα εργαλεία καθοδήγησης που διαθέτει. Μπορεί όμως να παρακολουθεί και να αναλύει καλύτερα τις εξελίξεις στην αγορά, από κοινού με τη βιομηχανία και τους κοινωνικούς εταίρους, πριν την προσφυγή σε νομοθετικές πράξεις. Προηγούνται τα στάδια της δρομολόγησης, της προώθησης και της παραγωγής και, αφού έχει διεξαχθεί πρώτα εμπεριστατωμένη ανάλυση, ακολουθεί το στάδιο της ρύθμισης - αυτή μοιάζει πιο επιθυμητή προσέγγιση για αυτόν τον επισφαλή κλάδο.

4.12. Η ΕΟΚΕ καλεί την Επιτροπή να διασφαλίσει ότι οι δημόσιες συμβάσεις έχουν πράγματι σχεδιαστεί με βάση τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, οι οποίες συχνά παράγουν σε μικρή κλίμακα, ώστε αυτοί οι μεσαίου μεγέθους παραγωγοί να μην στερούνται τη δυνατότητα να επωφεληθούν από αυτούς τους χρηματοδοτικούς πόρους επειδή το επίπεδό τους σε E & A είναι πολύ μικρό για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του μεγέθους των έργων που προκηρύσσονται στους διαγωνισμούς. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ επικροτεί το γεγονός ότι η Επιτροπή σχεδίασε τους διαγωνισμούς κατά νέο, πιο συνδυασμένο τρόπο, καθιστώντας τους πιο προσιτούς για τις επιχειρήσεις της ΕΕ.

4.13. Η ΕΟΚΕ θεωρεί σημαντικό η χρηματοδότηση της ΕΕ να είναι επίσης διαθέσιμη για έργα που αναπτύχθηκαν από μεσαίου μεγέθους ευρωπαϊκές επιχειρήσεις παραγωγής συσσωρευτών και έχουν ήδη βιώσει ουσιαστική τεχνολογική ανάπτυξη (Επίπεδο τεχνολογικής ετοιμότητας 5 έως 9). Αυτή η ομάδα επιχειρήσεων, που επικεντρώνονται περισσότερο στην είσοδο στην αγορά από ό,τι στη βασική έρευνα, παραμένουν, κατά τα φαινόμενα, υπερβολικά αποκλεισμένες από την πρόσβαση σε πόρους της ΕΕ. Για αυτήν την ειδική ομάδα, η πρόσβαση σε ενωσιακές επιδοτήσεις για την κατάρτιση και επιμόρφωση των εργαζομένων πρέπει να σχεδιαστεί κατά τρόπο απλό.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

ISSN 1977-0901 (ηλεκτρονική έκδοση)
ISSN 1725-2415 (έντυπη έκδοση)

Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
L-2985 Λουξεμβούργο
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

EL